

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa, joka korvaisi voimassa olevat sotilaskurinpitolain ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain.

Esitys on laadittu voimassa olevien lakien pohjalta. Uudistuksen tavoitteena on luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa perustuslain asettamia vaatimuksia. Myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet on otettu huomioon.

Lakiin ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhaikuoikeus myös nykyisiin kurinpitoojennuksiin. Samalla luovuttaisiin erottelusta kurinpito-ajennuksiin ja kurinpitorangeistuksiin siten, että kaikkia seuraamuksia kutsuttaisiin kurinpitorangeistuksiksi. Poistumiskielto ja poistumisrangeistus yhdistettäisiin yhdeksi seuraamuslajiksi, poistumiskielloksi. Enintään kolmen vuorokauden poistumiskieltoa ei saisi panna täytäntöön poistumiskieltoon määrätyn viikko-ohjelman mukaisen viikonloppuvapaan, juhlapyhän tai vastaavan vapaan aikana. Kantelua koskevia säännöksiä ei sisältyisi sotilaskurinpitoa koskevaan lainsäädäntöön.

Joukko-osaston komentajaa alempien kurinpitoesimiesten tekemistä päätöksistä tehtäisiin ensin ratkaisupyynnö joukko-osaston komentajalle. Joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön perusteella tekemään päätökseen voisi hakea muutosta tuomioistuimelta. Joukko-osaston komentajan ja häntä ylempien kurinpitoesimiesten päätöksistä voisi valittaa suoraan tuomioistuimeen. Määräaika muutoksen hakemiselle olisi kaikissa tapauksissa seitsemän päivää päätöksen tiedoksiantamisesta.

Kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangeistukset olisivat varoitusta ja kurinpitosakkoa lukuun ottamatta pantavissa täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei

joukko-osaston komentaja tai tuomioistuin erityisestä syystä määrää, ettei täytäntöönpanoa saa aloittaa tai jatkaa.

Asianosainen tai kurinpitoesimies voisi hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista tuomioistuimelta. Menettelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin yleisiä ylimääräistä muutoksenhaikua koskevia säännöksiä. Kurinpitopäätöstä ei voitaisi muuttaa rangaitun vahingoksi puolustusvoimien omin, sisäisin toimenpitein.

Syyttäjän osallistumisesta kurinpitovalituksen käsittelyyn luovuttaisiin. Eräät turvallisuutta ja järjestystä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi puolustusvoimista annettuun lakiin.

Laissa säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista, toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet huomioon ottaen. Laissa erotettaisiin nykyistä selkeämmin rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen rikosten selvittämisestä. Nykyistä tarkemmin säädettäisiin myös oikeudesta saada tietoja eräistä viranomaisten rekistereistä ja rikostorjunnassa pidettävistä henkilörekistereistä.

Uutena ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta silloin, kun puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa tehtävien hoitamiseksi tarpeelliseen toimenpiteeseen.

Poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa. Lisäksi puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnasta säädettäisiin nykyistä kattavammin.

Samalla ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia, sakon täytäntöönpanosta annettua lakia, turvallisuusselvityksistä annettua lakia, tieliikennelakia, ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia, kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia, puolustusvoimista annettua lakia, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annet-

tua lakia, nimikirjalakia ja henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annettua lakia.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samaan aikaan uuden esitutkintalain, uuden pakkokeinolain ja uuden poliisilain kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2014.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	5
1 JOHDANTO.....	5
2 NYKYTILA.....	7
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	7
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	18
2.3 Nykytilan arviointi.....	25
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	26
3.1 Tavoitteet.....	26
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	26
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	27
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	29
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	29
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	29
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	30
4.4 Sukupuolivaikutukset.....	30
5 ASIAN VALMISTELU.....	30
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	30
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	31
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	38
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	40
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	40
1.1 Laki sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa.....	40
I OSA YLEISET SÄÄNNÖKSET.....	40
1 luku. Yleiset säännökset.....	40
II OSA SOTILASKURINPITOMENETTELY JA RIKOSTEN SELVITTÄMI- NEN.....	41
2 luku. Seuraamukset kurinpitomenettelyssä.....	41
3 luku. Kurinpitoesimiehen toimivalta.....	43
4 luku. Pakkokeinot kurinpitomenettelyssä.....	45
5 luku. Esitutkinta.....	50
6 luku. Kurinpitoasian päättäminen.....	62
7 luku. Muutoksenhaku.....	65
8 luku. Täytäntöönpano.....	71
III OSA RIKOSTEN ENNALTA ESTÄMINEN JA PALJASTAMINEN.....	77
9 luku. Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen.....	77
IV OSA YHTEISET SÄÄNNÖKSET.....	86
10 luku. Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot.....	86
11 luku. Henkilörekisterit.....	89
12 luku. Valvonta.....	97
13 luku. Erinäiset säännökset.....	100
14 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.....	100
1.2 Rikoslaki.....	100
6 luku. Rangaistusten määräämisestä.....	100
8 luku. Vanhentumisesta.....	100

16 luku. Rikoksista viranomaisia vastaan	101
1.3 Laki sakon täytäntöönpanosta	101
1.4 Laki turvallisuusselvityksistä	101
1.5 Tieliikennelaki	101
1.6 Laki ulkomaalaisrekisteristä	102
1.7 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta	102
1.8 Laki puolustusvoimista	102
2 luku. Toimivalta	102
1.9 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta	103
1.10 Nimikirjalaki	103
1.11 Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa	103
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	103
3 VOIMAANTULO	103
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	103
LAKIEHDOTUKSET	107
Laki sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa	107
Laki rikoslain muuttamisesta	138
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	139
Laki turvallisuusselvityksistä annetun lain muuttamisesta	140
Laki tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta	141
Laki ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta	142
Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta ..	143
Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	144
Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n muuttamisesta	145
Laki nimikirjalain 4 §:n muuttamisesta	146
henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 16 ja	
17 §:n muuttamisesta	147
LIITE	148
RINNAKKAISTEKSTIT	148
Laki rikoslain muuttamisesta	148
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	150
Laki turvallisuusselvityksistä annetun lain muuttamisesta	151
Laki tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta	153
Laki ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta	155
Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta ..	156
Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	157
Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n muuttamisesta	159
Laki nimikirjalain 4 §:n muuttamisesta	160
Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 16 ja	
17 §:n muuttamisesta	161
LIITE	163
ASETUSLUONNOKSET	163
Valtioneuvoston asetus sotilaskurinpitorangaistuksiin liittyvistä	
täytäntöönpanokirjoista, ilmoituksista ja hyvityksistä	163
Valtioneuvoston asetus puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen	
muuttamisesta	165

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Puolustusvoimien tehtävänä on Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan (laki puolustusvoimista 2 §, 551/2007). Puolustusvoimilta odotetaan tehokkuutta ja suoritusvalmiutta sekä sellaista luotettavuutta, että puolustusvoimat kaikissa olosuhteissa pystyy suoriutumaan lakisääteisistä tehtävistään. Tämä edellyttää, että puolustusvoimien toiminta on mahdollisimman hyvin turvattu ulkopuolisilta uhilta ja toimintaa vaarantavaa ulkopuolista laitonta toimintaa vastaan ja että puolustusvoimilla on oikea-aikainen tilannekuva ja ennakkovaroituskky maanpuolustuksen tarkoitusta mahdollisesti vaarantavasta toiminnasta. Lisäksi suoritusvalmiuden edellytyksenä on, että puolustusvoimat säilyttää sisäisen järjestyksensä ja pysyy kaikissa olosuhteissa Suomen valtiollisen johdon hallinnassa ja valvonnassa.

Puolustusvoimien joukkojen kurinalaisuus ja hyvä motiointi sekä vapaaehtoinen kurin omaksuminen ja sen välttämättömyyden ymmärtäminen ovat edellytys puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiselle. Kurinalaisuus ja hyvä järjestys ovat tarpeen kasarmielämän sisäoppilaitosmaisuudesta samoin kuin sotilaiden käyttäytymiselle yleensäkin asetettavista vaatimuksista johtuen. Kurilla ja järjestyksellä on myös sekä asevelvollisten että palkatun henkilökunnan palvelusturvallisuuden varmistamisen kannalta merkitystä. Varusmiespalveluksessa ja kertausharjoituksessa olevien palvelus- ja paikallaolovelvollisuus perustuvat asevelvollisuuslain (1438/2007) nimenomaiseen säännökseen. Asevelvollisuuslain 57 §:n mukaan asevelvollisen tulee palvella hänelle määrä-

tyssä joukossa sekä noudattaa lakiin perustuvan toimivallan nojalla annettuja sotilaallista järjestystä ja palvelusta koskevia määräyksiä, esimiehen käskyjä ja muita palvelukseen kuuluvia velvollisuuksiaan. Palveluksessa olevan asevelvollisen tulee olla hänelle määrättyssä palveluspaikassa silloin, kun hänelle ei ole annettu lupaa poistua sieltä. Palvelusvelvollisuuden ja paikallaolovelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä määrätään sotilaskäskynä annettavalla ohjesäännöllä. Tällä tarkoitetaan pääasiassa puolustusvoimain komentajan antamaa Yleistä palvelusohjesääntöä.

Puolustusvoimien sotilasvirassa palvelevien eli ammattisotilaiden käyttäytymisvelvoitteesta säädetään puolustusvoimista annetun lain 42 §:ssä. Kyseisen säännöksen mukaan sen lisäksi, mitä virkamiesten käyttäytymisestä muualla laissa säädetään, ammattisotilaan on virkatehtävissään ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän menettele tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luotamusta puolustusvoimille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Tämä käyttäytymisvelvoite perustui aiemmin virkamieslain yleissäännökseen ja puolustusvoimissa annettuihin hallinnollisiin määräyksiin sekä Yleiseen palvelusohjesääntöön.

Sisäisen hengen ja motivaation luomista ja vapaaehtoista käskyjen noudattamista pyritään toteuttamaan ensisijaisesti positiivisin keinoin. Puolustusvoimien toiminnan kannalta tämä ei kuitenkaan riitä. Kun käskyjä ja kieltoja rikotaan, on oltava tarpeelliset ja riittävät keinot kurin ja järjestyksen palauttamiseksi mahdollisimman nopeasti.

Puolustusvoimien sisäistä kurin ja järjestyksen ylläpitämistä turvaa nykyisin voimassa olevassa sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetty puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettely. Sotilaskurinpitomenettelyyn kuu-

luu eri osa-alueina säännökset menettelystä sotilaskurinpitotoiminnassa (sisältäen toimivaltaa, kurinpitomenettelyn edellytyksiä ja esitutkintaa ja pakkokeinoja koskevan sääntely), menettelyssä määrättävistä seuraamuksista sekä yleisessä tuomioistuimessa käytävän sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta. Sotilaskurinpitomenettelyn katsotaan nyky muodossaan rinnastuvan nopeutettuun ja yksinkertaistettuun rikosprosessiin. Rikosprosessin voidaan katsoa jakautuvan neljään päävaiheeseen, jotka ovat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti ja rangaistuksen täytäntöönpano. Kurinpitomenettelyssä voidaan katsoa olevan kaikkia näitä elementtejä. Kurinpitomenettelyä voidaan käyttää vain vähäisissä ja selvissä asioissa. Yleisessä tuomioistuimessa käytävä sotilasoikeudenkäynti ei edes nopeutettuna tai muutoin muunneltuna poistaisi tarvetta erityiseen kurinpitomenettelyyn.

Kurinpitotoiminnasta valtaosa on luonteeltaan vähäisiä, lähinnä puolustusvoimien sisäisten järjestysmääräysten rikkomista koskevia tekoja ja laiminlyöntejä. Tällaiset kurinpitotoiminnat on voitava käsitellä riittävän nopeasti, tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti myös jatkossa. Edellä mainituista syistä tarvitaan edelleen puolustusvoimien olosuhteisiin sovellettu erityinen kurinpitomenettely, jossa esimiehillä on asemaan perustuva tarvittava toimivalta. Samalla on huolehdittava, että kurinpitomenettelyssä turvataan menettelyn kohteena olevan oikeudellinen asema. Menettelyn kohteena olevalla on myös oltava käytettävissään riittävät oikeussuojakeinot.

Poikkeusoloissa kurinpitomenettelyn tarpeellisuus korostuu, sillä sotilasrikokset hyvin todennäköisesti lisääntyvät. Sotilasrikosten määrän kasvu selittyy sillä, että palveluksessa olevien joukkojen määrä kasvaa ja toisaalta sillä, että paine joukkojen sisällä kasvaa ajan kuluessa. Edelleen rikosten lisääntymiseen vaikuttanee se, että kutsut harjoitukseen ja ylimääräiseen palvelukseen joudutaan todennäköisesti toimittamaan normaalia lyhyemmällä varoitusaikalla ja vapautushakemusten hylkääminen on yleisempää kuin rauhan aikana. Myös yleisen yhteiskunnallisen tilanteen epäselvyys saattaa vaikuttaa sotilasrikosten lukumäärään lisäävästi. Harjoitukset kestävät pidempään kuin normaaliti-

lanteessa ja tämä lisää myös sotilasrikoksiin syyllistyneiden määrää. Poissaolorikokset ja palvelusrikokset olisivat todennäköisimmin yleisimmät joukkojen perustamisvaiheen sotilasrikokset. Myös vartiorikosten määrän voidaan olettaa kasvavan samassa suhteessa vartiotehtävien määrän kasvuun.

Puolustusvoimien poliisitehtäviä koskeva sääntely sisältyy voimassa olevaan lakiin poliisiin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa (1251/1995). Sen mukaisen poliisitehtävänä puolustusvoimat vastaa eräiden sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitotoiminnassa käsiteltävien rikosten selvittämisestä, samoin kuin puolustusvoimien palveluksessa olevan sotilaan tekemäksi epäillyn rikoslain 40 luvussa tarkoitetun virkarikoksen selvittämisestä. Lisäksi puolustusvoimat selvittää myös puolustusvoimien palveluksessa olevan muun henkilön kuin sotilaan tekemäksi epäiltyjä rikoslain 40 luvussa tarkoitettuja rikoksia ja puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvia rikoksia, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisenä myös sotilas. Puolustusvoimissa nämä tehtävät ovat perinteisesti kuuluneet pääesikunnan tutkintaosastolle. Käytännössä näiden tehtävien osalta kyse on edellä selostetun sotilaskurinpitomenettelyssä tutkittavan asian esitutkinta-vaiheesta.

Lisäksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetus lain mukaisena poliisitehtävänä puolustusvoimat vastaa suojelupoliisille laissa säädettyä toimivaltaa rajoittamatta, sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseen liittyvistä turvallisuus- ja valvontatehtävistä, ei kuitenkaan rikostutkinnasta, joka kuuluu Suojelupoliisin vastuulle. Tämä tehtävä on sotilaskurinpitotoiminnasta erillinen ja on tarkoitettu turvaamaan puolustusvoimien toimintaa tuottamalla oikea-aikaista tietoa mahdollisista maanpuolustukseen kohdistuvista uhista ja mahdollisesta ulkovaltojen tiedonhankinnasta koskien puolustusvoimien suorituskykyä ja kokoonpanoja. Oikea-aikainen tilannekuva ja ennakkovaroituskkyky tällaisesta maanpuolustuksen tarkoituksen vaarantavasta toiminnasta on puolestaan edellytys sille, että Suomen

valtiollista koskemattomuutta turvaavat valmiuden kohottamismekanismit voivat tarvittaessa toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Ilman oikea-aikaista ennakkovaroituskyykyä tämä ei ole mahdollista. Puolustusvoimat hoitaa edellä selostetut poliisitehtävät normaaliaikana sekä valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa. Toiminnan tehokkuus poikkeusoloissa voidaan parhaiten varmistaa siten, että normaaliaikana luodaan ja ylläpidetään toimiva organisaatio sekä koulutetaan ja perehdytetään tarvittava henkilöstö. Toiminta jatkuu pääosin samanlaisena myös valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa, vain painotukset muuttuvat. Järjestely vastaa julkisen hallinnon valmiussuunnittelussa yleisesti noudatettua periaatetta.

Poliisiin tehtävistä puolustusvoimissa on vastannut pääesikunnan tutkintaosasto. Meneillään olevassa puolustusvoimauudistuksessa henkilöstö uudelleenorganisoidaan siten, että pääosa nykyisen tutkintaosaston henkilöstöstä sijoitetaan hallinnollisesti uudistuksessa perustettavaan Puolustusvoimien tiedustelulaitokseen. Toiminnan johto ja vastuullinen päätöksenteko säilyvät edelleen pääesikunnassa. Nykyisen tutkintaosaston toiminnallinen johto siirtyy tehtävistä vastaavaan pääesikunnan tiedusteluosastoon.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettelyä koskevia säännöksiä on lähinnä sotilaskurinpitolaisissa (331/1983) ja sen nojalla annettussa sotilaskurinpitoasetuksessa (969/1983). Sotilasrikoksista ja niiden soveltamisalasta säädetään rikoslaisissa ja sotilasrikoksia koskevien rangaistussäännösten soveltamisalasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1153/2000). Keskeisiä lakeja ovat myös esitutkintalaki (449/1987, tammikuun 1 päivästä 2014 lukien 805/2011) ja pakkokeinolaki (450/1987, tammikuun 1 päivästä 2014 lukien 806/2011), joita noudatetaan sotilaskurinpitomenettelyssä soveltuvien osin.

Sotilaskurinpitolaki ja -asetus on säädetty ennen nykyistä perustuslakia ja sitä ennen tehtyä perusoikeusuudistusta. Perustuslain jälkeiset uudistukset on toteutettu osittaisuudistuksina, minkä johdosta laki ja asetus eivät enää muodosta yhtenäistä kokonaisuutta.

Sotilasrikoksia käsitellään tuomioistuimessa sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) mukaisesti.

Perustuslaki

Perustuslain 1 §:n 2 momentin mukaan valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Perustuslain 2 luvussa säädetään perusoikeuksista, joilla on keskeinen merkitys yksilöiden oikeusasemalle. Perusoikeussäännökset on otettava huomioon kaikessa julkisen vallan toiminnassa.

Perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitelyyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan edustajien on yhtäältä pidättäydyttävä itse loukkaamasta perus- ja ihmisoikeuksia sekä toisaalta turvattava niiden toteutuminen.

Perusoikeusuudistuksessa vuonna 1995 luovuttiin hallitusmuodon 16 §:ään sisällyneestä nimenomaisesta sotilaita koskeneesta poikkeuksesta, jonka mukaan mitä Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista on sanottu,

ei estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin kuin sodan tai kapinan aikana ovat välttämättömiä. Perusoikeuksista voidaan perustuslain 23 §:n mukaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana ja jotka ovat Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Voimassa olevassa sotilaskurinpitolaisissa on sota-aikaa koskevia poikkeussäännöksiä varten asetuksenantovaltuus, mutta ei laintasoisia säännöksiä.

Muissakin perusoikeussäännöksissä on lakivaroituksia eli säännöksiä siitä, että perusoikeuksia voidaan rajoittaa tietyssä tarkoituksessa tai tietyin edellytyksin. Perusoikeussäännöksissä on myös yleisempiä sääntelyvarauksia, joiden mukaan asianomaisen perusoikeuden käyttämisestä säädetään lailla.

Sotilaskurinpitomenettelyä koskevia säännöksiä uudistettaessa on pyritty ottamaan kaikilta osin huomioon perustuslain perusoikeussäännökset ja muut säännökset sekä niiden vaikutus sääntelyyn.

Katsaus sotilaskurinpitomenettelyn kehittämiseen

Sotilasrikoksia koskevat säännökset sisältyivät aiemmin sotaväen rikoslakiin (71/1919). Ennen erillistä sotilaskurinpitolakia kurinpitomenettelyä koskevat säännökset sisältyivät sotaväen rikoslain 14 §:n nojalla annettuun sotilaskurinpitoasetukseen (435/1972), joka tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1972. Asetuksella järjestettiin kurinpitoesimiehen oikeus kurinpitotoimin määrätä rikkomukseen syyllistyneelle järjestysrangaistus tai ojentaa häntä kurinpito-ojennuksella. Asetuksen mukaan kurinpitomenettelyssä voitiin käsitellä sellaiset sotaväen rikoslaisissa rangaistaviksi säädetyt teot, joista voi seurata järjestysrangaistus tai sakko. Kurinpitomenettelyssä voitiin rangaista tai ojentaa sotaväen rikoslain alaista henkilöä sotilaspappeja ja sotatuomareita lukuun ot-

tamatta. Siviiliviran tai -toimen haltijaa voitiin rauhan aikana rangaista tai ojentaa kurinpitomenettelyssä vain virkarikoksesta. Järjestysrangaistuksia olivat aresti, jota voitiin määrätä enintään 30 vuorokautta, ja varoitus. Lievempiä kurinpito-ojennuksia olivat muistutus, ylimääräinen palvelus, jota voitiin määrätä enintään kahdeksan kertaa ja poistumiskielto, jota voitiin määrätä enintään neljäksi viikoksi.

Kurinpitoseuraamuksen kohteeksi joutu-neella oli käytettävissä oikeussuojakeinonaan tarkastuspyyntömenettely, jonka mukaan se, jolle oli kurinpitomenettelyssä määrätty järjestysrangaistus, oli oikeutettu saattamaan päätöksen ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi. Ojennuksesta tarkastuspyyntömenettely ei ollut mahdollinen vaan oikeussuojakeinona oli kantelu.

Erillinen sotilaskurinpitolaki tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984. Kokonaisuudistus merkitsi sotilasrikoksia koskevien säännösten sisällyttämistä rikoslain 45 lukuun sotaväen rikoslain sijasta, sotilaskurinpitomenettelyä koskevin säännösten siirtämistä asetuksesta sotilaskurinpitolakiin ja sotilasoikeudenkäyntimenettelyn siirtämistä rauhan aikana erityisistä sotatuomioistuimista yleisiin tuomioistuimiin. Kurinpitorangeistuksia olivat aresti, kurinpitosakko ja varoitus sekä kurinpito-ojennuksia poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus. Kurinpitomenettelyssä määrättävien kurinpitoseuraamusten enimmäismääriä alennettiin ja kurinpitoesimiesten toimivaltaa rajoitettiin. Kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saanut hakea muutosta valittamalla. Se, jolle oli määrätty kurinpitorangaistus, oli oikeutettu saattamaan asian muutoksenhakuna ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.

Vuoden 1989 alusta tuli voimaan muutos (1259/1988), jonka mukaan sotilasrikosasioissa vangitsemisesta päätti yksin tuomioistuimien. Samassa yhteydessä lakia täydennettiin eräillä esitutkintaa koskevilla säännöksillä. Seuraavana vuonna 1990 tuli mahdolliseksi valittaa kurinpitorangeistuksesta tuomioistuimeen (374/1990). Samassa yhteydessä säädettiin, että syyttäjä voi päättää syytteen nostamisesta kurinpitovalitusprosessin aikana, jolloin asian käsittely kurinpitoasiana päättyy ja se siirtyy syyteasiana käsiteltäväk-

si. Vuonna 1991 lisättiin seuraamusvalikoimaan poistumisrangaistus (652/1991). Vuoden 1998 alusta lukien aresti on voitu tuomita vain tuomioistuimessa, ei enää kurinpitomenettelyssä (991/1997). Syyttäjän tehtävät sotilasoikeudenkäyntiasioissa siirrettiin puolustusvoimien virkamiehiltä, sotilaslakimiehiltä, yleisille syyttäjille vuonna 2001 (1117/2000). Samassa yhteydessä lakia muutettiin siten, että syyttäjä voi omasta aloitteestaan kurinpitoesimiehen tapaan määrätä esitutkinnan toimitettavaksi sotilasoikeudenkäyntiasiaa. Lisäksi syyttäjä voi omasta aloitteestaan ottaa tutkintaan määräämänsä asian syyteharkintaansa.

Sotilaskurinpitolaki, rikoslain 45 luku ja sotilaskurinpitoasetus

Voimassa olevan sotilaskurinpitolain 1 §:n mukaan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan rikoslain 45 luvun alaiselle henkilölle oikeudenkäynnissä tuomita kurinpitorangeistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitoseuraamuksena kurinpitorangeistus tai -ojennus niin kuin sotilaskurinpitolaissa säädetään.

Rikoslain 45 luvun alaisella henkilöllä tarkoitetaan rikoslain 45 luvun 27 §:n mukaan:

1) puolustusvoimien sotilasvirassa palvelevaa sekä sitä, joka on nimitetty puolustusvoimien virkamieheksi määräaikaiseen virkasuhteeseen määrättyinä sotilastehtävään;

2) asevelvollisuuttaan aseellisena tai aseettomana suorittavaa tai asevelvollisuuslain 79 §:ssä tarkoitettua palveluksessa olevaa sekä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta suorittavaa;

2 a) vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 18 §:ssä tarkoitettua puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa palvelevaa ja lain 21 §:ssä tarkoitettua kouluttajaa ja kouluammuntojen johtajaa; sekä

3) puolustusvoimissa sotilasvirkaan koulutettavaa oppilasta.

Sotilaita koskevia säännöksiä sovelletaan lisäksi rajavartiolaitoksessa sotilastehtävissä palveleviin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua kriisinhallintakoulutuksessa, -

harjoituksissa ja -palveluksessa oleviin niin kuin siitä laissa erikseen säädetään.

Rikoslain 45 luvun säännöksiä sovelletaan lisäksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain 23 §:ssä tarkoitettuihin puolustusvoimien virka-aputehtäviin osallistuviin vapaaehtoisiiin siten kuin siitä erikseen säädetään kyseisessä laissa.

Rikoslain 45 luvussa on sota-aikaa koskevia säännöksiä, joita luvun 28 §:n mukaan sovelletaan puolustustilalaissa (1083/1991) tarkoitetun puolustustilan ollessa voimassa. Puolustustilan aikana luvun soveltamisala laajenee kattamaan muun muassa puolustusvoimien siviiliviroissa palvelevat. Saman luvun 29 §:ssä on soveltamisrajoituksia koskeva asetuksenantovaltuus ja sotavankia koskevia soveltamisrajoituksia.

Sotilasrikoksia koskevien rangaistussäännösten soveltamisalasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään siitä, milloin asevelvolliseen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla palveluksessa olevaan sovelletaan sotilasarangastussäännöksiä, samoin siitä, milloin sotilasarangastussäännöksiä sovelletaan muuhun rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettuun henkilöön. Samassa asetuksessa säädetään myös siitä, mitä sotilasarangastussäännöksiä sovelletaan niihin rauhanturvaamisorganisaatioissa palveleviin ja siinä palvelemista varten järjestettävässä koulutuksessa oleviin, jotka eivät ole suorittaneet asevelvollisuutta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Edelleen asetuksessa säädetään, että rikoslain 45 luvun rangaistussäännöksiä ei sovelleta kenttäpiispan, kenttärovastin tai sotilaspastorin virassa palvelevalle.

Sotilasrikoksista säädetään rikoslain 45 luvussa ja niitä ovat erilaiset palvelusrikokset, vartiorikokset, poissaolorikokset, kuuliaisuusrikokset eli erilaiset esimiehen vastustamista koskevat teot ja niskoittelu, esimiesrikokset eli esimiesaseman väärinkäyttämistä koskevat teot, sotilaan sopimaton käyttäytyminen, luvaton poliittinen toiminta sekä sota-ajan rikokset.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita ovat sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 1 momentin mukaan sotilasrikoksia koskevat asiat. Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään 2 momentin mukaan myös syyte sotilasta vastaan teosta,

josta säädetään rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—14 §:ssä, 25 luvun 7 tai 8 §:ssä, 28, 31—33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä, 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun 1—8 §:ssä taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä. Edellytyksenä on, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen. Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään niin ikään syyte teosta, josta säädetään rangaistus asevelvollisuuslain 118 §:ssä.

Sota-aikana käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 3 momentin mukaan lisäksi syyte 1 ja 2 momentissa tarkoitettusta teosta rikoslain 45 luvun 28 §:n 2 tai 3 momentissa mainittua henkilöä vastaan, jos teko on kohdistunut toiseen sotilasrangaistussäännösten alaiseen henkilöön, puolustusvoimiin tai sanotuissa momenteissa tarkoitettuun laitokseen. Tällä tarkoitetaan muun muassa puolustusvoimien siviilihenkilöstöä ja muita henkilöitä, jotka sota-aikana ovat sotilasjohdon alaisia.

Sotilaskurinpitolaisia säädetään edellä kuvattujen lisäksi muun muassa kurinpitomenettelyn edellytyksistä, kurinpitoesimiehen toimivallasta, pakkokeinoista, kurinpitoasian käsittelystä, kurinpitovalituksesta ja kurinpitomenettelyn valvonnasta, täytäntöönpanosta ja sota-aikaa koskevista poikkeussäännöksistä. Kurinpitorangaistuksia ovat varoitus, poistumisrangaistus, kurinpitosakko ja aresti. Kurinpito-ojennuksia ovat muistutus, ylimääräinen palvelu ja poistumiskielto.

Pakkokeinojen osalta on sotilaskurinpitolain 4 luvussa erityissäännöksiä, minkä lisäksi sovelletaan ”yleisen lain säännöksiä” eli lähinnä pakkokeinolakia. Samoin esitutkinna on 28 §:n 1 momentissa säädetty, että ”noudatetaan soveltuvien osin, mitä esitutkinna rikosasioissa on säädetty.”

Sotilaskurinpitoasetuksessa on sotilaskurinpitolakia täydentäviä säännöksiä, jotka koskevat lähinnä esitutkintaa, toimivaltaa, kurinpitoasian ratkaisemista, kurinpitorangaistuksen ja -ojennuksen kirjaamista, kurinpitovalitusmenettelyä, täytäntöönpanoa, kurinpitomenettelyn valvontaa ja kantelua.

Kurinpidosta muussa lainsäädännössä

Kurinpitoa koskevia säännöksiä on useassa laissa. Kurinpitomenettely kohdistuu selkeäs-

ti tiettyyn ryhmään tai tiettyihin ryhmiin. Usealla oppilaitoksella on käytössään oma kurinpitajärjestelmä kuten Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksella (laki Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta 1316/2006), Pelastusopistolla (laki Pelastusopistosta 607/2006), ammattikorkeakouluilla (Ammattikorkeakoululaki 351/2003), lukioidissa (lukiolaki 629/1998) ja peruskouluissa (perusopetuslaki 628/1998). Lukioiden ja peruskoulujen kurinpitoa koskevia säännöksiä on muutettu vuonna 2003.

Merkille pantavaa edellä mainituissa laeissa on se, että kurinpitorangeistuksista on yleensä muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakua edeltää yleensä oikaisuvaatimusmenettely. Sotilaskurinpitomenettelyn katsotaan kuitenkin edellä kuvastusti olevan luonteeltaan eräänlaista nopeutettua rikosprosessia.

Siviilipalveluslain (1446/2007) 10 luvussa säädetään palvelusrikkomuksista ja kurinpidosta siviilipalveluksessa. Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangeistukseen siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Siviilipalveluspaikan vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan siviilipalveluskeskukselle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus, jollei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on syyllistynyt palvelusrikkomukseen, voidaan määrätä kurinpitorangeistuksena kirjallinen varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan, päivärahan menetys tai henkilökohtaisten loma-oikeuksien menetys.

Siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitorangeistus, saa hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Kurinpitorangeistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos päätöksestä on valitettu hallinto-oikeuteen, rangaistuksen saa kuitenkin panna täytäntöön sen jälkeen, kun hallinto-oikeus on antanut valituksen johdosta päätöksensä. Kurinpitorangeistus voidaan kui-

tenkin panna täytäntöön välittömästi siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

Vankeuslain (767/2005) 15 luvussa on säännöksiä vankilan kurinpidosta. Vangille voidaan 15 luvun 3 §:n mukaan määrätä kurinpitorangaistus, jos vanki syyllistyy järjestyserikkomukseen. Järjestyserikkomuksia ovat syyllistyminen vankilassa tai muutoin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa, luvaton poistuminen avolaitoksesta tai terveydenhuollon laitoksesta, vankeuslain tai sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen taikka niitä täsmentävän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksen rikkominen, vankilan järjestyssäännön rikkominen edellyttäen, että järjestyssäännössä on nimenomaisesti mainittu kyseisestä rikkomuksesta voivan seurata kurinpitorangaistus, vankeuslain 8 luvun 6 tai 9 §:ssä tarkoitettulle luvulle tai sijoitukselle taikka 14 luvussa tarkoitettulle poistumisluvulle asetettujen ehtojen rikkominen ja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen.

Rikoksesta, josta vankilan johtaja on tehnyt ilmoituksen poliisille, ei saa määrätä kurinpitorangaistusta. Jollei muistutusta pidetä riittävänä seuraamuksena, vangille voidaan vankeuslain 15 luvun 4 §:n mukaan määrätä kurinpitorangaistuksena varoitus, vapaa-ajan toimintaan osallistumisen, rahan tai muiden maksuvälineiden käytön tai omaisuuden hallussapidon rajoittaminen enintään 30 vuorokauden ajaksi (oikeuksien menetys), tai sijoittaminen yksinäisyyteen enintään 14 vuorokauden ajaksi (yksinäisyysrangaistus).

Oikeuksien menetys ei saa estää vangin mahdollisuuksia pitää yhteyksiä vankilan ulkopuolelle. Kurinpitorangaistuksesta päättää vankilan johtaja. Kurinpitorangaistusta koskevaan päätökseen saa hakea vankeuslain 20 luvun mukaan oikaisua aluevankilan johtajalta ja aluevankilan johtajan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-

oikeuteen. Oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekeminen ei keskeytä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei oikaisuvaatimusta käsittelevä aluevankilan johtaja tai valitusta käsittelevä hallinto-oikeus toisin päättä.

Katsaus puolustusvoimien poliisitoimintaa koskevan sääntelyn kehittymiseen

Puolustusvoimien poliisitoimintaa säänteli ennen voimassa olevan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain (1251/1995) antamista vuodelta 1967 oleva asetus poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa (18/1967). Asetus oli suppea ja muun muassa keskeiset tutkinta- ja valvontatehtävät määriteltiin siinä viittauksella poliisia koskeviin asianomaisiin säädöksiin. Sama koski puolustusvoimissa poliisitehtäviä varten pidettäviä henkilörekistereitä.

Vuonna 1967 voimaan tulleen poliisilain (84/1966) 3 §:n mukaan poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä voitiin asetuksella määrätä puolustuslaitoksen, rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten suoritettaviksi. Puolustusvoimien osalta asiasta säädettiin edellä mainitulla poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetulla asetuksella.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunta ja sen alaiset viranomaiset suorittivat puolustusvoimissa poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä. Tehtävien osalta viitattiin poliisilain 4 §:ään. Edellä mainitussa pykälässä, jonka sittemmin korvasivat poliisin hallinnosta annetun lain säännökset, lueteltiin muun muassa paikallispoliisille kuuluvina tehtävinä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikollisuuden torjunta ja rikostutkinta sekä suojelupoliisille kuuluvina tehtävinä sellaisten hankkeiden seuraaminen ja ilmaisattaminen, joiden on syytä varoa kohdistuvan valtakunnan itsenäisyyttä tai sen laillista valtiota yhteiskuntajärjestyksestä vastaan taikka jotka ovat omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Asetuksen mukaan puolustusvoimille kuuluvat poliisitehtävät olivat varsin laajat ja moninaiset.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunnalla oli toimivalta tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikostutkinnassa puolustusvoimien hallin-

nassa olevalla alueella ja muuallakin, kun kysymyksessä oli sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos. Oikeus tutkia puolustusvoimissa palvelevan siviilihenkilön tekemää rikosta oli sen sijaan asetuksen säännöksen valossa tulkinnanvarainen.

Vuonna 1995 voimaan tulleen poliisilain (493/1995) 50 §:n mukaan poliisin tehtäviä voitiin lailla säätää puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, tullin tai muun viranomaisen suorittaviksi. Poliisilaki nosti poliisitoiminnan perustana olevat, ennen asetuksen tasoiset säännökset lain tasolle ja loi pohjan poliisitehtävien hoitamiselle puolustusvoimissa sekä normaalioloissa että mahdollisen kriisin aikana. Puolustusvoimien poliisitoiminnasta annettu asetuksentasoinen sääntely ei enää täyttänyt uuden poliisilain vaatimuksia.

Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa tuli voimaan 15 päivänä marraskuuta 1995. Laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa säädettyjä periaatteita.

Puolustusvoimat huolehtii:

1) sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnasta;

2) puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvussa (virkarikokset) tarkoitetun rikoksen tutkinnasta. Muun kuin sotilaan tekemä rikos voidaan tutkia vain, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas;

3) puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun sellaisen rikoksen tutkinnasta, jonka puolustusvoimien palveluksessa oleva muu kuin sotilas on tehnyt puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilma-aluksessa tai kulkuneuvossa tai palvelustehtävässä edellyttäen, että voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas; sekä

4) suojelupoliisille laissa säädettyä toimivaltaa kuitenkin rajoittamatta, sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaaranta-

van laittoman toiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuista turvallisuus- ja valvontatehtävistä, ei kuitenkaan rikostutkinnasta.

Asian laadun vaatiessa puolustusvoimien poliisitehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suoritettavaksi. Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnan osalta viitataan lisäksi sotilaskurinpitolakiin.

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet, jotka ovat saaneet tehtävän edellyttämän koulutuksen, ja puolustusvoimien sotilaslakimiehet. Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin asetuksella. Laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa säädettyjä periaatteita.

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavalla virkamiehellä on kyseisissä tehtävissä voimassa olevissa esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa poliisimiehelle säädetty toimivaltuudet. Pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies tai puolustusvoimien sotilaslakimies toimii tutkinnanjohtajana 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa ja hänellä on sanotuissa tehtävissä lisäksi pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa sekä päällystään kuuluvalla poliisimiehelle poliisilaissa säädetty toimivaltuudet. Puolustusvoimien toimesta suoritettavassa esitutkinnassa ei saa käyttää telekuuntelua eikä televalvontaa.

Toimivaltuuksia käytettäessä on nykyisen lain mukaan soveltuvin osin meneteltävä siten kuin esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa säädetään. Pakkokeinolaissa tarkoitettu teknisestä kuuntelusta päättää tutkinnanjohtajan esityksestä pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies, tai tämän ollessa tutkinnanjohtaja, pääesikunnan operaatiopäällikkö. Jos asia ei siinä viivytystä, tutkinnanjohtajalla on pakkokeinolaissa säädetty toimivalta päättää toimenpiteen aloittamisesta.

Sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen

tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi on oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua siten kuin poliisilaissa säädetään. Toimenpiteiden käyttämisestä päättää pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies.

Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta ilmoittamisesta ja sanotulla tarkkailulla saadun aineiston käsittelystä säädetään niin ikään poliisilaissa. Teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Lisäksi voimassa olevassa laissa säädetään esimerkiksi tietojensaannista ja tehtävien suorittamiseksi tarpeellisista henkilörekistereistä.

Muu lainsäädäntö

Esitutkintatehtäviä suorittavat Suomessa poliisi, tulli, rajavartiolaitos, puolustusvoimat ja erätarkastajat. Muiden esitutkintaviranomaisten kuin poliisin esitutkintatehtävät ovat asiallisesti rajoitettuja. Tulli on toimivaltainen tutkimaan tullirikoksia, joissa tullilain (1466/1994) 3 §:n mukaan on kysymys tullilain tai tullin valvottavan tai täytäntöön pantavan muun säännöksen tai määräyksen rikkomisesta, rikoslain 46 luvussa tarkoitetusta laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tai rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua kätkemisrikoksesta. Muunkin säännöksen rikkominen voi olla tullirikos, jos siihen sisältyy omaisuuden maahantuontia tai maastavientiä. Sellainen voi olla muun muassa huumausainerikos. Tulliviranomaisen oikeudesta esitutkintatoimenpiteisiin säädetään tullilain 43 §:ssä.

Rajavartiolain (578/2005) 41 §:n 1 momentissa säädetään, että rajavartiolaitos on esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos on siten muodollisesti velvollinen aloittamaan esitutkinnan samoin perustein kuin muutkin esitutkintaviranomaiset. Tutkinnan aloittamisvelvollisuudesta säädetään lisäksi rajavartiolain 42 §:ssä yhdenmukaisesti esitutkintalaisa säädetyn kanssa.

Rajavartiolaitoksen asiallisesta toimivallasta rikosten tutkimiseen säädetään rajavartiolain 42 §:ssä. Mainitun pykälän 2 momentis-

sa on vastaava viittaus rajavartiolaitoksessa sovellettaviin sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkintaa koskeviin säännöksiin. Viittaus on lain esitöiden mukaan tarpeen sen vuoksi, että rajavartiolaitoksessa palvelee sotilasvirkamiehiä, varusmiehiä ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia naisia, jotka voivat joutua sotilasoikeudenkäyntiasioissa syylliseksi epäillyn asemaan ja myös sotilaskurinpitomenettelyn kohteeksi.

Rajavartiolain mukaan rajavartiomiehen toimivaltuuksista on rikosten estämisen, keskeyttämisen ja syytteen saattamisen osalta voimassa, mitä esitutkintalaisissa, pakkokeino- laissa ja poliisilaissa tai muualla laissa poliisimiehen osalta säädetään. Näitä toimivaltuuksia on kuitenkin rajoitettu jäljempänä mainituin perustein.

Erätarkastajat voivat Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) mukaan toimittaa kyseisessä laissa tarkoitetun rikosasian selvittämiseksi esitutkintalaisia tarkoitetun suppean esitutkinnan, jos asia on yksinkertainen ja selvä eikä teosta ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Laajempia tutkintatoimenpiteitä vaativat asiat on viipymättä siirrettävä poliisin tehtäviksi.

Käytäntö

Sotilaskurinpitomenettely on havaittu pääosin toimivaksi, eikä sen keskeisiin peruseräitteisiin kohdistu muutostarpeita. Kurinpitomenettelyllä on edelleen sekä normaali- että poikkeusoloissa keskeinen merkitys puolustusvoimien tehtävien tehokkaan ja luotettavan suorittamisen turvaamiseksi tarvittavan kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta.

Esitutkinta

Puolustusvoimien joukko-osastoissa ja kriisinhallintajoukoissa suoritetaan vuosittain keskimäärin yhteensä noin 5 000 sotilasrikoksen esitutkintaa. Suurin osa joukko-osastojen omin toimenpitein tutkituista tapauksista päätetään kurinpitoesimiehen ratkaisulla. Osa joukko-osaston tutkimista tapauksista, lähinnä pidemmät luvattomat poissaolot ja karkaamiset, lähetetään joukko-osaston komentajan päätöksellä esitutkinnan

valmistuttua syyttäjälle syyteharkintaa varten. Esitutinnan aikana tehdään muissa kuin vähäisissä tapauksissa esitutkintalain edellyttämää syyttäjyhteistyötä.

Esitutinnan keskimääräinen kesto yksinkertaisissa perustapauksissa, esimerkiksi myönnettyssä luvattomassa poissaolossa, johon ei liity muita sotilasrikoksia, on rikosepäilyn ilmitulosta esitutinnan valmistumiseen 1—2 päivää. Tapauksissa, joissa on tarpeen suorittaa laajempia tutkintatoimenpiteitä, esitutinnan keskimääräinen kesto on noin seitsemän päivää. Esitutinnan toimittajien koulutuksessa on korostettu esitutkintalain mukaisia esitutkintaperiaatteita, mukaan lukien joutuisuusperiaate. Esitutinnan viivästymisen syitä ovat pääesikunnan vuonna 2007 laatiman selvityksen mukaan käytännössä olleet esimerkiksi vahingon määrän selvittämisen vaatima aika erityisesti liikenneonnettomuuksiin liittyen, tutkijoiden, asiansaisten ja todistajien sairastumiset, lomamat, leirit, sotaharjoitukset, tutkinnan laajuus, muut työtehtävät, kiire, yksiköiden henkilöstötilanne, epäillyn oikeusturvan vaatima lisäselvitystarve ja tarve siirtää asia ylemmälle kurinpitoesimiehelle.

Joukko-osastoissa esitutkintaa suorittavat tehtävään koulutuksen saaneet sotilasvirassa palvelevat ammattisotilaat. Varusmiehiä tai reserviläisiä ei voida käyttää esitutinnan suorittajina, koska he eivät toimi virkavastuulla. Tutkinnanjohtajana toimii kurinpitoesimies tai tämän tutkinnanjohtajaksi määräämä pidättämiseen oikeutettu sotilasviranomaisena. Esitutinnan toimittajat voivat tutkinnan suorittamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa tukeutua joukko-osaston oikeusupseereihin tai puolustusvoimien sotilaslakimiehiin.

Upseerikoulutukseen sisältyvässä hallinnon opintokokonaisuudessa kurinpitoesimiehille koulutetaan esitutinnan ja kurinpitomenettelyn sisältö. Pääesikunta järjestää esitutinnan toimittajille ja kurinpitoesimiehille vuosittain kaksipäiväisen täydennyskoulutustilaisuuden. Lisäksi järjestetään puolustushaara- ja joukko-osastokohtaista täydennyskoulutusta, jota antavat puolustushaarojen sotilaslakimiehet ja joukko-osastojen oikeusupseerit. Oikeusupseereille järjestetään vuosittain kaksipäiväinen valtakunnallinen koulutustilaisuus.

Esitutkinta voidaan siirtää myös pääesikunnan tutkintaosaston tai poliisin suoritettavaksi. Jos tutkittavaksi tulee törkeitä, laajaa selvitystyötä edellyttäviä taikka erityisasiantuntemusta vaativia rikoksia, esitutkinta siirretään pääesikunnan tutkintaosaston suoritettavaksi. Siirtäminen on tarpeen myös aina silloin, kun luottamuksen joukko-osastossa suoritettavan esitutinnan puolueettomuuteen epäillään vaarantuvan. Yleensä esitutkinta siirretään tutkintaosaston suoritettavaksi, jos asianosaisena on henkilökuntaan kuuluva eikä asia ole yksinkertainen ja selvä.

Jos tutkinta on siirretty pääesikunnan tutkintaosastolle, se päättää myös tutkinnan mahdollisesta suorittamisesta poliisin kanssa yhteistoiminnassa tai tutkinnan siirtämisestä kokonaisuudessaan poliisille. Asian laadun vaatiessa esitutkinta on suoritettava yhteistoiminnassa poliisin kanssa ja jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus edellyttävät, on tutkinta siirrettävä kokonaan poliisille. Tutkinnan puolueettomuuden vaatimuksen on katsottu puolustusvoimien ohjeistuksissa edellyttävän asian siirtämistä poliisille ainakin seuraavissa tapauksissa:

- asia on laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen, että riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi tutkinta on suoritettava ulkopuolisen viranomaisen toimesta;

- kyseessä on henkeen tai terveyteen kohdistunut törkeä rikos, esimerkiksi törkeä kuolemantuottamus tai törkeä pahoinpitely;

- tutkittavana on muu kuolemantapaus tai vakava loukkaantuminen; tai

- rikos ei ole tutkittavissa sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisesti sotilasrikoksena (esimerkiksi ratti-, vesiliikenne- ja ilmalii-kennejuopumukset ja huumausainerikokset).

Sotilaskurinpitolaissa mainittuja tutkijalautakuntia ei viime vuosina ole käytännössä asetettu. Käsitteenä tutkijalautakunta on joskus aiheuttanut sekaannuksia esimerkiksi onnettomuustapauksissa asetettaviin tutkijalautakuntiin, joiden tehtävänä ei ole esitutkinnan suorittaminen.

Lain mahdollistamaa suppeaa esitutkintaa ei käytännössä ole myöskään lähes lainkaan käytetty, vaan pääsääntöisesti esitutkinta on vähäistenkin rikosten osalta suoritettu esitutkintalain normaalia esitutkintaa koskevien

säännösten mukaisesti. Puolustusvoimien sisäisissä ohjeissa on 2000-luvun alusta lähtien ohjeistettu välttämään suppean esitutinnan käyttämistä. Ohjeistuksen taustana on ollut tarve korostaa asianosaisten oikeusturvaa. Toisaalta ongelmaksi on myös koettu, ettei esitutinnan alussa ole aina selvillä, tullaanko asia lopulta käsittelemään kurinpitomenetelyssä vai tuomioistuimessa, joten myös prosessiekonomian kannalta on nähty tarpeettomaksi käynnistää esitutkinta suppeana tilanteissa, joissa ehkä kuitenkin jouduttaisiin myöhemmin siirtymään normaaliin esitutkimenettelyyn.

Harjoituksissa on todettu, että poikkeusoloissa sotilasrikosten esitutkinta toimitetaan samalla tavalla kuin normaalioloissakin. Yksi ja sama menettely helpottaa esimerkiksi kurinpitoesimiesten työtä.

Pakkokeinot

Puolustusvoimissa toimitettavan esitutinnan yhteydessä käytetään varsin vähän rikosprosessuaalisia pakkokeinoja. Lähinnä kysymys on rikosentekovälineiden takavarikoimisesta ja rikoksesta epäillyn sotilaan lyhytaikaisesta kiinniotosta. Toimivallan olemassaolo nähdään kuitenkin tarpeelliseksi kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi sekä normaalioloissa että valmiutta kohotettaessa ja ottaen huomioon joukkojen sijainti ja poliisin tarpeet priorisoida omia tehtäviään.

Sotilaskurinpitolakiin perustuvia kiinniottoja ja pidätyksiä on viime vuosina ollut puolustusvoimissa seuraavasti:

Vuosi	Kiinniotot	Pidätykset
2004	290	11
2005	269	10
2006	283	17
2007	306	15
2008	309	16
2009	337	13
2010	326	22
2011	267	11
2012	316	15

Vapauteen kohdistuvat pakkokeinot liittyvät pääosin tilanteisiin, joissa sotilas päihtyneenä aiheuttaa häiriötä lomalta palatessaan, tai tilanteisiin, joissa poliisi toimittaa joukko-

osastoon karkaamisrikoksesta epäillyn sotilaan. Käytännössä kiinniottamismahdollisuudella on ennalta estävää merkitystä myös tilanteissa, joissa sotilas uhkaa väkivallalla tai muuten käyttäytyy palvelusturvallisuutta vaarantavalla tavalla.

Vapautensa menettäneiden säilytystiloja eli päävartioita ja vastaavia on ollut vuonna 2012 yhteensä 19 joukko-osastossa. Säilytystiloista 13 on maavoimien joukko-osastoissa, yksi merivoimien joukko-osastossa ja viisi ilmavoimissa. Säilytysluoneita eri joukko-osastojen säilytystiloissa on 1–7.

Sotilaskurinpitolain mukaisia joukko-osaston komentajan käskemiä valvontatarkastuksia puolustusvoimien ampumatarvikkeiden, aseiden ja räjähteiden sekä alkoholi-juomia ja huumausaineita koskevien määräysten valvontaa varten tai näiden määräysten rikkomisen selville saamiseksi suoritetaan keskimäärin muutaman kerran vuodessa lähes kaikissa joukko-osastoissa. Mahdollisuus tarkastusten suorittamiseen on tarpeellinen palvelusturvallisuuden ylläpitämiseksi. Tarkastusten yhteydessä on paljastunut esimerkiksi harjoitusampumatarvikkeisiin liittyviä hallussapitomääräysten vastaisia menettelyitä. Tarkastusmahdollisuudella ja sen saattamisella varusmiesten tietoon on katsottu olevan merkittävä yleisestävä vaikutus.

Seuraamukset

Nykyisen sotilaskurinpitolain mukaan seuraamuksena on ensisijaisesti käytettävä kurinpito-ohjennuksia. Määrätyistä seuraamuksista 80–90 % on kurinpito-ohjennuksia. Esimerkiksi vuonna 2010 määrättiin yhteensä 4 286 kurinpitoseuraamusta, joista ohjennuksia oli 3 831 kappaletta. Vuonna 2011 määrättiin yhteensä 4 430 kurinpitoseuraamusta, joista ohjennuksia oli 3 558 kappaletta. Kunkin seuraamuslajin lukumääriä kuvataan tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Puolustusvoimien ohjeistus tutkinnan siirtämisestä pääesikunnan tutkintaosastolle

Puolustusvoimat on ohjeistanut tutkinnan siirtämisestä pääesikunnan tutkintaosastolle. Sen mukaan on perusteltua siirtää tutkinta pääesikunnan tutkintaosaston suoritettavaksi,

jos tutkittavaksi tulee törkeitä, laajaa selvitystyötä edellyttäviä taikka erityisasiantuntemusta vaativia rikoksia. Erityisesti niin tulee menetellä silloin, kun luottamuksen joukko-osastossa suoritettavan esitutkinnan puolueettomuuteen epäillään vaarantuvan. Kirjallisen pyynnön tekee joukko-osaston komentaja ja tutkintaa on jatkettava siihen saakka, kunnes tutkinta on siirretty. Tutkintapyynnön esittämistä suositellaan, jos:

- asialla saattaa olla suurta julkisuusarvoa
- sotilasrikos on kohdistunut aseisiin, ampuatarvikkeisiin tai räjähdysaineisiin
- teon kohteena on arvokas omaisuus
- kyseessä on laajaa vahinkoa aiheuttanut vahingonteko
- kyseessä on muutoin vaikeaselkoinen tai laajaa tutkintaa vaativa rikosasia
- teko on tietoturvaloukkaus
- kyseessä on lievää vakavampi pahoinpitely tai vamman tuottamus
- vahingonlaukauksesta on aiheutunut vahinkoa tai todellista vaaraa
- asiassa on tehty kantelu puolustusvoimien ulkopuoliselle lainvalvontaviranomaiselle, esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehelle
- on erityistä tarvetta korostaa tutkinnan puolueettomuutta tai riippumattomuutta
- tapaukset, joissa on syytä epäillä tapahtuneen sotilasrikoksen tunnusmerkistön täyttävää sukupuolista häirintää
- yleensä, jos asianosaisena on henkilökuntaan kuuluva eikä asia ole yksinkertainen ja selvä.

Jos tutkinta on siirretty pääesikunnan tutkintaosastolle, se päättää myös tutkinnan mahdollisesta suorittamisesta poliisin kanssa yhteistoiminnassa tai tutkinnan siirtämisestä kokonaisuudessaan poliisille.

Pääesikunnan tutkintaosastolla on ollut esitutkintoja seuraavasti:

- vuonna
- 2005: 167
- 2006: 123
- 2007: 142
- 2008: 168
- 2009: 163
- 2010: 146
- 2011: 132
- 2012: 126

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on otanut omana aloitteenaan tutkittavakseen poliisin tehtävien suorittamista puolustusvoimissa koskevan lain perustuslainmukaisuuden. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 18 päivänä joulukuuta 2006 antaman päätöksen (dnro 891/2/2005) mukaan lain 4 §:n (toimivaltuudet) ja 5 §:n (tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä) keskinäinen suhde on jo alun perin tulkinnanvarainen. Lain sanamuoto herättää kysymyksen, tarkoittavatko 1 §:n 1 momentin 1–3 kohdissa mainitut ”tutkinnassa” ilmaukset jo tapahtuneen rikoksen esitutkintaa, vai kattaako ilmaus myös rikosten ennaltaehkäisevän (tiedustelu)toiminnan. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan käsitettä ”rikoksen tutkinta” tulisi tulkita yhdenmukaisesti muun vastaavan lainsäädännön kanssa. Hän on verrannut sääntelyä tullilain mukaisten toimivaltuuksien sääntelyyn.

Tullilain säätämisen yhteydessä hallintovaliokunta on katsonut, että nykyisen perustuslain 10 §:n 3 momentin tarkoittamalla rikoksen selvittämisellä ymmärretään myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi vielä ehtinyt toteutuneen teon tasolle (HaVM 2/1996 vp s. 6).

Myös perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 10 §:n 3 momentissa viestinnän luottamuksellisuuden suojaa koskevalta rajoitusedellytyksellä ”rikoksen tutkinta” ymmärretään jo toteutuneiden rikosten esitutkinnan ohella myös sellaisia tapauksia, kun käsillä on konkreettinen ja yksilöity rikosepäily (PeVL 2/1996 vp).

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan edellä mainittujen valiokuntien kannanottojen perusteella poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 1 momentin 1–3 kohdissa tarkoitettulla tutkinnalla tulee ymmärtää paitsi jo toteutuneen rikoksen selvittämistä, myös tiedustelutyyppejä tai ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta ennen rikoksen tapahtumista. Tämä tuo apulaisoikeusasiamiehen mielestä varsinaisesti ilmi 4 ja 5 §:n keskinäisen suhteen ongelmallisuuden. Lain

5 §:ssä säädetään ennaltaehkäisevistä tehtävistä sotilaallisen maanpuolustuksen alalla. Säännöksessä tarkoitettujen toimien estämiseksi on 5 §:ssä nimenomaisesti sallittu käytettävän poliisilain mukaista tarkkailua ja teknistä tarkkailua. Kuitenkin jo 4 §:n mukaan puolustusvoimissa poliisitehtäviä hoitavilla virkamiehillä on telekuuntelu ja televälivonta pois lukien samat valtuudet kuin poliisimiehellä esitutkinta- pakkokeino- ja poliisilakien mukaan. Kun oikeus tarkkailun ja teknisen tarkkailun käyttämiseen perustuu myös ennaltaehkäisevässä tarkoituksessa jo 4 §:n säännökseen, on vaikea ymmärtää, miksi asiasta on säädetty vielä erikseen 5 §:ssä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että yksi selitys sääntelyrakteelle voisi olla se, että tarkoituksena olisi ollut sallia 5 §:ssä tarkoitettujen tilanteiden estämiseksi vain suppeampi keinovalikoima eli vain tarkkailun ja teknisen tarkkailun käyttö. Jos tilanne on tämä, on 4 §:n muotoilu liian yleinen, kun se ei ota mainittua erityistilannetta huomioon.

Lakia lienee eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan mahdollista tulkita myös siten, että 5 §:n sääntely olisi tarkoitettu erityissääntelyksi lain 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja tilanteita varten, joihin 4 § ei ylipäättään soveltuisi. Hän on todennut, ettei kuitenkaan pidä tällaista tulkintaa lakisysteemaattisesti perusteltuna.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettua lakia mainituilta osin tulkinnanvaraisena ja epäselvänä. Hänen mielestään laki ei täytä siltä edellytetyjä selvyden ja täsmällisyyden vaatimuksia.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennut, että laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa on säilynyt pääosin muuttumattomana sen vuonna 1995 tapahtuneen säätämisen jälkeen. Sen sijaan vuoden 1995 jälkeen pakkokeinolakia on muutettu yli 20 kertaa ja poliisilakia toista kymmentä kertaa. Osa muutoksista ei ole vaikuttanut poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain soveltamiseen. Toisaalta osa suoritetuista muutoksista on merkittävästi laajentanut niin sanottujen salaisten pakkokeinojen käyttömahdollisuuksia. Näiden muutosten osalta peruskysymyksenä on

se, onko uusien ja laajennettujen toimivaltuuksien tarkoitettu tulevan automaattisesti myös puolustushallinnossa käytettäväksi. Poliisilakiin on tehty muutoksia esimerkiksi teknisen kuuntelun soveltamisalan laajentamiseksi ja tarkkailulaitteen sijoittamista koskevan sääntelyn uudistamiseksi. Edelleen uusina on otettu sääntely matkapuhelimen sijaintitiedon hankkimisesta sekä peitetoimintaa ja valeostoa koskevat sääntelyt. Muutosten yhteydessä ei ole muutettu poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa koskevaa sääntelyä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mielestä käsillä olevan asian arvioinnin yleiseksi lähtökohdaksi tulee ottaa perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta. Yksi perusedellytys tästä näkökulmasta on se, että perus- ja ihmisoikeuksia rajoittaville toimenpiteille tulee olla nimenomainen lakitasoinen säädösperusta. Perusoikeuksiin puuttuvan toimivaltuus-sääntelyn tulee täyttää muutenkin perusoikeusrajoituksille asetettavat edellytykset, joita ovat muun muassa lainsäädännön tarkkarajaisuus ja täsmällisyys (ks. PeVM 25/1994 vp s. 5 ja PeVM 23/1997 vp s. 2).

Nimenomaisen sääntelyn osalta voidaan eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mielestä todeta, ettei yleisviittaus tietyllä hetkellä voimassa olevien poliisilain, pakkokeinolain ja esitutkintalain säännöksiin välttämättä täytä perusoikeuksien rajoittamiselle asetettava mainittua vaatimusta enää sen jälkeen, kun mainittuja lakeja on muutettu ilman, että samalla olisi nimenomaisesti lausuttu muutoksen vaikutuksesta lakiin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa. Sama huomio voidaan esittää myös tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimusten osalta.

Uusista toimivaltuuksista erityisesti peite-toiminta ja valeosto kuten myös tietolähde-toiminnan sääntelyn muutokset merkitsevät periaatteellisesti merkittäviä toimivaltuuslaajennuksia. Nimenomainen säätäminen tällaisista toimivaltuuksista myös puolustushallinnon kohdalla olisi oikeusturvavasyistä ensiarvoisen tärkeää. Varsin merkittävä periaatteellinen muutos on myös teknisen tarkkailulaitteen sijoittamismahdollisuus kotirauhan suojaamalle alueelle.

Lainsäädännön puutteellisuus on ongelmallista yhtäältä puolustushallinnon viranomais-

ten toiminnan kannalta. Toisaalta – perus- ja ihmisoikeusvalvonnallisesti keskeisemmin – kyse on yksittäisten rikoksesta epäiltyjen henkilöiden perustuslain 21 §:ään ja ihmisoikeussopimuksiin perustuvista rikosprosessuaalisista oikeusturvatakeista ja muidenkin perus- ja ihmisoikeuksien turvasta kuten perustuslain 10 §:ssä turvatusta yksityiselämän suojasta.

Edellä mainituilla perusteilla eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään katsonut, että poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain toimivaltuus-sääntely tulisi pikimmiten saattaa lainsäädäntötoimin kaikki perustuslailliset vaatimukset riidattomasti toteuttavaan tilaan.

Puolustusministeriö on 13 päivänä helmikuuta 2007 vastannut eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle (480/4210/2005, FI.PLM 16401), että puolustushallinnon asianomaisen lainsäädännön tarkistamisen tarve on ministeriössä tiedostettu. Puolustusministeriö on viitannut oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön asetteilla olleeseen toimikuntaan, joka ryhtyy valmistelemaan poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön kokonaisuudistusta. Toimikuntaan nimettiin puolustushallinnon edustaja. Puolustusministeriö totesi seuraavansa mainitun kokonaisuudistuksen valmistelua ja varautuvansa samalla puolustusministeriön hallinnonalan asianomaisten säännösten tarkistamiseen. Koska puolustusvoimia koskevalla sääntelyllä on yhtymäkohtia kokonaisuudistuksen kohteena oleviin säädöksiin, varsinainen valmistelu katsottiin tarkoituksenmukaiseksi käynnistää puolustusministeriön hallinnonalalla vasta sen jälkeen, kun kokonaisuudistusta valmistelevalle toimikunnalle ehdotuksesta on saatavissa riittävästi tietoa.

Valvonta

Puolustusvoimien poliisitehtävien valvontaa hoidetaan nykyisin sisäisenä valvontana ja puolustusvoimien asessorin puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen (1319/2007) perustuvana valvontana. Nykyisessä laissa ei ole säädetty tämän tyyppisestä valvonnasta vaan se perustuu yleiseen lainsäädäntöön. Nykyisen lain mukaan puolustusvoimien poliisitoiminnan valvonnasta ja

tarkastamisesta säädetään tarkemmin asetuksella tai määrätään puolustusministeriön päätöksellä. Asetusta tai päätöstä ei ole annettu. Teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Laillisuusvalvonnalla on useita tehtäviä. Ensinnäkin se paljastaa ja saattaa asianmukaiseen tutkintaan ja vastuuseen lainvastaisia menettelyjä. Toiseksi tehokkaaksi mielletty valvonta toimii ennalta ehkäisevästi. Kolmanneksi laillisuusvalvonta voidaan nähdä osana laadunvalvontaa ja toiminnan kehittämistä. Neljänneksi uskottava valvonta on tärkeä virkatoimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta. Vain uskottavasti valvottu vallankäyttö voi olla aidosti luottamusta herättävää (Jaakko Jonkka, Poliisin johtamisjärjestelmä ja sisäinen laillisuusvalvonta).

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa ei ole erillissääntelyä sotilasrikkosten osalta. Erillissääntelystä luovuttiin lopullisesti vuonna 1986. Sotilasvirassa oleviin sovelletaan samaa virkamiesoikeudellista kurinpitomenettelyä kuin muihinkin valtion virkamiehiin. Asevelvollisten kurinpitomenettelystä säädetään laissa kurinpitovastuusta kokonaisuunpuolustuksessa (*lag om disciplinansvar inom totalförsvaret*). Tässä laissa ei säädetä rikosvastuusta, vaan ainoastaan hallinto-oikeuteen pohjautuvasta kurinpitovastuusta. Jos asevelvollinen tekee rikoksen, voidaan tämän lain 16 §:n perusteella nostaa syyte häntä vastaan.

Kurinpitopäätöksen tekee sen joukko-osaston komentaja (*förbandschef*), jossa asevelvollinen palvelee. Puolustusvoimien lakimies (*auditör*) avustaa ja ohjaa komentajaa päätöksenteossa. Tietyissä asioissa päätösvalta voidaan delegoida perusyksikön päällikölle. Asevelvolliselle voidaan määrätä kurinpitoseuraamuksena varoitus, ylimääräistä palvelusta enintään viisi kertaa (kukin kerta on kestoltaan neljä tuntia) tai kurinpitosakkoa enintään 30 päivältä. Henkilö, jolle on määrätty kurinpitoseuraamus, voi valittaa päätök-

sestä viiden vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Perusyksikön päällikön tekemästä päätöksestä valitetaan joukko-osaston komentajalle. Joukko-osaston komentajan tekemästä päätöksestä voi valittaa käräjäoikeuteen. Valitusaika on tällöin kymmenen vuorokautta päätöksen tiedoksiannosta. Valitusasian käsittelyyn sovelletaan lakia tuomioistuinaasiasta (*lagen om domstolsärenden*). Kurinpitoseuraamusta ei voida panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen.

Joukko-osaston lakimies tarkastaa perusyksiköiden päälliköiden tekemät ratkaisut vähintään kaksi kertaa vuodessa. Muuten kurinpitomenettelyn yleisestä valvonnasta huolehtii oikeusasiamies.

Ruotsissa poliisi vastaa puolustusvoimiin kohdistuvan tai sotilaan tekemän rikoksen selvittämisestä. Rikoksen luonteesta riippuen tutkinnasta vastaa Poliisiylivaltio (*Rikspolisstyrelsen*) tai poliisipiiri. Valtion turvallisuuteen kohdistuneiden rikosten tutkinnasta vastaa Ruotsin turvallisuuspoliisi (*Säkerhetspolisens*). Pääsääntöisesti joukko-osastoissa tapahtuneiden rikosten selvittämisestä vastaa sen sijaintipaikan poliisipiiri. Ruotsin puolustusvoimien sotilaspoliiseilla ei ole rikosten selvittämiseen liittyviä toimivaltuuksia. Sotilaspoliisit voivat ryhtyä tiettyihin valmisteleviin tutkintatoimenpiteisiin, jos rikos on tehty sotilasalueella. Puolustusvoimat ei kuitenkaan tee päätöstä esitutkinnan käynnistämisestä, vaan päätösvalta kuuluu syyttäjälle tai poliisille. Sotilaspoliisien tehtävät ja toimivaltuudet liittyvät pääasiassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamiseen ja säilyttämiseen puolustusvoimissa. Poliisilaissa (*polislagen* 1984:387) ei rajoiteta poliisin oikeutta selvittää puolustusvoimiin kohdistuvan tai sotilaan tekemää rikosta.

Ruotsissa henkilöstöturvallisuutta koskevat erityislaki *säkerhetsskyddslag* (1996:627) sekä asetus *säkerhetsskyddsförordning* (1996:633). *Säkerhetsskydd*-käsite on määritelty lain 6 §:ssä, josta käy ilmi, että lain tarkoituksena on mahdollistaa suojautuminen paitsi valtion turvallisuuteen kohdistuvia uhkia vastaan myös suojautuminen terrorismin uhalta sinänsä. Tämän vuoksi *säkerhetsskydd*-käsite on määritelty kolmijakoiseksi. Ensinnäkin käsite kattaa suojautumisen va-

koilulta, tuhoilta sekä muilta valtion turvallisuutta uhkaavilta rikoksilta. Toiseksi käsite sisältää myös muun kuin edellä mainittujen syiden vuoksi salassa pidettävien tietojen suojan, jos näiden tietojen salassapidolla on merkitystä valtion turvallisuuden kannalta. Kolmanneksi käsitteen alaan kuuluu myös suojautuminen terrorismilta eli sellaisilta rikoksilta, joissa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi käytetään väkivaltaa, uhkausta tai pakottamista, vaikka nämä rikokset eivät uhkaisikaan valtion turvallisuutta. Tämän lain mukaan valtion viranomaisilla, mukaan lukien puolustusvoimilla, on velvollisuus ottaa nämä turvallisuusnäkökohdat huomioon omassa toiminnassaan.

Vastuu maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan estämisestä kuuluu puolustusvoimien erityiselle turvallisuuspalvelulle. Turvallisuuspalveluun liittyviä toimintoja on jokaisessa joukko-osastossa ja turvallisuuspalvelun johtamisesta vastaa pääesikunnan tiedustelu- ja turvallisuuspalvelu (*MUST*). Tiedustelu- ja turvallisuuspalvelun päällikkö on pääesikunnan päällikön ja puolustusvoimain komentajan alainen, mutta valtioneuvosto on nimittävä viranomainen. Puolustusvoimat toteuttaa tiedustelutoiminnan estämiseen liittyviä tehtäviä yhteistyössä Ruotsin turvallisuuspoliisin kanssa. Tiedustelutoiminnan estämiseen liittyviä pakkokeinoja käyttää poliisi.

Norja

Vuonna 2007 eri ministeriöiden välinen työryhmä tarkasteli Norjan sotilasoikeudenhoitojärjestelmää. Loppuraportissaan työryhmä totesi, ettei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ole vuoden 1988 jälkeen, jolloin asiaa tarkasteltiin viimeksi, antanut yhtäkään Norjan sotilasoikeudenhoitojärjestelmää koskevaa ratkaisua. Työryhmä totesi myös, että ihmisoikeuksien kannalta on tärkeää, että itenäisellä ja riippumattomalla virastolla (*generaladvokatembetet*) on mahdollisuus vaikuttaa määrättyihin kurinpitoseuraamuksiin neuvomalla kurinpitoesimiehiä, osallistumalla valitusprosessiin ja suorittamalla rutiinitarkastuksia. Norjan puolustusministeriö on parhaillaan uudistamassa sotilaskurinpitolakia työryhmän työn perusteella.

Sotilasrikokset käsitellään rauhan aikana yleisissä tuomioistuimissa, joissa syyttäjinä toimivat sotilassyöttäjät (*kriigsadvokaten*). Useimmissa tapauksissa, esimerkiksi poissaolotapauksissa, sotilassyöttäjä päättää syyteharkinnasta. Vakavammissa rikoksissa päättävältä on ylempällä yleisellä syyttäjäviranomaisella. Sotilassyöttäjät toimivat kurinpitoesimiesten neuvonantajina ja suorittavat sotilasoikeudenhoitoon kohdistuvaa laillisuusvalvontaa.

Vähäisimmät sotilasrikosasiat voidaan ratkaista kurinpitomenettelyssä, jossa kurinpitovalta on perusyksikön päälliköllä ja häntä ylempillä kurinpitoesimiehillä. Toisen ryhmän muodostavat sotilaan käyttäytymiseen ja alkoholinkäyttöön liittyvät asiat. Eräät sotilasalueella sattuneet vähäiset rikokset voidaan myös käsitellä kurinpitomenettelyssä. Kurinpitoseuraamus voidaan määrätä vain sotilaille. Periaatteessa kurinpitomenettely on riippumaton rikosoikeudellisesta puolesta. Kurinpitomenettelyä ei kuitenkaan tule käyttää, jos asiassa nostetaan syyte. Perusyksikön päällikkö tai joukko-osaston komentaja lähettää esitutkinnassa olleen asian sotilassyöttäjälle. Sotilassyöttäjä voi myös omasta aloitteestaan ottaa virallisen syytteen alaisen asian käsittelyyn.

Ylempällä kurinpitoesimiehellä on mahdollisuus kumota, lieventää tai muuttaa alaisensa määräämää kurinpitoseuraamusta. Kurinpitoseuraamusta ei voida muuttaa vastaajan vahingoksi. Tarvittaessa ylempi kurinpitoesimies voi siirtää asian syyttäjän syyteharkintaan. Ylempien kurinpitoesimiehen on aina ennen päätöstä konsultoitava lakimiestä. Ylempi kurinpitoesimies voi myös ottaa asian ratkaistavakseen ennen kuin asiassa on tehty päätös.

Norjan sotilaskurinpitolaissa säädetään neljästä erilaisesta kurinpitoseuraamuksesta. Arestia voidaan määrätä enintään 20 vuorokautta. Päivärahaan sidottua sakkoa voidaan määrätä varusmiehille enintään 20 päivältä, kun taas palkattuun henkilökuntaan kuuluville voidaan määrätä sakkoa enintään 50 päivältä. Yhtenä seuraamuksena voidaan määrätä myös poistumiskieltoa (kasarmilla tai aluksessa) enintään 30 vuorokautta. Lievimpänä seuraamuksena voidaan määrätä virallinen muistutus joka annetaan joko henkilö-

kohtaisesti tai julkisesti joukon edessä. Perusyksikön päälliköllä on toimivalta määrätä rauhan aikana enintään 12 vuorokautta poistumiskieltoa. Perusyksikön päällikkö voi määrätä palkatulle henkilöstölle kurinpitosakkoa enintään 25 päivältä. Kurinpitoesimiehen pitää konsultoida sotilassyöttäjää ennen kuin hän määrää arestia yli 12 vuorokautta tai yli 15 vuorokautta poistumiskieltoa. Yli seitsemän vuorokauden luvattoman poissaolon tapauksissa on kurinpitoesimiehen pyydettävä sotilassyöttäjän lausuntoa. Sotilassyöttäjän lausunto ei sido kurinpitoesimiestä, paitsi niissä tapauksissa, joissa hän päättää ottaa asian syyteharkintaan.

Kurinpitopäätökset tarkastetaan kuukausittain prikaatin komentajan toimesta. Sotilassyöttäjä osallistuu myös tarkastukseen. Kurinpitopäätös voidaan tarvittaessa kumota tai sitä voidaan lieventää.

Kurinpitoseuraamuksesta voi kannella prikaatin komentajalle ja komentajan on ennen päätöstään hankittava sotilassyöttäjän lausunto. Norjassa noin 10 prosentista määrätystä seuraamuksista kannellaan. Jos henkilö, jolle seuraamus on määrätty, ei ole tyytyväinen prikaatin komentajan tekemään päätökseen, hänellä on oikeus hakea muutosta kansalliselta kurinpitolautakunnalta. Kurinpitolautakuntaan kuuluu tuomari, upseeri ja varusmies. Muutoksenhaulla on pääosin täytännönpanoa lykkäävä vaikutus. Jos vastaajan palvelus on päättymässä, alle yhden viikon poistumiskielto tai määrätty kurinpitosakot voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Kun kaikki hallinnon sisäiset muutoksenhakekeinot on käytetty, henkilöllä on mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi mitätöidäkseen päätöksen. Vuoden 1988 jälkeen tällaisia tapauksia on ollut kaksi.

Sota-aikaa koskevat muutamat poikkeussäännöt. Sota-aikana kurinpitoesimiesten toimivaltaa voidaan lisätä ja kurinpitomenettelyä sekä muutoksenhakumenettelyä voidaan yksinkertaistaa. Arestia voidaan määrätä enintään 60 vuorokautta. Määrätystä kurinpitoseuraamuksesta voidaan kannella ensin esimerkiksi pataljoonan komentajalle ja tämän päätöksestä voidaan kannella prikaatin komentajalle. Sotilassyöttäjän lausunto on hankittava ennen kuin prikaatin komentaja

tekee ratkaisunsa. Sota-aikana ei ole mahdollista hakea muutosta kansalliselta kurinpitolauslautakunnalta. Sota-aikana muutoksenhaulla ei ole täytäntöönpanoa lykkävää vaikutusta, jos tähän ei ole erityistä syytä.

Norjan asevoimiin kohdistuvien tai sotilaan tekemien rikosten tutkinnasta vastaa pääsääntöisesti poliisi. Asevoimien henkilöillä, joilla on riittävät toimivaltuudet, on mahdollisuus suorittaa alustavia tutkintatoimenpiteitä. Poliisi vastaa kuitenkin varsinaisesta esitutkinnasta. Poliisin resurssipulasta johtuen sotilaspoliisi huolehtii käytännössä useimmiten koko esitutkinnan suorittamisesta tapauksissa, joissa epäilty rikos on tehty palvelustehävän aikana. Sotilaspoliisi huolehtii myös kurinpitotorikkomusten tutkinnasta.

Tutkintaan liittyvät toimivaltuudet ovat kaikilla asevoimien upseereilla, vartiohenkilöstöllä ja sotilaspoliiseilla. Toimivaltuuksien käyttö rajoittuu alueellisesti sotilasalueisiin. Julkisilla paikoilla toimivaltuuksia voidaan kohdistaa ainoastaan sotilashenkilöihin. Toimivaltuudet liittyvät järjestyksen ylläpitoon ja palauttamiseen.

Maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan estämisestä vastaa Norjan turvallisuuspoliisi (*Politietts sikkerhetsjeneste*). Norjan asevoimien turvallisuuspalvelu vastaa sotilaallisesta vastatiedustelusta.

Tanska

Vuonna 2005 Tanskassa toteutettiin laaja sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistus. Tanskan uusi sotilasoikeudenhoitolaki (*militær retsplejelov*) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006. Samalla tuli voimaan uusi sotilasrikoslaki (*militær straffelov*) ja sotilaskurinpitolaki (*militær disciplinarlov*). Nykyään kaikki sotilaiden tekemät rikokset käsitellään yleisessä tuomioistuimessa. Tanskassa sotilasrikosten syytevalta kuuluu sotilassyöttäjälle (*auditør*). Sotilaskuriin liittyvät vähäiset rikkomukset käsitellään kurinpitomenettelyssä. Kurinpitotoimia voidaan kohdistaa vain sotilaisiin. Kurinpitomenettelyssä voidaan käsitellä palvelustehtäviin liittyviä laiminlyöntejä ja rikkomuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi niskoittelu, alkoholiin liittyvä sotilaan sopimaton käyttäytyminen, vartiorikkomus ja luvaton poissaolo. Asiaa ei voida

käsitellä kurinpitomenettelyssä enää sen jälkeen, kun tekoajankohdasta on kulunut kaksi vuotta. Kurinpitoseuraamuksena voidaan määrätä julkisesti tai yksityisesti annettava varoitus, vapaa-ajalle sijoittuva ylimääräinen työtehtävä, ylimääräinen palvelus tai kurinpitotosakko. Kurinpitotosakko voi olla enintään 1/10 henkilön kuukausipalkasta.

Tanskan puolustusministeri on antanut tarkemmat määräykset kurinpitotoimivallan jaosta. Kurinpitotoimivaltaa käyttävän kurinpitoesimiehen tekemästä päätöksestä voi valittaa ylemmälle kurinpitoesimiehelle. Valitus-aika on 14 vuorokautta päätöksen tiedoksiannosta. Ylempi kurinpitoesimies ei voi muuttaa päätöstä valittajan vahingoksi. Ylemmän kurinpitoesimiehen ratkaisu voidaan saattaa erityisen kurinpitolauslautakunnan arvioitavaksi. Määräaika tälle valitukselle on neljä viikkoa. Valituksella ei ole täytäntöönpanoa lykkävää vaikutusta, ellei ylempi kurinpitoesimies tai kurinpitolauslautakunta toisin määrää. Jos jo loppuun suoritettu kurinpitoseuraamus peruutetaan tai mitätöidään, henkilöllä on oikeus rahalliseen kompensaatioon tai muuhun hyvitykseen (esimerkiksi ylimääräinen vapaa-aika). Ylemmän kurinpitoesimiehen tai kurinpitolauslautakunnan tekemä päätös voidaan tietyissä tilanteissa saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Saksa

Kurinpitomenettely perustuu erityiseen Saksan armeijan järjestyssääntöön (*Wehrdisziplinarordnung, WDO*). Järjestyssäännössä säädetään yksityiskohtaisesti kurinpitomenettelystä, kurinpitotoimivallasta ja kurinpitoon liittyvästä oikeudenkäyntimenettelystä. Kurinpitomenettelyssä käsitellään sotilaslakiin (*Soldatengesetz*) perustuvien palvelusvelvollisuuksien tahalliset ja tuottamukselliset rikkomukset. Sotilaan syyllistyessä palvelusrikkomukseen (*Dienstvergehen*), voidaan hänelle määrätä kurinpitomenettelyssä kurinpitoseuraamus. Oikeus määrätä kurinpitoseuraamus on tietyillä sotilasesimiehillä eli kurinpitoesimiehillä. Myös sotilasasioita käsittelevällä tuomioistuimella (*Truppendienstgericht*) on mahdollisuus tuomita kurinpitoseuraamus. Syyttäjinä sotilasasioita käsittelevissä tuomioistuimissa toimivat puo-

lustushallinnon lakimiehet (*Wehrdisziplinarwaltschaft*). Saksassa sotilaiden tekemistä rikoslain mukaisista rikoksista tuomitaan yleisissä tuomioistuimissa. Virallinen syyttäjä nostaa syytteen.

Kurinpitoimenettelyssä määrättäviä kurinpitoseuraamuksia ovat nuhtelu, ankara nuhtelu, sakko, poistumiskielto ja aresti. Näitä kurinpitomenettelyssä määrättäviä seuraamuksia voidaan määrätä kaikille sotilaille. Tuomioistuimien voi lisäksi määrätä seuraamuksena palkattuun henkilökuntaan kuuluvalla palkan tai eläkkeen lyhentämisen, ylennyskiellon, palkkaluokan alentamisen, sotilasarvon alentamisen tai virkasuhteen päättämisen tai eläkkeen epäämisen. Näitä virkamiesoikeudellisia seuraamuksia voidaan myös määrätä virkasuhteessa oleville siviilihenkilöille.

Kurinpitoesimiehinä toimivat perusyksikön päälliköt ja häntä ylemmät esimiehet. Kurinpitotoimivalta on porrastettu kurinpitoesimiehen virka-aseman mukaan. Ylempi kurinpitoesimies on velvollinen kumoamaan alaisensa kurinpitoesimiehen virheellisesti tehdyn kurinpitopäätöksen. Kurinpitoesimies voi halutessaan pyytää puolustushallinnon lakimieheltä lausunnon ennen seuraamuksen määräämistä. Ennen arestin (3—21 vrk) määräämistä rykmentin komentajan on hankittava sotilasasioita käsittelevän tuomioistuimen tuomarin hyväksyntä. Menettely arestin vahvistamiseksi on määritelty armeijan järjestysäännössä.

Sotilaalla on mahdollisuus valittaa tehdystä kurinpitopäätöksestä ylemmälle kurinpitoesimiehelle. Jos ylempi kurinpitoesimies hylkää valituksen, on sotilaalla mahdollisuus valittaa sotilasasioita käsittelevään tuomioistuimeen. Valituksella on kurinpitoseuraamuksen täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus vain, jos valitus tehdään ennen täytäntöönpanon aloittamista. Jokaisen valitusta käsittelevän instanssin on kuitenkin anomuksesta tai viran puolesta tarvittaessa keskeytettävä täytäntöönpano.

Ylemmät kurinpitoesimiehet valvovat alaisten tekemiä kurinpitopäätöksiä. Puolustushallinnon lakimiehet avustavat tarvittaessa ylempiä kurinpitoesimiehiä tässä valvontatehtävässä.

Saksassa ei ole vastaava sääntelyä kuin Suomessa oleva poliisin tehtävien suorittami-

sesta puolustusvoimissa annettu laki. Sotilaiden tekemiä rikoksia ei käsitellä sotilasoi-keudenkäyntiasioina eikä puolustusvoimien palveluksessa olevilla henkilöillä ole rikosten selvittämiseen liittyviä toimivaltuuksia. Rikosten selvittämisestä vastaavat poliisi ja syyttäjät. Saksassa poliisiasiat kuuluvat osavaltioiden toimivaltaan.

Saksan puolustusvoimien järjestysääntö (*Wehrdisziplinarordnung*) sääntelee kurinpitoon liittyviä asioita. Järjestysäännössä säännellään muun muassa puolustusvoimien sisäiseen kurinpitoon liittyvistä toimivaltuuksista, tutkintaan liittyvistä asioista, kurinpito- toimista ja puolustusvoimien alaisista asepalvelustuomioistuimista (*Wehrdienstgerichte*).

Saksan puolustusvoimien sotilaspoliisilla (*Feldjäger*) on toimivaltaa kurinpidollisissa kysymyksissä sekä kotimaassa että ulkomailla. Sotilaspoliisilla ei ole poliisille kuuluvia esitutkintaan liittyviä oikeuksia, joten esimerkiksi varuskunnan alueella tapahtuneen rikoksen tutkinta kuuluu paikalliselle poliisiviranomaiselle.

Saksassa poliisi- ja tiedustelupalvelu on erotettu toisistaan. Maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan toiminnan estämisestä vastaa yksinomaan puolustusministeriön alainen Saksan sotilas- tiedustelupalvelu (*Der Militärische Abschirmdienst*). Sotilastiedustelupalvelua koskevassa laissa (*Gesetz über den militärischen Abschirmdienst*) säädetään sotilastiedustelupalvelun tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta käyttää henkilörekistereitä.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa sotilasrikosasiat käsitellään joko kurinpitomenettelyssä tai erityises- sä sotilastuomioistuimissa (*court martial*). Syyttäjinä toimivat erityiset sotilassyyttäjät. Kurinpitotoimivaltaa käyttävät kurinpitoesi- miehet. Kurinpitoesimiehinä toimivat joukon komentajat, yleensä everstiluutnantin arvoi- nen tai häntä ylempi sotilas. Kurinpitoesi- miehellä on asiassa täysi harkintavalta oman toimivaltansa rajoissa. Tietyissä tilanteissa ylempi kurinpitoesimies voi myöntää alaiselleen laajemman toimivallan, esimerkiksi val- tuuden määrätä pidemmän arestirangaistuk-

sen. Ylempi kurinpitoesimies tarkastaa jokaisen alemman kurinpitoesimiehen tekemän kurinpitopäätöksen ja voi tarvittaessa kumota päätöksen, lieventää seuraamusta tai siirtää asian kurinpitovalituksia käsittelevään tuomioistuimeen (*the Summary Appeal Court*). Ylempi kurinpitoesimies ei voi korottaa määrättyä seuraamusta. Kurinpitoesimies voi tarvittaessa keskustella armeijan lakimiehen kanssa ennen kuin hän tekee asiassa kurinpitopäätöksen.

Ainoastaan vähäisimmät rikkomukset voidaan käsitellä kurinpitomenettelyssä. Vakavammat rikkomukset pitää käsitellä tuomioistuimessa. Sotilaskuriin kohdistuvat rikkomukset ovat palvelusrikkomuksia (*service offences*). Iso-Britannian sotilaslainsäädännössä säädetään erilaisista palvelusrikkomuksista. Myös muussa lainsäädännössä säädetty rikokset voidaan käsitellä palvelusrikkomuksina.

Kurinpitomenettelyssä voidaan määrätä vain tiettyjä seuraamuksia, esimerkiksi sakkoa tai arestia. Kurinpitoseuraamuksena voidaan määrätä myös ylimääräistä palvelusta. Aktiiviupseereiden tekemiä palvelusrikkomuksia voidaan käsitellä kurinpitomenettelyssä vain tietyissä erityistilanteissa. Sotilastuomioistuin voi tuomita vankeutta, erottaa palveluksesta tai tuomita pidempiä arestirangaistuksia.

Kurinpitomenettelyssä määrätystä seuraamuksesta voi valittaa kurinpitovalituksia käsittelevään tuomioistuimeen (*the Summary Appeal Court*). Valituksella on täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus.

Iso-Britanniassa asevoimiin kohdistuvien tai sotilaan tekemien rikosten tutkinnasta vastaa erityinen *service police*, puolustusministeriön poliisi tai poliisi. Myös sotilasesimiehellä on toimivalta suorittaa ja määrätä esitutkinnan toimittamisesta vähäisimmissä rikosasioissa.

Service police toimii itsenäisesti komentotiestä vapaana suorittaessaan esitutkintaa. *Service police* toimii tiiviissä yhteistyössä syyttäjän (*Director of Service Prosecutions*) ja sotilasesimiehen kanssa. *Service policemen* pitää konsultoida syyttäjää tutkittaessa vakavampia rikoksia. *Service police* voi itsenäisesti päättää esitutkinnan aloittamisesta tai

vaihtoehtoisesti suorittaa esitutkinnan ylempään tahon (*Higher Authority*) määräyksestä.

Asevoimista annetun lain (*Armed Forces Act 2006*) mukaan *Service police* on oikeutettu käyttämään pakkokeinoja tehtävää suorittaessaan. Tällä poliisihenkilöstöllä (*service policemen*) on samanlaiset toimivaltuudet kuin Suomessa pidättämiseen oikeutetuilla virkamiehillä. Kyseinen laki uudistetaan aina viiden vuoden välein ja viimeisin seuraavia viittä vuotta koskeva uudistus on tehty vuonna 2011 (*Armed Forces Act 2011*). Uudistuksen johdosta laki antaa jatkossa mahdollisuuden ottaa käyttöön uusia asevoimiin liittyviä toimenpiteitä perinteisen sotilaskurinpitomenettelyn ulkopuolella. Lisäksi uudistuksen yhteydessä laajennettiin *Service policea* koskevaa valvontaa (*Majesty's Inspectorate of Constabulary*) ja edelleen kehitettiin *Service policemen* tekemien tutkintojen itsenäisyyttä komentotiestä. Lisäksi laki paransi menettelytapoja, joilla ylläpidetään puolustusministeriön poliisin standardeja. Laki myös paransi muutoksenhakumenettelyä kantahenkilökunnan osalta.

Yhdistyneen kuningaskunnan ulkoisesta turvallisuudesta vastaa tiedustelupalvelusta annetun lain (*Intelligence Service Act 1994*) mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan tiedustelupalvelu *Secret Intelligence Service*. Yhdistyneen kuningaskunnan salainen palvelu *Security Service* (MI5) vastaa valtakunnan sisäisestä turvallisuudesta. MI5:n toimintaa säätelee salaisesta palvelusta annettu laki (*Security Service Act 1989*). MI5:n tehtäviin kuuluu muun muassa vakoilun, terrorismin ja sabotaasin estäminen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä

Sotilaskurinpito

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla turvaa pääsyn tuomioistuimeen ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin päätettäessä henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Rikossyyte on 6 artiklan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tarkoittamassa mielessä autonominen käsite eli kotimaisessa laissa ku-

rinpitomenettelyksi luokiteltu menettely voi olla rikosasia ja vaatia sopimuksen mukaisia oikeusturvatakeita.

Ihmisoikeussopimus on osaltaan vaikuttanut sotilaskurinpitoa koskeviin säännöksiin siten, että arestia voi tuomita vain tuomioistuimissa. Myös se, että kurinpitomenettelyssä määrätystä kurinpitorangaistuksesta saa valittaa tuomioistuimeen, turvaa ihmisoikeussopimuksen asettamia vaatimuksia.

Artiklaan 6 liittyvästä autonomisesta tulkintatavasta huolimatta ihmisoikeustuomioistuimissa hyväksyy sen, että jäsenvaltiot tekevät eron varsinaisen rikosprosessin ja kurinpitomenettelyn välillä. Kurinpitomenettelyn katsotaan koskevan vain rajattua henkilöryhmää, siinä ei saa määrätä vapaudenriistoa eivätkä seuraamukset saa olla luonteeltaan muutenkaan ankaruudeltaan sellaisia, että oikeusturva edellyttäisi 6 artiklan soveltamista.

Edelleen ihmisoikeussopimuksen muiden määräysten voidaan katsoa asettavan lainsäädännölle ja käytännölle vaatimuksia. Esimerkiksi 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka ihmisoikeussopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. Tämä artikla ulottuu periaatteessa koskemaan kaikkia sopimuksessa turvattuja oikeuksia ja voi asettaa vaatimuksia myös kurinpitomenettelylle, jos seuraamus perustuu sellaiseen käyttäytymiseen, jonka voidaan katsoa merkinneen jonkin ihmisoikeuden kuten sanan- tai kokoontumisvapauden käyttämistä. Artiklan mukaisen oikeussuojakeinon ei välttämättä tarvitse olla tuomioistuimissa.

Useimmissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sotilasoikeudenhoitojärjestelmää koskeissa ratkaisuisa on ollut kysymys tuomioistuimen riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta rikosasiassa. Merkittävin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kurinpitomenettelyä koskeva ratkaisu on Engel ym. (8.6.1976, A22), jossa oli kyse asepalvelukseen määrätuille varusmiehille kurinpitomenettelyssä langetetuista järjestysrangaistuksista. Kurinpitomenettelyssä sotilasta ei epäilty rikoksesta, vaan sotilaskurinpitola-

vastaisesta teosta tai laiminlyönnistä, ja kaikista seuraamuksista oli muutoksenhaku mahdollisuus korkeimpaan oikeuteen asti. Kaikki rangaistut tekivät ensiasteen valituksen valitusesimiehelle ja edelleen Hollannin korkeimpaan sotilasoikeuteen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi ratkaisussaan, että hollantilainen sotilasoikeudenhoidon muutoksenhakusystematiikka oli asianmukaisesti järjestetty.

Engel ym. -ratkaisussa on määritetty rikosprosessin ja kurinpitomenettelyn välistä eroa koskevat kriteerit. Ensimmäinen kriteeri on se, millä tavoin kysymyksessä oleva rike on luonnehdittu valtiosisäisessä oikeudessa. Jos teko katsotaan selvästi rikokseksi ja sitä koskeva menettely rikosprosessiksi, on lähdettävä siitä, että 6(1) artikla soveltuu. Seuraamuksen nimellä ei silloin ole merkitystä. Toinen kriteeri on teon laatu erityisesti suhteessa rangaistuksen laatuun. Ihmisoikeustuomioistuin on todennut ratkaisussaan Weber (22.5.1990, A177), että ”kurinpidolliset sanktiot on yleensä tarkoitettu sen turvaamiseksi, että tiettyjen ryhmien jäsenet noudattavat heidän käyttäytymistään sääteleviä erityisiä sääntöjä”. Ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisussaan Öztürk (21.2.1984, A73) katsonut, että rikosprosessin piiriin kuuluviksi luonnehdituille teoille on tunnusomaista, että niistä määrätty sanktiot on tarkoitettu ”rangaistukseksi ja pelotukseksi”. Kolmas kriteeri on seuraamuksen luonne ja ankaruus. Jos teosta saattaa seurata tuntuvampi vapaudenmenetykset, on tämän määräämistä koskeva menettely lähtökohtaisesti katsottava 6(1) artiklan soveltamispiiriin kuuluvaksi rikosasiaksi.

Puolustusvoimien rikostorjunta

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa olevaa käsitettä ”oikeudenmukainen oikeudenkäynti” on tulkittu suhteellisen laajasisältöisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön perusteella käsitteen on katsottu kattavan myös esimerkiksi esitutkintavirkamiesten esteettömyyden. Ihmisoikeussopimukseen liittyvä näkökohta on otettu huomioon uudemmissa Suomen ylimpien laillisuusvalvojen esitutkintavirkamiesten esteellisyttä koskeissa ratkaisuisa. Ratkaisuisa on usein ollut ky-

symys siitä, miten on tulkittava esitutkintalain 16 §:n 1 momentin 6 kohdan yleislauseketta ”jos luottamus hänen puolueettomuutensa muusta erityisestä syystä vaarantuu”.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä tehtävien johtopäätösten mukaan esitutkinta on toimitettava tehokkaasti, joutuisasti, asianmukaisesti ja riippumattomasti. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi ratkaisussaan Gharibashvili v. Georgia 29.7.2008, että valtion on toimitettava tehokas virallinen tutkinta, kun henkilö väittää puolustettavien perusteiden, että poliisi on kohdellut häntä kaltoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisesti. Siten yleensä on välttämätöntä, että tutkinnasta ovat vastuussa ja sitä toimittavat henkilöt, jotka ovat riippumattomia tapahtumaan sekaantuneista henkilöistä. Tällä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tarkoittaa paitsi hierarkkisen tai institutionaalisen yhteyden puuttumista myös käytännöllistä riippumattomuutta.

2.3 Nykytilan arviointi

Sotilaskurinpitolakiin on vuosien myötä ollut tarpeen sisällyttää uusia säännöksiä, eikä se enää, usein rinnakkaisten pykälien ja ajan kulumisen vuoksi, ole asiallisesti ja kielellisesti yhtenäinen, ajanmukainen kokonaisuus. Useista nykyisin perustuslain mukaan lakitasoa edellyttävistä asioista säädetään lisäksi asetustasolla.

Toisin kuin kurinpitorangeistuksista, kurinpito-ohjennuksista ei saa nykyisin valittaa. Ohjennettu voi kuitenkin kannella joukko-osaston komentajalle.

Kurinpitovalituksen määräaika on varsin lyhyt, kolme päivää kurinpitopäätöksen tiedoksiannosta. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt asiaan huomiota.

Varusmieskoulutusta annetaan nykyisin pääsääntöisesti arkisin. Tämä on käytännössä johtanut siihen, että poistumiskiellosta on tullut aiempaa ankarampi seuraamus, silloin kun täytäntöönpano ajoittuu viikonloppuun tai muuhun vastaavaan ajankohtaan, joka muuten olisi varusmiehelle vapaa.

Rikosprosessuaalisten periaatteiden mukaan ketään ei saa tuomita kahteen kertaan

(*ne bis in idem*). Edelleen ratkaisua ei saa muuttaa muutoksenhakijan vahingoksi (*reformatio in peius*). Sotilaskurinpitolain 7 §:n mukaan kurinpitoseuraamuksen määrääminen ei estä nostamasta syytettä saman rikoksen johdosta tuomioistuimessa, jos asian laatu sitä vaatii tai siihen muuten on erityistä syytä. Säännös vaikuttaa olevan sen periaatteen vastainen, ettei ketään saa tuomita kahteen kertaan samasta asiasta. Edelleen syyttäjällä on lain 37 §:n mukaan oikeus nostaa syyte kurinpitovalituksena tuomioistuimeen saatetussa asiassa. Säännöstä on pidettävä ongelmallisena sen periaatteen kannalta, jonka mukaan ratkaisua ei voida muuttaa muutoksenhakijan vahingoksi. Lisäksi kurinpitoesimies voi kurinpitomenettelyä valvoessaan kumota päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi tai ottaa sen itse välittömästi ratkaistavakseen taikka saattaa asian toimivaltaiselle syyttäjälle. Kurinpitoesimies voi nykyisin muuttaa päätöksen myös rangaistun vahingoksi.

Syyttäjän tehtävä kurinpitovalituksen käsittelyssä on käytännössä osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi. Syyttäjä ei ole asianosainen sotilaskurinpitoasiassa ja aineisto on usein varsin niukka. Edelleen kurinpitovalituksen käsittelyssä ei tule esitettäväksi todistelua. Tuomioistuimen ilmoitettua kurinpitovalitusasian käsittelystä sotilasoikeudenkäyntiasian syyttäjälle on syyttäjän asiana kuitenkin Valtakunnansyyttäjänviraston 4 päivänä lokakuuta 2005 antamassa ohjeessa (dnro 37/31/05) kuvastusti valvoa julkista kannevaltaa kurinpitovalitusprosessissa, koska kurinpitovalitusasian käsittelyssä ei ole läsnä rangaistusvaatimusta ajavaa asianosaista. Jos kurinpitovalitusasiassa ilmenee seikkoja, jotka edellyttävät asian käsittelemistä kurinpitomenettelyn sijasta rikosoikeudenkäynnissä, syyttäjän tulee kyseisen ohjeen mukaan harkita syytteen nostamista sotilaskurinpitolain 37 §:n 1 momentin nojalla.

Tyypillinen syytteen nostamiseen johtava tilanne on ohjeen mukaan esimerkiksi se, että rikoksesta todennäköisin perusteiden epäillyn valittajan syyllisyyttä ei kurinpitovalituksessa vedottujen tai muuten esille tulleiden uusien seikkojen valossa voida pitää sotilaskurinpitolain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla selvänä. Koska rikoksesta epäillyn

syällisyyden selvyys on mainitussa lainkohdassa säädetty kurinpitomenettelyn käyttämisen edellytykseksi, vaatii syällisyyden riittävyyden kurinpitotoimenpiteiden muuttamista syytteenasiaksi ainakin sellaisessa tapauksessa, jossa syyttäjä havaitsee, että syällisyyden osoittavaa todistelua on mahdollista esittää.

Syytteen nostamista kurinpitovalitusasiassa on perusteltua harkita myös tilanteessa, jossa syyttäjä havaitsee rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisen edellyttävän sellaisten oikeudellisten lisäperustelujen esittämistä, jotka eivät ilmene kurinpitovalitusmenettelyssä käsitellyistä asiakirjoista. Syyttäjälle ei ole säädetty nimenomaista velvollisuutta olla läsnä kurinpitovalitusasian käsittelyssä tuomioistuimissa. Syyttäjän velvollisuus valvoa julkista kannevaltaa edellyttää kuitenkin, että syyttäjän on tiedon kurinpitovalituksesta saatuaan arvioitava huolellisesti, edellyttäkö sanotun velvollisuuden täyttäminen hänen läsnäolonsa myös tuomioistuinkäsittelyssä.

Sotilaskurinpitolaissa on nykyisin säännöksiä, joilla ei niinkään pyritä turvaamaan kurinpitomenettelyn edellytyksiä vaan esimerkiksi turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla. Laissa on myös säännöksiä, jotka eivät kohdistu rikoslain 45 alaisiin henkilöihin, vaan muuhun puolustusvoimien palkattuun henkilöstöön. Lisäksi laissa on säännöksiä, jotka sopisivat sisältönsä puolesta paremmin samaan aikaan uudistettavien, puolustusvoimien rikostorjuntaa koskevien säännösten yhteyteen.

Sotilaskurinpitolain nykyinen poikkeusoloihin koskeva sääntely on riittämätön. Laissa delegoidaan säännösten antaminen asetustasolle siten, että asetuksella voidaan sota-aikana antaa lain säännöksistä poikkeavia säännöksiä.

Poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki on ollut voimassa noin 15 vuotta. Laki ei enää kaikilta osin täytä perustuslain vaatimuksia. Sääntely on paikoitellen niukkaa ja pelkästään lakia tarkastelemalla ei ole helppoa luoda kuvaa poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa, niitä koskevista menettelytavoista tai toimivaltuuksista. Voi olla vaikeaa erottaa, mitkä säännökset liittyvät yhtäältä rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen (nykyisessä laissa turvallisuus- ja valvontatehtävät) ja

toisaalta rikosten selvittämiseen. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota sääntelyn puutteellisuuteen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen esitystä valmisteltaessa tavoitteena on ollut luoda johdonmukainen ja ajan tasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa myös perustuslain vaatimuksia. Työn tavoitteena oli selvittää myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet ja ottaa lisäksi huomioon selvitystyön aikana esille tulevat muut muutostarpeet. Laissa otettaisiin entistä paremmin huomioon asevelvollisuuttaan suorittavien ja puolustusvoimien henkilökunnan oikeusturva. Samalla lainsäädäntö vastaisi käytännön tarpeisiin ja varmistaisi kurin ja järjestyksen säilymisen. Huomioon otettaisiin myös kurinpitoprosessiin liittyvä aikapaine, joka aiheutuu etenkin kurinpitomenettelyn joutuisuusvaatimuksesta, mutta myös esimerkiksi varusmiesten palvelusajoista.

Ehdotuksessa on myös pyritty mahdollisimman kattavasti erottamaan rikoksen ennalta estäminen ja paljastaminen rikoksen selvittämisestä. Tämä on tarpeen, sillä puolustusvoimien rikostorjunnassa estetään ja paljastetaan hyvin erityyppisiä rikoksia kuin puolustusvoimat selvittää. Rikoksen ennalta estämisen ja paljastamisen ja toisaalta rikoksen selvittämisen välistä eroa kuvataan tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa. Toimivaltuuksista sekä normaalioloissa että normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa säädettäisiin riittävällä tarkkuudella.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Sotilaskurinpitolakia ja puolustusvoimien poliisitehtäviä koskevaa lainsäädäntöä ei ole tarkoituksenmukaista uudistaa osittaisuudistuksin vaan on tarpeen toteuttaa kokonaisuudistus. Työn tavoitteena oli selvittää myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet ja ottaa lisäksi huomioon sel-

vitystyön aikana esille tulevat muut muutostarpeet.

Kurinpitojärjestelmä on edelleen toimiva ja tarpeellinen. On myös todettu, että puolustusvoimien ammattisotilaita ei ole tarkoituksenmukaista jättää kurinpitojärjestelmän ulkopuolelle kuten Ruotsissa on edellä kuvastusti tehty.

Kokonaisuudistuksen yhteydessä on arvioitu myös nykyisten lakien perusteella annetut asetukset ja se, tulisiko nykyisin asetustasolla säädettyjä asioita nostaa laintasolle.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esitys on laadittu voimassa olevien sotilaskurinpitolain ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain pohjalta. Uudistuksen tavoitteena on luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa perustuslain asettamia vaatimuksia. Myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet on otettu huomioon.

Esityksessä ehdotetaan puolustusvoimien rikostorjunnasta säätävienlakien uudistamista kokonaan ja sääntelyjen yhdistämistä yhteiseen, uuteen lakiin. Laissa rikosten ennalta estämisen ja paljastamistehtävä erotettaisiin nykyistä selvemmin rikosten selvittämisestä. Tätä varten laki myös jaettaisiin neljään osaan.

Puolustushallinto alkoi vuonna 2011 valmistella puolustusvoimien rakenneuudistusta puolustusvoimien tarpeiden näkökulmasta. Tasavallan presidentin ja ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisen kokouksen 8 päivänä helmikuuta 2012 tekemän poliittisen linjauksen perusteella puolustushallinto käynnisti puolustusvoimauudistuksen jatkosuunnittelun. Puolustusvoimauudistuksessa pääesikunnan tutkintaosastolla nykyisin ollut rikosten selvittämistä koskeva esitutkintatehtävä ehdotetaan siirrettäväksi pääesikunnan oikeudelliselle osastolle. Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskeva tehtävä ehdotetaan siirrettäväksi pääesikuntaan perustettavaksi esitetyle tiedusteluosastolle.

Pääesikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, puolustusvoimien asessori, ohjaa ja valvoo puolustusvoimista annetun valtio-

neuvoston asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimien toiminnan lainmukaisuutta ja sotilasoikeudenhoitoa. Asetuksen 26 §:n 2 momentin mukaan puolustusvoimien asessorilla on oikeus joko itse tai valtuuttamansa asiamiehen välityksellä tuomioistuimessa ja muissa viranomaisissa sekä laitoissa ja yhteisöissä valvoa valtion etuja ja oikeutta puolustusvoimia koskevissa asioissa sekä käyttää niissä valtion puhevaltaa. Puolustusvoimien asessorilla on täten jo nykyisin voimassaolevan lainsäädännön mukaan tietty kaksoisrooli sotilasoikeuden ohjaajana ja valvojana. Puolustusvoimien asessorin toimintaa valvoo jo tällä hetkellä paitsi puolustusministeriön hallinnonalan laillisuusvalvontaa suorittaessaan, myös ylemmät laillisuusvalvojat. Puolustusvoimien poliisitehtäviä hoitavia tutkintaosastolta oikeudelliselle osastolle siirtyväksi ehdotettuja virkamiehiä on perinteisesti pyydetty suorittamaan vakavampien rikosten esitutkinta, jos tutkintaa ei ole siirretty poliisille. Pääosin kyse on sotilasrikoksista, joiden käsittely vastaa joukko-osastoissa tutkittavien vähäisimpien sotilasrikosten käsittelyä. Rikosten selvittämistehtävän siirtyminen tutkintaosastolta oikeudelliselle osastolle merkitsisi sitä, että nykyistä lakia poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa 4 §:ää vastaavasti, tutkinnanjohtajan ja pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivaltuudet olisivat oikeudellisen osaston osastopäälliköllä eli puolustusvoimien asessorilla tai sotilaslakimiehellä. Käytännössä kuitenkin tarkoituksena on, että puolustusvoimien asessori toimisi tutkinnanjohtajana äärimmäisen harvoin ja tutkinnanjohtajan tehtäviä hoitaisivat oikeudellisen osaston sotilaslakimiehet. Tämä vastaisi nykytilaa pääesikunnan tutkintaosaston osalta. Mikäli puolustusvoimien asessori toimisi tutkinnanjohtajan, hän ei käyttäisi asianomistajan puhevaltaa, vaan sitä käyttäisi puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu asiamies tai asessorin sijainen. Lisäksi puolustushaarat käyttävät merkittävässä määrin asianomistajan puhevaltaa puolustusvoimista annetun asetuksen 27 §:n nojalla.

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa on kyse hyvin vakavien maanpetosrikosten ja muiden vastaavien

rikosten ehkäisystä. Toiminnassa käytetään samantyyppisiä salaisia tiedonhankintakeinoja ja tietoja kuin vakavampien rikosten esitutkinnassa. Näin ollen on perusteltua yhdistää sääntelyt samaan kokonaisuuteen. Useita nykyisin asetustasolla säädettyjä asioita esitetään nostettaviksi lain tasolle. Toimivaltuudesta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa säädettäisiin nykyistä kattavammin, sillä nykyisen perustuslain mukaan ei voida enää pitää hyväksyttävänä sitä, että puolustusvoimien rikostorjunnassa tarvittavat toimivaltuudet tulisivat puolustusvoimien käyttöön vain viittauksin yleiseen lainsäädäntöön.

Sotilaskurinpitomenettelyn osalta lakiin ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhakuoikeus myös nykyisiin kurinpito-ojennuksiin. Samalla luovuttaisiin seuraamusten erottelusta kurinpito-ojennuksiin ja kurinpitorangeistuksiin siten, että kaikkia seuraamuksia kutsuttaisiin kurinpitorangeistuksiksi. Poistumiskielto ja poistumisrangaistus yhdistettäisiin yhdeksi seuraamuslajiksi, poistumiskielloksi. Muutoksenhakuoikeuden laajentamisen jälkeen erotteluilla ei olisi käytännössä merkitystä. Enintään kolmen vuorokauden poistumiskieltoa ei saisi täytäntöönpanna poistumiskieltoon määrätyn viikko-ohjelman mukaisen viikonloppuvapaan, juhlapyhän tai vastaavan vapaan aikana.

Kantelua koskevia säännöksiä ei enää sisältyisi sotilaskurinpitoa koskevaan lainsäädäntöön. Käytännössä kantelumenettely on ollut tarpeen, kun kurinpito-ojennusta koskevaan päätökseen ei ole saanut hakea muutosta. Sotilaskurinpitoon liittyvät kantelut ovat olleet harvinaisia. Kantelusäännös on ollut yleinen ja sopinut tämän vuoksi huonosti sotilaskurinpitolakiin. Kantelujen tekeminen on edelleen mahdollista eduskunnan oikeusasiamiehelle ja hallintolain (434/2003) mukaisella hallintokantelulla.

Kurinpitorangeistuksia olisivat muistutus, ylimääräinen palvelus, varoitus, poistumiskielto, kurinpitosakko ja aresti. Kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangeistukset olisivat varoitusta ja kurinpitosakkoa lukuun ottamatta täytäntöön pantavissa muutostenhausta huolimatta, jollei joukko-osaston komentaja tai tuomioistuin erityisestä syystä määrää, ettei täytäntöönpanoa saa aloittaa tai

jatkaa. Tämä on kurinpitomenettelyn toivuuden kannalta välttämätöntä, koska ilman mahdollisuutta välittömään täytäntöönpanoon aiheettomien, yksinomaan valituksen lykkäävän vaikutuksen vuoksi tehtävien valitusten määrän voidaan arvioida lisääntyvän huomattavasti. Tämä koskee erityisesti poistumiskieltoja. Ilman mahdollisuutta välittömään täytäntöönpanoon laajennettu muutoksenhakuoikeus tekisi kurinpitomenettelyn kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta merkityksettömäksi. Kurinpitopäätöksen kumoamis-, poistamis-, tai lieventämistilanteissa jo täytäntöönpannun kurinpitopäätöksen johdosta rangaistulle annettaisiin hyvitys. Hyvitys olisi rahamääräinen suoritus. Poistumiskielto ja aresti muunnettaisiin jatkossa maksun sijaan kurinpitosakoksi. Muuntosuhde pysyisi ennallaan.

Joukko-osaston komentajaa alempien kurinpitoesimiesten tekemistä päätöksistä tehtäisiin ensin ratkaisupyynnö joukko-osaston komentajalle. Joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön perusteella tekemästä päätöksestä voisi valittaa tuomioistuimeen. Joukko-osaston komentajan ja häntä ylempien kurinpitoesimiesten päätöksistä voisi valittaa suoraan tuomioistuimeen. Määräaika muutoksen hakemiselle olisi kaikissa tapauksissa jatkossa seitsemän päivää päätöksen tiedoksiantamisesta.

Kurinpitopäätöstä ei voitaisi muuttaa rangaistun vahingoksi puolustusvoimien omin, sisäisin toimenpitein. Sen sijaan asianosainen tai kurinpitoesimies voisi hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista tuomioistuimelta. Menettelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin yleisiä ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä.

Syyttäjän tehtävistä kurinpitovalituksen käsittelyssä luovuttaisiin. Kurinpitomenettelyssä voi ratkaista vain yksinkertaisia ja selviä asioita. Syyttäjä ei ole asianosainen sotilaskurinpitoasiassa ja aineisto on usein varsin niukka. Syyttäjän rooli on näin ollen muodostunut epätarkoituksenmukaiseksi.

Eräät turvallisuutta ja järjestystä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi puolustusvoimista annettuun lakiin. Ehdotus puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta sisältyy tähän esitykseen.

Ehdotettu kurinpitomenettely muistuttaisi perusratkaisuiltaan edellä kuvattuja Tanskan ja Saksan kurinpitomenettelyjä.

Laissa säädettäisiin myös nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista, toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet huomioon ottaen. Sama koskisi puolustusvoimien rikostorjunnan henkilörekistereitä koskevaa sääntelyä, kuten oikeutta tietojen saantiin eräistä viranomaisten rekistereistä. Uutena ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta silloin, kun puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen.

Lisäksi poliisille esitetään uutena oikeutta erityisestä syystä myös oma-aloitteisesti ottaa puolustusvoimien rikostorjunnan piirissä ennalta estettävä, paljastettava tai selvítettävä asia tutkintavastuulleen.

Lisäksi puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnasta säädettäisiin nykyistä kattavammin.

Puolustusvoimien henkilösuojaukseen liittyvien tehtävien lainsäädännöllinen pohja on puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980). Tähän ei esityksessä ehdoteta muutoksia.

Poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei lainsäädäntövallan delegoinnin rajoituksia voida arvioida poikkeusololainsäädännön yhteydessä lähtökohtaisesti väljemmin kuin muun lainsäädännön yhteydessä, koska tällaisesta mahdollisuudesta ei ole perustuslaissa nimenomaisesti säädetty (PeVL 6/2009 vp).

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Ehdotettava hyvitystä koskeva sääntely, eli rangaistulle maksettava kompensatio jo täytäntöönpannusta päätöksestä, joka kumotaan, poistetaan tai johon liittyvää rangaistusta lievennetään, voi aiheuttaa vähäisiä taloudelli-

sia vaikutuksia. Vaikutuksia ei voida arvioida juuri tulevan, sillä tällaisia virheellisiä päätöksiä on nykyisin erittäin vähän eikä ole syytä arvioida niiden määrän lisääntyvän jatkossa.

Uutena säädettäisiin valtion vahingonkorvausvastuusta asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan osallistuessa kurinpitotapaisten käsittelyyn ja päättämiseen valmiutta kohottaessa. Säännöksen vaikutuksia on erittäin vaikea arvioida, mutta koska toimivallan käyttämisen edellytys on riittävä koulutus, vaikutukset jäänevät vähäisiksi.

Esityksellä ei ole viranomaisorganisaatioihin liittyviä taloudellisia vaikutuksia. Uusia viranomaisia ei ehdoteta perustettaviksi. Muutokset viranomaisten tehtävissä voidaan toteuttaa niiden nykyisin henkilövoimavaroin. Viranomaisten keskinäisissä toimivaltasuhteissa ei tapahtuisi merkittäviä muutoksia.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta puolustusvoimille. Poliisi voisi suorittaa puolustusvoimien rikostorjunnan edellyttämiä toimenpiteitä silloin, kun puolustusvoimilla ei ole toimivaltuutta niiden suorittamiseen. Näiden toimenpiteiden lukumäärää on vaikeaa arvioida ennakolta, koska ei tiedetä, kuinka paljon tehokkaampaa puolustusvoimien rikostorjunta olisi, jos sen hoitamiseksi voitaisiin käyttää tehokkaampia, vain poliisin käytössä olevia keinoja. Avun antamisesta ei kuitenkaan arvioida aiheutuvan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, sillä avunantamistilanteet tulevat todennäköisesti olemaan suhteellisen harvinaisia.

Uudistus edellyttää koulutusta lakia soveltaville virkamiehille ja kertausharjoituksissa oleville, mikä aiheuttaa päiväraha-, matkustamis- ja reserviläispalkkakustannuksia.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitys vaikuttaisi viranomaisten toimintaan siten, että muutoksenhakuoikeuden laajentaminen lisäisi hieman joukko-osastojen komentajien työmäärää ja ehkä jonkin verran tuomioistuinten työmäärää. Lisäyksen ei voida arvioida olevan merkittävä, sillä nykyistä kurinpitorangeistuksista valitetaan erittäin

harvoin. Edelleen esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja ylempien kurinpitoesimiesten säännöllisissä tarkastuksissa havaitaan harvoin sellaisia virheitä, joiden vuoksi kurinpitopäätöksiä tulisi muuttaa. Myös kantelut nykyisistä kurinpitojennuksista ovat suhteellisen harvinaisia.

Syyttäjän tehtävistä kurinpitovalituksen käsittelyssä ehdotetaan luovuttavaksi, mikä vähentäisi hieman syyttäjien työmäärää. Joukko-osaston komentaja toimittaisi jatkossa lausuntonsa tuomioistuimeen kurinpitovalitusasiassa. Tämä lisäisi joukko-osaston komentajan työmäärää vain vähän, koska valitusasioita voidaan arvioida olevan jatkossakin niukasti.

Siltä osin, kuin puolustusvoimien rikostorjunnan toteuttamiseksi esitetään uusia toimivaltuuksia, poliisin tehtävien voidaan arvioida joltain osin vähenevän.

Ehdotetulla sääntelyllä selkeytettäisiin poliisin ja puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivallan jakoa. Myös vakiintuneelle yhteistyölle luotaisiin entistä selkeämpi säädöspohja.

Esityksellä ei voida arvioida olevan sellaisia vaikutuksia viranomaisten työmääriin, että ne eivät kykenisi hoitamaan tehtäviä nykyisillä voimavaroilla.

Ehdotettavat uudet säännökset huomioon ottaen on selvää, että rikostorjuntalainsäädäntöä soveltavat virkamiehet niin rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen kuin selvittämisen osalta sekä poikkeusoloissa asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen tulevat tarvitsevat laajamittaista koulutusta uuden lainsäädännön käyttöön ottamisen yhteydessä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen ehdotuksilla edistetään oikeusturvan sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Kurinpitomenettelyssä ja rikostorjunnassa puututaan perustuslaisissa suojattuihin oikeushyviin. Useat ehdotukset ja tarkennukset tähtäävät nimenomaisesti oikeusturvan parantamiseen. Viranomaistoimivaltuuksista säädettäisiin nykyistä huomattavasti tarkemmin, mikä vahvistaisi perus- ja ihmisoikeuksia.

4.4 Sukupuolivaikutukset

Esitys on kirjoitettu mahdollisimman sukupuolineutraaliin muotoon eikä sillä arvioida olevan sukupuolivaikutuksia. Palvelukseen vuosittain tulevia asevelvollisia miehiä on noin 28 000, kun vuosittain naisten vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaa noin 400 naista. Myös ammattisotilaista huomattava enemmistö on miehiä. Naisten hakeutuminen asepalvelukseen perustuu vapaaehtoisuuteen. Edellä mainituista syistä käytäntö on osoittanut, että pääosa sotilaskurinpitomenettelyssä määrättävistä seuraamuksista kohdistuu miehiin. Kurinpitomenettely sinänsä on samanlainen sekä miehille että naisille.

Puolustusvoimien rikostorjunnassa voidaan pääsääntöisesti selvittää vain sotilaiden tekemiä rikoksia. Näin ollen myös pääosa rikosten selvittämiseen liittyvistä toimenpiteistä kohdistuu miehiin. Myös tämä menettely sinänsä on samanlainen sekä miehille että naisille.

Esitys ei muuta sitä, että jatkossakin esimerkiksi kiinniotettujen ja pidätettyjen säilyttämisessä ja arestin täytäntöönpanossa käytettäviä tiloja tulee olla sillä tavalla, että miehet ja naiset voidaan sijoittaa niihin erikseen. Lisäksi henkilötarkastuksia, joita joukko-osaston komentaja voi toimituttaa, tulee tehdä vain samaa sukupuolta olevalle.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Puolustusministeriö asetti 28 päivänä toukokuuta 2008 työryhmän selvittämään puolustusvoimien viranomaisten toimivaltuuksien muutos- ja kehittämistarpeet erityisesti sotilaskurinpitoa ja poliisitehtäviä koskien.

Työryhmään kutsuttiin puolustushallinnon ulkopuolinen puheenjohtaja. Työryhmässä oli puolustusministeriön lisäksi edustus oikeusministeriöstä, sisäasiainministeriöistä, tuomioistuinlaitoksesta, syyttäjälaitoksesta, rajavartiolaitoksen esikunnasta, pääesikunnasta ja Varusmiesliitosta. Työryhmä kuuli asiantuntijoina eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedtiä, puolustusvoimien asessori Hanna Nordströmiä ja Kaartin

Jääkärirykmentin komentajaa, eversti Hannu Liimattaa. Työryhmä sai kirjallisen asiantuntijalausannon oikeustieteen tohtori Matti Pellonpäältä. Lisäksi työryhmä vieraili Karjalan Prikaatissa.

Työryhmä luovutti sotilaskurinpitolainsäädäntöä koskevan osamietintönsä 16 päivänä kesäkuuta 2009 ja puolustusvoimien rikostorjuntalainsäädäntöä koskevan mietintönsä 14 päivänä kesäkuuta 2010.

Hallitus antoi lokakuussa 2010 eduskunnalle esityksen sotilaskurinpitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 225/2010 vp) sekä esityksen laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 226/2010 vp). Esityksiä ei kuitenkaan ehditty käsitellä vaalikauden viimeisillä valtiopäivillä loppuun ja ne raukesivat.

Puolustusministeriössä valmisteltiin tämän jälkeen uudet luonnokset hallituksen esityksiksi sotilaskurinpitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 142/2011 vp) sekä esityksen laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 143/2011 vp), jotka annettiin eduskunnalle joulukuussa 2011. Kyseiset hallituksen esitykset perustuivat rauenneisiin hallituksen esityksiin. Niihin oli kuitenkin tehty muun lainsäädännön muuttumisesta johtuvia sekä eduskuntakäsittelyn ja sen jälkeisen uuden lausuntokierroksen aiheuttamia tarkistuksia. Keskeisimmät tarkennukset johtuvat siitä, että eduskunta hyväksyi keväällä 2011 uudet esitutkintalain), pakkokeinolain ja poliisilain (872/2011). Uudistukset oli otettu huomioon rauenneissa hallituksen esityksissä hallituksen esityksen 222/2010 vp ja 224/2010 vp mukaisina ja nyt käsillä olevaan esitykseen on tehty eduskunnan esitutkinta- ja pakkokeinolakiin sekä poliisilakiin tekemien muutosten aiheuttamat tarkistukset. Pääesikunta ilmoitti 27 päivänä helmikuuta 2012 puolustusministeriölle, että puolustusvoimauudistukseen liittyen pääesikunnan organisoinnissa toteutetaan muutoksia ja uudelleen organisoitavia, jotka vaikuttavat tai voivat vaikuttaa kokonaisuudistettavina oleviin sotilaskurinpitolakiin ja puolustusvoimien rikostorjuntaa koskevaan lainsäädäntöön. Pääesikunnan ilmoituksen johdosta hallituksen esitykset peruitettiin.

Puolustusministeriössä on valmisteltu uusi luonnos hallituksen esitykseksi, jossa sotilaskurinpitoa ja puolustusvoimien rikostorjuntaa koskeva sääntely on yhdistetty samaan lakiin. Esitys perustuu keskeisiltä osin aiempiin hallituksen esityksiin.

Asian valmistelun ja lausuntokierrosten perusteella tehtyjä muutoksia kuvataan kohdassa ”5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.”

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Sotilaskurinpitolainsäädäntöä koskevan työryhmämietinnön lausuntokierros

Puolustusministeriö pyysi lausunnon työryhmän sotilaskurinpitolainsäädäntöä koskeva mietinnöstä kesällä 2009 seuraavilta tahoilta:

ministeriöt, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamusvirasto, Rajavartiolaitoksen esikunta, Pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tasarvoasiain neuvottelukunta TANE, Miessakit ry, Suomen Punainen Risti, Akava, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, SAK, STTK, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Reserviläisliitto ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Sininen reservi ry, Varusmiesliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry, Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry, professori Dan Frände, professori Antti Jokela ja professori Veli-Pekka Viljanen. Lausuntoa pyydettiin siis 43 taholta. Esityksestä saatiin 38 lausuntoa.

Ehdotettua uudistusta pidettiin lausunnoissa yleisesti tarpeellisena ja kannatettavana. Lausunnoissa esitetyt muutosehdotukset on pääosin otettu huomioon hallituksen esityksessä. Ne muutosehdotukset, joita ei ole otettu huomioon, on pyritty kuvaamaan tässä.

Kaksiportainen muutoksenhakujärjestelmä on herättänyt sekä kannatusta että vastustusta. Joukko-osaston komentajaa alempien ku-

rinpitoesimiesten tekemistä päätöksistä tehtäisiin ensin ratkaisupyyntö joukko-osaston komentajalle. Joukko-osaston komentajan ratkaisupyyntöön perusteella tekemään päätökseen voisi hakea muutosta tuomioistuimelta. Joukko-osaston komentajan ja häntä ylempien kurinpitoesimiesten päätöksistä voisi valittaa suoraan tuomioistuimeen.

Eduskunnan oikeusasiamies on todennut, ettei muu kuin tuomioistuin tule valitusasteena kysymykseen. Oikeusministeriö on edellyttänyt, että käsittelyn viivytyksettömyys tulee ottaa huomioon muutoksenhaun toteuttamisessa. Oikeusministeriö on kuitenkin lausunut, että oikeusturvan kannalta on keskeistä, että pääsy tuomioistuimeen on turvattu. Osa käräjäoikeuksista on vastustanut kaksiportaista muutoksenhakumallia, osa taas kannattanut. Esityksessä on päädytty ehdottamaan kaksiportaista muutoksenhakujärjestelmää.

Helsingin hovioikeus ei kannattanut kurinpitomiehen osallistumista pääkäsittelyyn vaan katsoi, että valittajan kuuleminen riittää. Hovioikeuden mukaan kurinpitoesimies muuttuisi pääkäsittelyyn osallistuessaan ikään kuin valittajan vastapuoleksi. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan, että kurinpitoesimies osallistuisi tuomioistuimen aloitteesta tai kurinpitomiehen pyynnöstä erityisesti syystä pääkäsittelyyn, jotta tuomioistuimella olisi mahdollisuus saada lisäselvitystä asiasta.

Hallituksen esityksen 225/2010 vp sotilaskurinpitolain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi raukeamisen jälkeinen lausuntokierros

Eduskuntakäsittelyn jälkeen esityksen 225/2010 vp rauettua järjestettiin kesällä 2011 uusi lausuntokierros, jota varten esitys oli tarkistettu. Tuolloin lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta:

valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, puolustusministeriön osastot, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamuslaitos, Tulli-

hallitus, Pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Maanpuolustuskorkeakoulun oppilaskunta, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Varusmiesliitto ry, Reserviläisliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Esityksestä saatiin 12 lausuntoa.

Pääesikunta on molemmilla lausuntokierroksilla esittänyt, että perusyksikön päällikön tulisi jatkossakin säilyä pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä. Erityisesti tätä on pidetty välttämättömänä merivoimien toimissa Suomen alueen ulkopuolella. Esityksessä on katsottu, että joukkoyksikön komentaja on pääsääntöisesti ”alin” pidättämiseen oikeutettu virkamies, koska pidättämistoimivallan tulee luonteensa vuoksi olla riittävän korkealla ja toisaalta pidättämiselle ei asetettaisi tiukoja muotovaatimuksia, jolloin käytännön ongelmia ei arvioida aiheutuvan. Esitykseen kuitenkin lisättiin säännös, jonka mukaan erityisissä hätätilanteissa Suomen ulkopuolella olevan sota-alueen päällikkö saisi suorittaa pidättämisen.

Poistumiskiellon täytäntöönpanokielto rangaistulle muuten vapaana viikonloppuna enintään kolmen vuorokauden mittaisten poistumiskieltojen osalta on koettu toisaalta yhdenvertaisuusnäkökulmasta perusteltuna mutta myös poistumiskiellon tehokkuutta heikentävänä.

Pääesikunta on lausunnoissaan vastustanut poistumiskiellon täytäntöönpanokieltoa. Varusmiesliitto on ensimmäisellä lausuntokierroksella edellyttänyt, että poistumiskieltoja ei saisi lainkaan täytäntöönpanna varusmiesten viikonloppuvapaiden aikana. Esityksessä päädyttiin edelleen ehdottamaan sitä, että enintään kolmen vuorokauden poistumiskieltoa ei saisi täytäntöönpanna viikko-ohjelman mukaisen viikonloppuvapaan, juhlapyhän tai vastaavan vapaan aikana.

Nykyistä käytäntöä, jonka mukaan kurinpitotirangaistus merkitään nimikirjaan, on sekä kannatettu että vastustettu jälkimmäisellä lausuntokierroksella. Lausuntokierroksella olleen esitysluonnoksen mukaan tietoja ei merkittäisi nimikirjaan, ja Upseeriliitto ry ja

Päällystöliitto ry ovat puoltaneet tätä. Näiden liittojen esittämänä perusteluna on esimerkiksi yhteneväisyys muihin virkamiehiin. Pääesikunta puolestaan on kannattanut merkinnän tekemistä. Tietojen luovuttamiselle on pääesikunnan mukaan aina nimikirjalain edellyttämä perusteltu syy, kuten viran tai tehtävän hakeminen. Esityksessä on päädytty ehdottamaan nykytilan säilyttämistä eli kurinpitorangaistukset merkittäisiin edelleen nimikirjaan.

Oikeusministeriö on toisella lausuntokierroksella kiinnittänyt huomiota siihen, että hyvityksen rahamäärää koskeva sääntely oli esitysluonnoksessa ehdotettu siirrettäväksi puolustusministeriön asetukseen. Oikeusministeriö katsoi, että sääntely tulisi pysyttää laissa tai ainakin asetuksenantovaltuus tulisi säätää valtioneuvostolle. Esityksessä päädyttiin ehdottamaan asetuksenantovaltuutta valtioneuvostolle.

Puolustusvoimien rikostorjuntalainsäädäntöä koskevan työryhmämietinnön lausuntokierros

Puolustusministeriö pyysi lausunnon työryhmän puolustusvoimien rikostorjuntalainsäädäntöä koskevasta mietinnöstä kesällä 2010 seuraavilta tahoilta:

tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, puolustusministeriön osastot, puolustusministeriön tarkastusyksikkö, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamusvirasto, Rajavartiolaitoksen esikunta, Pääesikunta, Tullihallitus, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Varusmiesliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päällystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Lausuntoa pyydettiin siis 29 taholta. Esityksestä saatiin 17 lausuntoa.

Työryhmän enemmistön mielipiteen mukaisesti työryhmän mietinnöstä jätettiin pois puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien

oikeus itsenäisesti käyttää yksinomaan tietoverkossa toteutettavaa peitetoimintaa. Puolustusvoimien edustajat jättivät asiasta eriävän mielipiteen. Eriävää mielipidettä perusteltiin sosiaalisen tiedustelun yleistymisellä, arkaluonteisen tiedon määrän kasvulla tietojärjestelmissä, puolustusvoimien rikostorjunnassa ennalta estettävien ja paljastettavien rikosten vakavuudella ja sillä, että esitutkintaja pakkokeinolain uudistamisessa tietoverkoissa tapahtuvalle vuorovaikutukselle ei sen luonteen vuoksi (tietynlainen epäluottamus, helpompi dokumentointi, työturvallisuusriskien vähäisyys) tulisi asettaa yhtä tiukkoja edellytyksiä kuin reaali maailmassa tapahtuvalle toiminnalle. Poliisi voisi esitutkintapakkokeino- ja poliisilain uudistamista koskevan mietinnön (OM 2009:2) mukaan käyttää nettipeitetoimintaa yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa sellaisen rikoksen estämiseksi, josta ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Myös päätöksenteko tapahtuisi muuta peitetoimintaa alhaisemmalla tasolla.

Lausuntokierroksella sisäasiainministeriö tuki eriävää mielipidettä. Samalla se totesi, että tiedonhankintakeinon lisääminen keinovalikoimaan edellyttää laillisuusvalvontaan liittyvien seikkojen huomioon ottamista lakiehdotuksessa.

Esityksessä päädyttiin kuitenkin siihen, ettei puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville ehdotettu oikeutta tietoverkossa tapahtuvaan peitetoimintaan. Tarkoituksena oli ensin hankkia kokemusta siitä, miten poliisiin antama apu käytännössä toimii ja kuinka paljon ehdotettu ratkaisu työllistää eri viranomaisia.

Oikeusministeriön lausunnossa pyydettiin lakiehdotuksen 4–6 ja 9 lukuun sisältyvien informaatio-oikeuden alaan kuuluvien säännösten osalta ottamaan yhteyttä oikeusministeriön lainvalmisteluosaston informaatio-oikeuden valmistelijoihin. Käydyn keskustelun perusteella säännöksiä tarkennettiin etenkin siten, että tietojen saantia koskevista pykäläistä poistettiin kaksinkertaisen sääntelyn välttämiseksi sellaiset tietojen saantia koskevat oikeudet, joista on jo säädetty luovuttavaa viranomaista koskevassa henkilötietolaissa. Näihin lakeihin on kuitenkin esityksessä viittaussäännökset informatiivisista syistä.

Muutoin lausunnoissa esitettiin lähinnä lisäyksiä perusteluteksteihin sekä pienehköjä tarkistuksia pykäliin ja liitelakeihin. Nämä lisäykset ja tarkistukset pääosin otettiin huomioon hallituksen esitystä viimeisteltäessä. Hallituksen esityksen 226/2010 vp laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi raukeamisen jälkeinen lausuntokierros

Eduskuntakäsittelyn jälkeen esityksen 226/2010 vp rauettua järjestettiin kesällä 2011 uusi lausuntokierros, jota varten esitystä oli tarkistettu. Tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta nousi voimakkaasti esille rauenneen hallituksen esityksen 226/2010 vp eduskuntakäsittelyssä. Puolustusvaliokunnan lausunnossa esitettiin, että itsenäinen peitetoiminta tietoverkossa lisättäisiin lakiehdotuksen 5 §:ssä esitettyyn luetteloon ja muutos otettaisiin huomioon myös poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa (PuVL 13/2010 vp). Uudelle lausuntokierrokselle esitysluonnokseen tehtiin tämä muutos.

Uudella lausuntokierroksella lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta:

valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriön osastot, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamusvirasto, Poliisihallitus, Rajavartiolaitoksen esikunta, Tullihallitus, Viestintävirasto, Pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Varusmiesliitto ry, Reserviläisliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Esityksestä saatiin 15 lausuntoa.

Sisäasiainministeriö puolsi tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan lisäämistä puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien keinovalikoimaan, samoin pääesikunta.

Oikeusministeriö vastusti puolustusvoimien itsenäistä toimivaltaa. Perusteluna tälle lausunnossa todettiin muun muassa salaisten tiedonhankintakeinojen olevan erittäin pe-

rusoikeusherkkiä etenkin siksi, että kohteena oleva henkilö ei tiedä olevansa viranomais-toiminnan kohteena ja siksi, että kohteena olevalle henkilölle saatetaan tarkoituksellisesti antaa vääriä, harhaanjohtavia ja puutteellisia tietoja. Liikenne- ja viestintäministeriö on lausunnossaan ilmoittanut suhtautuvansa voimakkaan varauksellisesti tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan lisäämiseen puolustusvoimien keinovalikoimaan.

Esityksessä päädyttiin edelleen siihen, ettei puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville ehdoteta oikeutta tietoverkossa tapahtuvaan peitetoimintaan. Ensin on tarkoitus hankkia kokemusta siitä, miten poliisin antama apu käytännössä toimii ja kuinka paljon ehdotettu ratkaisu työllistää eri viranomaisia.

Useissa lausunnoissa todettiin olevan epäselvää se, mitä rikoksia puolustusvoimien rikostorjunnassa ennalta estetään ja paljastetaan. Selvitettäviä rikoksia koskevaa sääntelyä on pidetty onnistuneempana. Lakiin ehdotettiin tuolloin tästä syystä listaa niistä rikoksista, joiden ennalta estäminen ja paljastaminen kuuluu puolustusvoimien toimivaltaan. Rauenneessa esityksessä lista oli vain yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto on molemmilla lausuntokierroksilla ehdottanut, että pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehillä olisi itsenäinen toimivalta päättää esitutkinnan aloittamisesta. Jälkimmäisessä lausunnossa perusteluja on tarkennettu ja lausunnossa on mainittu muun muassa, että varsinaiseen rikosprosessiin etenevien sotilasoikeudenkäyntiasioiden osalta rikoksista epäilyillä sotilailla tulisi olla samanlaiset oikeusturvatakeet ja muukin perus- ja ihmisoikeuksien turva kuin vastaavankaltaisista rikoksista epäilyillä siviilihenkilöillä. Lausunnossa on pidetty kurinpitoesimiehen esimiesasemaa rikoksesta epäiltyyn nähden ongelmallisena näissä tapauksissa.

Esityksessä päädyttiin ehdottamaan nykytilan säilyttämistä eli sitä, että esitutkinnan toimittamisesta päättäisi kurinpitoesimies. Nykyinen käytäntö on selkeä ja yksiselitteinen eikä vaaranna sotilaiden perus- ja ihmisoikeusturvaa, kun otetaan huomioon, että myös ylempi kurinpitoesimies, eduskunnan oikeusasiamies ja syyttäjä voivat määrätä esitutkinnan toimitettavaksi. Lisäksi on huomatt-

tava, että kurinpitoesimiehet tukeutuvat käytännössä aina etenkin vakavampien rikosten esitutinnan käynnistämispäätöksiä tehdessään sotilaslakimiehiin.

Rajavartiolaitoksen esikunnan esitystä siitä, että tieliikennelakia ehdotettaisiin samassa yhteydessä muutettavaksi siten, että myös rajavartiolaitoksen toimivaltaa tarkennettaisiin, ei ole otettu huomioon esityksessä. Tämä johtuu siitä, että asiaa ei ole käsitelty riittävästi aiemmin eikä muutostarve riipu tästä esityksestä kuten on laita muiden esityksen liitteinä olevien liitelakien suhteen.

Tätä esitystä koskeva lausuntokierros

Esitysten 142/2011 vp eduskunnalle sotilaskurinpitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ja 143/2011 vp eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi peruuttamisen jälkeä päädyttiin kyseisten aiemmin erillisinä valmisteltujen hallituksen esitysten yhdistämiseen tähän esitykseen. Lausuntokierroksella kesällä 2012 lausuntoa esityksestä pyydettiin seuraavilta tahoilta;

valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, puolustusministeriön osastot, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamuslaitos, Poliisihallitus, Rajavartiolaitoksen esikunta, Tullihallitus, Viestintävirasto, Pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Maanpuolustuskorkeakoulun oppilaskunta, Suomen Punainen Risti ry, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Varusmiesliitto ry, Reserviläisliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Esityksestä saatiin 16 lausuntoa. Saaduista lausunnoista on laadittu puolustusministeriössä lausuntoyhteenveto.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan se, että puolustusvoimien asessori voisi toimia sekä valtion puhevallan käyttäjänä että

tutkinnanjohtajana ei ole lähtökohtaisesti ongelmallista, jos asessori ei toimisi molemmissa näissä rooleissaan samassa asiassa. Asiassa, jossa puolustusvoimien asessori olisi toiminut tutkinnanjohtajana, voisi puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen 26 §:n 2 momentin mukaista valtion puhevaltaa käyttää tai asiamiehen valtuuttaa asessorin estyneenä olon johdosta tämän pääesikunnan työjärjestyksen mukaan määräytyvä sijainen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen näkemys oli yhteneväinen tämän kanssa ja hän totesi lisäksi, että myöskään useimmat pakkokeinolain 1 luvun 6 §:ssä luetelluista pidättämiseen oikeutetuista korkeista virkamiehistä eivät toimi tutkinnanjohtajana vaikka he esitutkintalain 14 §:n mukaan ovatkin siihen toimivaltaisia.

Seuraavassa kuvataan keskeisimmät lausunnoissa esitetyt muutosehdotukset, joiden johdosta esitystä on jatkovalmistelussa tarkistettu verrattuna aiempiin esityksiin;

Sisäasiainministeriön ja poliisihallituksen esitysten perusteella poliisille on esitutinnan ja rikostorjunnan päävastuuviranomaisena lisätty uutena oikeus myös oma-aloitteisesti ottaa pääesikunnassa vireillä oleva rikosten ennalta estämistä tai selvittämistä koskeva asia tutkittavakseen. Sisäasiainministeriö esitti lausunnossaan lisäksi, että puolustusvoimien käyttämistä salaisista tiedonhankintakeinoista tai pakkokeinoista tulisi aina ilmoittaa etukäteen poliisille. Esityksessä on perustelutekstissä korostettu tämän olevan lähtökohtana, mutta kuitenkin säilytetty mahdollisuus siihen, että ilmoitus voidaan tehdä myös tehtävän alettua, mikäli ilmoittaminen viivästyttäisi tehtävän aloittamista toiminnan tarkoituksen vaarantavalla tavalla.

Esityksen rekisteripykälää koskeva sääntely nousi esille useassa lausunnossa. Erityisesti tietosuojavaltuutetun lausunnossa esitettiin useita yksityiskohtaisia huomioita koskien esityksen eri rekisterien rekisteripitäjiä, käytötarkoitusta, henkilötietojen käsittelyperustetta ja rekisterien tietosisältöjä koskevaa sääntelyä ja todettiin, että esitystä tulisi tältä osin täsmentää. Lausuntojen huomioiden ja esitysten lisäksi jatkovalmistelun yhteydessä havaittiin, että vireillä olevasta puolustusvoimien sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmähankeesta (niin sanottu VITJA-

SOKURI hanke) aiheutuu ehdotuksen 106 §:ää koskeva muutostarve, sillä tarkoituksena on, että jatkossa sotilaskurinpitoimenettelyn aikana laadittavat asiakirjat toteutetaan poliisin tavoin sähköisessä tietojärjestelmässä. Samalla poistuu tarve nykyisin pääesikunnan tutkintaosaston käyttämälle aiemman 106 §:n mukaiselle rikostietorekisterille. Näistä lukuisista huomioista johtuen esityksen jatkovalmistelussa päädyttiin valmistelemaan esityksen rekisteripykälät uusiksi yhteistyössä tietosuojavaltuutetun toimiston kanssa. Valmistelutyössä henkilörekistereitä koskeva lainsäädäntö on pyritty yhtenäistämään soveltuvilta osin henkilötietojen käsittelyä poliisitoimissa annetun lain (761/2003) ja lain henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa sääntelyyn sekä ottamaan huomioon hallituksen esityksessä 66/2012 vp eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta kyseisiin lakeihin esitetyt muutokset.

Valtakunnansyyttäjänvirasto on esittänyt käsityksiä koskien tutkinnanjohtajan ja kurinpitoesimiehen asemaa sekä aiempien lausuntojensa mukaisesti sen puolesta, että tutkinnanjohtajalla tulisi olla itsenäinen toimivalta päättää esitutkinnan toimittamisesta. Aiempien kierrosten yhteydessä selostettujen perusteluiden mukaisesti esityksessä on yhä päädytty ehdottomaan nykytilan säilyttämisestä. Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnossa on nähty lisäksi ristiriitaa kurinpitoesimiehen ja tutkinnanjohtajan määräytymisen osalta. Tulkintaristiriitojen poistamiseksi esityksen 28 §:n 1—3 momenttien järjestystä on vaihdettu siten, että säännöksestä kävisi selvemmin ilmi se säilytettäväksi tarkoitettu lähtökohta, että 1 momentin mukaan kurinpitoesimies huolehtii esitutkinnan toimittamisesta sekä toimii tutkinnanjohtajana tai määrää alaisensa tutkinnanjohtajaksi, ja tutkinnanjohtajaksi kelpoisista säädetään 3 momentissa. Lisäksi Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnossa on todettu, että esitys on tulkinnanvarainen koskien sitä, missä laajuudessa puolustusvoimien toimittamassa esitutkinnassa selvitetään uuden esitutkintalain 1 luvun 2 §:n mukaiset selvitykset. Ehdotuk-

sen 39 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta toimitetaan tutkittavana olevan asian laadun ja kurinpitoasian ratkaisemisen tai syyteharjinnan edellyttämässä laajuudessa, ja lain 2 §:n 2 momenttiin sisältyy yleisviittaus muun muassa esitutkintalakiin, jota sovelletaan puolustusvoimien rikostorjunnassa rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen, jollei tästä laista muuta johdu.

Pääesikunta on erityisesti nostanut esiin sen, että puolustusvoimien toimivaltaa rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevan ehdotuksen 86 § kaventaisi puolustusvoimien toimivaltaa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa olennaisesti nykyisestä toisin kuin pykälän perusteluiden mukaan tarkoituksena on ollut. Mikäli toimivallan laajuus määriteltäisiin kytkemällä se rikostunnusmerkistöihin, tulisi luetteloa laajentaa käytännössä huomattavalla osalla rikoslain tunnusmerkistöjä. Pääesikunta on todennut, että mikäli tunnusmerkistöluettelolla ei ole ollut tarkoitus muuttaa voimassa olevaa, poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan määräytyvää toimivaltaa, vaan rajata puolustusvoimien toimivaltuuksia rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa salaisten tiedonhankintakeinojen osalta, tulisi tunnusmerkistöluettelosta säätää lain 89 §:ssä. Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevan toimivallan sitominen rikostunnusmerkistöihin on ylipäättänsä mahdotonta, sillä toiminta kohdistuu nimenomaisesti sellaisen vaiheen ilmiöiden ennalta estämiseen, jolloin varsinainen rikos ja näin ollen rikostunnusmerkistö ei ole vielä täyttynyt. Näillä perusteilla pääesikunta on esittänyt luonnoksen 86 §:n muuttamisesta alkuperäiseen, hallituksen esityksessä 226/2010 vp olleeseen muotoon.

Tässä esityksessä ehdotuksen 86 §:n mukainen toimivaltapykälä on muutettu kyseiseen aiemman rauenneen esityksen nykyisääntelyä vastaavaan muotoon, jossa puolustusvoimien toimivalta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa on rajattu sotilaallisen maanpuolustuksen alla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan ja pykälästä poistettu rikosluettelo. Toimivallan rajoittaminen rikosluet-

telolla ei ole mahdollista ilman, että se ka-ventaisi huomattavasti puolustusvoimien toimivaltaa nykyisestä, mikä ei ole esityksen valmistelun yhteydessä tarkoituksena. Sen sijaan 89 §:ää, joka koskee puolustusvoimien toimivaltuuksia ennalta estämisessä ja paljastamisessa, on tässä yhteydessä uutena muutettu siten, että 86 §:n mukaisessa rikosten paljastamisessa oikeus käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja olisi rikosten ennalta estämistä rajatumpi ja sidottu nimenomaisesti pykälässä lueteltuihin rikoksiin. Tämä on mahdollista, koska rikoksen paljastamisessa on jo ennalta estämistä enemmän tietoa siitä, että rikos oletetaan tehdyksi.

Esitykseen on pääesikunnan lausunnon mukaisesti lisätty sota-aluksen päällikön pidättämistoimivallan osalta aiempien edellytysten rinnalle lisäys, että sota-aluksen päällikkö voi päättää pidättämisestä myös, jos pidättäminen on tarpeen aluksen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Ne lausunnoissa esitetyt keskeisimmät muutosehdotukset, joita ei ole otettu huomioon on kuvattu seuraavassa:

Sisäasiainministeriö esitti, että jos pääesikunta näkisi tarpeelliseksi pyytää poliisia suorittamaan muilla kuin puolustusvoimien käytössä olevilla salaisilla pakkokeinoilla tai tiedonhankintakeinoilla toteutettava toimenpide, tulisi asia siirtää kokonaisuudessaan poliisin vastuulle. Lakiehdotus on periaatteellisesti jo työryhmämietintövaiheessa lähtenyt siitä, että puolustusvoimien ja poliisin välistä yhteistoimintaa vahvistetaan. Lähtökohtana on ollut, että puolustusvoimille voidaan esittää poliisia rajoitetumpia toimivaltuuksia rikostorjuntaa koskevien salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen osalta, koska puolustusvoimilla olisi kuitenkin mahdollisuus pyytää poliisia suorittamaan yksittäisessä tapauksessa toimivaltuuksiinsa kuulumatonta, mutta yksittäisen asian kannalta tarpeellinen toimenpide. Esityksessä on nähty perustelluksi säilyttää tämä lähtökohta.

Lisäksi sisäasiainministeriö esitti, että poliisin tulisi saada käyttöönsä kurinpitorangeistusrekisterin tietoja ampuma-aselain mukaisen luvan hakijan ja haltijan sekä hyväksynnän saajaksi haettavan ja hyväksynnän saaneen henkilökohtaisen sopivuuden arviointia varten. Asevelvollisuuslain 94 §:ään

perustuen asevelvollisrekisteriin voidaan siirtää tieto sellaisista kurinpitomenettelyssä määrättyistä seuraamuksista ja sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellyistä rikoksista tuomitusta rangaistuksista sekä muista rangaistuksista ja seuraamuksista, joilla on merkitystä asevelvollisen palveluksen, sijoittelun tai sotilasarvon kannalta. Asevelvollisuuslain uusi 97 a § mahdollistaa asevelvollisen palvelusta ja palveluskelpoisuutta koskevien välttämättömien tietojen luovutuksen ampu- ja aselain mukaisen luvan hakijan ja haltijan sekä hyväksynnän saajaksi haettavan ja hyväksynnän saaneen henkilökohtaisen sopivuuden arviointia varten. Lisäksi muut kuin yksinkertaiset ja selvät sotilasrikokset ja ylipäättänsä vakavammat sotilasrikokset käsitellään kurinpitomenettelyn ulkopuolella yleisissä tuomioistuimissa sotilasoikeudenkäyntiasioina, jolloin poliisi saa tiedon näistä tapauksista muuta kautta. Edellä kerrotut seikat huomioon ottaen sisäasiainministeriön esitystä ei nähty mahdolliseksi tässä asian valmisteluvaiheessa huomioida tässä esityksessä.

Pääesikunta on esittänyt, että normaaliolojen vakavia häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevassa luvussa tulisi tuoda esille tarve kutsua reserviläisiä esimerkiksi ehdotuksen 102 §:n mukaiseen palvelukseen valmiuden kohottamistilanteissa ja tähän liittyvä tarve käyttää lakiesityksen 10 luvussa säädettyjä toimivaltuuksia. Ehdotuksen 94 §:ssä on luvun säännösten soveltamisala mm. toimivaltuuksien osalta sidottu siihen, että tasavallan presidentti on asevelvollisuuslain 83 §:n mukaisesti päättänyt ylimääräisestä palveluksesta. Tämä on päädytty säilyttämään esityksessä.

Lisäksi pääesikunta on esittänyt, että ehdotuksen 42 § rajoittaisi tarpeettomasti puolustusvoimien mahdollisuutta saada tietoa myös ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa (541/2003) tarkoitettuun ajoneuvoliikennerekisteriin lain 3 §:n perusteella tallennetuista luonnollisista henkilöistä. Asevelvollisten tietojen tarkastamisen osalta asia on pääesikunnan mukaan huomioitu. Asialla on vaikutusta puolustusvoimien palkatun henkilöstön kuljettaja-, ajo-opettaja, liikenneopettajakoulutuksen sekä ajoneuvotarkastajakoulutuksen valintoihin sekä yleensäkin rikosten rikostorjuntaan ja turvallisuuteen. Pää-

esikunta on esittänyt että ehdotuksen 42 §:n 1 momentin 3- kohta muotoiltaisiin siten, että se kattaisi tämäläiset tilanteet. Ehdotuksen 42 §:ssä pykälän mukainen tietojen saanti oikeus on kytketty 35 §:ssä tarkoitettujen tietojen hoitamiseen, minkä lisäksi tietojen saantia koskee välttämättömyysvaatimus. Koska kuljettaja- ajo-opettaja ja liikennekoulutusvalinnoissa ei ole kyse 35 §:n mukaisen tehtävän hoitamisesta, ja muutosesitys muutoinkin koskee pikemmin muun kuin tämän lain soveltamisalaa, esitettyä muutosta ei ole huomioitu.

Pääesikunta on lisäksi toistanut aiemmissa lausunnoissaan esille tuomansa vastustuksen koskien lyhyiden poistumiskieltojen täytäntöönpanon rajoittamista. Myös Upseeriliitto ja Suomen Reserviupseeriliitto ry ovat pääesikunnan lailla vastustaneet esitettyä rajoitusta.

Lisäksi pääesikunta on toistanut aiemmin antamissaan lausunnoissa esittämänsä siitä, että puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla tulisi olla rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa oikeus itsenäisesti tietoverkoissa toteutettavaan peitetoimintaan.

Tässä esityksessä on sekä lyhyiden poistumiskieltojen täytäntöönpanon rajoittamisen että tietoverkoissa toteutettavan peitetoiminnan osalta päädytty säilyttämään aiempien hallituksen esitysten linjaukset. Tämä koskee myös kurinpitovälikorjausten merkityksellistä nimikirjaan, joka on ollut esillä nyt annettujen Upseeriliitto ry:n ja Suomen Reserviupseeriliitto ry:n lausuntojen lisäksi jo aiemmillä lausuntokierroksilla.

Rajavartiolaitoksen lausunnossa esitettiin lisäksi, että se laajan oman lainsäädäntönsä tarkistamishankeen yhteydessä itse muuttaa tämän esityksen liitelakeiksi esitetyt rajavartiolaitoslain 41 §:n ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 31 §:n myös siltä osin, kun niissä viitattaisiin tähän lakiin. Tästä syystä esityksen viimeistelyvaiheessa kyseiset aiemmin tähän esitysluonnokseen kuuluneet liitelakiluonnokset on poistettu tästä esityksestä. Kaksinkertaisen sääntelyn poistamiseksi esitysluonnoksen 19 §:stä on poistettu maininnat vastuutahoista rajavartiolaitoksen säilyttämien henkilöiden osalta, koska asiasta on säännelty rajavartiolaitoslaissa.

Muut esityksen viimeistelyvaiheessa tehdyt tarkennukset ja muutokset koskevat esityksen ymmärrettävyyden ja luettavuuden parantamista lausunnoissa esitettyjen seikkojen johdosta.

Lausuntokierroksen johdosta tehtyjen muutosten jälkeen muutettu esitys lähetettiin tiedoksi ja kommentointikierrokselle lausunnonantajatahoille. Kommentteja antoivat Tietosuojavaltuutetun toimisto, pääesikunta, sisäasiainministeriö ja tulli. Niiltä osin kuin saadut kommentit olivat edellä kerrottujen linjausten kanssa yhteensopivia, ne on huomioitu esityksen viimeistelyssä.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunta on aiemmin hyväksynyt uudet esitutkinta-, pakkokeino-, ja poliisilain. Tarkoituksena on, että kyseisiä lakeja sovellettaisiin yleislakeina siltä osin kuin tässä erityislaissa ei toisin säädetä. Lain sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa tulisi näin ollen tulla voimaan yhtä aikaa mainittujen lakien kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2014. Esityksen viimeistelyvaiheessa eduskunnassa on vireillä hallituksen esitys esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöä täydentäväksi lainsäädännöksi.

Tämän esityksen viimeistelyvaiheessa valmisteilla on seuraavat tähän esitykseen liitännäiset hallituksen esitykset;

Oikeusministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys turvallisuusselvityslaiksi sekä siihen liittyviksi laeiksi. Tähän esitykseen sisältyy 4. liitelakina esitys voimassa olevan turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) muuttamiseksi. Mikäli hallituksen esitys uudeksi turvallisuusselvityslaiksi on samanaikaisessa eduskuntakäsittelyssä tämän esityksen kanssa, esitykset olisi tarkoituksenmukaisinta yhteen sovittaa 4. liitelain osalta eduskuntakäsittelyssä.

Tämän esityksen viimeistelyvaiheessa eduskunnassa on vireillä seuraavat tähän esitykseen liitännäiset hallituksen esitykset:

Hallituksen esitys 8/2013 vp eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, joka koskee puolustusvoimauudistusta.

Hallituksen esitys 66/2012 eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. Kyseisen esityksen 1. lakiehdotuksen 19 §:n 5-kohtaan kohdistuu teknisluonteinen muutostarve tästä esityksestä johtuen.

Esityksen 2. lakiehdotuksen rikoslain 8 luvun 18 §:n 3 momenttia koskevaan muutos-

ehdotukseen liittyen kyseistä säännöstä on muutettu lailla 755/2010, jonka voimaantuloa säädetään erikseen lailla. Koska voimaantulosta ei ole vielä annettu hallituksen esitystä, momenttia muutettaisiin siinä muodossa kuin se on laissa 297/2003. Muutos tulee ottaa huomioon valmisteltaessa voimaantuloa koskevaa hallituksen esitystä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa

I OSA YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Laissa säädettäisiin 1 momentin mukaan puolustusvoimien rikostorjunnasta, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitomenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Lisäksi laissa säädettäisiin menettelystä sotilaskurinpitoasiassa ja siinä määrättävistä seuraamuksista sekä sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta.

Rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen käsitteistö yhdenmukaistettaisiin uuden esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain käsitteistöön Rikosten ennalta estämis- ja paljastamisvaiheessa esitutkintakynnys ei ole vielä ylittynyt eikä rikoksen selvittäminen näin ollen alkanut. Puolustusvoimien rikostorjunnan ennalta estämisessä ja paljastamisessa kyse olisi ehdotuksen 86 §:n mukaisesti sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta. Tässä toiminnassa mahdollisesti paljastuivat rikokset selvittäisi suojelupoliisi.

Rikosten selvittäminen tarkoittaisi esityksessä toimia rikoksen selvittämiseksi sen jälkeen kun esitutkintakynnys on ylitetty. Puolustusvoimien rikostorjunnassa suoritettava rikosten selvittämistehtävä tarkoittaisi esityksen 5 luvun mukaista sotilaskurinpitomenettelyn esitutkintavaihetta, jossa selvitetään pääosin sotilasrikoksista, ja poikkeuksellisesti myös siviilihenkilöstön tekoja, jos teosta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sotilaskurinpitomenettelyn henkilöllisestä soveltamisalasta viittaussäännöksellä, jonka mukaan kurinpitomenettelyn alaisista henkilöistä säädetään rikoslain 45 luvussa sekä puolustus-

voimista annetussa laissa, asevelvollisuuslaissa, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sotilaskurinpitomenettelyn asiallisesta soveltamisalasta. Sen mukaan sotilaskurinpitomenettelyssä voitaisiin tutkia teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Tällaisesta teosta kurinpitorangeistus voidaan määrätä kurinpitomenettelyssä tai tuomita sotilasoikeudenkäynnissä siten kuin tässä laissa ja sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään. Sotilasoikeudenkäyntilain 2 § kattaa kokonaan tai osittain rikoslain 12 eri lukuun sisältyviä rikoksia ja sitä on kuvattu tarkemmin yleisperusteluissa. Mukana on rikoksia, joita ei ole tarkoitukseen käsitellä kurinpitomenettelyssä. Ehdotuksessa viitattaisiin kuitenkin edelleen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ään, koska kaikkien mainittujen rikosten käsittely alkaa sotilaskurinpitolain mukaisesti. Vakavissa rikoksissa esitutkinta siirretään myöhemmin tarkemmin kerrotulla tavalla poliisin tutkittavaksi ja käsitellään yleensä sotilasoikeudenkäyntiasiana yleisissä tuomioistuimissa. 3 momentti vastaisi asiasisällöllisesti voimassa olevan sotilaskuripitolain 1 §:ää, mutta sanamuotoa johdonmukaistettaisiin. Muutoksena nykytilaan jatkossa kaikkia kurinpitoseuraamuksia, eli nykyisin kurinpitoojennuksia ja -rangaistuksia nimitettäisiin kurinpitorangeistuksiksi.

2 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälän mukaan puolustusvoimien rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain, esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä muun lain säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä, jollei jäljempänä säädetystä muuta johdu. Viittauksella ei ole tarkoitettu säädettävän esimerkiksi puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista, vaan niistä säädettäisiin tyhjentävästi tässä laissa. Muun lain säännöksillä tarkoitettaisiin esimerkiksi tieliikennelakia, jota ehdotetaan muutettavaksi esityksen yhteydessä.

II OSA **SOTILASKURINPITOMENETTELÄ JA RIKOSTEN SELVITTÄMINEN**

2 luku. **Seuraamukset kurinpitomenettelyssä**

3 §. Kurinpitörangaistukset. Pykälässä olisi säännökset kurinpitoseuraamuksista sekä niiden vähimmäis- ja enimmäismääristä. Muistutusta ja varoitusta vähimmäis- ja enimmäismäärät eivät luonnollisesti koske. Niiden kuten muidenkin kurinpitörangaistusten täytäntöpanosta säädettäisiin 8 luvussa.

Kurinpitörangaistuksia olisivat kaikki nykyiset kurinpitoseuraamukset muutoin, mutta poistumiskielto ja poistumisrangaistus yhdistettäisiin yhdeksi seuraamustyyppiksi, jonka nimi olisi poistumiskielto. Jaottelua kurinpito-ojennuksiin ja kurinpitörangaistuksiin ei jatkossa tehtäisi, koska kaikkiin seuraamuksiin ehdotetaan muutoksenhakuoikeutta. Nykyisin kurinpito-ojennukseen ei saa hakea muutosta, joten jaottelu on ollut tarpeen.

Sääntely kurinpitoseuraamuksista säilyisi sisällöllisesti ennallaan eli se vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 2 ja 3 §:ää, mutta jatkossa kurinpitörangaistukset luettelaisiin säännöksessä lievimmästä ankarimpaan. Näin ollen kurinpitörangaistuksia olisivat, sen mukaan kuin rikoslain 6 luvun 1 §:n 4 momentissa säädetään, muistutus, ylimääräinen palvelus, varoitus, poistumiskielto, kurinpitotosakko ja aresti.

Nykykäytännön mukaan ojennuksena määrättävä poistumiskielto on ollut varoitusta lievempi seuraamusmuoto, mutta rangaistuksena määrättävä poistumiskielto puolestaan varoitusta ankarampi seuraamus. Poistumiskiellon ja -rangaistuksen yhdistämisestä johtuen jatkossa poistumiskielto -seuraamuksen ankaruus suhteessa varoitukseen riippuisi sen pituudesta. Vaikka varoitus mainittaisiin luettelossa ennen poistumiskieltoa, sillä ei ole tarkoitus muuttaa nykytilaa, jonka perusteella jatkossakin 1-10 vuorokauden pituinen poistumiskielto olisi varoitusta lievempi seuraamus ja 10-15 vuorokauden pituinen poistumiskielto varoitusta ankarampi seuraamus.

Ylimääräistä palvelusta voitaisiin 2 momentin mukaan määrätä tai tuomita saman

verran kuin nykyisinkin eli vähintään yksi ja enintään viisi kertaa.

Poistumiskieltoa määrättäisiin tai tuomittaisiin 3 momentin mukaan vähintään yksi ja enintään viisitoista vuorokautta sekä kurinpitotosakkoa vähintään yhdeltä ja enintään kolmekymmeneltä päivältä. Nykyisin ojennuksena määrättävää poistumiskieltoa voidaan määrätä enintään kymmenen vuorokautta, tätä ankarampi poistumis-seuraamus on nimeltään poistumisrangaistus ja sitä voidaan määrätä vähintään yksitoista ja enintään viisitoista vuorokautta.

Voimassaolevan sotilaskurinpitolain esitöiden (HE 87/1981 vp s. 10) mukaan kurinpito-ojennukset ovat vain kurinpitoesimiesten, ei tuomioistuinten käytettävissä. Kun lievistäkin seuraamuksista voisi hakea muutosta viime kädessä tuomioistuimelta, on tarkoituksenmukaista, että tuomioistuimet voivat tuomita kaikkia kurinpitörangaistuksia. Tätä edellyttää sekä seuraamuskäytännön yhtenäisyys että rangaistujen yhdenvertaisuus.

Arestia ei voisi edelleenkaan määrätä kurinpitomenettelyssä vaan arestin voisi tuomita vain sotilasoikeudenkäyntilain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu yleinen tuomioistuin sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa menettelyssä. Asian käsittely alkaa sotilaskurinpitolain mukaisella esitutkinnalla. Sellaisen vakavan teon, josta voidaan tuomita arestia, tutkii todennäköisesti esitutkintaa pääesikunnassa hoitava virkamies tai poliisi ja asia lähetetään esitutkinnan valmistuttua syyttäjälle, joka tekee syyteharkinnan. Voimassa olevassa laissa käytetään ilmaisua ”tuomita” kun tarkoitetaan, että seuraamus on tuomioistuimen käytössä ja ilmaisua ”määrätä” kun tarkoitetaan kurinpitomenettelyä. Epäselvyyksien välttämiseksi tämä mainittaisiin 4 momentissa nimenomaisesti. Selvyyden vuoksi säännöksen kirjattaisiin myös, että aresti tuomitaan sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa menettelyssä. Arestia tuomittaisiin vähintään yksi ja enintään kolmekymmentä vuorokautta.

Kurinpitotosakon rahamäärä yhdeltä päivältä olisi jatkossakin 5 momentin mukaan yksi viidesosa sakotettavan keskimääräisestä kokonaispäivätulosta, kuitenkin vähintään asevelvollisuuslain nojalla palvelevalle maksettavan suurimman päivärahan suuruinen määrä. Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaeh-

toisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla palvelevalle kurinpitosakon rahamäärä yhdeltä päivältä on hänen päivärahansa suuruisen tai, jollei hän saa päivärahaa, asevelvollisuuslain nojalla palvelevalle maksettavan suurimman päivärahan suuruisen määrä.

Muistutuksia määrätään vuosittain keskimäärin noin 800 kappaletta, joista noin 600—700 varusmiehille. Ylimääräistä palvelusta käytetään käytännössä ainoastaan varusmiesten seuraamuksena hieman yli 600 tapauksessa vuosittain. Nykyisin ojennuksena määrättävä poistumiskielto on selvästi käytetyin kurinpitoseuraamus. Poistumiskieltoa määrätään varusmiehille ja sotilasvirkaan opiskeleville vuosittain yhteensä hieman yli 2 000 tapauksessa. Nykyisin kurinpitorangeaistuksena käytettäviä poistumisrangaistuksia määrätään varusmiehille ja sotilasvirkaan opiskeleville yhteensä vuosittain noin 260 kappaletta.

Varoituksia määrätään keskimäärin 70—90 kappaletta vuosittain. Varoituksella on merkitystä erityisesti ammattisotilaiden, sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävissä palvelevien ja reservin kertausharjoituksiin osallistuvien kohdalla. Varusmiehille varoituksia määrätään 30—40 kappaletta vuosittain. Kurinpitosakkoa määrätään vuosittain yhteensä keskimäärin 110—130 tapauksessa. Kurinpitosakkoa käytetään kaikkien edellä mainittujen ryhmien seuraamuksena.

Sääntely seuraamuksen ehdollisuudesta säilyisi 6 momentin mukaan ennallaan, mutta sanamuotoja täsmennettäisiin. Kurinpitorangeaistusta ei edelleenkään saisi määrätä tai tuomita ehdollisena. Nykyisin sääntely on sotilaskurinpitolain 4 §:n 3 momentissa.

4 §. Sakon tai kurinpitorangeaistuksen asemesta määrättävä seuraamus. Rikoksesta, josta on säädetty seuraamukseksi sakko, voitaisiin jatkossakin 1 momentin mukaan sakon asemesta sotilasoikeudenkäynnissä tuomita kurinpitorangeaistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitorangeaistus.

Jos rikoksesta on säädetty seuraamukseksi kurinpitorangeaistus, saataisiin sen asemesta 2 momentin mukaan tuomita sakkoon. Säännös on tarpeen esimerkiksi sen vuoksi, että kertausharjoituksista luvatta poisjääneiden luvattomat poissaolot käsitellään tuomioistuimissa.

Säännökset vastaisivat sisällöltään nykyisen sotilaskurinpitolain 4 §:n 1 ja 2 momenttia.

5 §. Yhteinen rangaistus. Kurinpitorangeaistuksesta sekä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta ei saisi jatkossakaan 1 momentin mukaan määrätä yhteistä rangaistusta, eikä niitä myöskään saisi yhdistää määräaikaiseen vankeusrangaistukseen.

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta kurinpitorangeaistukseen, hänet tuomitaan 2 momentin mukaan yhteiseen kurinpitorangeaistukseen. Arestia saa tällöin tuomita enintään neljäkymmentä vuorokautta, kurinpitosakkoa enintään neljätkymmeneltä päivältä ja poistumiskieltoa enintään kaksikymmentäviisi vuorokautta.

Kurinpitomenettelyssä käytettäisiin 3 momentin mukaan samasta rikoksesta kurinpitoseuraamuksena vain yhtä kurinpitorangeaistuslajia. Jos joku on syyllistynyt useaan rikokseen, jotka tulevat samanaikaisesti kurinpitoesimiehen käsiteltäviksi, määrättäisiin vain yksi kurinpitorangeaistus.

Sääntely vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 5 §:ää.

6 §. Muuntokielto. Pykälä koskisi kurinpitosakon muuntokieltoa. Maksamatonta kurinpitosakkoa ei saa muuttaa vankeudeksi voimassa olevan sotilaskurinpitolain 45 §:n 1 momentin mukaan. Yhdenvertaisuuden vuoksi muuntokielto koskisi myös kurinpitosakkoa, joksi poistumiskielto tai aresti on muunnettu.

7 §. Vanhentuminen. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevia säännöksiä sovellettaessa rinnastettaisiin kurinpitorangeaistus sakkoon.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 6 §:n 2 momentin mukaan kurinpitomenettelyä ei saa panna vireille sen jälkeen, kun vuosi on kulunut rikoksen tekemisestä. Säännöksen tarkoituksena on alun perin ollut korostaa viivytyksetöntä käsittelyä ja estää vanhojen asioiden käsittely kurinpitomenettelyssä, koska tällöin on jo menetetty mahdollisuus nopeaan puuttumiseen.

Erityinen kurinpitomenettelyä varten säädetty määräaika on osoittautunut tarpeettomaksi. Erityinen vanhentumisaika on käytännössä johtanut tilanteisiin, joissa kurinpi-

toesimiehellä on käytettävissään vain kaksi vaihtoehtoa, asian jättäminen sillensä tai sen lähettäminen syyttäjälle syyteharkintaan, joista kumpikaan ei välttämättä ole tilanteeseen sopiva vaihtoehto. Erityisesti näin on käynyt tilanteissa, joissa sinänsä laadultaan vähäisen ja kurinpitomenettelyssä ratkaistavaksi muutoin hyvin sopivan asian esitutkinta on jostakin syystä kestänyt yli vuoden. Kuvatus kaltaiset tilanteet ovat käytännössä aina koskeneet ammattisotilaita. Asevelvollisten osalta nykyiset palvelusajat huomioon ottaen kotiutuminen johtaa käytännössä siihen, ettei yli vuoden vanhaa asiaa muutoinkaan voitaisi käsitellä kurinpitomenettelyssä, vaikka tästä vuoden määräajasta luovuttaisiinkin.

Erityisistä vanhentumisajoista pyritään lainsäädännössä yleisesti eroon. Teon törkeyden tulisi ratkaista rikoksen vanhentuminen, eikä sen, missä menettelyajissa asia käsitellään. Ammattisotilaiden rikokset vanhentuisivat siten muiden virkarikosten tapaan aikaisintaan viidessä vuodessa rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentin mukaisesti ja muiden eli varusmiesten, reserviläisten ja kriisinhallintapalveluksessa olevien tekemät rikokset yleisten vanhentumisaikojen mukaisesti aikaisintaan kahdessa vuodessa.

8 §. Vapaudenmenetysajan vähentäminen. Jos henkilö, jolle tuomitaan tai määrätään kurinpitorangeistus, on ennen asian ratkaisemista ollut rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä, kurinpitorangeistuksesta olisi 1 momentin mukaan tehtävä rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettu vähennys. Säännös vastaa nykyisen sotilaskurinpitolain 8 §:n 1 momenttia.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaisi 2 momentin mukaan neljää kertaa ylimääräistä palvelusta nykyisen kolmen sijaan, kolmea poistumiskieltovuorokautta nykyisen kahden sijaan, kolmen päivän kurinpitosakkoa nykyisen kahden sijaan sekä yhtä arestivuorokautta. Muutos vastaa yleistä lainsäädäntöä, jossa vapaudenmenetyksen painoarvo on yleisesti kasvanut.

9 §. Ammattisotilaan kurinpitorangeistukset. Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettulle ammattisotilaille saataisiin kurinpitomenettelyssä antaa vain muistutus tai va-

roitus taikka määrätä kurinpitosakko. Pykälä vastaisi nykysääntelyä, mutta siinä käytettäisiin termiä ”ammattisotilas” puolustusvoimista annetun lain 36 §:n 1 momentin mukaisesti. Puolustusvoimista annetussa laissa ammattisotilaalla tarkoitetaan sotilasvirassa palvelevaa sekä sitä, joka on nimitetty puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen määrättyinä sotilastehtävään. Säännös koskisi nimenomaan kurinpitomenettelyä eikä edelleenkaan rajoittaisi tuomioistuimen toimivaltaa.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 9 §:n 2 momentin mukaan sotilasvirkaan koulutettavalle oppilaalle saadaan 1 momentin estämättä määrätä kaikkia laissa tarkoitettuja, kurinpitomenettelyssä määrättäviä seuraamuksia, jollei asetuksessa toisin säädetä. Asetuksessa ei ole säädetty toisin. Sääntelystä luovuttavaksi tarpeettomana. Sotilasvirkaan koulutettava oppilas on rikoslain 45 luvun alainen 27 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ja hänelle voitaisiin määrätä kaikkia kurinpitoseuraamuksia kuten nykyisinkin.

3 luku. **Kurinpitoesimiehen toimivalta**

10 §. Kurinpitoesimiehet. Esimiestä, jolla on oikeus käyttää tässä laissa tarkoitettua kurinpitovaltaa, kutsuttaisiin *kurinpitoesimieheksi* kuten sotilaskurinpitolaissa nykyisinkin.

Kurinpitoesimiehiä olisivat 1 momentin mukaan perusyksikön päällikkö ja hänen suoranaiset esimiehensä sekä 12 §:ssä säädettyin rajoituksin perusyksikön vääpeli.

Varusmiehiä kouluttavissa joukko-osastoissa valtaosan kurinpitopäätöksistä tekevät perusyksikön päälliköt, joilla on nykyisin toimivalta määrätä asevelvollisena palvelevalle kurinpito-ohjeistus tai varoitus. Joukkoyksikön komentajat käyttävät kurinpito-toimivaltaa lähinnä niissä tapauksissa, joissa perusyksikön päällikön toimivalta on riittämätön tai joissa samaan tapahtumakokonaisuuteen liittyen on tarpeen määrätä seuraamuksia saman joukkoyksikön eri perusyksiköissä palveleville sotilaille. Joukko-osaston komentaja tekee päätöksiä lähinnä silloin, kun kysymys on ammattisotilasta koskevasta asiasta, asian lähettämisestä syyttäjälle tai kurinpitosakon määräämisestä.

Perusyksikön vääpelin kurinpitotoimivalta on nykyisessä muodossaan epätarkoituksenmukainen, mikä on johtanut siihen, että yksikön vääpelit ovat käytännössä tehneet vuosittain vain muutamia päätöksiä. Tämä johtuu vääpelin kurinpitovallan vähäisyyden lisäksi siitä, että esitutkinnassa tutkinnanjohtajana toimii joka tapauksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies eli vähintään perusyksikön päällikkö ja myös määrätyn kurinpitoseuraamuksen täytäntöönpano on perusyksikön päällikön vastuulla. Edellä kerrotun vuoksi perusyksikön vääpelin käyttäessä hänelle kuuluvaa kurinpitovaltaa yksikön päällikkö on joutunut joka tapauksessa vastaamaan sekä esitutkinnasta että seuraamuksen täytäntöönpanosta.

Perusyksikön vääpelin kurinpitovallan säilyttämiseksi säännöksiä kehitettäisiin siten, että perusyksikön vääpeli voisi käsitellä kurinpitovaltaansa kuuluvan asian kokonaisuudessaan alkaen esitutkinnasta ja päätyn seuraamuksen täytäntöönpanoon. Perusyksikön vääpelin kurinpitovallan olemassaolon keskeisinä perusteina pidetään ensinnäkin poikkeusoloja ja toiseksi varusmiesesimiesten tarvitsemaa tukea kurin ja järjestyksen ylläpidossa. Perusyksikön vääpeli käyttää poikkeusoloissa kurinpitovaltaa tarvittaessa varsin itsenäisesti. Edelleen perusyksikön päällikkö voi olla poissa yksiköstä, esimerkiksi harjoituksessa, vääpelin huolehtiessa yksikön kurin ja järjestyksen ylläpidosta.

Edellä kerrotun tulee näkyä perusyksikön vääpeleiksi määrättävien henkilöiden koulutuksessa niin, että heillä on tosiasialliset valmiudet käyttää kurinpitovaltaa. Esitutinnan tutkinnanjohtajista säädettäisiin 28 §:ssä ja kurinpitorangeistuksen määräämisoikeudesta 12 §:ssä.

Kurinpitoesimiehen kurinpitovallan alaisia 2 momentin mukaan olisivat ne hänen alaisensa, joiden suoranainen esimies hän on.

11 §. *Kurinpitoesimiehenä toimimisen rajoitukset.* Kurinpitoesimies ei saisi 1 momentin mukaan käsitellä asiaa, jos rikos on kohdistunut häneen henkilökohtaisesti tai jos hän on asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa saattaa vaarantua.

Esimiehellä, jonka käskyvallan alaiseksi joku on määrätty vain tilapäisesti erityisen

palvelustehtävän suorittamista varten, ei olisi 2 momentin mukaan kurinpitovaltaa tähän nähden. Esimiehen on kuitenkin huolehdittava esitutkinnan toimeenpanosta ja ilmoitettava asiasta rikoksesta epäillyn kurinpitoesimiehelle.

Jos rikoksesta epäilty on ennen kurinpitoasian ratkaisua siirretty toisen kurinpitoesimiehen alaiseksi, olisi 3 momentin mukaan asian käsitteleminen siirrettävä tälle esimiehelle.

Rikosta koskeva asia voitaisiin 4 momentin mukaan siirtää ylemmän kurinpitoesimiehen käsiteltäväksi, jos samaan rikokseen osallistuneet ovat eri kurinpitoesimiesten rankaisuvallan alaisia. Milloin rikos on tehty ylemmän kurinpitoesimiehen läsnä ollessa, hän voisi pidättää siitä itselleen rankaisuoikeuden.

Vastaavat säännökset ovat sotilaskurinpitoasetuksen 4 ja 5 §:ssä, josta ne siis nostettaisiin laintasolle.

12 §. *Kurinpitorangeistuksen määräämisoikeus.* Joukko-osaston komentajalla ja häntä ylemmällä kurinpitoesimiehellä olisi 1 momentin mukaan oikeus määrätä arestia lukuun ottamatta kaikki kurinpitorangeistuksia. Aresti mainittaisiin selvyuden vuoksi. Arestia ei ylipäätään voida määrätä kurinpitomenettelyssä, vaan sen voi tuomita vain tuomioistuim.

Joukkoyksikön komentajalla olisi 2 momentin mukaan oikeus määrätä muistutus, ylimääräistä palvelusta ja poistumiskieltoa sekä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle varoitus. Joukkoyksikön komentaja ei siis voisi määrätä varoitusta esimerkiksi ammattisotilaille. Edelleen sotilasvirkaan koulutettavat opiskelijat eivät ole asevelvollisena palvelevia eikä joukkoyksikön komentaja voi määrätä heille varoitusta, vaan varoituksen antaa joukko-osaston komentaja, esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori.

Perusyksikön päälliköllä olisi 3 momentin mukaan oikeus määrätä muistutus, ylimääräinen palvelus ja poistumiskieltoa vähintään yksi ja enintään kymmenen vuorokautta sekä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle varoitus. Ammattisotilaan ja sotilasvirkaan koulu-

tettävien varoituksen osalta viitataan 2 momentin perusteluihin.

Perusyksikön vääpelillä olisi 4 momentin mukaan oikeus määrätä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle muistutus sekä ylimääräistä palvelusta enintään kolme kertaa.

Kurinpitoesimiesten toimivallan asteellinen laajuus vastaisi nyky sääntelyä, joka on nykyisen sotilaskurinpitolain 12 ja 13 §:ssä.

13 §. Pääesikunnan määräystoimivalta. Sama toimivalta kuin 12 §:ssä tarkoitetulla kurinpitoesimiehellä olisi myös vastaavassa tehtävässä olevalla esimiehellä. Pääesikunta määräisi, ketä on pidettävä vastaavassa tehtävässä olevana esimiehenä. Lisäksi pääesikunta voisi antaa joukko-osaston komentajaa ylempien kurinpitoesimiesten keskinäisestä kurinpidollisesta toimivallasta heidän hallinnollisesta ja sotilaallisesta toimivallastaan poikkeavia määräyksiä.

Määräystoimivallan avulla eri nimisten joukkojen ja eri johtosuhteiden vaikutukset kurinpitoesimiesten aseman ja oikean tasoisen toimivallan järjestämiseen kyetään ottamaan joustavasti huomioon myös vähäisissä organisaatiomuutoksissa. Säännös vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 14 §:ää.

4 luku. **Pakkokeinot kurinpitomenetelyssä**

14 §. Pakkokeinot ja niiden käyttämiseen oikeutetut viranomaiset. Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin sovellettavista pakkokeinoista ja niiden käyttämiseen oikeutetuista viranomaisista säädettäisiin pakkokeinolaissa. Nykyisin sotilaskurinpitolain 15 §:ssä olevaa säännöstä täsmennettäisiin viittaamalla suoraan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ään. Voimassa oleva 15 § ja etenkin siihen viittaava 16 § eivät ole riittävän tarkkarajaisia ja selviä.

15 §. Kiinniotto ja pidättäminen. Jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen taikka palauttaminen sitä vaatii, saataisiin pykälän mukaan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettu rikoksesta tavattu tai todennäköisin syin epäilty ottaa kiinni ja pidättää. Säännöstä tarkennettaisiin nykyiseen sotilaskurinpitolain 16 §:ään verrattuna.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 16 §:n mukaan rikoksesta tavatun tai todennäköisin syin epäillyn on saanut myös erityisen painavista syistä vangita. Erityiselle sotilaskurinpitolain mukaiselle vangitsemistoimivallalle ei ole ollut käytännön tarvetta ja sitä koskeva säännös ehdotetaan poistettavaksi. Vangitsemisia ei ole tarvinnut tehdä vaan pidättämistoimivalta on ollut riittävä. Nykytila ei siis käytännössä muuttuisi.

Nykyinen sotilaskurinpitolaki sisältää myös muita kiinniottolanteita koskevaa sääntelyä, joiden tarkoituksena on lähinnä turvata järjestys ja turvallisuus puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla. Säännökset ehdotetaan siirrettäviksi puolustusvoimista annettuun lakiin, jonka 18—23 §:ssä on nykyisin turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä koskevia säännöksiä.

16 §. Kiinniottamiseen oikeutettu virkamies ja sotilas. Kiinniottamisen saisi suorittaa:

- 1) ammattisotilaana palveleva kiinniotettavan esimies;
- 2) vartio-, päivystys- tai sotilaspoliisitehtävää suorittava sotilas;
- 3) sotilaalliseen turvaamis- tai järjestystehetävään määrätyn sotilasosaston päällikkö; sekä
- 4) jäljempänä 17 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Pykälä vastaisi asiasisällöltään nykytilaa, mutta siihen tehtäisiin kielellisiä täsmennyksiä.

17 §. Pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja olisivat:

- 1) asianomaisen joukkoyksikön komentaja ja häntä ylempi kurinpitoesimies;
- 2) varuskunnan päällikkö ja komendantti sekä;
- 3) sotilaspoliisitehtävissä toimiva virassa oleva upseeri.

Perusyksikön päällikkö ei olisi enää suoraan pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättäminen on varsin voimakkaasti yksilön oikeuksiin puuttuva pakkokeino. Tapauksia on puolustusvoimissa ollut erittäin vähän. Lain mahdollistama aika päätöksenteolle on kuitenkin riittävä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tavoittamiseksi. Kun lisäksi otetaan huomioon, että pidättämisspätökseltä ei edellytetä määrämuotoa, on tarkoituksenmu-

kaista vähentää pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten ryhmää.

Pykälä koskisi jo otsikkonsa mukaisesti vain virkamiehiä. Selvyyden vuoksi säännöksen 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin, että toimivalta olisi virassa olevalla sotilaspoliisitehtävissä toimivalla upseerilla.

Syyttäjää ei enää mainittaisi, koska syyttäjän on pakkokeinoin mukainen pidättämiseen oikeutettu virkamies ja sotilasoikeudenkäyntiasioita hoitavilla syyttäjillä on jo tällä perusteella syyttäjän tehtäviensä hoitamiseen riittävä pakkokeinotoimivalta. Sotilaslakimies ei enää jatkossa olisi pidättämiseen oikeutettu. Joukko-osastossa toteutettavissa esitutkinnoissa sotilaslakimiehen pidättämistoimivallalle ei ole käytännössä ollut tarvetta. Poikkeuksena tästä pääesikuntaan tutkittavaksi siirrettyjen esitutkintojen osalta pidättämistoimivalta säilyisi ehdotetun 36 §:n 1 momentin 1-kohdan perusteella pääesikunnan toimittamissa esitutkinnoissa puolustusvoimien asessorilla ja sotilaslakimiehellä.

Erityisiä hätätilanteita varten 2 momentissa olisi rajattu poikkeus koskien sota-aluksen päällikön omaa erityistä pidättämistoimivaltaa. Sota-aluksen päällikkö voi päättää pidättämisestä, jos:

1) edellä 1 momentissa tarkoitettua pidättämiseen oikeutettua virkamiestä ei ole mahdollisuutta tavoittaa viestiyhteyksien toimimattomuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi;

2) asia ei siedä viivytystä; ja

3) pidättäminen on tarpeen aluksen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vakavan henkilö- tai omaisuusvahingon estämiseksi.

Puolustusvoimat, etenkin merivoimien esikunta, on useaan otteeseen tuonut esille, että sota-aluksella on merellä koulutuspurjehduksella, sotaharjoituksessa tai kriisinhallintatehtävissä ollessaan jatkuva toimintavalmius ja alus on usein kulkukannalla ympäri vuorokauden. Tällaisen tehtävän aikana aluksella voi syntyä tilanteita, joissa pidättämiseen oikeutettua virkamiestä ei ole mahdollista tavoittaa esimerkiksi toimimattomista viestiyhteyksistä tai muusta vastaavasta syystä johtuen. Pidättäminen voi tuolloin kuitenkin olla välttämätöntä aluksen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden tai vakavan henkilö- tai omai-

suusvahingon estämiseksi. Esimerkkinä tästä on tuotu esiin väkivaltaisen, huumausainoiden vaikutuksen alaisena olevan henkilön uhkaava käyttäytyminen sota-aluksella.

Säännöstä on tarkoitus soveltaa ainoastaan poikkeuksellisesti ja kaikkien 2 momentin edellytysten tulee tuolloin täytyä. Sota-aluksen päällikön toimivalta koskee vain pidättämisestä, eikä siitä seuraa muita pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle kuuluvia toimivaltuuksia.

18 §. Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen säilyttäminen ja kohtelu. Kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytettäisiin jatkossakin 1 momentin mukaan päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa.

Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovellettaisiin 2 momentin mukaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) pidätettyjen ja kiinniotettujen kohtelusta säädetään.

Ehdotetun 3 momentin mukaan mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään:

1) poliisista, koskisi sotilasviranomaisen säilyttämien henkilöiden osalta sotilasviranomaista;

2) poliisimiehestä tai vartijasta, koskisi tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kiinniottamiseen oikeutettua henkilöä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua virkamiestä;

3) säilytystilan esimiehestä, koskisi päävartion tai muun valvotun tilan esimieheksi määrättyä virkamiestä; sekä

4) oikaisuvaatimuksen ratkaisijasta, koskisi asianomaista joukko-osaston.

Momentissa 4 olisi viittaussäännös, jonka mukaan sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovellettaisiin, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

Pykälä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 21 §:ää, mutta siitä olisi poistettu rajavartiolaitosta koskevat maininnat. Rajavartiolaitoksessa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelussa sovellettavista säännöksistä säädetään rajavartiolain 61 §:ssä.

19 §. Kiinniottamisesta ilmoittaminen ja kiinniotetun vapauttaminen. Kiinniottamis-

ta olisi 1 momentin mukaan viivytystä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle.

Kiinniottettu henkilö olisi 2 momentin mukaan päästettävä vapaaksi viivymättä sen jälkeen, kun kuulustelu on päättynyt tai kun kiinniottamisen muu peruste on lakannut, kuitenkin viimeistään ennen kuin 24 tuntia on kulunut kiinniottohetkestä, jollei häntä saman ajan kuluessa määrätä pidätettäväksi.

Pykälä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 22 §:ää.

20 §. Henkilöntarkastus. Kiinniottamiseen oikeutetulla henkilöllä olisi 1 momentin mukaan oikeus kiinniottamisen, pidättämisen tai arestirangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen yhteydessä tarkastaa henkilö sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, jotka voivat vaarantaa säilyttämisen tai joilla tämä voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Tarkoituksena on, että henkilöntarkastuksen suorittajan tulisi olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava.

Edellä 1 momentissa tarkoitettavat vaaralliset esineet tai aineet olisi 2 momentin mukaan otettava tarkastettavalta pois. Ne on palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä. Menettelystä alkoholijuoman ja huumausaineen osalta viitattaisiin 25 §:n 2 momenttiin.

Pykälä vastaa nykyisen sotilaskurinpitolain 23 §:ää.

21 §. Määräaika syytteen nostamiselle. Pykälään otettaisiin viittaussäännös siitä, että pakkokeinolaissa säädetään syytteen nostamiselle määrättävästä ajasta silloin, kun vastaaja on vangittuna. Vastaava viittaus on nykyisen sotilaskurinpitolain 24 §:ssä.

22 §. Takavarikko sekä paikkaan ja henkilöön kohdistuva etsintä. Takavarikon sekä yleisen kotietsinnän, paikanetsinnän ja henkilöön kohdistuvan etsinnän saisi 1 momentin mukaan pakkokeinolaissa mainittujen viranomaisten lisäksi määrätä toimitettavaksi 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Säännös vastaisi muuten sisällöltään nykyisen sotilaskurinpitolain 25 §:n 1 momenttia, mutta siinä mainittaisiin yleinen kotietsintä uuden pakkokeinolain mukaisesti. Puolustusvoimissa ei ole tarvetta erityiseen kotietsintään, millä tarkoitetaan etsintää asianajotoimistoissa, lääkärin vastaanottiloissa, lehtien toimitusten tilois-

sa ja muissa vastaavissa salassapitovelvollisuutta ja -oikeutta koskevista tiloissa.

Kiinniottamiseen oikeutettu saisi kuitenkin 2 momentin mukaan ilman 1 momentissa tarkoitettua määräystä ottaa esineen haltuun takavarikoimista varten, jos asia ei siedä viivytystä. Kiinniottamiseen oikeutettu saisi myös toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän ja henkilöön kohdistuvan etsinnän ilman 1 momentissa tarkoitettua määräystä, jos tarkoituksena on sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata tai jäljittää verekseltään rikoksen tekemisestä tai etsintä on tarpeen vakavan henkilövahingon, omaisuusvahingon tai ympäristövahingon estämiseksi.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 25 §:n 2 momentin mukaan kiireellisessä tapauksessa saa kiinniottamiseen oikeutettu toimittaa takavarikon ja etsinnän ilman pidättämiseen oikeutetun määräystä. Säännöstä ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että takavarikoimisen sijaan kiinniottamiseen oikeutettu saisi ottaa esineen haltuun. Tarkennus vastaisi pakkokeinolakia. Takavarikoimisesta päättäisi aina pidättämiseen oikeutettu. Samoin etsinnän edellytyksiä tarkennettaisiin ja käytettäisiin termiä yleinen kotietsintä 1 momentin perusteluissa kuvatuista syistä.

Huomattava on, että uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukaan kotietsinnän voi saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Etsintänä ei jatkossakaan 3 momentin mukaan pidettäisi asevelvollisuuslain taikka naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella palveluksessa olevan käyttöön luovutetun varustekaapin siisteyden ja kaapissa säilytettävien puolustusvoimien varusteiden kunnan tarkastamista. Säännös vastaisi voimassaolevan sotilaskurinpitolain 25 §:n 3 momenttia ja sillä tarkoitettaisiin varusmiesten kaappitarkastuksia.

Takavarikoitua esinettä voitaisiin 4 momentin mukaan säilyttää takavarikon toimitaneen sotilasviranomaisen huostassa niin kauan kuin takavarikko on voimassa. Säännös on nykyisin sotilaskurinpitoasetuksen 48 §:ssä, josta se siis nostettaisiin lakiin.

23 §. Alkoholi- ja huumetestaus. Tämän lain 16 §:ssä tarkoitettu kiinniottamiseen oikeutettu sotilas saisi 1 momentin mukaan määrätä puolustusvoimissa palvelevan moot-

torikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan henkilön kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Rikoslain 23 luku koskee liikenne-rikoksia ja siinä tarkoitettut tehtävät ovat erilaisia kuljetustehtäviä. Koe tarkoittaisi käytännössä useimmiten puhalluskoetta. Koe voitaisiin tehdä ajotehtävää tai muuta rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävää suorittavalle taikka tällaiseen tehtävään ryhtyvälle. Kokeesta kieltäytynyt ajotehtävää tai muuta rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävää suorittava olisi velvollinen alistumaan pakkokeinolaissa tarkoitettuun henkilönkatsastukseen.

Henkilönkatsastusta eli käytännössä verikoetta ei enää voitaisi sotilaskurinpitolain perusteella tehdä ajotehtävään ryhtyvälle. Rauenneen hallituksen esityksen sotilaskurinpitolain 225/2010 vp) eduskuntakäsittelyssä kiinnitettiin huomiota tähän (PuVL 12/2010 vp). Asiantuntijakuulemisissa tuotiin puolustusvaliokunnan lausunnon mukaan esiin, että kuljetustehtävään ryhtyvän henkilön henkilönkatsastukseen ei ole perusteita. Riittävänä menettelynä pidettiin sitä, että puhalluskokeesta kieltäytyvältä henkilöltä kielletään kuljetustehtävään ryhtyminen. Valiokunta on launnonssaan yhtynyt tähän näkemykseen ja esittänyt lakivaliokunnalle tarvittavan täsmennyksen tekemistä tältä osin säännökseen.

Huomattava on, että puolustusvoimissa määrättyyn ajotehtävään lähtö on kuljettajan käsketty palvelustehtävä. Näin ollen kun ajotehtävään käsketty henkilö, jonka käyttäytymisestä on havaittavissa hänen olevan alkoholin- tai huumausaineen vaikutuksen alaisena, kieltäytyy puhalluskokeesta ja ajotehtävän suorittaminen näin ollen joudutaan estämään, henkilö syyllistyy yleensä jo tällä perusteella johonkin palvelusrikokseen. Näissä tilanteissa palvelusrikokseen syyllistytään siksi, että henkilön käyttäytymisen perusteella tai muutoin on todennettavissa että hän on palvelustehtävässä siinä määrin alkoholin tai muun huumaavan aineen vaikutuksen alainen, että hänen kykynsä suorittaa palvelusta on alentunut (rikoslain 45 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohta). Tällaisissa tilanteissa jos henkilöä todennäköisin syin epäillään palve-

lusrikoksesta, on henkilönkatsastus mahdollinen rikosepäilyperusteisesti pakkokeinolaisten perusteella.

Edellä kerrotun perusteella tässä esityksessä ei enää esitetä 1 momentissa mahdollisuutta tehdä tämän lain perusteella henkilönkatsastusta ajotehtävään ryhtyvälle

Edellä 1 momentissa tarkoitettu koe olisi 2 momentin mukaan tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle.

Pääesikunta antaisi 3 momentin mukaan tarkemmat määräykset kokeen tekemisestä. Nykyisen sääntelyn mukaan pääesikunta antaa tarkemmat ohjeet kokeen tekemisestä.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 25 a §:ään verrattuna säännökseen lisättäisiin 4 momenttiin sääntely tietojen käsittelystä Henkilötietojen suojaa koskevat vaatimukset lailla säätämistä. Alkoholi- ja huumeetastuksesta saatu tieto on terveydentilatieto. Muotoilu vastaa esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 30 §:n 2 momenttia. Tätä tietoa saisivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka tietojen perusteella päättävät ajotehtävän tai muun rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävän suorittamisesta. Mikäli testitulos edellyttää 27 §:ssä tai 35 §:ssä tarkoitettua esitutkinnan aloittamista, testitulos tallennettaisiin 106 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään. Puolustusvoimista saadun tiedon mukaan käytäntö on, että jos henkilön puhalluskoe on puhdas, tietoa ei merkitä mihinkään, jos ei, puhalluskokeen tulos tulee esitutkinta-asiakirjoihin. Muu henkilönkatsastus eli käytännössä yleisimmin verikoe on hyvin harvinaisen ja senkin tulos olisi esitutkinta-aineistossa. Tiedon kokeen tuloksesta saisivat ainoastaan kurinpitomenettelystä huolehtivat virkamiehet. Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmässä olevien tietojen poistamisesta säädettäisiin esityksessä 115 §:ssä.

24 §. Pakkokeinojen käyttämisen alueellinen ulottuvuus. Pakkokeinoja saisi käyttää puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella sekä muuallakin tilanteissa, joissa pakkokeinojen käyttöä ei voida lykätä eikä poliisiviranomaisen virka-apua ole nopeasti saatavilla. Pykälä säätäisi pakkokeinojen käyttämisen alueellisesta ulottuvuudesta eikä

se ole tarkoitettu laajentamaan 16 ja 17 §:n mukaan määräytyviä toimivaltuuksia.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 26 §:n 1 momentin mukaan tässä luvussa tarkoitettut sotilaat saavat käyttää pakkokeinoja puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella sekä kiireellisessä tapauksessa muuallakin. Pakkokeinojen käyttämisen edellytyksiä ehdotetaan siis tarkistettavaksi siten, että kiireellistä tilannetta kuvataan tarkemmin.

Esimerkkinä tilanteesta, jossa pakkokeinojen käyttöä ei voida lykätä eikä poliisiviranomaisen virka-apua ole nopeasti saatavilla, voisi olla se, että sotilas poistuu luvattomasti Pohjois-Suomessa ampumaleiriltä ja ottaa mukaansa ampumatarvikkeita. Henkilö ehtii jo pois puolustusvoimien alueelta, mutta sotilaat pääsevät perään. Lähin poliisiviranomainen on huomattavan matkan, vaikkapa sadan kilometrin päässä. Mahdollisuus kiinniottoon on katsottava tilanteessa perustelluksi, vaikka ei enää olla puolustusvoimien alueella.

Yksityisasunnossa saa toimittaa 2 momentin mukaan yleisen kotietsinnän kuitenkin vain silloin, kun sen tarkoituksena on sellaisen kiinniottettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka kuulusteluun tai tuomioistuimeen tuotavan henkilön tavoittaminen, joka takaa-ajettaessa pakenee, taikka rikoksen teosta verekseltään jäljitetyn esineen takavarikoiminen. Säännös vastaa nykyisen sotilaskurinpitolain 26 §:n 2 momenttia muuten, mutta siinä käytettäisiin termiä *yleinen* kotietsintä 22 §:n 1 momentin perusteluissa kuvatuista syistä.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukaan kotietsinnän voi saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

25 §. Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus. Joukko-osaston komentajalla olisi jatkossakin 1 momentin mukaan oikeus puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella taikka ajoneuvossa, ei kuitenkaan yksityisasunnossa, toimituttaa puolustusvoimien palveluksessa oleviin rikoslain 45 luvun alaisiin henkilöihin ja heidän hallinnassaan olevaan omaisuuteen kohdistuvia tarkastuksia ja etsintöjä puolustusvoimien aseita, ampumatarvikkeita ja räjähdysaineita sekä huumausaineita ja alkoholi-juomia koskevien määräysten noudattamisen

valvontaa varten tai näiden määräysten rikkomisen selville saamiseksi.

Yksityisasunnolla ei tarkoiteta kadettien majoitustiloja eli joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus voi kohdistua niihin. On tärkeää, että puolustusvoimat voi selvittää myös kadettien mahdolliset huumeiden tai alkoholi-juomien käyttämiset, samoin kuin aseita, ampumatarvikkeita ja räjähdysaineita koskevat mahdolliset laiminlyönnit ja rikkomukset. Tältä osin on otettava huomioon myös perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi Maanpuolustuskorkeakoulusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, jossa todetaan Maanpuolustuskorkeakoulussa ennen opiskelijaksi hyväksymistä ja opintojen aikana suoritettavasta päihdetestauksesta, että perusoikeusjärjestelmän kannalta on hyväksyttävät perusteet torjua päihdeiden käyttöä tällä tavoin ottaen huomioon Maanpuolustuskorkeakoulussa annettavaan opetukseen liittyvät erityispiirteet. Päihdetestaus voidaan ulottaa myös siviiliopiskelijoihin eikä sekään ole perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallista (PeVL 31/2008 vp).

Edellä 1 momentissa tarkoitettun henkilön luvattomasti hallussaan pitäminen puolustusvoimien omaisuus, kuten ase, ampumatarvike ja räjähdysaine, sekä laittomasti tai luvattomasti hallussaan pitäminen huumausaine ja alkoholi-juoma saataisiin 2 momentin mukaan ottaa talteen. Sen lisäksi, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:n 2 momentissa ja 60 a §:ssä säädetään, avatussa tai avoimessa astiassa oleva alkoholi-juoma saataisiin kiinniottamiseen oikeutetun virkamiehen tai kiinniottamiseen oikeutetun sotilaan päätöksellä hävittää. Jollei alkoholi-juomaa tuomita menetetyksi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla, se olisi palautettava sopivana ajankohtana ja viimeistään kotiuttamisen tai muun palveluksesta vapauttamisen ajankohdanta. Huumausaineen osalta olisi viittaus-säännöksen mukaan meneteltävä siten kuin huumausainelaisissa (373/2008) säädetään.

Pykälä vastaa voimassaolevan sotilaskurinpitolain 27 §:ää muutoin, mutta voimassaolevassa laissa säädetään tarkastus- ja etsintäoikeuden kohdistumisesta myös puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön,

joka ei ole rikoslain 45 luvun alainen. Tällaiseen henkilöön etsintä ja tarkastus voidaan kohdistaa kuitenkin vain, jos on syytä epäillä pykälässä mainittuja määräyksiä rikotun. Tämä sääntely ehdotetaan jatkossa siirrettäväksi puolustusvoimista annettuun lakiin, koska se sopii huonosti sotilaskurinpitoa koskevaan lainsäädäntöön, joka muutoin kohdistuu vain rikoslain 45 luvun alaisiin henkilöihin.

5 luku. Esitutkinta

Periaatteet

26 §. *Esitutkinnassa noudatettavat periaatteet.* Pykälässä säädettäisiin nimenomaisesti esitutkinnassa noudatettavista periaatteista. Tätä tukisi periaatteiden noudattamisen merkittävyys. Periaatteita on noudatettava, vaikka sotilasoikeudenkäyntilain mukaisen rikoksen selvittämisessä korostuu viivytyksettömän käsittelyn vaatimus. Säännös olisi myös informatiivisempi kuin pelkkä viittaus esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin. Nämä yleislaite mainittaisiin kuitenkin pykälän johtolauseessa. Periaateluettelo ei kuitenkaan olisi tyhjentävä, vaan luettelossa mainittaisiin keskeisimmät periaatteet.

Esitutkinta joukko-osastossa

27 §. *Esitutinnan toimittaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että kun sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos on tullut kurinpitoesimiehen tietoon tai kun on syytä epäillä, että tällainen rikos on tehty, kurinpitoesimiehen on viipymättä huolehdittava esitutinnan suorittamisesta. Nykyisin sotilaskurinpitolaik 28 §:n 1 momentissa käytettävästä ”syytä olettaa” sijaan käytettäisiin termiä ”syytä epäillä” yhdenmukaisesti esitutkintalainsäädännön kanssa. Tutkintaan sovellettaisiin tämän lain lisäksi, mitä esitutkinnasta rikosasiassa säädetään.

Säännöksen 2 momentin mukaan esitutkinta olisi myös toimitettava, kun sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä niin määrää. Momentissa viitattaisiin voimassa olevasta sotilaskurinpitolaikasta poiketen sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuun syyttäjään, koska käytännössä on

ilmennyt joitakin syyttäjien toimivaltaa sotilasoikeudenkäyntiasioissa koskevia epäselvyyksiä.

Voimassa olevan sotilaskurinpitolaik 28 §:n 2 momentin tarkoittamia erityisiä tutkijalautakuntia ei ole esitutinnan toimittajina viime vuosina käytetty, joten niistä ehdotetaan luovuttavan.

28 §. *Esitutinnan toimittavat virkamiehet.* Esitutinnan toimittamisesta huolehtisi 1 momentin mukaan se kurinpitoesimies, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Esitutinnan toimittamisesta voisi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Esitutinnan toimittamisesta huolehtiva virkamies toimisi samalla tutkinnanjohtajana tai määräisi alaisensa tutkinnanjohtajaksi.

Jos ylempään kurinpitoesimiehen tietoon on tullut, että alempi esimies ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin rikoksen johdosta, hänen olisi asian laadun niin vaatiessa 2 momentin mukaan määrättävä esitutkinta suoritettavaksi tai otettava asia käsiteltäväkseen. Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset ovat nykyisin sotilaskurinpitoasetuksen 1 §:ssä, josta ne siis nostettaisiin laintasolle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tutkinnanjohtajaksi kelpoisista tutkittaessa sotilaskurinpitomenettelyssä sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettua rikosta, eli sen jälkeen kun kurinpitoesimies on ehdotetun 27 §:n mukaisesti päättänyt esitutinnan käynnistämisestä. Tutkittaessa sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettua rikosta tutkinnanjohtajana olisi 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies taikka perusyksikön päällikkö tai perusyksikön vääpeli. Tutkijana toimisi puolustusvoimissa palveleva virkamies.

Edellä 10 §:n perusteluissa on käsitelty perusyksikön vääpelin toimimista myös tutkinnanjohtajana. Vääpelin toimivaltaa rajattaisiin siten, että perusyksikön vääpeli voisi olla tutkinnanjohtajana asiassa, jossa toimitetaan 29 §:n 2 momentin mukainen esitutkinta ja jossa voidaan määrätä 12 §:n 4 momentissa mainittu seuraamus.

Tutkijalla tulisi jatkossa olla riittävä koulutus esitutkintaan. Nykyisen sotilaskurinpitolaik mukaan tutkijan tulee, mikäli mahdollista, olla rikostutkintaan perehtynyt.

Kurinpitoesimies voisi 4 momentin mukaan pyytää 36 §:ssä tarkoitettuja virkamiehiä eli käytännössä pääesikunnan oikeudellista osastoa suorittamaan esitutkinnan. Tutkinnanjohtajuus siirtyisi tällöin kokonaan pääesikunnan oikeudelliselle osastolle. Yleensä siirtopyynnön tekee joukko-osaston komentaja, mutta tarvittaessa siirtämistä voi pyytää muukin kurinpitoesimies. Tutkinnan siirto olisi perusteltua erityisesti silloin, jos tutkittavaksi tulee törkeitä, laajaa selvitystyötä edellyttäviä taikka erityisasiantuntemusta vaativia rikoksia, tai luottamuksen joukko-osastossa suoritettavan esitutkinnan puolueettomuuteen epäilläään vaarantuvan. Edelleen tutkinnan siirtäminen olisi perusteltua erityisesti seuraavissa tilanteissa;

- asialla saattaa olla suurta julkisuusarvoa
- sotilasrikos on kohdistunut aseisiin, ampuvatarkkeisiin tai räjähdysaineisiin
- teon kohteena on arvokas omaisuus
- kyseessä on laajaa vahinkoa aiheuttanut vahingonteko
- kyseessä on muutoin vaikeaselkoinen tai laajaa tutkintaa vaativa rikosasia
- teko on tietoturvaloukkaus
- kyseessä on lievää vakavampi pahoinpitely tai vamman tuottamus
- vahingonlaukauksesta on aiheutunut vahinkoa tai todellista vaaraa
- asiassa on tehty kantelu puolustusvoimien ulkopuoliselle lainvalvontaviranomaiselle, esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehelle
- on erityistä tarvetta korostaa tutkinnan puolueettomuutta tai riippumattomuutta
- tapaukset, joissa on syytä epäillä tapahtuneen sotilasrikoksen tunnusmerkistön täyttävää sukupuolista häirintää
- yleensä, jos asianosaisena on henkilökuntaan kuuluva eikä asia ole yksinkertainen ja selvä.

Asian laadun vaatiessa esitutkinta tulisi 5 momentin mukaan antaa poliisin toimitettavaksi. Tällä tarkoitettaisiin tilanteita, joissa tutkinta siirretään poliisille esimerkiksi siksi, että poliisilla on rikoksen tutkimiseen laajempi keinovalikoima. Sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi nykyistä sotilaskurinpitolain 28 §:n 2 momentin säännöstä velvoittavammaksi eli tutkinta *olisi siirrettävä*, ei enää *voitaisi antaa*, poliisille asian laadun vaatiessa. Myös jos tutkinnan puolueetto-

muus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, olisi tutkinta siirrettävä kokonaan poliisille. Säännös olisi osittain uusi, mutta se vastaisi nykyistä käytäntöä. Selvyyden vuoksi mainittaisiin, että kun asia siirretään kokonaan poliisiin tutkittavaksi, tutkinnanjohtajuus siirtyy poliisille. Yksittäinen kuulustelu tai muu tutkintatoimenpide voitaisiin antaa poliisin suoritettavaksi kuten nykyisinkin.

Asian siirtämistä harkittaessa tulee ottaa huomioon hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 3/1995 vp), jonka mukaan esitutkinta on siirrettävä poliisille, kun tutkittavana on rikoslain 21 luvussa mainittu tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus, 28 luvussa mainittu törkeä kavallus, 31 luvussa mainittu törkeä ryöstö tai törkeä kiristys. Sama koskee muutakin rikoksen tutkintaa, jos teosta on ollut seurauksena vakava henkilö- tai huomattava omaisuusvahinko.

Poliisin tutkittavaksi tulee hallintovaliokunnan mielestä saattaa myös poliisin erityisosaamista ja -tekniikkaa vaativien rikosten tutkinta.

Valiokunta huomautti lisäksi, ettei voida lähteä pelkästään siitä, että rikoslaissa törkeäksi rikokseksi luokiteltu teko olisi aina siirrettävä rikoksen vakavuuden perusteella poliisin tutkittavaksi. Puolustusvoimilla on esimerkiksi sen hallussa olevan materiaalin luonne huomioon ottaen erityinen intressi tutkia ja selvittää puolustusvoimiin kohdistuvat omaisuusrikokset, jolloin on perusteltua suorittaa tutkinta riittävin voimavaroin ja mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi törkeän varkauden tunnusmerkistön täytyminen ei tältä näkökannalta edellytä kovinkaan arvokkaan omaisuuden anastamista.

Puolustusvoimat on sisäisellä ohjeellaan ohjeistanut tehtävän siirtämistä poliisille hallintovaliokunnan mietinnön mukaisesti. Puolustusvoimien sisäisen ohjeen mukaan tutkinta tulee siirtää lisäksi, kun

- asia on laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen, että riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi tutkinta on suoritettava ulkopuolisen viranomaisen toimesta

- tutkittavana on muu kuolemantapaus tai vakava loukkaantuminen tai

– rikos ei ole tutkittavissa sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisesti sotilasrikkoksena (esimerkiksi ratti-, vesiliikenne- ja ilmalii-
kennejuopumukset ja huumausainerikokset).

29 §. Esitutinnan laajuus. Esitutkinta toimitettaisiin 1 momentin mukaan tutkittavana olevan asian laadun ja kurinpitoasian ratkaisemisen tai syyteharkinnan edellyttämässä laajuudessa.

Jos epäilty tunnustaa tutkittavana olevan teon, esitutkinta voitaisiin 2 momentin mukaan päättää ja saattaa asia kurinpitoesimiehen ratkaistavaksi edellyttäen, että

- 1) teko on vähäinen;
- 2) on selvää, ettei asianomistajalla ole vaatimuksia; ja
- 3) esitutinnan jatkaminen asian selvitettyyn tilaan nähden on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta.

Ehdotetun 2 momentin tapauksissa tulee varmistua siitä, että epäillyn tunnustuksen pätevyyttä ei ole syytä epäillä. Säännöksellä pyritään siihen, ettei esitutkintaa tarvitsisi toteuttaa tarpeettoman laajana vähäisissä ja selvissä tapauksissa. Säännös eroaisi voimassa olevan esitutkintalain 44 §:n mukaisesta suppeasta esitutkinnasta, jossa muun muassa ei ole tutkinnanjohtajaa, ei ilmoiteta oikeudesta käyttää avustajaa eikä käytetä kuulustelutodistajaa. Ehdotetun 2 momentin mukaisessa esitutkinnassa ei olisi näitä poikkeuksia. Yleisperusteluissa on nykytilan käytännön kuvauksen yhteydessä tarkemmin kuvattu sitä, minkä vuoksi suppeaa esitutkintaa ei juuri ole puolustusvoimissa käytetty.

Kohdalla 3 tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa on päivystäjän havaintojen mukaan täysin selvää, että henkilö on myöhästynyt lomalta palatessaan eli syyllistynyt luvattomaan poissaoloon. Tämän tyyppisissä tilanteissa ei ole syytä epäillä, että olisi saatavissa tutkittavan teon arvioinnin tai seuraamuksen määräämisen kannalta olennaista selvitystä.

2 momentin säännöstä tulee soveltaa vain, jos on täysin selvää, että kaikki 2 momentin edellytykset täyttyvät.

Kurinpitoesimiehen ratkaisulla tarkoitettaisiin joko kurinpitopäätöstä tai päätöstä syyttäjälle lähettämisestä.

30 §. Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen. Kurinpitoesimies saisi

1 momentin mukaan jättää esitutinnan toimittamatta tai lopettaa jo aloitetun esitutinnan, jos hän käytettävissään olevan aineiston perusteella katsoo, että epäilty teko on ilmeisesti johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömydestä taikka tekoa olisi muuten pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä.

Säännöksessä tarkoitetaan esitutinnan aikaisia toimenpiteitä. Puolustusvoimissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että säännöstä sovelletaan yhdenmukaisesti kaikissa joukko-osastoissa. Säännöstä tarkennettaisiin voimassa olevan sotilaskurinpitolain 29 §:n 2 momenttiin verrattuna siten, että siihen lisättäisiin maininta käytettävissä olevasta aineistosta.

Selvyyden vuoksi 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies tai häntä ylempi kurinpitoesimies voisi määrätä, että esitutkinta toimitetaan tai aloitetaan uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua aiheutta.

Tutkinnanjohtajuus määräytyisi tällöin 28 §:n mukaan eli uuden käynnistämispäätöksen tekevä kurinpitoesimies joko 1) toimisi itse tutkinnanjohtajana, 2) määräisi alaisensa tutkinnanjohtajaksi taikka 3) pyytäisi pääesikunnan oikeudellista osastoa tai poliisia suorittamaan esitutkinnan. Kolmannessa tapauksessa tutkinnanjohtajuus siirtyisi kokonaan pääesikunnan oikeudellisen osaston tai poliisin tutkinnanjohtajalle.

31 §. Asianosaisten kuulusteleminen. Esitutkinnassa olisi 1 momentin mukaan kuulusteltava epäiltyä ja asianomistajaa. Asianomistaja, jolla ei selvästikään ole tutkittavaa asiaa selvittäviä tietoja, saataisiin jättää kuulustelematta, jos hän on muutoin antanut kurinpitoasian ratkaisemista varten tarvittavat tiedot. Asianosaisten olisi pääsääntöisesti oltava itse läsnä kuulustelussa.

Asianosainen saisi antaa kuitenkin lausmansa puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, jollei siitä aiheudu haittaa eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Epäillyn osalta edellytyksenä olisi lisäksi, että asia on vähäinen ja että henkilökohtainen kuuleminen aluksella palvelemisesta tai muista eri-

tyisistä olosuhteista johtuen huomattavasti viivyttäisi asian käsittelyä. Erityisillä olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi linnakesaarella tai kansainvälisissä tehtävissä palvelemista. Mainittujen rajoitusten estämättä epäillyn aikaisemman kuulustelun vähäinen täydentäminen saataisiin toimittaa puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä.

32 §. Kuulustelija. Kuulustelijan olisi oltava muu kuin rikoksesta epäillyn suoranainen esimies. Mainittu esimies voisi kuitenkin toimittaa kuulustelun yksinkertaisessa ja selvässä asiassa, josta on vakiintunut seuraamusikäntö, jos aluksella palvelemisesta tai muista erityisistä olosuhteista johtuen muuta kuulustelijaa ei ole saatavissa. Säännöksellä tarkoitetaan sitä, että rikoksesta epäillyn suoranainen esimies voi toimia kuulustelijana vain selvästi vähäisissä asioissa erityisolosuhteissa. Esimerkiksi pitkällä koulutuspuhjetuksella aluksella voi tulla tilanne, jossa ainoa mahdollinen kuulustelija on epäillyn suoranainen esimies.

33 §. Sotilaslakimiehen lausunto. Pykälässä säädettäisiin sotilaslakimiehen kurinpitolausunnon hankkimisesta puolustusvoimissa toimivalta sotilaslakimieheltä. Kurinpitoesimiehen olisi hankittava asiasta sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheudu asian käsittelylle huomattavaa viivästymistä. Lausunto saataisiin jättää hankkimatta yksinkertaisesta ja selvästä asiasta. Nykyisin sotilaslakimiehen lausunto on sotilaskurinpitolain 31 §:n mukaan hankittava ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä, jollei lausunnon hankkimisesta aiheudu asian käsittelylle huomattavaa viivästymistä.

Sotilaslakimiehen lausuntoja annetaan käytännössä kurinpitoasioissa pääsääntöisesti aina ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä, jollei lausunnon hankkimisesta aiheudu huomattavaa viivästystä. Lisäksi lausuntoja annetaan ennen vapauttavaa kurinpitopäätöstä, ennen päätöstä asian lähettamisestä syyttäjälle tai lähettämättä jättämisestä sekä ennen kurinpito-ohjennuksen määräämistä. Lausuntoja annetaan käytännössä huomattavasti voimassa olevan sotilaskurinpitolain edellyttämää laajemmin tavoitteena parantaa päätöksen kohteiden ja päätöksentekijän oikeusturvaa sekä yhdenmukaistaa ratkaisukäytän-

töä. Säännökseen tehty tarkennus tukisi näin ollen nykyistä käytäntöä.

Sotilaslakimiehen viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa, jonka mukaan viran erityisenä kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto.

Sotilaslakimiehenä toimii normaaliaikana puolustusvoimissa noin 20 virkamiestä. Sotilaslakimiehet toimivat esitutkinnan suorittajien ja kurinpitoesimiesten oikeudellisina asiantuntijoina. Sotilaslakimiehen kurinpitolausuntojen lisäksi he antavat oikeudellista neuvontaa sotilasrikosasiaa käsitteleville sotilaille, valmistelevat kurinpitopäätösten vuositarkastuksia, ja toimivat esittelijänä sotilaskurinpitoon ja sotilasrikosten käsittelyyn liittyvissä asioissa, milloin päätöksentekijänä on puolustushaaran komentaja tai muu ylempi kurinpitoesimies ja antavat tarvittaessa asianomistajalausuntoja, milloin asianomistajana on puolustusvoimat.

Kriisinhallintajoukoissa toimii sotilaslakimiestehtävissä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa edellä mainitun valtioneuvoston asetuksen kelpoisuusvaatimukset täyttäviä, pääosin reservistä tulleita, lakimiehiä kerrallaan 1–2 henkilöä kussakin suomalaisessa kriisinhallintajoukossa. Valmiutta kohotettaessa palvelukseen kutsuttaviin joukkoihin on sijoitettu myös reserviläisiä sotilaslakimiestehtäviin. Tarkoituksena on, että nämä reserviläiset toimivat sodan ajan joukkonsa oikeudellisena neuvonantajana ja kurinpitolausuntojen antajana.

34 §. Lopputoimenpiteet ja lisätutkinta. Epäillylle olisi pykälän 1 momentin mukaan ennen kurinpitoasian ratkaisemista varattava tilaisuus perehtyä esitutkinnassa kertyneeseen aineistoon, mukaan lukien sotilaslakimiehen lausuntoon, ja lausua siitä. Epäilty voisi antaa lausumansa myös puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, jos 31 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Tällöin epäillylle olisi tarvittaessa suullisesti selostettava esitutkinnassa kertyneen aineiston olennainen sisältö. Vastaava tilaisuus olisi varattava asianomistajalle hänen pyynnöstään.

Mahdollisuus kuulla puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä on tärkeä esimerkiksi sota-aluksilla ja kansainvälisissä tehtävissä. Puhelimitse kuultaessa korostuu se, että epäilylle selostetaan esitutkinnassa kertyneen aineiston olennainen sisältö. Esimerkiksi sähköpostitse kuultaessa voidaan epäilylle toimittaa esitutkinta-aineiston olennaiset osat.

Kurinpitomenettelyssä on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, että epäilty tietää, mistä häntä epäillään. Edelleen olennaista on se, että epäilyllä on ainakin kerran todellinen tilaisuus perehtyä esitutkinta-aineistoon ja tulla kuulluksi. Rikoksesta epäillyn kuuleminen saattaa tuoda asian ratkaisijalle sellaista tietoa, jota ei ole syystä tai toisesta saatu sisällytettyä esitutkintapöytäkirjaan. Tämä on tärkeää myös siksi, että kurinpitoesimies kuulisi 51 §:n mukaisesti epäiltyä ennen asian ratkaisemista vain harkinnanvaraisesti.

Epäilylle ei tarvitsisi 2 momentin mukaan varata 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta, jos:

1) esitutkinta on toimitettu 29 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla eikä asiassa ole ilmennyt uusia seikkoja tai uutta selvitystä, josta epäiltyä olisi kuultava; tai

2) kurinpitopäätös on vapauttava.

Voimassaolevan sotilaskurinpitolain 31 §:n mukaan kurinpitoesimiehen on pääsääntöisesti henkilökohtaisesti kuultava syylliseksi epäiltyä ennen kurinpitorangastuksen määräämistä. Jos kuuleminen erityisistä olosuhteista johtuen huomattavasti viivästyttäisi asian käsittelyä eikä ole aihetta olettaa, että kuulemisella voisi olla vaikutusta asian käsittelyyn, kurinpitoesimies voi kuitenkin määrätä kurinpitorangastuksen syylliseksi epäiltyä henkilökohtaisesti kuulematta edellyttäen, että epäilty ei ole katsonut kuulemista tarpeelliseksi.

Kuulemisvelvoite ei ulotu nykyisin käytössä oleviin kurinpito-ohjennuksiin. Käytännössä kuulemisia suoritetaan kuitenkin varsin usein myös ennen ohjennuksen määräämistä siltä osin kuin rikoksesta epäilty on esitutkinnassa sitä ilmaissut haluavansa tai siltä osin kuin päätöksen tekevä kurinpitoesimies katsoo sen tarpeelliseksi. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 22 päivänä kesäkuuta 2006 annetussa kurinpito-ohjennusasiaa

koskeneessa ratkaisussaan (3406/4/04) katsonut, että kuuleminen ennen kurinpito-ohjennuksen määräämistä olisi ollut perusteltua, kun kantelija oli sitä erityisesti pyytänyt, vaikka laki ei tällaista kuulemistä kurinpito-ohjennuksen määräämisen yhteydessä ehdottomasti edellyttä.

Pääosa nykyisistä kurinpito-ohjennuksista määrätään perusyksikön päällikön toimesta, jolloin kuuleminen on yleensä helposti toteutettavissa eikä sillä siten voida katsoa olevan vaikutusta kurinpitoprosessin kestoan. Käytännössä kuulemisessa on joissakin tapauksissa ongelmalliseksi muodostunut se, ettei esimerkiksi puhelimesta kuulemisen ole katsottu täyttävän henkilökohtaisen kuulemisen vaatimusta ja kurinpitoprosessin eteneminen on tästä syystä viivästynyt esimerkiksi silloin, kun kysymys on kansainvälisissä tehtävissä, aluksella tai linnakeolosuhteissa palvelevasta sotilaasta. Kuuleminen on ensiarvoisen tärkeää epäillyn oikeusturvan kannalta.

Asianosaisen lausuma olisi 3 momentin mukaan otettava esitutkintapöytäkirjaan. Edelleen asianosainen voisi pyytää lisätutkintatoimenpiteiden suorittamista. Pyyntö olisi tehtävä ilman aiheetonta viivytystä esitutkinta-aineistoon perehtymisen jälkeen. Asianosaisen pyytämät lisätutkintatoimenpiteet olisi suoritettava, jos hän osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Voimassa olevan esitutkintalain 42 §:n mukaan ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus esittää esitutkintaviranomaiselle lausuntonsa esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, jos se on omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Lausunto on liitettävä esitutkintapöytäkirjaan. 3 momentin ero esitutkintalainsäädäntöön verrattuna olisi se, että pyyntö olisi tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Tällä korostettaisiin sotilaskurinpitomenettelyn joutuisuusvaatimusta. Myöhään tulleen pyynnön johdosta voi kuitenkin tulla tehtäväksi lisätutkinta, jos edellytykset sen tekemiselle täyttyvät. On huomattava, että 3 momentin asianosaisella tarkoitetaan sekä epäiltyä että asianomistajaa. Jos lausuma on annettu suullisesti, kirjattaisiin lausuma ja

esimerkiksi päivämäärä ja kellonaika, jolloin lausuma on annettu.

Pykälän 4 momentissa olisi uusi säännös, jonka mukaan pykälässä mainituista toimenpiteistä huolehtiminen on kurinpitoesimiehen, eikä esimerkiksi tutkijan, velvollisuus.

Esitutkinta pääesikunnassa

35 §. Pääesikunnan suorittama esitutkinta. Pykälässä säädettäisiin pääesikunnan suorittamasta esitutkinnasta. Säännökset vastaisivat sisällöltään voimassa olevan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 1—3 kohtia.

Puolustusvoimien rikostorjunnassa voidaan pääsääntöisesti tutkia vain sotilaiden tekemiä rikoksia. Poikkeuksellisesti voidaan tutkia myös muun kuin sotilaan rikos. Voimassa olevaa poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettua lakia säädettäessä tätä perusteltiin sillä, että puolustusvoimien esikunnissa, tuotantolaitoksissa ja varikoilla palvelee suuri määrä siviilihenkilöstöä. Tätä voidaan yhä pitää perusteltuna, koska puolustusvoimien palkatun henkilöstön tehtävät ovat voimassa olevan lain säätämisen jälkeen yhä muuttuneet siihen suuntaan, että erikoisosaamista vaativat työtehtävät ovat lisääntyneet. Tällaisia työtehtäviä ovat esimerkiksi lentoteknisen alan huolto- ja korjaustyöt sekä puolustusvoimien kriittisten asejärjestelmien, ampumatarvikkeiden ja räjähdysvaarallisten aineiden huolto-, varastointi- tutkimus- ja tuotekehittelytyöt. ”Todennäköisin syin” on katsottava olevan edelleen oikea esitutkintakynnys, kun kyse on muusta puolustusvoimien palveluksessa olevasta henkilöstä kuin sotilaasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvytyden vuoksi vielä erikseen, että pääesikunnan on suoritettava esitutkinta myös, jos sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä niin määrää.

36 §. Esitutkintaa hoitavat pääesikunnan virkamiehet. Päälystöön kuuluvalla poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät 1 momentin 1 kohdan mukaisesti pääesikunnan virkamiehistä puolustusvoimien asessori ja sotilaslakimies.

Puolustusvoimien asessori toimii pääesikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkönä ja johtaa oikeudellista osastoa vastaten osastolle määritetyistä tehtävistä. Puolustusvoimien asessorilta edellytetään puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan kelpoisuusvaatimuksena oikeustieteen ylempää korkeakoulututkintoa, hyvää perehtyneisyyttä hallintotehtäviin ja perehtyneisyyttä oikeudenhoitoon. Hän pitää myös puolustusvoimien ylimmän johdon tietoisena puolustusvoimien esitutkintaan liittyvistä asioista.

Puolustusvoimien sotilaslakimiehen viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa, jonka mukaan viran erityisenä kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto.

Sotilaslakimiehenä toimii normaaliaikana puolustusvoimissa noin 20 virkamiestä, joista pääesikunnan oikeudellisella osastolla esitutkintatehtävissä kaksi virkamiestä. Nämä sotilaslakimiehet toimisivat tutkinnanjohtajina. Tutkinnanjohtajan tehtävät vastaavat poliisissa tutkinnanjohtajalle kuuluvia tehtäviä.

Poliisimiehelle ja tutkijalle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät 1 momentin 2 kohdan mukaisesti ylietsivä, ja esitutkintatehtävään määrätty puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu ammattisotilas tai muu tehtävään määrätty puolustusvoimissa palveleva virkamies.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin puolustusvoimista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen puolustusvoimista, joissa säädetään 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, virkoihin nimittämisestä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista. Puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen on koottu puolustusvoimien virkamiesten virkoja, virkoihin nimittämistä ja kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset. Tarkoituksena on, että puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen lisätään tarvittava sääntely mainituista seikoista ja sääntely tulisi voimaan yhtä aikaa tämän lain kanssa. Nykyisin säännökset ovat poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa asetuksessa (1344/1995). Säännöksessä mainittujen virkamiesten koulutukseen on tarkoitus kiinnit-

tää entistä enemmän huomiota, etenkin salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevaan koulutukseen. On tärkeää, että koulutus on riittävää ja vastaa siltä osin poliisin koulutusta. Yhteistoiminta poliisin kanssa on myös koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä keskeistä.

37 §. Pääesikunnan virkamiesten toimivaltuudet esitutkinnassa. Pykälässä säädettäisiin toimivaltuuksista pääesikunnan virkamiesten toimittamassa esitutkinnassa. Toimivaltuuksista 35 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä viitattaisiin esitutkintalakiin, pakkokeinolakiin tai muuhun lakiin. Täten esimerkiksi salaisten pakkokeinojen käytössä tulisi huomioida pakkokeinolakiin sisältyvä sääntely siitä, millä edellytyksin puolustusvoimien käyttöön säädettyä salaista pakkokeinoaa saa käyttää ja mikä taho on toimivaltainen päättämään toimivaltuuden käytöstä.

Mainittujen pääesikunnan virkamiesten käytettävissä olisivat kuitenkin uuden pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuista salaisista pakkokeinoista vain tietyt, säännöksessä luetellut keinot. Tarkoituksena on, että jos pakkokeinolakiin lisätään uusia salaisia pakkokeinoja, pääesikunnan virkamiehille ei tule automaattisesti uusia toimivaltuuksia vaan niiden tarve arvioidaan joka kerta erikseen. Tätä tukee myös yleisperusteluissa kuvattu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu.

Lisäksi uuden pakkokeinolain eduskuntakäsittelyssä on todettu tämän liittyvän siihen, että on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti, mitä salaisia pakkokeinoja tulee kunkin viranomaisen käyttöön. Tämä edellyttää selvitystä painavista käytännön tarpeista sekä sitä, että luodaan keinojen asianmukainen käyttöympäristö koulutus- ja oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen. Poliisin toimivaltuuksia vastaavien valtuuksien antamista muulle viranomaiselle automaattisesti ei voida pitää lähtökohtana nykypäivän yhteiskunnassa muun muassa siksi, että viranomaisten keskinäinen yhteistyö ja virka-apu ovat käytettävissä (LaVM 44/2010 vp).

Tukiasematietojen hankkiminen

Tukiasematietojen hankkimisesta ja sen edellytyksistä säädetään uuden pakkokeino-

lain 10 luvun 10 §:ssä, jonka mukaan tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepäätelaitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voi koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 11 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimien päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Tukiasematietojen hankkiminen merkitsee televalvontaa vähäisempää puuttumista luotamuksellisen viestinnän suojaan.

Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Suunnitelmallinen tarkkailu

Suunnitelmallisesta tarkkailusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 12 §:ssä, jonka mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailussa voidaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä käyttää näköhavaintojen tekemiseen tai tallentamiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta. Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua. Suunnitelmalliseen tarkkailuun kuuluu johonkin henkilöön kohdennettu tiedonhankintatarkoitus. Toimenpiteelle on luonteensa puolesta myös havaintojen tekeminen salaa. Suunnitelmallinen tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena, vaikka sinänsä suunnitelmallinen tarkkailu toteutetaan täysin avoimesti esimerkiksi tunnuksellisesta poliisiautosta. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen

tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saa hakeutua aktiivisesti. Tämä ei kuitenkaan estä suunnitelmallisessa tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankinnan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa suunnitelmallisen tarkkailun toteuttaja paljastuu tahattomasti. Suunnitelmallista tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viereisestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voi tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloite vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailua ei saa kohdistaa vakituisen asumiseen käytettävään tilaan eikä teknistä laitetta saa käyttää kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 13 §:ssä, jonka mukaan siitä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Suunnitelmallista tarkkailua vastaava tarkkailu on nykyisin soti- lasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Tekninen kuuntelu

Teknisestä kuuntelusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 16 §:ssä. Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka epäillyn toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainitaan kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely

sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot.

Ilmaisu ”rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä” liittyy siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaistavaksi salakuuntelu. Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituisen asumiseen käytettävään tilaan.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 18 §:ssä, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin asunto- kuuntelusta ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisestä kuuntelusta, joista tuomioistuimien päättää.

Vastaava toimivaltuus on nykyisin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Tekninen katselu

Teknisestä katselusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 19 §:ssä. Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn, tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituisen asumiseen käytettävään tilaan.

Katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidetä teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. ”Paikkaan sijoitetulla” tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman poliisimiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen tekemistä ja paikallaoloa. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan

olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 20 §:ssä, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn kohdistuvasta teknisestä katselusta, joista tuomioistuimien päätetään.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Esineen, aineen tai omaisuuden tekninen seuranta

Teknisestä seurannasta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 21 §:ssä. Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähtimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Lain 35 §:ssä tarkoitettussa esitutkintatehtävässä ei saisi käyttää henkilön teknistä seuranta.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 22 §:ssä, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin henkilön teknisestä seurannasta.

Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta, sen edellytyksistä sekä toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 25 §:ssä. Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisella tarkoitetaan sitä, että rikoksen estämiseksi hankitaan teknisellä laitteella telesoitteen tai telepäätelait-

teen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Vain sellaista teknistä laitetta saadaan käyttää, jota voidaan käyttää vain telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto toimii laitteen tarkastavana viranomaisena. Toimivaltuuden käyttämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

38 §. Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa. Jos pääesikunnalla ei ole toimivaltaa 35 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voisi 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitun virkamiehen kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaisi 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat pääesikunnan virkamiehille. Poliisi saisi luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaavat pääesikunnan virkamiehet siten kuin pakkokeinolain 10 luvussa säädetään.

Poliisin antamalla avulla olisi rikosten selvittämisessä samat perusteet kuin ennalta estämisessä ja paljastamisessa, joten näiltä osin viitataan jäljempänä oleviin 90 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Toimivaltuudet, joilla saatuja tietoja olisi tarpeen käyttää, ovat lähinnä televalvonta, henkilöön kohdistuva tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu ja uuden pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 3 momentissa tarkoitettu peitetoiminta sekä valeosto. Kyseisten keinojen käyttäminen puuttuu varsin syvälle perus- ja ihmisoikeuksiin. Poliisi on harjaantunut käyttämään näitä toimivaltuuksia ja osa toimivaltuuksista on kokonaan uusia. Siksi voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi, ettei toimivaltuuksia ehdoteta puolustusvoimille. Kuitenkin toimivaltuuksia käyttämällä saatava tieto voi olla hyvin keskeistä puolustusvoimien tehtävänä olevassa rikosten esitutkinnassa.

Salaisilla pakkokeinoilla saatavia tietoja käytettäisiin vakavimpien sotilasrikosten sel-

vittämisessä, esimerkiksi törkeiden asevarauksien esitutkinnassa. Erityisesti uuden pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 3 momentissa tarkoitettun peitetoiminnan tietoverkossa avulla saatuja tietoja käyttämällä voidaan arvioida olevan mahdollista selvittää esimerkiksi tietoverkossa tapahtuvaa puolustusvoimien ase- ja ampumatarvikkeiden myynti- ja ostotoimintaa. Myös valeostolla voitaisiin selvittää puolustusvoimista anastettujen aseiden, ampumatarvikkeiden ja muun, usein kalliin erityismateriaalin sijaintia.

Pykälässä säädettäisiin myös yhteistoiminnasta poliisin kanssa. Säännös vastaisi voimassa olevan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 2 momenttia, mutta tehtävän siirtämisestä poliisille säädettäisiin selvyyden vuoksi eri pykälässä. Poliisin kanssa yhteistoiminnassa tutkitaan noin 10 asiaa vuodessa. Yhteistyötä on tehty erityisesti teknisen tutkinnan osalta. Yhteisiä tutkintaryhmiä on tyypillisesti ollut tapauksissa, joissa on ollut kyse kuolemantapauksista, laajoista lahjusepäilyistä sekä vakavista vammoista.

Lakiin ei ehdoteta säännöstä voimakkeiden käyttämisestä. Esimerkiksi kotietsinnöissä on käytetty apuna poliisia ja näin ollen itsenäiselle voimakkeiden käyttämiselle ei ole ollut tarvetta.

39 §. Tehtävän siirtäminen poliisille. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 2 momenttia, mutta yhteistoiminnasta poliisin kanssa säädettäisiin selvyyden vuoksi eri pykälässä.

Nykyisestä poiketen tehtävä tulisi siirtää (nykyisin ”voidaan”) poliisille, kun asian laatu sitä vaatii. Lisäksi uutena pykälään lisättäisiin poliisille rikostorjunnan yleisviranomaisena oikeus oma-aloitteisesti erityisestä syystä ottaa asia, jossa pääesikunta toimittaa esitutkinnan, tutkittavakseen (ns. otto-oikeus). Erityinen syy viittaisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa poliisilla olisi käytettävissään olevien tietojen perusteella syytä epäillä puolustusvoimissa vireillä olevan asian liittyvään laajempaan poliisilla vireillä olevaan asiakokonaisuuteen tai esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mistä syystä kokonaisuutena asian tutkiminen poliisin toimesta olisi tarkoituksenmukaisempaa.

Nykyistä lakia säädettäessä hallintovaliokunta totesi (HaVM 3/1995 vp), että myöskään valiokunnan ehdottamassa muodossa tehtävän siirtämistä poliisille koskevassa 1 §:n 2 momentissa ei ole pykälän sanamuodossa tarkkaan yksilöity, milloin tutkintatehtävä on siirrettävä poliisiin suoritettavaksi taikka tehtävä on suoritettava yhteistoiminnassa. Valittua ilmaisua valiokunta perusteli sillä, että ennakoita on vaikea kattavasti ja yksiselitteisesti luetella ne rikokset, jotka olisi aina siirrettävä poliisiin tutkittavaksi, sekä myös ne tilanteet, joissa aina olisi toimittava yhteistoiminnassa. Periaatteellisenä lähtökohtana on tietysti pidettävä myös sitä, että yhteistoiminnassa tutkittavia rikoksia vakavamman asteiset teot tulisi siirtää poliisiin tutkittavaksi. Valiokunta korosti, että ehdotettu muutos velvoittaa joka tapauksessa puolustusvoimia suorittamaan omalla vastuullaan perusteellisen harkinnan siitä, tulisiko tutkinnan julkiseen puolueettomuuteen kohdistumaan arvostelua, jos puolustusvoimat suorittaisi kyseessä olevan rikoksen esitutkinnan sekä muutoinkin arvioimaan tehtävän suorittamisen siirtämistä poliisille samoin kuin yhteistoiminnan tarvetta. Sanotun ohella valiokunta huomautti, että ehdotettu sanamuoto on kuitenkin niin täsmällinen, että jäljempänä esitetyt perustelut ovat momenttia selittävinä tarkoitetut noudatettaviksi.

Hallintovaliokunta katsoi, että tutkinnan puolueettomuuden vaatimus edellyttää asian siirtämistä poliisiin johdolla tutkittavaksi ainakin silloin, kun

– puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen epäillä poliisitehtävässä taikka muutoin syyllistyneen rikokseen,

– puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen suoranaudessa esimiesasemassa olevan henkilön epäillä syyllistyneen sellaiseen tekoon, jonka muutoin tutkisi puolustusvoimien poliisiorganisaatio,

– kyseessä on muuten laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen puolustusvoimia koskeva asia, joka tutkinnan riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi on suoritettava puolustusvoimien ulkopuolisen viranomaisen toimesta.

Esitutkinta on hallintovaliokunnan mukaan lähtökohtaisesti aina siirrettävä poliisille, kun

tutkittavana on rikoslain 21 luvussa mainittu tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus, 28 luvussa mainittu törkeä kavallus, 31 luvussa mainittu törkeä ryöstö tai törkeä kiristys. Samoin on asianlaita muunkin lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten johdosta suoritettavan tutkinnan osalta, jos teosta on ollut seurauksena vakava henkilö- tai huomattava omaisuusvahinko.

Poliisin tutkittavaksi tulee hallintovaliokunnan mielestä saattaa myös poliisin erityisosaamista ja -tekniikkaa vaativien rikosten tutkinta.

Käytännössä edellä mainittujen rikosten tutkinta saattaa hallintovaliokunnan mietinnön mukaan, tapauksesta riippuen, joltakin osin tapahtua myös yhteistoimintaluonteisesti, vaikka tutkinnan päävastuu ja johto kuuluisikin poliisille. Valiokunnan ehdottamassa muodossa 1 §:n 2 momentti turvaa myös poliisin ja puolustusvoimien tiedonkulun siten, että poliisilla on oikeus saada haluamansa tiedot puolustusvoimien tutkittavana olevasta rikoksesta, jotta poliisi omalta osaltaan voi arvioida yhteistoiminnan tai tutkinnan siirtämistä koskevaa tarvetta.

Valiokunta huomautti lisäksi, ettei voida lähteä pelkästään siitä, että rikoslaissa törkeäksi rikokseksi luokiteltu teko olisi aina siirrettävä rikoksen vakavuuden perusteella poliisin tutkittavaksi. Puolustusvoimilla on esimerkiksi sen hallussa olevan materiaalin luonne huomioon ottaen erityinen intressi tutkia ja selvittää puolustusvoimiin kohdistuvat omaisuusrikokset, jolloin on perusteltua suorittaa tutkinta riittävin voimavaroin ja mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi törkeän varkauden tunnusmerkistön täyttyminen ei tältä näkökannalta edellytä kovinkaan arvokkaan omaisuuden anastamista.

Puolustusvoimat on sisäisellä ohjeellaan ohjeistanut tehtävän siirtämistä poliisille hallintovaliokunnan mietinnön mukaisesti. Lisäksi sisäisessä ohjeessa on mainittu, että tutkinta tulee siirtää, kun

– asia on laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen, että riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi tutkinta on suoritettava ulkopuolisen viranomaisen toimesta

– tutkittavana on muu kuolemantapaus tai vakava loukkaantuminen tai

– rikos ei ole tutkittavissa sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisesti sotilasrikoksena (esimerkiksi ratti-, vesiliikenne- ja ilmailukennejuopumukset ja huumausainerikokset).

Tehtävän siirtämistä poliisille arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain säätämisen jälkeen tapahtunut kehitys eli se, että nykyisin vakavampien rikosten tutkintaa puolustusvoimissa tekevät käytännössä poliisikoulutetut virkamiehet.

Viime vuosina puolustusvoimien poliisille siirtämiä tapauksia on ollut keskimäärin noin kymmenkunta (v. 2011 6 asiaa, v. 2009 16 asiaa ja v. 2008 10 tapausta.) Tapauksissa pääesikunnan tutkintaosastolla ei ole ollut toimivaltaa joko rikosnimikkeen perusteella tai epäilyinä on ollut siviilihenkilö. Useissa tapauksissa pääesikunnan tutkintaosasto on siirronkin jälkeen antanut poliisille virkapuuta tutkintaan.

40 §. Ilmoittamisvelvollisuus. Pääesikunnan esitutkintaa hoitavat ilmoittaisivat poliisille tietoonsa tulleesta epäilyistä 35 §:ssä tarkoitettua rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen selvittämiseksi. Koska kaikista rikoksista ei ole tarkoitukseenmukaista ilmoittaa, esitutkintaa hoitavat pääesikunnan virkamiehet päättäisivät yhdessä poliisin kanssa ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoitusmenettelystä, kuten siitä milloin, miten ja minne ilmoitus tulisi tehdä, niille kuuluvan toimivalan perusteella. Pykälän mukaan pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten on ilmoitettava 37 §:ssä mainittujen salaisten pakkokeinojen käyttämisestä poliisille. Tarkoituksena on, että tämä ilmoitus tehtäisiin aina kuin mahdollista etukäteen ennen salaisen pakkokeinon käynnistämistä, jotta poliisi voi tarkistaa kohdistuuko kohdehenkilöön poliisin tai muiden viranomaisten taholta tiedonhankintaa. Muotoilu ei kuitenkaan pois-sulkisi sitä, että tilanteen niin edellyttäessä ilmoitus voidaan tehdä myös tehtävän jo alettua, jos ilmoittaminen viivästyttäisi tehtävän aloittamista toiminnan tarkoituksen vaarantavalla tavalla. Ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvat tiedot voitaisiin tarvittaessa luovuttaa

teknisen käyttöyhteyden avulla, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovittaisiin.

41 §. Esitutinnan päättäminen. Pykälässä säädettäisiin esitutinnan päättämisestä. Esitutinnan valmistuttua asia olisi 1 momentin mukaan toimitettava kurinpitoesimiehelle käsiteltäväksi. Kurinpitomiehen käsittely viittaisi esityksen 45—48 §:n mukaisesti kurinpitoesimiehen toimenpiteisiin esitutinnan päätyttyä.

Pykälän 2 momentti vastaisi nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun asetuksen 2 §:ää.

Esitutkinta päätettäisiin 3 momentin mukaan saattamatta asiaa kurinpitoesimiehen tai syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei kenellekään voida vaatia rangaistusta tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta. Esitutinnan päättämisestä olisi kuitenkin ilmoitettava asianomaiselle kurinpitoesimiehelle tai syyttäjälle. Ilmoitusvelvollisuus vastaa nykyistä käytäntöä. Olisi tarkoituksenmukaista, että pääesikunnan esitutkintaa hoitavilla virkamiehillä olisi edelleen esitutinnan päättämisoikeus. Tämä ei myöskään rajoittaisi kurinpitoesimiehen toimivaltaa, sillä hän voisi tämän lain 27 ja 28 §:n mukaisesti pyytää esitutinnan käynnistämistä uudelleen, jos aihetta ilmenisi.

Oikeus saada tietoja pääesikunnan suorittamassa esitutkinnassa

42 §. Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä. Pykälässä säädettäisiin pääesikunnan suorittamassa esitutkinnassa tarvittavien tietojen saamisesta.

Väestötietojärjestelmää koskeva tiedonsaantioikeus vastaisi sisällöllisesti nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa, mutta siinä olisi viittaus 1 päivänä maaliskuuta 2010 voimaan tulleeseen väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettuun lakiin (661/2009).

Säännös sakkorekisteriä ja oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää koskevasta tiedonsaantioikeudesta vastaisi nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustus-

voimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa säädetyistä ajoneuvoliikennerekisteristä olisi oikeus saada omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen vuoksi myös puolustusvoimien muihin kuin tässä laissa tarkoitettuihin rekistereihin kohdistuvasta tiedonsaantioikeudesta olisivat säännökset laissa. Tietojen saanti kohdistuisi paitsi tämän lain 118 §:ssä säädettyyn kurinpitotarkoituksirekisteriin, myös asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun asevelvollisrekisteriin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitettuun kriisinhallintahenkilöstörekisteriin.

Tiedonsaantioikeus olisi myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädettyyn Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteriin.

Virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta olisi oikeus saada tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi. Vastaava säännös on esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 22 §:n 1 momentin 20 kohdassa.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin informatiivinen viittaussäännös lakeihin, joissa myös säädetään tiedonsaantioikeudesta tässä esityksessä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan myös poliisin tietojärjestelmästä siten kuin laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa säädetään.

Tietoja saadaan myös Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä siten kuin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa säädetään. Kyseisen lain 16 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustieto- ja rikostietorekisterin yllä-

pitämiseksi. Esitys kyseisen pykälän ja 17 §:n teknisluonteiseen päivittämiseen tämän lain liitelakina sisältyy tähän esitykseen.

Viittauksella puolustusvoimista annettuun lakiin tarkoitettaisiin lain 16 §:n lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriä.

Ehdotettu 3 momentti on selvyysyistä tarpeen ottaen huomioon, että perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että teknisen käyttöyhteyden avaaminen henkilörekisteriin edellyttää, että tällaisesta luovuttamisesta säädetään laissa (PeVL 12/2002 vp).

43 §. *Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä 35 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja sallassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekisi 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu virkamies.

44 §. *Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötalajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelailaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 35 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Pääesikunnalla olisi vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

Säännös vastaisi pääosin nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 8 §:ää, tosin rikosten selvittämiseen on viitattu ainoastaan lain esitöissä. Lisäksi teknisellä laitteella tapahtuvasta tiedonhankinnasta säädetäisiin 37 §:ssä, koska siitä tulee pakkokeinolain uudistamisen myötä itsenäinen toimivaltuus.

6 luku. Kurinpitoasian päättäminen

45 §. *Toimenpiteet esitutinnan päätyttyä.* Kurinpitoesimies päättäisi ilman aiheutonta viivytystä esitutkintapöytäkirjan perusteella niistä toimenpiteistä, joihin kurinpitoasia an-

taa aihetta. Muotoilu olisi neutraalimpi kuin voimassa olevassa sotilaskurinpitolaissa, jonka 29 §:n 1 momentin mukaan kurinpitoesimiehen on tutkinnan päätyttyä viivytyksettä ryhdyttävä toimenpiteisiin rikokseen syyllistyneen rankaisemiseksi tai ojentamiseksi. Toimenpiteillä tarkoitettaisiin sen arvioimista, onko asia siirrettävä ylemmälle kurinpitoesimiehelle tai syyttäjälle, mahdollista epäillyn kuulemista, kurinpitopäätöksen harkintaa, kurinpitopäätöksen tekemistä ja tiedoksiantoa sekä ratkaisusta ilmoittamista syyttäjälle.

46 §. *Asian ratkaiseminen kurinpitomenettelyssä ja kurinpitorangeistuksen määrääminen.* Pykälän säädettäisiin edellytyksistä, joilla kurinpitoasiana tutkitusta teosta voitaisiin määrätä kurinpitorangeistus kurinpitomenettelyssä. Kurinpitorangeistus saataisiin määrätä, jos rikoksesta epäilty on tunnustanut teon tai jos hänen syyllisyyttään voidaan muuten pitää selvänä.

Asiaa ei kuitenkaan saisi 2 momentin mukaan käsitellä kurinpitomenettelyssä, jos:

1) rikoksen tehnyt ei enää ole rikoslain 45 luvun alainen;

2) asianomistaja ei ole suostunut asian käsittelemään kurinpitomenettelyssä vaan vaatii asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa;

3) useista rikoksista jostakin on nostettava syyte tuomioistuimessa ja rikoksilla on yhteyttä keskenään; tai

4) samaan rikokseen osallisista jotakuta on syytettävä tuomioistuimessa eikä asian ratkaisemista erillisenä ole pidettävä tarkoituksemukaisena.

Pykälä vastaisi nykysääntelyä muutoin, mutta nykyisin sotilaskurinpitolaissa käytetty muotoilu, jonka mukaan epäilty on myöntänyt syyllisyytensä, korvattaisiin muotoilulla, jonka mukaan epäilty on tunnustanut teon.

Kurinpitomenettelyssä ei voitaisi edelleenkään ratkaista asioita, joihin liittyy ristiriitaisen tai epäselvän näytön arviointia. Näytön täytyisi siis olla selvä ja riidaton. Tätä tarkoitettaisiin sillä, että epäillyn syyllisyyttä voidaan pitää muuten selvänä. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voisi olla, että näyttö on aivan selvä ja ristiriidaton, mutta epäilty siitä huolimatta ilmeisen perusteettomasti kiistää joko menettelynsä tai sen rangaistavuuden. Kiistämisen taustalla voi olla esimerkiksi ai-

noastaan tavoite viivästyttää prosessia tai välttää kurinpitoseuraamus, esimerkiksi vetoamalla oikeuttamisperusteena seikkaan, jonka osalta on selvä tulkintakäytäntö siitä, ettei se poista teon rangaistavuutta.

Tarkoituksena on, että asianomistajalla olisi mahdollisuus peruuttaa suostumuksensa kurinpitomenettelyyn eli vaatia asian käsitteilyä tuomioistuimessa, kunnes kurinpitopäätös on tehty. Asianomistaja on esimerkiksi pahoinpitelyrikoksissa ja esimiesaseman väärinkäyttämistä koskevissa rikoksissa. Asianomistajalla voi olla myös rikokseen perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia, jotka voidaan tutkia tuomioistuimessa, mutta ei kurinpitomenettelyssä.

47 §. *Siirtäminen ylemmälle kurinpitoesimiehelle.* Jos kurinpitoesimiehen toimivalta on riittämätön asian ratkaisemiseen tai jos hän on esteellinen, asia olisi siirrettävä ylemmän kurinpitoesimiehen käsiteltäväksi. Säännös vastaisi voimassa olevan sotilaskurinpitolain 30 §:ää muutoin, mutta asian saatamista toimivaltaiselle syyttäjälle koskeva viittaussäännös erotettaisiin toiseen pykälään eli 48 §:ään.

48 §. *Siirtäminen syyttäjälle.* Asian saattamisesta toimivaltaiselle syyttäjälle säädettäisiin 1 momentin mukaan edelleen sotilasoikeudenkäyntilaissa. Vastaava viittaussäännös on nykyisen sotilaskurinpitolain 30 §:ssä.

Jos asiassa on suoritettu esitutkinta syyttäjän määräyksestä, kurinpitoesimiehen olisi 2 momentin mukaan ilmoitettava esitutkinnaissa tekemästään ratkaisusta syyttäjälle. Ilmoituksen saatuaan syyttäjällä on oikeus ottaa asia syyteharkintaansa, jos asian laatu sitä vaatii tai siihen muutoin on erityistä syytä. Säännös vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 30 a §:n 2 momenttia muutoin, mutta se on pyritty muotoilemaan havainnollisemmaksi.

49 §. *Kurinpitorangaistuksen harkintaan vaikuttavat seikat.* Kurinpitorangaistuksen olisi 1 momentin mukaan oltava oikeudenmukaisessa suhteessa rikokseen sekä tarkoituksenmukainen rikosentekijän palvelusaseman kannalta. Palvelusasema on syytä ottaa huomioon esimerkiksi kuuliaisuusrikoksissa. Jos kokenut ryhmänjohtaja syyllistyy tällaiseen rikokseen, on se yleensä moitittavampaa kuin alokkaan syyllistyminen.

Ryhmänjohtajan tulee olla paremmin selvillä siitä, mitä puolustusvoimissa palvelevilta edellytetään, ja toimia myös esimerkkinä johtamalleen ryhmälle. Säätelyllä pyritään siihen, että samanlaisia ryhmiä kohdellaan samalla tavalla. Näistä syistä on tärkeää, että palvelusasema voidaan jatkossakin ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa.

Kurinpitorangaistuksia tuomittaessa tai määrättäessä olisi kiinnitettävä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen. Tämä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolain 32 §:n 1 momenttia.

Kurinpitorangaistuksen lajia ja määrää harkittaessa olisi 2 momentin mukaan otettava huomioon teon rangaistavuuteen rikoslain mukaan vaikuttavat perusteet ja rikosentekijän mahdolliset aiemmat kurinpitorangaistukset. Säännöksestä poistettaisiin ”sekä ne olosuhteet, joissa rikos on tehty”, koska tämä seuraa jo muusta lainsäädännöstä. Lisäksi nykyinen ”palvelus ja muut olosuhteet” korvattaisiin sanoilla ”mahdolliset aiemmat kurinpitorangaistukset”, koska tämä vastaa nykyistä tulkintaa. Edelleen nykyisessä sotilaskurinpitolaissa mainittu ”muu käyttäytyminen” koventamisperusteena on Suomen rikosoikeudelle vieras, joten se poistettaisiin.

Seuraamusta voitaisiin korottaa, jos rikosia on ollut useita tai jos teko on tehty koolla olevien sotilaiden läsnä ollessa niin, että sillä voi olla kuria ja järjestystä vaarantava vaikutus, tai jos rikosentekijä on tekoa tehdessään käyttänyt väärin esimiesasemaansa. Kurinpitorangaistusta voitaisiin lieventää, jos esimiehen moitittava menettely on ollut omiaan heikentämään tekijän kykyä noudattaa lakia. Tämä periaate ilmenee myös rikoslain 6 luvun 6 §:n 2 kohdasta.

50 §. *Lievemmän kurinpitorangaistuksen ensisijaisuus.* Nykyisen sotilaskurinpitolain 33 §:n mukaan seuraamuksena on käytettävä kurinpito-ohjennusta, jolleivät rikoksen laatu tai rikosten lukumäärä, kurin ja järjestyksen säilyttäminen, rikosentekijän aikaisempi palvelus taikka muut rikosta tai rikosentekijää koskevat seikat edellytä kurinpitorangaistuksen määräämistä.

Koska erottelusta kurinpito-ohjennuksiin ja -rangaistuksiin ehdotetaan luovuttavan, pykälässä säädettäisiin, että kurinpitorangaistuksena olisi käytettävä muistutusta, ylimääräis-

tä palvelusta tai enintään kymmenen vuorokauden poistumiskieltoa, jolleivät rikoksen laatu tai rikosten lukumäärä, kurin ja järjestyksen säilyttäminen, rikoksentekijän aikaisempi palvelus taikka muut rikoksen tekemisessä ilmenneet seikat edellytä muun kurinpitörangaistuksen määräämistä. Näin sääntely säilyisi asiallisesti ennallaan.

51 §. *Epäillyn kuuleminen kurinpitoasiaa ratkaistaessa.* Oikeus tulla kuulluksi kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentin turvaamiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sinänsä mahdollisena sääntelyä määräyksen antamisesta vastapuolta kuulematta, jos tätä ei ole voitu kuulla niin nopeasti kuin asian kiireellisyys välttämättä vaatii. Kuulematta jättäminen on valiokunnan kannan mukaan voinut tulla kyseeseen siitä syystä, että kuulemista ei käytännössä ole mahdollista toimittaa pikaisesti eikä kuulemista voida odottaa kauemmin asiaan liittyvän erityisen kiireellisyysintressin takia, myös sen perusteella, että vastapuoli ei ole ensinkään tiedossa tai kuulemista varten saavutettavissa. Valiokunta on kuitenkin edellyttänyt, että sääntelyssä säilytetään perustuslain mukainen pääsääntö vastapuolen kuulemisesta (PeVL 15/2006 vp ja PeVL 50/2006 vp). Tällä perusteella kurinpitoesimiehen olisi 1 momentin mukaan ennen kurinpitoasian ratkaisemista kuultava epäilty henkilökohtaisesti, jollei kuuleminen erityisistä olosuhteista johtuen huomattavasti viivästyttäisi asian käsittelyä eikä ole aiheutta olettaa, että kuuleminen edistäisi asian käsittelyä. Kurinpitoesimies voisi kuulla epäiltyä puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineillä, jos 31 §:n 2 momentissa mainituin tavoin tapahtuvalle kuulemiselle säädetyt edellytykset täyttyvät.

Kuulemistarvetta harkittaessa tulee ottaa huomioon, että epäillyn kuulemista esitutkinnassa ehdotetaan vahvistettavaksi. Tärkeää on, että epäillyllä on ainakin kerran todellinen mahdollisuus tulla kurinpitomenettelyssä kuulluksi.

Jos kurinpitoesimies katsoo, että epäilty on syyllistynyt muuhun kuin 29 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tekoon tai mistä häntä on 34 §:n 1 momentin mukaisesti kuultu, epäiltyä olisi 2 momentin mukaan kuultava uudelleen.

Nykyisin epäillyn kuulemista koskeva säännös on sotilaskurinpitolain 31 §:ssä. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi edellä kuvatuin perustein.

52 §. *Kurinpitopäätöksen lopputulos.* Kurinpitoasiassa päätös olisi 1 momentin mukaan syylliseksi toteava tai vapauttava.

Vaikka kurinpitopäätös olisi syylliseksi toteava, kurinpitörangaistus saataisiin 2 momentin mukaan jättää määräämättä, jos teko on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömydestä taikka tekoa on muuten pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä. Tällaisia tekoja voisivat olla esimerkiksi pukeutumismääräysten rikkomiset, joilla ei ole ollut vaikutusta kuriin ja järjestykseen eikä palvelusturvallisuuteen, vähäinen poikkeaminen puhuttelusta, tervehtimisestä tai muista vastaavista sotilaalliseen järjestykseen kuuluvista määräyksistä taikka sotilaan käyttöön annettujen varusteiden säilyttämisestä annettujen määräysten vähäinen rikkominen. Nykyisin sääntely on sotilaskurinpitolain 29 §:n 2 momentissa.

53 §. *Kurinpitopäätöksen sisältö.* Kurinpitoasiassa olisi tehtävä kirjallinen päätös, josta olisi käytävä ilmi:

- 1) asian ratkaissut kurinpitoesimies ja päätöksen tekemispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus asiasta;
- 4) perustelut;
- 5) sovelletut lainkohdat;
- 6) lopputulos sekä tarvittaessa kurinpitörangaistuksen laji ja määrä ja seuraamuksesta mahdollisesti tehtävä vähennys.

Nykyisin sotilaskurinpitoasetuksen 8 §:ssä olevaa sääntelyä ehdotetaan kielellisesti modernisoitavaksi.

54 §. *Kurinpitopäätöksen tiedoksianto.* Syylliseksi toteava päätös olisi 1 momentin mukaan annettava tiedoksi kurinpitörangaistukseen määrätyle sekä pyynnöstä asianomistajalle. Kurinpitomenettelyn edellytyksenä on, että asianomistaja on suostunut asian käsittelyyn kurinpitomenettelyssä eikä ole vaatinut asiaa käsiteltäväksi tuomioistuimessa. Jos asianomistaja ei ole esittänyt vaatimuksia, esimerkiksi vaatinut rangaistusta, ei ole oletettavaa, että hänellä olisi intressiä ha-

kea purkua 67 §:n perusteella rangaistun vahingoksi.

Sen sijaan, jos kurinpitorangeistus on jätetty määräämättä tai päätös on vapauttava, asianomistaja on saattanut esitutkinnassa suosua kurinpitomenettelyyn, mutta vaatinut rangaistusta, ja päätös onkin hänen mielestään liian lievä. Asianomistajalla ei olisi tässä tilanteessa tosiasiallista mahdollisuutta harkita 67 §:n mukaista ylimääräistä muutoksenhakua, ellei hän saa tietoa kurinpitorkaisusta.

Päätöksen tiedoksiantokappaleeseen olisi merkittävä aika, jolloin se on annettu tiedoksi kurinpitorangeistukseen määrätylle. Päätöksen tiedoksiantokappaleeseen tulisi sisältyä osoitus siitä, millä tavalla kurinpitorangeistukseen määrätty voi saattaa asian ylemmän kurinpitoesimiehen tai tuomioistuimen ratkaistavaksi (muutoksenhakuohjeaus).

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 26 päivänä lokakuuta 2004 annetussa päätöksessään (230/4/03) kiinnittänyt huomiota siihen, että kurinpitovalituksen tekemisohejeisiin ei ollut merkitty päivämäärää, jolloin valitus on viimeistään jätettävä. Päätöksessä viitataan siihen, että rangaistusvaatimuksen vastustamisesta on ilmoitettava kihlakunnansyyttäjälle viikon kuluessa sen tiedoksisaannista ja siihen, että rangaistusvaatimuslomakkeeseen on merkitty viimeinen vastustamispäivä oikeusministeriön ohjeen mukaisesti. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan vastaavaa käytäntöä voitaisiin pitää perusteltuna myös kurinpitovalitusta koskevissa muutoksenhakuohjeissa varsinkin, kun valituksen tekemiseen on aikaa vain kolme päivää. Apulaisoikeusasiamies esitti pääesikunnan harkittavaksi, olisiko käytössä olevaa rangaistuskorttilomaketta aiheutta täydentää siten, että siihen merkittäisiin kurinpitovalituksen tekemisen viimeinen määräpäivä.

Jos kurinpitorangeistus on 52 §:n 2 momentin mukaan jätetty määräämättä, olisi päätöksestä 2 momentin mukaan viipymättä ilmoitettava todistettavasti asianosaisille. Jos asiassa on laadittu esitutkintapöytäkirja, olisi siihen lisäksi tehtävä merkintä ratkaisusta.

Vapauttavasta kurinpitopäätöksestä olisi 3 momentin mukaan viipymättä ilmoitettava todistettavasti asianosaisille. Jos asiassa on

laadittu esitutkintapöytäkirja, on siihen lisäksi tehtävä merkintä ratkaisusta.

Pykälän 1 ja 2 momentin sääntelyä vastaavat säännökset ovat nykyisin sotilaskurinpitotoasetuksen 9 §:ssä, josta ne siis siirrettäisiin lakiin. Uutena lisättäisiin 3 momentin säännös vapauttavan kurinpitopäätöksen tiedoksiantamisesta. Säännös vastaisi nykykäytäntöä.

Asianosaisen oikeudesta ylimääräiseen muutoksenhakuun säädettäisiin jäljempänä.

7 luku. Muutoksenhaku

55 §. Muutoksenhakuoikeus. Joukkoyksikön komentajan, perusyksikön päällikön tai perusyksikön vääpelin kurinpitoa koskevaan päätökseen saisi 1 momentin mukaan ensin hakea muutosta *ratkaisupyynnöllä* joukko-osaston komentajalta.

Joukko-osaston komentajan tai häntä ylemmän kurinpitoesimiehen kurinpitopäätökseen ja joukko-osaston komentajan 1 momentissa tarkoitetun ratkaisupyynnön perusteella antamaan päätökseen saisi 2 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla (*kurinpitovalitus*). Toimivaltaisesta tuomioistuimesta säädettäisiin sotilasoikeudenkäyntilain 5 ja 6 §:ssä.

Nykyisin muutoksenhakuoikeudesta säädetään sotilaskurinpitolain 34 §:ssä. Kurinpitoasiassa määrättyyn kurinpito-ohjenukseen ei saa tällä hetkellä hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakuoikeutta ehdotetaan laajennettavaksi. Joukkoyksikön komentajan, perusyksikön päällikön ja perusyksikön vääpelin kurinpitoa koskevaan päätökseen saisi pyytää ensin ratkaisua joukko-osaston komentajalta uudella ratkaisupyynnömenettelyllä. Puolustusvoimien sisäisellä menettelyllä olisi mahdollista korjata kurinpitomenettelyssä tapahtuneet virheet ja välttää turhaan kuormittamasta tuomioistuinta suhteellisen vähäisten tekojen osalta.

Joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön perusteella tekemään päätökseen saisi hakea muutosta tuomioistuimelta. Joukko-osaston komentajan tai häntä ylemmän kurinpitoesimiehen kurinpitopäätöksistä valitettaisiin suoraan tuomioistuimeen. Esitetty muutoksenhakumenettely takaa kurinpitorangeistukseen määrätylle mahdollisuuden

kaikissa tilanteissa saattaa asia tuomioistuinkäsittelyyn.

Muutos merkitsisi paitsi muutoksenhakuoikeuden laajentamista, myös heikennystä siltä osin, että joukkoyksikön komentajan asevelvollisena palvelevalle määräämästä varoituksesta ei enää voisi valittaa suoraan tuomioistuimeen vaan ensin olisi tehtävä ratkaisupyynnö joukko-osaston komentajalle. Varoitusta käytetään varsin harvoin asevelvollisena palvelevien kurinpitoseuraamuksena. Heikennys ei siten olisi käytännössä merkittävä ottaen huomioon myös, että ratkaisupyynnön perusteella annettuun päätökseen saisi hakea muutosta. Heikennys koskisi myös joukkoyksikön komentajan määräämää poistumiskieltoa ja perusyksikön päällikön määräämää varoitusta. Muutoksen vaikutusta arvioitaessa on otettava huomioon myös jäljempänä ehdotettava hyvityssääntely ja se, että kurinpitoasiat käsitellään nopeasti. Kurinpitojärjestelmän on myös syytä olla riittävän selkeä, ilman lukuisia menettelyvariaatioita.

Sotilasoikeudenkäyntilain 5 §:n mukaan sotilasoikeudenkäyntiasia käsitellään sen joukko-osaston sijoituspaikkakuntaa lähinnä olevassa lain 1 §:n 2 momentissa tarkoitetussa yleisessä alioikeudessa, jossa vastaaja palvelee taikka jossa hän on viimeksi palvelut tai ollut velvollinen palvelemaan. Viittauksella 1 §:n 2 momenttiin tarkoitetaan sitä, että tietyt alioikeudet on määrätty käsittelemään sotilasoikeudenkäyntiasioita. Sotilasoikeudenkäyntiasian saa käsitellä myös se 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu yleinen alioikeus, joka on lähinnä rikoksen tekopaikkakuntaa taikka vastaajan asuin- tai oleskelupaikkakuntaa, jos tämä esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsotaan soveliaaksi. Jos vastaaja on syytteessä useista sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävistä rikoksista, ne saa tutkia se 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu yleinen alioikeus, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen.

Sotilasoikeudenkäyntilain 6 §:n mukaan sotilasoikeudenkäyntiasian käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeus, milloin vastaajana on joukko-osaston komentaja tai vähintään majurin arvoinen upseeri

taikka vähintään majurin virkaa vastaavassa muussa sotilasvirassa palveleva henkilö.

Vain kurinpitorangeistukseen määrättyllä tai sillä, jolle on 52 §:n 2 momentin mukaisesti jätetty kurinpitorangeistus määräämättä, olisi kurinpitoprosessissa muutoksenhakuoikeus, kuten nykyisinkin. Tästä säädettäisiin selvyuden vuoksi nimenomaisesti 3 momentissa. Koska asianomistajan suostumus on edellytys kurinpitomenettelylle, ei ole tarkoituksenmukaista, että myös asianomistajalla olisi oikeus hakea muutosta.

56 §. Väliaikaismääräys. Jos kurinpitopäätös voidaan panna lainvoimaa vailla täytäntöön, joukko-osaston komentaja voisi 55 §:n 1 momentissa tarkoitetun ratkaisupyynnön ja tuomioistuin 55 §:n 2 momentissa tarkoitetun kurinpitovalituksen johdosta ennen asian ratkaisemista erityisestä syystä määrätä, ettei kurinpitopäätöstä ole toistaiseksi pantava täytäntöön tai täytäntöönpanoa jatkettava.

Nykyisen sotilaskurinpitolain 39 §:n mukaan kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytyksettä, kun valitukselle säädetty määräaika on päättynyt tai kun valitus on tuomioistuimessa ratkaistu. Täytäntöönpanoon voidaan rangaistun kirjallisella suostumuksella ryhtyä aikaisemminkin. Arestin ja tuomioistuimen tuomitseman poistumisrangaistuksen täytäntöönpano voidaan aloittaa, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa. Ehdotettu säännös muuttaisi siis nykytilaa siten, että vain joukko-osaston komentajan tai tuomioistuimen määräys voisi estää päätöksen täytäntöönpanon. Muutoksenhaulla tai rangaistun suostumuksella ei olisi vaikutusta täytäntöönpanoon.

Säännöstä on tarkoitettu sovellettavan vain poikkeuksellisesti eli ”erityisestä syystä”. Erityinen syy voisi olla käsillä lähinnä niissä tilanteissa, joissa ratkaisupyynnön käsittelijä tai tuomioistuin havaitsee kurinpitopäätöksessä tai kurinpitomenettelyssä sellaisen virheen tai puutteen, joka tulee johtamaan päätöksen kumoamiseen tai seuraamuksen lieventämiseen. Erityisenä syynä ei voida pitää pelkästään sitä, että rangaistu on pyytänyt täytäntöönpanon keskeytystä.

Täytäntöönpanon aloittamisesta säädettäisiin 70 §:ssä.

Säännöksen sijoittamiskohtaa laissa harkittaessa on kiinnitetty huomiota siihen, että yleensä päätöksen täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään täytäntöönpanolaissa (ulosottokaari (705/2007) 2 luku ja sakon täytäntöönpanosta annettu laki (672/2002) 2 §). Keskeyttämistä koskeva säännös voi olla täytäntöönpanolaissakin (ulosottokaari 2 luvun 13 §), mutta koska yleensä keskeyttäminen on poikkeuksellista ja siitä päättää yleensä tuomioistuin, ja tässä tapauksessa mahdollisesti myös joukko-osaston komentaja, keskeyttämistä tai muuta väliaikaista määräystä koskeva säännös on yleensä menettelylaissa tai erityislain prosessisääntelyn osana (lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki (361/1983) 17 §, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettu laki (619/1996) 13 § ja holhoustoimesta annettu laki (442/1999). Säännöksen sijoittamista ehdotetulla tavalla voidaan puoltaa havainnollisuudella.

57 §. Ratkaisupyynnön sisältö. Ratkaisupyynnössä olisi kirjallisesti ilmoitettava:

- 1) kurinpitopäätös, johon muutosta haetaan;
- 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta;
- 3) mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäviksi;
- 4) perusteet, joilla muutosta vaaditaan, ja miltä osin päätöksen perustelut ratkaisupyynnön tekijän mielestä ovat virheelliset.

58 §. Ratkaisupyynnön tekeminen. Määräaika 55 §:n 1 momentissa tarkoitettua ratkaisupyynnön varten olisi seitsemän päivää siitä päivästä, jona kurinpitopäätös annettiin tiedoksi. Seitsemän päivän määräaika on perusteltu 61 §:n kohdalla. Ratkaisupyynnön toimittamisessa noudatettaisiin, mitä 61 §:n 2–4 momentissa valituksen tekemisestä säädetään. Määräajan jälkeen saapunutta ratkaisupyynnön ei tutkittaisi.

Valituksen täydennyttämistä koskevan 63 §:n 2 momentin soveltaminen sopisi huonosti puolustusvoimien sisällä tapahtuvaan ratkaisupyynnönmenettelyyn. Tarkoituksena on, että määräajassa saapunut ratkaisupyynnön pyritään aina tutkimaan. Jos ratkaisupyynnön on niin puutteellinen, ettei joukko-osaston komentaja voi sen perusteella tehdä päätöstä, puutteet tulee selvittää 59 §:n 1 momentin

mukaisessa ratkaisupyynnön tekijän kuulemisessa.

59 §. Joukko-osaston komentajan päätös ratkaisupyynnön. Joukko-osaston komentaja antaisi 1 momentin mukaan kirjallisen päätöksen 55 §:n 1 momentissa tarkoitettuun ratkaisupyynnön. Kurinpitopäätöksen tehneen kurinpitoesimiehen olisi toimitettava joukko-osaston komentajalle asiassa kertynyt aineisto ja lausuntonsa ratkaisupyynnöstä. Joukko-osaston komentaja voisi kuulla ratkaisupyynnön tekijää ja kurinpitopäätöksen tehnyttä kurinpitoesimiestä, jos se edistää asian ratkaisemista.

Joukko-osaston komentaja voisi 2 momentin mukaan ratkaisupyynnön johdosta kumota kurinpitopäätöksen, lieventää määrättyä kurinpitorangeistusta tai pysyttää päätöksen ennallaan. Joukko-osaston komentaja ei voisi muuttaa kurinpitopäätöstä ratkaisupyynnön tekijän vahingoksi. Ratkaisupyynnöstä tehtävän päätöksen sisältöön sovellettaisiin, mitä 53 §:ssä kurinpitopäätöksen sisällöstä säädetään. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että päätöksessä olisi

- 1) asian ratkaissut kurinpitoesimies ja päätöksen tekemispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) muutoksenhaun sisältö;
- 4) perustelut;
- 5) sovelletut lainkohdat;
- 6) muutoksenhaun lopputulos.

Joukko-osaston komentajan olisi 3 momentin mukaan annettava päätös ratkaisupyynnön seitsemän päivän kuluessa siitä, kun ratkaisupyynnön on saapunut. Tällä pyritään varmistamaan se, että kurinpitomenettelyn joutuisuusvaatimus toteutuu jatkossakin muutoksenhakuoikeudesta huolimatta.

Pykälän 4 momenttiin otettaisiin informatiivisuuden vuoksi viittaus, jonka mukaan muutoksenhausta joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön antamaan päätökseen säädetään 55 §:n 2 momentissa. Selvää on, että jos muutosvaatimus on kokonaan hyväksytty, ei ratkaisupyynnön tekijällä ole muutoksenhakuinnostia. Tällöin tuomioistuin jättäisi valituksen tutkimatta. Joukko-osaston komentajan olisi liitettävä ratkaisupyynnöstä tehtyyn päätökseen kirjallinen muutoksenhakuohjaus.

60 §. Kurinpitovalituksen sisältö. Valituskirjelmästä säädettäisiin jatkossa entistä yksityiskohtaisemmin.

Valituskirjelmässä, joka osoitetaan asianomaiselle tuomioistuimelle, olisi 1 momentin mukaan mainittava:

1) kurinpitopäätös, johon muutosta haetaan;

2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta;

3) mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäviksi;

4) perusteet, joilla muutosta vaaditaan, ja miltä osin päätöksen perustelut valittajan mielestä ovat virheelliset;

5) todisteet, joihin halutaan nojautua, ja mitä kullakin todisteella halutaan näyttää toteen;

6) mahdollinen pyyntö asian käsittelemisestä kirjallisessa menettelyssä.

Valituskirjelmässä voisi esittää todisteita, koska on mahdollista, että asia on ratkaistu kurinpitomenettelyssä, vaikka valittaja katsoo näytön olleen epäselvä tai ristiriitainen.

Valituskirjelmässä olisi 2 momentin mukaan ilmoitettava asianosaisten nimet ja heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä taikka avustajansa yhteystiedot, se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kehotukset, kutsut ja ilmoitukset voidaan valittajalle lähettää sekä asianosaisten, todistajan tai muun kuultavan puhelinnumerot. Asianosaisten sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot olisi myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava. Mainittuja tietoja ei kuitenkaan tarvitsisi ilmoittaa, jos ne ilmenevät esitutkintapöytäkirjasta tai muusta tuomioistuimelle muutoin toimitettavasta aineistosta.

Valituskirjelmä olisi 3 momentin mukaan valittajan tai, jollei hän ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava.

Kirjelmään olisi 4 momentin mukaan liitettävä ne asiakirjat, joihin valittaja vetoaa ja jotka eivät ole tuomioistuimelle muutoin toimitettavassa aineistossa.

Nykyisin sääntelyä on sotilaskurinpitolain 35 §:ssä ja -asetuksen 16 §:n 1 momentissa. Sääntelyssä otettaisiin jatkossa paremmin huomioon oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 15 § ja 16 §.

61 §. Kurinpitovalituksen tekeminen. Määräaika 55 §:n 2 momentissa tarkoitettua valitusta varten olisi 1 momentin mukaan seitsemän päivää siitä päivästä, jona asianomainen päätös annettiin tiedoksi.

Nykyisin kurinpitovalitus on sotilaskurinpitolain 35 §:n 1 momentin mukaan toimitettava viimeistään kolmantena päivänä sen jälkeen, kun kurinpitopäätös on annettu asianomaiselle tiedoksi. Määräaikaa on syytä pidentää, koska se on kurinpitomenettelyn joutisuusvaatimuskin huomioon ottaen liian lyhyt. Muussa lainsäädännössä valitusaika on vähintään viikko.

Valitusajan pidentäminen olisi tarpeen myös avustajan hankkimisen mahdollistamiseksi. Avustajia käyttävät lähinnä ammattisotilaat. Pidentämisen ei arvioida vaikuttavan kurinpitoasioiden käsittelyaikoihin, koska ehdotetaan, että seuraamukset kurinpitosakkoa ja varoitusta lukuun ottamatta voitaisiin yleensä panna täytäntöön muutoksenhastusta huolimatta. Lisäksi on otettava huomioon, että rangaistulle tulisi määrätä hyvitys, jos häntä oltaisi rangaistu aiheetta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 26 päivänä lokakuuta 2004 annetussa päätöksessään (230/4/03) kiinnittänyt huomiota siihen, että kurinpitovalituksen tekemisohjeisiin ei ollut merkitty päivämäärää, jolloin valitus on viimeistään jätettävä, kuten 54 §:n perusteissa on selostettu.

Valituskirjelmä olisi 2 momentin mukaan toimitettava määräaikana kurinpitopäätöksen tehneelle kurinpitoesimiehelle tai 55 §:n 2 momentissa tarkoitettulle tuomioistuimelle. Ratkaisupyyntö tai valituskirjelmä saataisiin toimittaa myös sen perusyksikön päällikölle tai perusyksikön vääpelille, jossa muutoksenhakija palvelee, taikka joukko-osaston päivystäjälle.

Jos valittaja palvelee yksiköstään erillään olevassa joukossa tai merellä olevassa aluksessa, ratkaisupyyntö tai valituskirjelmä saataisiin 3 momentin mukaan toimittaa myös joukon tai aluksen päällikölle. Jos valittaja on vapautensa menettäneenä, ratkaisupyyntö tai valituskirjelmä saataisiin toimittaa myös päävartion tai muun säilytystilan esimiehelle.

Jos valituskirjelmä on toimitettu muulle 2 tai 3 momentissa tarkoitettulle viranomaiselle kuin tuomioistuimelle, vastaanottajan olisi

4 momentin mukaan merkittävä kirjelmään sen saapumisaika ja toimitettava kirjelmä viivytystä asian ratkaiselle kurinpi-toesimiehelle.

Säännökset ratkaisupyynnön tai valituskir-jelmän toimittamisesta vastaisivat sotilasku-rinpitolain 35 §:n 1 momenttia ja -asetuksen 17 ja 18 §:ää muutoin, mutta sanamuotoja nykyaikaistettaisiin. Ehdotetun 4 momentin säännöstä tarkennettaisiin nykytilaan verrat-tuna siten, että ei säädettäisi yleisesti muulle viranomaiselle toimittamisesta vaan yksilöi-täisiin muu viranomainen tarkoittamaan 2 tai 3 momentissa säädettyjä viranomaisia. Sään-nöstä on käytännössä tulkittu näin nykyisin-kin.

62 §. Kurinpitoesimiehen velvollisuudet. Kurinpitoesimiehen velvollisuudet koottai-siin jatkossa selvyyden vuoksi samaan pykä-lään. Sääntely on nykyisin sotilaskurinpito-lain 35 §:n 2 momentissa, 36 §:n 1 momen-tissa ja sotilaskurinpitoasetuksen 16 §:n 2 momentissa.

Selvyyden vuoksi 1 momentissa säädettäi-siin, että valittajalla on oikeus käyttää avusta-jaa ja että valittajan oikeus laatia valituskir-jelmä on turvattava. Oikeus avustajan käyt-tämiseen on tarkoitettu koskemaan koko muutoksenhakuprosessia eli myös ratkaisu-pyyntövaihetta. Kurinpitoesimiehen olisi huolehdittava siitä, että valittajalla on mah-dollisuus hankkia avustaja ja laatia valitus-kirjelmä sekä osallistua kurinpitovalituksen tuomioistuinkäsittelyyn.

Kurinpitopäätöksen tehneen kurinpitoesi-miehen olisi 2 momentin mukaan välittömäs-ti toimitettava valituskirjelmä 55 §:n 2 mo-mentissa tarkoitettua tuomioistuimen kansli-aan ja liitettävä siihen kurinpitoasiassa laadi-ttu esitutkintapöytäkirja, mahdollinen ratkai-supyynnön tehty päätös ja muu kertynyt asiakirja-aineisto sekä lausuntonsa asiassa.

Jos kurinpitovalitus on toimitettu suoraan tuomioistuimeen, kurinpitoesimiehen olisi 3 momentin mukaan tuomioistuimen pyyn-nöstä toimitettava tuomioistuimelle kurinpi-toasiassa laadittu esitutkintapöytäkirja ja muu kertynyt asiakirja-aineisto sekä 2 momentissa tarkoitettu lausuntonsa.

63 §. Valmistelu tuomioistuimessa. Kurin-pitovalitus tulisi 1 momentin mukaan vireille, kun valituskirjelmä on saapunut 55 §:n

2 momentissa tarkoitettua tuomioistuimen kansliaan. Vastaava sääntely on nykyisin so-tilaskurinpitolain 35 §:n 3 momentissa.

Jos valitus on puutteellinen ja sen täyden-täminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tarpeen, valittajaa olisi 2 momentin mukaan kehoitettava korjaamaan puute tuomioistui-men määräämässä ajassa uhalla, että valitus voidaan jättää tutkimatta. Jos valittaja ei noudata kehoitusta ja valitus on niin puutteel-linen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perus-taksi, valitus jätettäisiin tutkimatta.

Jos valituskirjelmä on toimitettu suoraan tuomioistuimeen, tuomioistuimen olisi 3 momentin mukaan viipymättä pyydetävä kurinpitoesimiehellä lausunto valituksen joh-dosta, jollei tuomioistuin jätä valitusta tutki-matta tai se ole muutoin ilmeisen tarpeetonta. Lausunto olisi annettava tiedoksi valittajalle.

Pääsääntö olisi, että lausunto pyydetäisiin asian ratkaiselta kurinpitoesimiehellä. Jos asian ratkaissut kurinpitoesimies olisi esty-nyt, lausunnon voisi antaa valittajan muikin kurinpitoesimies. Kun lausunnon antaminen on esimiehen virkavelvollisuus, ei ole tarpeen asettaa erityisiä määräaikoja tai uhkia lausunnon antamiselle. Lausunnoksi riittäisi myös, ettei valituksessa ole tuotu esille seik-koja, jotka edellyttäisivät päätöksen muutta-mista. Lausunto olisi yleensä käytännössä pe-rusteltua pyytää vasta valituksen täydentämi-sen jälkeen, mutta koska täydentäminen voi-nee periaatteessa koskea myös seikkaa, josta kurinpitoesimiehellä ei ole mitään intressiä lausua, asia jätettäisiin tuomioistuimen har-kintaan.

Lausunto voitaisiin jättää pyytämättä, jos valitus jätetään tutkimatta. Perusteella ei olisi merkitystä. Kysymykseen tulisi esimerkiksi valituksen tekeminen liian myöhään tai se, ettei valitus kelpaa oikeudenkäynnin perus-taksi. Muu syy voisi olla se, että valitus hylät-tään heti tai täydentämisen jälkeen. Hylkää-minen voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun muutosvaatimus on oikeudelli-sesti mahdoton, kuten silloin, jos esimerkiksi pyydetään poistumisrangaistuksen muutta-mista ehdolliseksi, koska laki ei tunne tällais-ta seuraamusta. Säännökset korostaisivat menettelyn nopeutta ja olisivat proses-siekonomian kannalta perusteltuja.

Jos tuomioistuin katsoo, että asia on ratkaistava valittajan muutosvaatimusten mukaisesti, tuomioistuin voisi 4 momentin mukaan antaa tällaisen pääasiaratkaisun. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että jos valitus on selvästi perusteltu, esimerkiksi kurinpitoesimies on lain vastaisesti määrännyt arestirangaistuksen, ja kaikki valittajan muutosvaatimukset hyväksytään, ei ole aihetta viedä asiaa pääkäsittelyyn vaan se voidaan ratkaista heti valmistelussa.

64 §. Pääkäsittely tuomioistuimessa. Jollei 63 §:stä muuta johdu, kurinpitovalitusasiassa järjestettäisiin 1 momentin mukaan pääkäsittely. Asia voitaisiin kuitenkin käsitellä kirjallisessa menettelyssä valittajan pyynnöstä. Pyyntöä huolimatta tuomioistuin voisi toimittaa pääkäsittelyn katsoessaan sen tarpeelliseksi.

Tuomioistuin kutsuisi 2 momentin mukaan valittajan pääkäsittelyyn. Kutsussa olisi ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana ja missä pääkäsittely toimitetaan. Tuomioistuin voisi tarvittaessa omasta aloitteestaan tai kurinpitoesimiehen pyynnöstä erityisestä syystä kutsua kurinpitoesimiehen pääkäsittelyyn. Asia saataisiin tutkia ja ratkaista valittajan tai kurinpitoesimiehen poissaolosta huolimatta.

Asia voitaisiin ratkaista valittajan poissaolosta huolimatta, koska kurinpitoasiat ovat luonteeltaan vähäisiä. Nykyisin vastaava säännös on sotilaskurinpitolain 36 §:n 2 momentissa. Asia saataisiin ratkaista myös kurinpitoesimiehen poissaolosta huolimatta. Tämä tulisi kyseeseen silloin, kun kurinpitoesimies on erityisestä syystä pyytänyt tulla kuulluksi, koska tuomioistuin kutsuisi kurinpitoesimiehen omasta aloitteestaan lähinnä lisäselvitystä saadakseen. Tarkoituksena on, että kurinpitoesimiestä ei pääsääntöisesti kutsuttaisi, koska hän on jo toimittanut tuomioistuimelle lausuntonsa asiassa.

65 §. Asian ratkaiseminen ja muutoksenhakukiello. Asia ratkaistaisiin 1 momentin mukaan pääkäsittelyssä esitetyn aineiston ja kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Tuomioistuimen olisi omasta aloitteestaan tutkittava, onko kurinpitovalituksessa tarkoitettu asia saatu tutkia ja ratkaista kurinpitomenettelyssä, ja tarvittaessa poistettava kurinpitopäätös. Tuomioistuin ei saisi muuttaa kurinpitopäätöstä valittajan vahingoksi.

Selvyyden vuoksi laissa säädettäisiin siis siitä, että tuomioistuin tutkii viran puolesta, onko asia käsitelty oikeassa menettelyajassa. Kysymys olisi siis prosessinedellytyksiin luettavasta seikasta. Jos tuomioistuin katsoo, ettei asia kuulunut kurinpitomenettelyyn, kurinpitopäätös on poistettava.

Käytännössä kun tuomioistuimen ratkaisu saapuu sotilasviranomaiselle, kurinpitoesimies on yhteydessä sotilaslakimieheen tai oikeusupseeriin. Asia siirretään joukko-osaston komentajan tai pääesikunnan päätettäväksi sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:n mukaisen harkinnan tekemistä varten. Asia joko lähetetään syyttäjälle syyteharkintaan sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:n 1 momentin mukaisesti tai jätetään syyttäjälle lähettämättä, jos sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:n 2 momentin mukaiset perusteet ovat olemassa.

Jos kurinpitopäätös kumotaan taikka poistetaan, valtion velvollisuudesta korvata valittajan oikeudenkäyntikulut noudatettaisiin 2 momentin mukaan soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 9 luvun 1 a §:n 1 momentissa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta säädetään. Jos kurinpitopäätös kumotaan tai poistetaan osaksi, noudatetaan vastaavasti, mitä mainitun pykälän 2 momentissa säädetään.

Säännöstä on tarkoitettu sovellettavan siten, että valittajan oikeudenkäyntikulut korvattaisiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisesti riippumatta siitä, kumottaisiinko tai poistettaisiinko kurinpitopäätös aineellisella vai prosessuaalisella perusteella.

Tuomioistuimen kurinpitovalitusasiassa antamaan päätökseen ei saisi jatkossakaan 3 momentin mukaan hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin eli valittamalla. Sääntely on nykyisin sotilaskurinpitolain 37 §:n 2 momentissa. Tämä koskee jatkossa niin suoraan tuomioistuimeen tehtäviä valituksia kuin ratkaisupyyntöön tehdystä päätöksestä tuomioistuimeen tehtäviä valituksia.

66 §. Erinäisiä säännöksiä. Tuomioistuin saisi 1 momentin mukaan lähettää tässä luvussa tarkoitettut kutsut ja kehotukset valittajan viimeksi ilmoittamaan osoitteeseen, johon asiaa koskevat kehotukset, kutsut ja ilmoitukset voidaan lähettää. Säännös vastaa

oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 28 §:n 1 momenttia, joka koskee valitusasian käsittelyä hovioikeudessa.

Kurinpitovalituksen käsittelyssä muutoin noudatettaisiin 2 momentin mukaan, mitä sotilasoikeudenkäyntilaissa rikosasioiden käsittelystä säädetään. Säännös on nykyisin sotilaskurinpitolain 36 §:n 2 momentissa.

67 §. *Asianosaisen oikeus ylimääräiseen muutoksenhakuun.* Kurinpitoasian asianosaisen oikeudesta ylimääräiseen muutoksenhakuun olisi 1 momentin mukaan voimassa, mitä ylimääräisestä muutoksenhausta oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säädetään. Kantelukirjelmä tai hakemus olisi tehtävä 55 §:n 2 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle kuuden kuukauden kuluessa kurinpitopäätöksen tekemispäivästä. Menetetyn määräjän palauttamista olisi haettava 30 päivän kuluksena esteen lakkaamisesta. Ylimääräistä muutoksenhakua on kuvattu tarkemmin jäljempänä 126 §:n perusteluissa.

Oikeus ylimääräiseen muutoksenhakuun olisi siis rangaistun lisäksi asianomistajalla. Kyseeseen tulisi lähinnä tilanne, jossa asia on ratkaistu kurinpitomenettelyssä, vaikka asianomistaja on nimenomaan vaatinut tuomioistuinkäsittelyä. Asianomistajan muutoksenhakuintressi lienee poikkeuksellinen, sillä hän voi vaatia asian ratkaisemista tuomioistuimessa, kunnes kurinpitopäätös on tehty. Tätä on kuvattu edellä tarkemmin kurinpitomenettelyn edellytysten yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa olisi selvyden vuoksi viittaussäännös 126 §:ään, jossa säädetään kurinpitoesimiehen oikeudesta hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista.

68 §. *Hyvitys.* Rangaistulle olisi 1 momentin mukaan annettava hyvitys siltä osin kuin kurinpitopäätöksessä määrätty seuraamus on pantu täytäntöön ja kurinpitopäätös on lopullisesti kumottu tai poistettu tai kurinpitorangeaistusta on lievennetty. Joukko-osaston komentaja päättäisi hyvityksestä. Hyvitystä koskeva sääntely olisi uusi.

Jos kurinpitorangeistus on täytäntöönpanu osittain, maksetaan rangaistulle hyvitys täytäntöönpanulta osalta. Hyvityksen rahamäärästä säädetäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Tarkoituksena on, että hyvityspäätöksen tekemiseen ei liittyisi varsinaista harkintavaltaa vaan hyvitys olisi aina määrättävä, kun pykälässä säädetty edellytykset täyttyvät. Tästä syystä ei ole tarvetta säätää hyvityspäätöstä koskevaa muutoksenhakuoikeutta.

Hyvitysoikeus koskisi vain kurinpitomenettelyssä määrättyjä seuraamuksia, ei siis esimerkiksi sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa tuomioistuimenmenettelyssä tuomittuja seuraamuksia.

8 luku. Täytäntöönpano

69 §. *Täytäntöönpanosta vastaavat virkamiehet.* Kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanosta huolehtisi 1 momentin mukaan sen perusyksikön päällikkö, jossa rangaistu palvelee, taikka muu lähin kurinpitoesimies. Joukko-osastossa voitaisiin määrätä riittävän koulutuksen saanut virkamies huolehtimaan täytäntöönpanosta.

Päävartiossa tai muualla puolustusvoimissa täytäntöönpanotavien arestirangaistusten yhteenlaskeminen kuuluisi 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetulle virkamiehelle. Rangaistulle olisi pyynnöstä annettava todistus siitä, miten yhteenlaskeminen on toimitettu.

Pykälä vastaisi voimassa olevan sotilaskurinpitoasetuksen 21 §:ää muutoin, mutta täytäntöönpanosta huolehtivan esimiehen sijaan säädetäisiin virkamiehestä, joka huolehtii täytäntöönpanosta. Joukko-osastossa voidaan määrätä esimerkiksi oikeusupseeri huolehtimaan täytäntöönpanosta eikä oikeusupseeri välttämättä toimi kenenkään esimiehenä.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin selvyden vuoksi viittaussäännös, jonka mukaan toimivaltaisista viranomaisista kurinpitosakon ja sakon täytäntöönpanossa säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa.

70 §. *Täytäntöönpanon aloittaminen.* Edellä 69 §:n 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen tulisi viipymättä aloittaa kurinpitopäätöksessä määrätyn muun seuraamuksen kuin varoituksen täytäntöönpano heti päätöksen tekemisen jälkeen. Varoitus saataisiin panna täytäntöön vasta sen määrävän päätöksen tultua lainvoimaiseksi. Kurinpitosakon täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään sakon

täytäntöönpanosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa.

Nykyisin kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanoon saa ryhtyä vasta, kun päätös on lainvoimainen. Jatkossa vain varoituksen tai kurinpitotosakon määräämistä koskevan päätöksen tulisi siis olla lainvoimainen. Tämä on kurinpitomenettelyn toimivuuden kannalta välttämätöntä, koska ilman mahdollisuutta välittömään täytäntöönpanoon aiheettomien, yksinomaan valituksen lykkäävän vaikutuksen vuoksi tehtävien valitusten määrän voidaan arvioida lisääntyvän huomattavasti. Tämä koskee erityisesti poistumiskieltoja. Ilman mahdollisuutta välittömään täytäntöönpanoon laajennettu muutoksenhakuoikeus tekisi kurinpitomenettelyn kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta merkitykseltömäksi. Lisäksi mahdollinen tuomioistuinkäsittely kestänee niin pitkään, että täytäntöönpano venyisi tarpeettoman kauan.

71 §. Täytäntöönpanon keskeyttäminen tai lykkääminen. Täytäntöönpano olisi 1 momentin mukaan heti keskeytettävä tai sitä ei saisi aloittaa, jos joukko-osaston komentaja tai tuomioistuin antaa 56 §:ssä tarkoitetun määräyksen. Tästä säädettäisiin selvyyden vuoksi.

Kurinpitomenettelyä valvova esimies saisi 2 momentin mukaan määrätä kurinpitomenettelyssä määrätyn kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanon lykättäväksi tai keskeytettäväksi, jos hän on valvonnan yhteydessä havainnut kurinpitopäätöksessä olennaisen virheen.

Joukko-osaston komentaja voisi lykätä kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanoa tai keskeyttää täytäntöönpanon, jos rangaistun tai ojennetun terveydentila niin vaatii taikka jos on muu erityisen painava syy. Säännös olisi yhdenmukainen asevelvollisuuslain 59 §:n kanssa, jonka mukaan asevelvolliselle voidaan myöntää lupa lyhytaikaisesti poistua 57 §:ssä tarkoitetusta palveluspaikasta:

- 1) lääkärinlausunnon perusteella sairaudetta tai vammautumisen toipumisen takia;
- 2) lähiomaisen kuolemantapauksen tai tämän äkillisen vakavan sairauden takia;
- 3) muun henkilökohtaisen pakottavan syyn takia.

Asevelvollisuuslain 59 §:ssä tarkoitetun asian käsittelee ja ratkaisee perusyksikön

päällikkö, joukkoyksikön komentaja, joukko-osaston komentaja tai kertausharjoituksen johtaja. Pääesikunta antaa tarkempia määräyksiä toimivallan määräytymisestä.

Asevelvollisuuslain 59 §:n mukaisen luvan myöntäminen lykkäisi tai keskeyttäisi siis täytäntöönpanon.

Ehdotetut 2 ja 3 momentti vastaisivat nykyisen sotilaskurinpitolaan 41 §:ää.

72 §. Muistutuksen täytäntöönpano. Muistutus olisi 1 momentin mukaan henkilökohmainen ja annettaisiin rangaistulle kirjallisena. Säännös vastaisi nykyisen sotilaskurinpitoasetuksen 36 §:ää. Tällä tarkoitettaisiin nykyiseen tapaan sitä, että muistutus on yksityinen. Kurinpitoesimiesten koulutuksessa on käytännössä erityisesti korostettu seuraamuksen yksityistä luonnetta. Jatkossakin tulee kiinnittää huomiota siihen, että muistutus annetaan kahdenkesken.

Muistutuksen täytäntöönpano raukeaisi 2 momentin mukaan rangaistun kotiuttamiseksi tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua muistutuksen määräämisestä. Nykyisen sotilaskurinpitolaan 47 §:n 2 momentin mukaan kaikkien kurinpito-ojennusten täytäntöönpano raukeaa ojennetun kotiuttamiseksi tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määräämisestä. Säätely säilyisi näin ollen ennallaan, mutta raukeamisesta säädettäisiin kunkin seuraamuslajin täytäntöönpanoa koskevassa pykälässä.

73 §. Ylimääräisen palveluksen täytäntöönpano. Ylimääräisenä palveluksena määrättäisiin 1 momentin mukaan suoritettavaksi muuta kuin palvelusohjelman mukaista työtä.

Yksi kerta ylimääräistä palvelusta koostuisi yhdestä kahden tunnin kestoisesta jaksosta päivässä.

Ylimääräistä palvelusta ei saisi 3 momentin mukaan panna täytäntöön siten, että se ylläpitämisen tai muun syyn johdosta saattaisi vahingoittaa ojennetun terveyttä taikka aiheuttaa olennaista haittaa hänen palvelustehtäviensä suorittamiselle.

Pykälä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitoasetuksen 35 §:ään muutoin, mutta vuoroluettelon mukaisesti toistuvasta tai muusta palveluksesta luovuttaisiin ylimääräisen palveluksen muotoina. Nämä nykyisen sotilas-

kurinpitoasetuksen mainitsevat ylimääräisen palveluksen muodot soveltuivat lähinnä aikaan, jolloin varusmiehet huolehtivat keittiötehtävistä ja vastaavista. Jatkossa ylimääräinen palvelus kestäisi yhdenvertaisuuden vuoksi yksiselitteisesti aina kaksi tuntia päivässä, kun se nyt kestää enintään kaksi tuntia päivässä.

Ylimääräisen palveluksen osalta on paikoin nähty vaikeaksi löytää sopivia tehtäviä ylimääräisen palveluksen suorittajille. Tyypilliset tehtävät ovat olleet esimerkiksi halkotöitä, lumen luontia tai siivousta. Esimerkiksi siivouspalveluiden siirtäminen palkkatyönä tehtäväksi on vähentänyt käytännössä tällaisten tehtävien määrää. Ylimääräisen palveluksen käyttämisen mahdollisuus on kuitenkin seuraamuksen tehokkuuden kannalta tärkeä esimerkiksi linnakesaarilla, aluksilla tai leiriolosuhteissa, jolloin esimerkiksi poistumiskiellon käyttäminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska sotilailta ei muutoinkaan ole mahdollisuutta poistua palveluspaikasta.

Pykälän 4 momentin mukaan ylimääräisen palveluksen täytäntöönpano raukeaisi rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua ylimääräisen palveluksen määräämisestä. Nykyisen sotilaskurinpitolain 47 §:n 2 momentin mukaan ylimääräisen palveluksen täytäntöönpano raukeaa ojennetun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajan-kohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määräämisestä. Sääntely säilyisi näin ollen ennallaan, mutta raukeamisesta säädettäisiin kunkin seuraamuslajin täytäntöönpanoa koskevassa pykälässä.

74 §. Poistumiskiellon täytäntöönpano. Enintään kolmen vuorokauden poistumiskielltoa ei saisi 1 momentin mukaan panna täytäntöön poistumiskielloon määrätyn viikko-ohjelman mukaisen viikonloppuvapaan, juhlapyhän tai vastaavan vapaan aikana. Säännös olisi uusi.

Varusmieskoulutusta annetaan nykyisin pääsääntöisesti arkisin. Tämä on käytännössä johtanut siihen, että poistumiskiellosta on tullut aiempaa ankarampi seuraamus, silloin kun täytäntöönpano ajoittuu viikonloppuun, joka muuten olisi varusmiehelle vapaa. Sama koskee juhlapyhä tai vastaavia, jotka olisivat

rangaistulle vapaita. Ei ole yhdenvertaista, että lyhyeen poistumiskielloon määrätynkin voivat menettää vapaansa sattumanvaraisesta rangaistuksen täytäntöönpanon ajoittumisesta johtuen. Neljän vuorokauden mittaisen ja sitä pitemmän poistumiskiellon voisi täytäntöönpanna myös viikonloppuna, juhlapyhänä tai vastaavan vapaan aikana. Enintään kolmen vuorokauden mittaisen poistumiskiellon voisi täytäntöönpanna sellaisena viikonloppuna, juhlapyhänä tai vastaavan vapaan aikana, jona rangaistu on muutenkin palveluksessa esimerkiksi sotaharjoituksen vuoksi.

Esityksessä on otettu huomioon hallituksen esityksen (HE 242/1990 vp) yleisperustelut, joissa on todettu, että: ”Poistumiskiello on kurinpitokeinona tehokas, koska se rajoittaa varusmiesten tärkeänä pitämää vapaa-ajan käyttämisoikeutta. Erityinen vaikutus poistumiskiellolla on silloin, kun sen täytäntöönpanosta seuraa loman tai viikonloppuun vapaan menettäminen. Tällainen lisäseuraamus antaa poistumiskiellolle tosiasiallisesti ankaramman luonteen kuin on sellaisella poistumiskiellolla, jonka täytäntöönpanojaksoon lomaa tai sanottuja vapaita ei satu sijoittumaan. Kun poistumiskiello sinänsä on katsottu luonteensa ja vaikutuksensa puolesta onnistuneeksi ja säilyttämisen arvoiseksi kurinpitoseuraamukseksi, pidetään sen kehittämistä oikeusturvapäätöksinä huomioon ottaen tasapuoliseen suuntaan tarpeellisenä.” Uudella säännöksellä pyritään kehittämään poistumiskielloa tasapuolisemmaksi seuraamukseksi.

Kurinpitomenettelyn joutuisuus ei kärsisi uudesta säännöksestä, koska ratkaisu tehtäisiin mahdollisimman nopeasti ja se olisi rangaistun tiedossa. Täytäntöönpano aloitettaisiin tai sitä jatkettaisiin mahdollisimman pian, yleensä heti viikonloppuvapaan tai vastaavan vapaan päätyttyä.

Rangaistu ei saisi 2 momentin mukaan poistumiskiellon aikana ilman täytäntöönpanosta huolehtivan esimiehen lupaa poistua joukko-osaston komentajan poistumiskiellon tai poistumisrangaistusalueeksi määräämältä kasarmi-, majoitus- tai niihin rinnastettavalta alueelta. Säännös vastaisi sisällöltään nykyisen sotilaskurinpitoasetuksen 32 a ja 34 §:ää, joissa säädetään nykyisten poistumiskiellon ja poistumisrangaistuksen täytäntöönpanosta.

Rangaistusajaksi luettaisiin 3 momentin mukaan aika, jonka poistumiskieltoon määrätty on sairaalassa hoidettavana, jollei joukko-osaston komentaja toisin määrää sillä perusteella, että rangaistu on itse tahallaan aiheuttanut hoidon tarpeen. Tämä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitoasetuksen 30 §:n 1 momenttia ja toisaalta 34 §:ää, jonka mukaan poistumiskiellon täytäntöönpanossa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 30 §:ssä säädetään.

Jos poistumiskieltoon määrätty kutsutaan tuomioistuimeen todistamaan tai kuultavaksi, tuomioistuimessa vietetty aika sekä tuomioistuimeen menemiseen ja sieltä palaamiseen käytetty aika luettaisiin 4 momentin mukaan seuraamuksen täytäntöönpanoajaksi. Tämä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan sotilaskurinpitoasetuksen 30 §:n 2 momenttia ja toisaalta 34 §:ää, jonka mukaan poistumiskiellon täytäntöönpanossa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 30 §:ssä säädetään.

Poistumiskiellon ja nykyisen poistumisrangaistuksen täytäntöönpanon valvonta on käytännössä järjestetty esimerkiksi velvollisuutena ilmoittautua vapaa-aikana määräjain yksikössä päivystäjälle. Täytäntöönpanosta vastaavan virkamiehen ei puolustusvoimien ohjeistuksen mukaan tule normaalisti määrätä seuraamusta suorittavalle ilmoittautumisvelvollisuutta useammin kuin kerran tunnissa. Normaaleissa varuskuntaoloissa viimeistä ilmoittautumiskertaa ei määrätä illalla myöhemmäksi kuin klo 21.00, jotta myös seuraamusta suorittavalla sotilaalla on halutesaan mahdollisuus valmistautua lepoon. Jos poistumiskieltoaikaan sisältyy ilta- tai viikonloppuvapaita taikka lomia, ei poistumiskiellon vuoksi menetettyä vapaata korvata myöhemmin.

Pykälän 5 momentin mukaan enintään kymmenen vuorokauden poistumiskiellon täytäntöönpano raukeaa rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua poistumiskiellon määräämisestä. Nykyisen sotilaskurinpitolaain 47 §:n 2 momentin mukaan poistumiskiellon täytäntöönpano raukeaa ojennetun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määräämisestä. Sääntely säilyisi näin ol-

len ennallaan, mutta raukeamisesta säädettäisiin kunkin seuraamuslajin täytäntöönpanoa koskevassa pykälässä.

75 §. Varoituksen täytäntöönpano. Varoitus julkaistaisiin sen joukon päiväkäskyssä, jossa rangaistu palvelee tai on viimeksi palvelut, joukko-osaston komentajan ja vastaavassa virka-asemassa olevan sekä näitä ylemmässä virka-asemassa olevan osalta kuitenkin pääesikunnan päiväkäskyssä.

Säännös vastaisi nykyisen sotilaskurinpitoasetuksen 33 §:ää, mutta sen sanamuotoa selvennettäisiin. Käytännössä päiväkäskyssä julkaistaan nykyisin rangaistun sotilasarvo ja koko nimi, yksikkö, jossa rangaistu palvelee ja syyksi luettu teko tai teot rikosnimikkeen ja lainkohdan tarkkuudella. Julkaistava varoitus ei sisällä teonkuvausta tai muita tietoja asiasta. Päiväkäskystä tulee käydä ilmi varoituksen antaja. Päiväkäsky on kirjallinen asiakirja, joka saatetaan kaikkien kyseisessä joukko-osastossa palvelevien tietoon joukko-osaston komentajan määräämällä tavalla, esimerkiksi ilmoitustaululla, käskynjaolla, asianhallintajärjestelmän kautta tai muulla vastaavalla tavalla. Ammattisotilasta koskevan varoituksen osalta ilmoitustaulu voi olla myös sähköinen ilmoitustaulu, johon pääsy on kyseisen joukko-osaston henkilöstöllä. Julkaisutapana voidaan käyttää myös edellisten menetelmien yhdistelmää, olennaista on että tieto varoituksesta saatetaan kaikkien kyseisessä joukko-osastossa palvelevien saataville.

76 §. Kurinpitosakon täytäntöönpano. Kurinpitosakko pantaisiin 1 momentin mukaan täytäntöön noudattaen sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annettuja säännöksiä. Tämä vastaisi nykyisen sotilaskurinpitolaain 45 §:ää. Se, että maksamatonta kurinpitosakkoa ei kuitenkaan saa muuntaa vankeudeksi, säädettäisiin kuitenkin jatkossa erillään 6 §:ssä.

Selvyyden vuoksi 2 momentissa säädettäisiin, että sille, jolle on määrätty kurinpitosakko, olisi annettava tiedot kurinpitosakon maksamiseksi heti.

77 §. Arestin täytäntöönpano. Perusoikeus uudistuksen vuoksi vuonna 1997 sotilaskurinpitolakia muutettiin siten, että arestirangaistuksen voi tuomita ainoastaan tuomioistuimella. Tämän muutoksen jälkeen arestia ei ole

juurikaan käytetty seuraamuksena. Arestin täytäntöönpanotapa hankaloittaa joukon koulutukseen osallistumista ja sitoo henkilökuntaa vartiointitehtäviin.

Voimassa olevassa sotilaskurinpitolaissa ei kuvata arestin sisältöä. Selvyyden vuoksi 1 momentissa säädettäisiin, että arestin sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Tämä vastaisi vankeuslain muotoilua. Aresti pantaisiin jatkossakin täytäntöön päävartiossa tai muussa vartiossa. Erityisestä syystä voitaisiin samassa huoneessa pitää useampia arestia suorittavia henkilöitä. Arestin täytäntöönpanoa yksinäishuoneessa ei enää mainittaisi, koska se selviää säännöksestä muutenkin.

Aresti, jota erityisestä syystä ei voida suorittaa päävartiossa tai muussa vartiossa, pantaisiin 2 momentin mukaan täytäntöön tarkoitukseen sopivassa vartioidussa huoneessa, teltassa tai hytissä taikka muussa vastaavassa paikassa. Tämä säännös on edelleen tarpeen etenkin poikkeusoloja varten.

Arestia suorittavaan sovellettaisiin 3 momentin mukaan vastaavasti, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ja sen nojalla säädetään. Pääesikunta voisi antaa määräyksiä arestia koskevista käytännön järjestelyistä sekä päävartion sisäisestä järjestyksestä.

Jos arestin kanssa on samanaikaisesti pantava täytäntöön ehdoton vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus, suoritettaisiin 4 momentin mukaan myös aresti vankilassa siten kuin ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään. Viittauksella tarkoitettaisiin vankeuslakia ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

On huomattava, että sakon täytäntöönpanosta annetun lain 24 §:n 2 momentin mukaan haastamista muuntorangaistuksen määrittämisestä koskevaan oikeudenkäyntiin ei saa suorittaa muun muassa, jos maksuvelvollinen on suorittamassa asevelvollisuutta, on reservin kertausharjoituksessa tai palvelemissa aseettomana. Saman lain 37 §:n mukaan ulosottomiehen on ennen muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa tiedusteltava muuntorangaistukseen tuomitulta muun muassa että, onko hän suorittamassa asevelvollisuutta, reservin kertausharjoituksessa tai palvelemissa

aseettomana. Sama tiedusteluvelvollisuus on poliisimiehellä, joka tapaa sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten etsintäkuulutetun henkilön.

Säännökset vastaisivat sisällöltään sotilaskurinpitoasetuksen 24 §:n 1 momenttia ja 27 §:ää sekä sotilaskurinpitolain 42 §:ää.

78 §. *Arestin suorittamiseen liitettävä palvelus- tai työvelvollisuus.* Joukko-osaston komentaja voisi 1 momentin mukaan määrätä arestin suoritettavaksi kokonaan tai osaksi siten, että arestin suorittamiseen liitettäisiin palvelusvelvollisuus, jos se rangaistun terveydentilan tai palveluksen kannalta taikka muusta erityisestä syystä on perusteltua.

Jos arestia on tuomittu enemmän kuin kahdeksan vuorokautta, olisi sanotun ajan ylittävään osaan rangaistuksesta liitettävä 2 momentin mukaan palvelusvelvollisuus.

Milloin arestiin liitetään palvelusvelvollisuus, suoritettaisiin palvelus 3 momentin mukaan mahdollisuuksien mukaan rangaistusta suorittavan oman yksikön tai muun varsinaisen palveluspaikan palvelusohjelman mukaisissa tehtävissä.

Arestia suorittava voitaisiin tarvittaessa 4 momentin mukaan määrätä tekemään lyhytaikaista soveliaista työtä paikassa, jossa rangaistus pannaan täytäntöön, tai sen välittömässä läheisyydessä.

Pykälä vastaisi sisällöltään sotilaskurinpitoasetuksen 28 §:ää.

79 §. *Arestin rangaistusajaksi lukeminen.* Arestivuorokaudeksi luettaisiin 1 momentin mukaan kaksikymmentäneljä tuntia täytäntöönpanon aloittamisesta.

Jos arestia suorittava on luvatta poistunut arestista, ei aikaa sen arestivuorokauden alusta, jolloin hän poistui, sen arestivuorokauden loppuun, jolloin palasi arestia suorittamaan, luettaisi 2 momentin mukaan hänen rangaistusajakseen.

Rangaistusajaksi luettaisiin 3 momentin mukaan aika, jonka arestia suorittava on sairaalassa hoidettavana. Jos rangaistus on itse aiheuttanut hoidon tarpeen, voisi joukko-osaston komentaja kuitenkin määrätä, ettei tätä aikaa lasketa rangaistusajaksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettua rangaistusta suorittava kutsutaan tuomioistuimeen todistamaan tai kuultavaksi, tuomioistuimessa vietetty aika sekä tuomioistuimeen menemi-

seen ja sieltä palaamiseen käytetty aika luetaisiin 4 momentin mukaan rangaistuksen täytäntöönpanoajaksi.

Pykälä vastaisi sisällöltään sotilaskurinpitoasetuksen 29 ja 30 §:ää.

80 §. Aresti kotiutettaessa. Aresti olisi suoritettava loppuun siitä huolimatta, että rangaistu olisi kotiutettava. Jos rangaistu on kotiutettava terveydellisestä syystä, noudatetaan kuitenkin, mitä 85 §:n 1 momentissa säädetään.

Pykälä vastaisi sisällöltään sotilaskurinpitolain 44 §:n 1 ja 2 momenttia, mutta sanamuotoja selvennettäisiin.

81 §. Samanaikainen täytäntöönpano. Kurinpitörangaistuksia muistutusta, ylimääräistä palvelusta, varoitusta ja kurinpitosaakkoa lukuun ottamatta ei voitaisi panna samanaikaisesti täytäntöön.

Pykälä vastaisi voimassa olevan sotilaskurinpitolain 40 §:ää muutoin, mutta siinä ei enää mainittaisi, että jos samalla kertaa tulee täytäntöönpantavaksi erilaisia seuraamuksia, pannaan kurinpitörangaistukset täytäntöön ennen kurinpito-ojennuksia, ja että jos ojennuksen täytäntöönpano on jo aloitettu, se suoritetaan loppuun ennen kurinpitörangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista. Sääntelystä tulee tarpeeton luovuttaessa erottelusta kurinpito-ojennuksiin ja kurinpitörangaistuksiin.

82 §. Samalla kertaa täytäntöönpantavat poistumiskielto. Samalla kertaa täytäntöönpantavat poistumiskielto olisi täysin määrin laskettava yhteen. Poistumiskieltojen näin yhteenlaskettu aika saisi kuitenkin olla enintään neljäkymmentä vuorokautta.

Pykälä vastaisi sotilaskurinpitolain 45 a §:ää muutoin, mutta siihen tehtäisiin tarpeelliset korjaukset, koska poistumiskielto ja poistumisrangaistuksen sijaan jatkossa niiden sijaan on vain poistumiskieltoniminen seuraamus.

83 §. Samalla kertaa täytäntöönpantavat arestit ja muut rangaistukset. Samalla kertaa täytäntöönpantavat arestit olisi 1 momentin mukaan täysin määrin laskettava yhteen. Rangaistusten näin yhteenlaskettu aika saisi kuitenkin olla enintään neljäkymmentä vuorokautta.

Yhteenlaskettaessa rangaistuksia 77 §:n 4 momentissa mainitussa tapauksessa olisi

aresti 2 momentin mukaan muunnettava vankeudeksi siten, että yksi vuorokausi arestia vastaa yhtä päivää vankeutta. Jos tällöin on täytäntöönpantava kaksi tai useampia aresteja, olisi vankilanjohtajan ensin laskettava ne yhteen 1 momentissa säädetyllä tavalla.

Milloin aresti on 2 momentin mukaisesti laskettu yhteen muun rangaistuksen kanssa, olisi 3 momentin mukaan ensin suoritettava arestin muuntorangaistus ja vasta sen jälkeen muu rangaistus.

Pykälä vastaisi sotilaskurinpitolain 43 §:ää.

84 §. Poistumiskielto muuntaminen kurinpitosaakoksi. Vähintään yhdentoista vuorokauden mittainen poistumiskielto, jonka täytäntöönpanoa ei ole vielä aloitettu tai jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamisajankohtana, muunnettaisiin 1 momentin mukaan kurinpitosaakoksi.

Poistumiskieltoa kurinpitosaakoksi muunnettaessa kukin suorittamatta oleva täysi poistumiskieltovuorokausi vastaisi 2 momentin mukaan yhden päivän kurinpitosaakkoa. Muuntamisen suorittaisi joukko-osaston komentaja noudattaen 3 §:n 5 momentissa ja 82 §:ssä säädetyt perusteita.

Nykyisin poistumisrangaistus muunnetaan sotilaskurinpitolain 45 b §:n mukaan kurinpitosaakon suuruiseksi maksuksi. Maksulla tarkoitetaan yleensä korvausta tai vastiketta valtion viranomaisten virkatoimista, palveluista tai muusta toiminnasta. Maksun määrän tulee olla siis suhteutettu virkatoimesta tai palvelusta syntyneisiin kustannuksiin. Maksu sopii terminä huonosti sotilaskurinpitolaisissa tarkoitettuihin muuntolanteisiin. Tämän vuoksi jatkossa muunnettaisiin selvyuden vuoksi nimenomaisesti kurinpitosaakoksi. Koska vain vähintään yhdentoista vuorokauden mittaisia poistumiskieltoja voitaisiin muuntaa, sääntely säilyisi sisällöllisesti ennallaan.

85 §. Arestin kurinpitosaakoksi muuntaminen. Aresti muunnettaisiin 1 momentin mukaan kurinpitosaakoksi, jos arestin täytäntöönpanoa ei ole aloitettu ennen kotiuttamista tai asevelvollinen kotiutetaan terveydellisestä syystä.

Arestia kurinpitosaakoksi muunnettaessa vastaisi kukin suorittamatta oleva täysi arestivuorokausi 2 momentin mukaan kolmen päivän kurinpitosaakkoa nykyisen kahden kurinpitosaakon sijaan. Tämä vastaisi 8 §:n

2 momentissa ehdotettua muutosta, joka koskee vapaudenmenetyksajan vähentämistä. Muuntamisen suorittaisi joukko-osaston komentaja noudattaen 3 §:n 5 momentissa ja 83 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

Nykyisin aresti muunnetaan sotilaskurinpitolain 44 §:n mukaan kurinpitosakon suuruiseksi maksuksi. Jatkossa muunnettaisiin selvyyden vuoksi nimenomaisesti kurinpitosakoksi edellisen pykälän perusteluissa selvitetystä syistä.

III OSA **RIKOSTEN ENNALTA ESTÄMINEN JA PALJASTAMINEN**

9 luku. **Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen**

86 §. *Toimivalta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.* Pykälässä säädetäisiin puolustusvoimien toimivallasta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.

Rikosten estämisellä tarkoitettaisiin poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentissa määritellyn mukaisesti toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen estämisestä olisi kysymys ensinnäkin silloin, kun teko kyettäisiin estämään ennen kuin tunnusmerkistön mukaiseen täytäntöönpanotoimeen on ryhdytty. Määritelmään sisältyy myös rangaistavan yrityksen estäminen. Valmistelun estämisellä tarkoitettaisiin rangaistavan teon valmistelua, vaikka itse valmistelua ei ole kriminalisoitu. Lisäksi valmistelun estämiseen kuuluisi myös rangaistavan valmistelun estäminen.

Rikosten paljastaminen tarkoitettaisiin poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle peruste, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. Rikoksen paljastamisella tarkoitettaisiin poliisilain mukaises-

ti rikoksen estämisen ja selvittämisen väliin jäävää harmaata aluetta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa saatujen tietojen mukaan rikos olisi jo tehty, mutta konkreettista perustetta epäilylle ei vielä ole eli syyt epäillä rikosta ei ole. Rikosten paljastamisessa tarkoituksena on saada selville jo tehdyn rikoksen välittömästi merkityksellisiä seikkoja, kuten tunnusmerkistöön kuuluvat elementit sekä tekijä, tekoaika ja -paikka, esitutkinnan aloittamisen perustaksi. Kysymys ei siten olisi rikoksen selvittämisestä, koska esitutkinnan käynnistämisen edellytykset puuttuvat, eikä myöskään rikoksen estämisestä, koska rikos oletetaan jo tehdyksi.

Puolustusvoimien toimivalta rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen osalta olisi suojelupoliisille poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:ssä säädettyä yleistoimivaltaa rajatumpi ja koskisi 1 momentin mukaisesti vain niitä rikoksia, jotka liittyvät sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan. Tältä osin toimivalta olisi rinnakkainen suojelupoliisin rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevaan yleistoimivaltaan. Tyypillisiä rikosnimikkeitä, jotka ovat ennalta estämisen ja paljastamisen kohteina, ovat rikoslain 12 luvussa tarkoitettut maanpetosrikokset, kuten maanpetos, vakoilu ja luvaton tiedustelutoiminta, ja 13 luvun valtiopetosrikokset. Myös tavallisemmat rikokset, kuten omaisuusrikokset, voivat kuitenkin olla ennalta estämisen ja paljastamisen kohteina, mikäli ne liittyvät sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan. Esimerkkeinä tällaisista ovat puolustusvoimien salassa pidettävään tietoon kohdistuva tietoturvallisuusrikos tai omaisuusrikos. Tyhjentävää luetteloa toimivaltaa koskevista rikoksista ei ole mahdollista laatia. Toimivaltuuksista rikosten ennalta estämis- ja paljastamisessa säädetäisiin esitetysissä 89 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa mainittaisiin informatiivisista syistä, että puolustusvoimille 1 momentissa säädetty tehtävä ei rajoita suojelupoliisin laissa säädettyä toimivaltaa. Suojelupoliisin toimivallasta säädetään poliisin

hallinnosta annetussa laissa. Lisäksi informaatiivisista syistä 3 momentissa säädettäisiin siitä, että suojelupoliisi huolehtii 1 momentin mukaiseen laittomaan toimintaan liittyvän rikoksen selvittämisestä.

Säännökset vastaavat nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Viittaus poliisiin hallinnosta annettuun lakiin on kuitenkin poistettu. Erikseen ei mainittaisi, että tehtävään sisältyy myös ylläpitämis- ja kehittämistehtävä. Vertailun vuoksi todettakoon, että poliisiin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan suojelupoliisiin tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Tarkoitus kuitenkin on, että myös puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat ylläpitäisivät ja kehittäisivät valmiutta omalla toimialallaan.

Käytännössä toimivallan jako suojelupoliisin ja pääesikunnan välillä on ollut selvä ja yhteistyö on sujunut ongelmitta.

87 §. Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat virkamiehet. Päälystöön kuuluvalla poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät pääesikunnan vastatiedustelusta vastaavan apulaisosastopäällikön tehtävään määrätty upseeri sekä sotilaslakimies. Lakkautettavan pääesikunnan tutkintaosaston osastopäällikön tehtävä siirtyy pääesikunnan tiedusteluosaston vastatiedustelusta vastaavan apulaisosastopäällikön tehtäväksi. Tällä varmistetaan rikosten ennalta ehkäisyyn ja paljastamiseen sekä erityisesti salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön liittyvän päätöksenteon jatkuminen tehtäviin erityisesti koulutetun ja nimetyn henkilöstön vastuulla. Asemansa perusteella tehtävänhoitajat ovat organisaatiotasolla rinnastettavissa sisäasiainministeriön alaisuudessa toimivan Poliisihallituksen virkamiehiin.

Poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään määrätty upseeri, erikoisupseeri, opistoupseeri, aliupseeri taikka muu tehtävään määrätty puolustusvoimissa palveleva virkamies. Nämä virkamiehet olisivat 86 §:n mukaisissa tehtävissä pääesikunnan tiedusteluosaston alaisia. Käytännössä näitä virkamiehiä työskentelisi

puolustusvoimauudistuksessa perustettavaksi suunnitellussa pääesikunnan alaisessa Puolustusvoimien tiedustelulaitoksessa. Tässä laissa tarkoitetuissa tehtävissä he olisivat kuitenkin suoraan pääesikunnan tiedusteluosaston johdon ja ohjauksen alaisia.

Rikostorjuntaan liittyvää teknistä toteuttamista, kuten erilaisia laiteasennuksia, voisivat tehdä muutkin kuin säännöksissä luetellut virkamiehet, mutta vastuu toimivaltuuksien käyttämisestä olisi tässä säädetyillä virkamiehillä.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin puolustusvoimista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen puolustusvoimista, joissa säädetään 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, virkoihin nimittämisestä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista. Kyseiseen asetukseen on koottu puolustusvoimien virkamiesten virkoja, virkoihin nimittämistä ja kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset. Tarkoituksena on, että puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen lisätään tarvittava sääntely mainituista seikoista ja sääntely tulisi voimaan yhtä aikaa tämän lain kanssa. Nykyisin säännökset ovat poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa asetuksessa.

Koulutukseen etenkin salaisten tiedonhankintavaluuskien käyttöä koskien on tarkoitus kiinnittää entistä enemmän huomiota. On tärkeää, että koulutus on riittävää ja vastaa siltä osin poliisin koulutusta. Yhteistoiminta poliisin kanssa on myös koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä keskeistä.

88 §. Rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen periaatteet. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa noudatettavista periaatteista. Tätä tukisi periaatteiden noudattamisen merkittävyys. Säännös olisi myös informatiivisempi kuin pelkkä viittaus poliisilakiin, joka mainittaisiin kuitenkin pykälän johtolauseessa. Periaateluettelo ei kuitenkaan olisi tyhjentävä, vaan luettelossa mainittaisiin keskeisimmät periaatteet.

89 §. Toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Pykälässä säädettäisiin toimivaltuuksista esitetyn 86 §:n mukaisessa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Puolustusvoimien rikosten

ennalta estämistä ja paljastamista hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 86 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä viitattaisiin poliisilakiin. Mainittujen virkamiesten käytettävissä olisivat kuitenkin uuden poliisilain 5 luvussa tarkoitetuista salaisista tiedonhankintakeinoista vain tietyt, säännöksessä erikseen luetellut keinot. Tarkoituksena on, että jos poliisilakiin lisätään uusia salaisia tiedonhankintakeinoja, pääesikunnan tiedusteluosastolle ei tule automaattisesti uusia toimivaltuuksia, vaan niiden tarve arvioidaan joka kerta erikseen. Tätä tukee myös yleisperusteluissa kuvattu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu.

Käytännössä siis esimerkiksi salaisten tiedonhankintakeinojen käytön osalta edellytyksenä olisi, että puolustusvoimilla on tämän lain 86 ja 89 §:n perusteella toimivalta kyseisen tiedonhankintatoimenpiteen käytölle ja lisäksi että kyseisen tiedonhankintakeinon käytölle poliisilain 5 luvun 2 §:ssä säädettyt yleiset ja erityiset sekä kyseisen tiedonhankintatoimenpiteen yhteydessä säädetyt, tiedonhankintakohtaiset edellytykset täyttyvät. Toimivaltuuden käyttämisestä päättävä toimivaltainen päätöksentekotasoa määräytyy poliisilain ja tämän lain 87 §:n perusteella.

86 §:n 1 momentin mukaisessa rikosten paljastamistehtävässä pykälässä lueteltuja salaisia tiedonhankintakeinoja saisi käyttää ennalta estämistä rajatun nimenomaisesti 2 momentissa lueteltujen rikosten paljastamiseen. Rikosten paljastamisvaiheessa on käytettävissä olevien tietojen perusteella helpompi yksilöidä mistä rikoksesta voisi olla kysymys kuin mitä ennalta estämisessä.

Tukiasematietojen hankkiminen

Tukiasematietojen hankkimisesta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 11 §:ssä. Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan uuden poliisilain mukaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepäätelaitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voi koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 12 §:ssä, jon-

ka mukaan tuomioistuin päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinojen käytön aloittamisesta. Lupa annetaan tietyn ajanjaksoksi

Kyseessä oleva tiedonhankintakeino tukee hyvin suunnitelmallista tarkkailua tilanteessa, jossa tarkkailun kohde hetkellisesti katoaa. Tukiasematietojen hankkiminen merkitsee televalvontaa vähäisempää puuttumista luotamuksellisen viestinnän suojaan.

Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Suunnitelmallinen tarkkailu

Suunnitelmallisesta tarkkailusta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 13 §:ssä. Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen.

Suunnitelmalliseen tarkkailuun kuuluu yksittäiseen henkilöön kohdennettu tiedonhankintatarkoitus. Toimenpiteelle on luonteenomaista myös havaintojen tekeminen salaa. Suunnitelmallinen tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saa hakeutua aktiivisesti. Tämä ei kuitenkaan estä tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankinnan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tarkkailun toteuttaja paljastuu tahatto-

masti. Suunnitelmallista tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viereisestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voi tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloitteen vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan eikä teknistä laitetta saa käyttää kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 14 §:ssä, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää suunnitelmallisesta tarkkailusta.

Suunnitelmallista tarkkailua vastaava tarkkailu on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Peitelty tiedonhankinta

Peitellystä tiedonhankinnasta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 15 §:ssä. Peitellyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Erotuksena suunnitelmallisesta tarkkailusta toimivaltuuden käytölle olisi luonteenomaista nimenomaan pyrkimys henkilökohtaiseen tapaamiseen tai vastaavaan vuorovaikutukseen tiedonhankinnan kohteen kanssa, ei kuitenkaan vastaavanlaiseen pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuin peitetoiminnassa. Peitellyssä tiedonhankinnassa ei siten ole kysymys soluttautumisesta. Toimivaltuutta ei saa käyttää peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi. Toiminnan luonteeseen kuuluu lisäksi ainoastaan väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttäminen. Esimerkkinä voidaan mainita kuljetustoimintaa harjoittavan yhtiön haalareiden ja nimikyltin käyttäminen.

Peitelty tiedonhankinta liittyy olennaisesti tarkkailuun. Salaisessa tiedonhankinnassa pyritään lähes aina välttämään suora kanssakäymistä tarkkailtavan henkilön kanssa. On kuitenkin tilanteita, joissa kanssakäymisellä on haittoja suuremmat edut. Tarkkailtavaa on silloinkin kyettävä tarkkailemaan paljastumatta. Esimerkiksi väärän henkilöllisyyden tilapäinen käyttäminen on tarpeen tehokkaan tarkkailun mahdollistamiseksi. Oikean henkilöllisyyden paljastuminen voisi myös olla vaarallista ja toisaalta se voisi estää muiden tarkkailutehtävien suorittamisen tulevaisuudessa.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 16 §:ssä, jonka mukaan keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta.

Toimivaltuus on kokonaan uusi ja sitä ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Tekninen kuuntelu

Teknisestä kuuntelusta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 17 §:ssä. Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka epäillyn toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainitaan kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot. Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Ilmaisuuksien rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä" liittyy siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaitavaksi salakuuntelu.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 18 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimien päättyä rikoksen

johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitetusta ja muusta kuin edellä mainitun mukaisesta kuuntelusta.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Tekninen katselu

Teknisestä katselusta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 19 §:ssä. Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn, taikka tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Teknistä katselua ei saa kuitenkaan kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidetä teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. ”Paikkaan sijoitetulla” tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman poliisimiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen tekemistä ja paikallaoloa. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 20 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimien päättää teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun poliisi-

miehen vaatimuksesta, kun katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn. Pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää poliisilain 5 luvun 19 §:n 5 momentissa tarkoitetusta ja muusta kuin edellä mainitun mukaisesta teknisestä katselusta.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Tekninen seuranta

Teknisestä seurannasta ja sen edellytyksistä säädetään poliisilain 5 luvun 21 §:ssä, jonka mukaan teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaa siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 22 §:ssä. Tuomioistuimien päättää henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies saa päättää henkilön teknisestä seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta, sen edellytyksistä sekä toimivaltuuden käyttämisestä päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 25 §:ssä. Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöinti-

tietojen hankkimisella tarkoitetaan sitä, että rikoksen estämiseksi hankitaan teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Vain sellaista teknistä laitetta saadaan käyttää, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto toimii laitteen tarkastavana viranomaisena.

Toimivaltuuden käyttämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies.

Toimivaltuutta ei ole rajattu pois sotilasviranomaiselta uuden poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa. Toimivaltuus on tarpeen, jotta jäljempänä 90 §:ssä tarkoitettuja, kuten televalvontaa koskevia pyyntöjä, voidaan riittävän yksilöidysti esittää.

Ehdotetun 3 momentin mukaan puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavan olisi ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä suojelupoliisille. Tämä varmistaisi tarvittavan tiedonkulun ja ehkäisisi mahdollisia päällekkäisyyksiä tehtävien hoitamisessa.

Pykälän 4 momentin mukaan salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen ja ylimääräisen tiedon käyttämiseen puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa sovellettaisiin tämän lain ja poliisilain salaisen tiedonhankinnan suojaamista ja ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevia säännöksiä. Mahdollisuus toiminnan suojaamiseen esimerkiksi suunnitelmallisessa tarkkailussa on edellytys toiminnan tuloksellisuudelle. Tällä tavoin estettäisiin tarpeen vaatiessa myös tarkkailutehtävässä olevan virkamiehen henkilöllisyyden paljastuminen muun muassa silloin, jos tarkkailuoperaatio syystä tai toisesta epäonnistuu ja paljastuu.

90 §. *Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.* Pykälässä säädettäisiin rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa poliisin antamasta avusta puolustusvoimille. Poliisi voisi suorittaa pykälässä tarkoitettuja toimenpiteitä, kun puolustusvoimilla ei ole toimivaltuutta niiden suorittamiseen. Rikosten selvittämisessä pääesikunnan suorittaman esitutkinnan osalta vastaava sääntely sisältyisi 38 §:ään. Poliisi arvioisi lailliset edellytyk-

set tehtävän suorittamiselle. Tarkoituksenmukaisuusharkinnan tekisivät sekä pyynnön tekijä että avunantaja. Huomioon tulee ottaa myös yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet kuten objektiivisuusperiaate sekä tuomioistuimen kontrolli niiden toimivaltuuksien osalta, joiden käyttämisestä tuomioistuin päättää. Näin ollen avun antamisessa olisi kolminkertainen oikeusturvakontrolli, josta vastaisivat siis pyynnön tekijä, avunantaja ja tuomioistuin.

Pyynnön tulisi olla kirjallinen ja sen tekisi pääesikunnan vastatiedustelusta vastaavan apulaisosastopäällikön tehtävään määrätty upseeri ja sotilaslakimies.

Pykälässä ei tarkoitettaisi virka-avun antamista. Puolustusvoimien poliisille antamasta virka-avusta säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa. Tuon lain mukaan puolustusvoimien on annettava virka-apua henkilön etsimiseksi ja kiinni ottamiseksi, paikan tai alueen eristämiseksi ja tutkimiseksi, liikenteen ohjaamiseksi, henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi, räjähteiden raivaamiseksi sekä muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Kansainvälistä erityissuojelua nauttiviin henkilöihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi poliisilla on oikeus saada muunkinlaista virka-apua. Poliisin virka-avusta puolustusvoimille ei tältä osin ole vastaavaa sääntelyä.

Poliisin antama apu olisi eräänlainen virka-avun ja yhteistoiminnan välimuoto, joka edesauttaisi joustavaa tiedonvaihtoa ja viranomaisten järkevää resurssien käyttöä. Poliisi käyttäisi erityisosaamistaan tiedonhankintaan ja puolustusvoimat voisi sen avulla suorittaa tehokkaampaa rikosten ennalta estämistä ja paljastamista omalla erityisosaamisalueellaan.

Pyynnöt olisi mahdollisesti syytä toimittaa suojelupoliisille riippumatta siitä, mikä poliisin yksikkö toimenpiteen käytännössä suorittaisi.

Toimivaltuudet, joilla saatuja tietoja olisi tarpeen käyttää, ovat lähinnä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella, tekninen lait tarkkailu ja uuden poliisilain 5 lu-

vun 28 §:n 3 momentissa tarkoitettu yksinomaan tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta. Kyseisten keinojen käyttäminen puuttuu varsin syvälle perus- ja ihmisoikeuksiin. Poliisilla on pitkäaikainen traditio useimpien tässä tarkoitettujen toimivaltuuksien käyttämisessä ja osa toimivaltuuksista on poliisillekin uusia. Siksi voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi, ettei toimivaltuuksia ehdoteta puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitaville. Kuitenkin toimivaltuuksia käyttämällä saatava tieto voi olla hyvin keskeistä puolustusvoimien tehtävänä olevassa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.

Telekuuntelulla, tietojen hankkimisella telekuuntelun sijasta, televalvonnalla sekä televalvonnalla telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella saatavilla tiedoilla voidaan olettaa saatavan tärkeää tietoa tiedustelua harjoittavien mahdollisista väryskohteista ja tiedustelua harjoittavan mahdollisista suunnitteilla olevista laittomista toimista. Teknisellä laitetarkkailulla voidaan puolestaan saada tietoja esimerkiksi tietokoneen tai siihen rinnastettavan laitteen toiminnasta. Tietoverkossa tapahtuvalla peitetoiminnalla olisi mahdollista hankkia tietoja esimerkiksi puolustusvoimien turvallisuusluokitellun tiedon seuraamiseen ja suojaamiseen tietoverkossa.

Poliisi luovuttaisi 2 momentin mukaan toimenpiteellä saadun aineiston puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitaville. Lähtökohtana olisi, että poliisi tarkistaisi aineiston ja esimerkiksi poistaisi todistuskiellon alaisen materiaalin sekä käsittelisi aineiston muutenkin uuden poliisilain 5 luvussa tarkoitettulla tavalla.

Poliisi saisi kuitenkin luovuttaa saadun aineiston käsittelemättömänä. Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi tutkinnallisista syistä, kun puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat tuntevat tutkitavan tapauksen olosuhteet ja siihen liittyvät henkilöt. Poliisi ja puolustusvoimat voisivat sopia asiasta tarkoituksenmukaiseksi katsottavalla tavalla. Jos aineisto luovutettaisiin käsittelemättömänä, olisi puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavien asiana tarkistaa ja käsitellä aineisto

uuden poliisilain 5 luvussa edellytetyllä tavalla.

Todennäköisesti sellaiset tilanteet, joissa tietoja poliisilta tarvittaisiin, olisivat suhteellisen harvinaisia.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että asian laadun niin vaatiessa 86 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritettaisiin yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitava ja asianomainen poliisiviranomainen sopisivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi nykysääntelyyn verrattuna uutena poliisilla olisi rikostorjunnan yleistoimivaltaisena viranomaisena myös erityisestä syystä oikeus oma-aloitteisesti ottaa 86 §:n 1 momentin mukainen rikoksen ennalta estämistä ja paljastamista koskeva asia tutkittavakseen (ns. otto-oikeus). Eriytyinen syy viittaisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa poliisilla olisi käytettävissään olevien tietojen perusteella syytä epäillä puolustusvoimissa vireillä olevan asian liittyvän laajempaan poliisilla vireillä olevaan asiakokonaisuuteen tai esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mistä syystä kokonaisuutena asian tutkiminen poliisin toimesta olisi tarkoituksenmukaisempaa.

91 §. *Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa.* Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä olisi 86 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömiä pykälässä mainittuja tietoja. Rikoksen ennalta estämis- ja paljastamistehtävässä tietojen saanti tarve liittyy suurelta osin henkilöiden tarkkaan yksilöintiin ja heidän yhteyksiensä kartoittamiseen sekä liikkeidensä seuraamiseen.

Väestötietojärjestelmää koskeva tiedonsaantioikeus vastaisi sisällöllisesti nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa, mutta siinä olisi viittaus 1 päivänä maaliskuuta 2010 voimaan tulleeseen väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettuun lakiin.

Säännös sakkorekisteriä ja oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää koskevasta

tiedonsaantioikeudesta vastaisi nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan pääesikunta saa tarpeellisia tietoja ulkoasiainministeriön ja poliisin tietojärjestelmistä myönneistä passeista, viisumeista ja oleskelu- ja työluvista turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten.

Säännös ehdotetaan korvattavaksi tiedonsaantioikeudella ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) säädettyyn ulkomaalaisrekisteriin kuuluvaan viisumiasioiden osarekisteriin ja tiedonsaantioikeudella passi-laissa (671/2006) säädetystä passirekisteristä. Lisäksi tietoja saataisiin ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä Suomessa lähettävävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvista, näiden perheenjäsenistä ja yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä. Tällä hetkellä tietojen saanti perustuu poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 7 §:n yksittäistapauksia koskevaan sääntelyyn. Pykälään otettaisiin myös säännös tietojen saamisesta tullin valvontatietorekisteristä ja tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä.

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavalla olisi myös oikeus saada tietoja ulosottoviranomaisilta siten kuin ulosottokaareissa säädetään.

Ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa säädetystä ajoneuvoliikennerekisteristä olisi oikeus saada omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja.

Pykälään otettaisiin säännös tiedonsaantioikeudesta matkustaja-aluksen henkilöluetteloista annetun lain (1038/2009) tarkoittamista matkustajia koskevista henkilöluetteloista. Tiedonsaantioikeus kohdistuisi etenkin kyseisen lain 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin matkustajien nimistä ja kanssamatkustajista.

Radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa (1015/2001) tarkoitettuja taajuuksien käyttöä koskevia tietoja olisi tarpeen saada tilanteisiin, joissa kartoitettaisiin luvallisia taajuuksien käyttäjiä luvattomien käyttäjien havaitsemiseksi. Tällä hetkellä puolustusvoimilla on rajavartiolaitoksen tavoin 43 b §:n

perusteella oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada Viestintävirastolta taajuuksien käyttöä koskevia valmiussuunnittelun ja poikkeusoloihin varautumisen kannalta merkityksellisiä tietoja. Käyttötarkoitus ei tässä olisi täysin sama, minkä vuoksi nimenomainen säännös olisi tarpeen.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen vuoksi myös puolustusvoimien muihin kuin tässä laissa tarkoitettuihin rekistereihin kohdistuvasta tiedonsaantioikeudesta olisivat säännökset laissa. Tietojen saanti kohdistuisi paitsi tämän lain 11 luvussa säädettyyn kurinpitoratkaisurekisteriin, myös asevelvollisuuslaissa säädettyyn asevelvollisrekisteriin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädettyyn kriisinhallintahenkilöstörekisteriin.

Tiedonsaantioikeus olisi myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädettyyn Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteriin.

Edelleen tietoja olisi oikeus saada puolustusministeriöltä puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa (282/2012) tarkoitettuja lupa-asioista ja ulkoasiainministeriöltä tietoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitettuja lupa-asioista. Kaksikäyttötuotteita koskevia lupatietoja on tarkoitus pyytää satunnaisesti. Samalla ehdotetaan liitelakina muutettavaksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia, jossa ei tällä hetkellä ole säädetty pääesikunnan tiedonsaantioikeudesta.

Virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta olisi oikeus saada tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi. Vastaava säännös on esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 22 §:n 1 momentin 20 kohdassa.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin informatiivinen viittaussäännös lakeihin, joissa myös säädetään tiedonsaantioikeudesta tässä esityksessä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovut-

taa tietoja puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröineistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten. Esityksessä ehdotetaan lain sanamuotoa tarkistettavaksi siten, että siinä säädettäisiin turvallisuus- ja valvontatehtävien sijaan rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta.

Tietoja saadaan myös poliisin tietojärjestelmistä siten kuin laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa säädetään.

Sisäasiainministeriö on 26 päivänä elokuuta 2009 tekemällään päätöksellä (SM/Dno/2009/1645) myöntänyt käyttöoikeuden pääesikunnan tutkintaosastolle Schengen-tietojärjestelmän kansalliseen osaan sekä päätöksessään todennut lähettävänsä ilmoituksen Euroopan unionin Neuvoston pääsihteeristölle pääesikunnan tutkintaosaston lisäämiseksi toimivaltaisten Schengen-viranomaisten joukkoon.

Tietoja saadaan myös Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä siten kuin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa säädetään. Kyseisen lain 16 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustietorekisteriin- ja sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ylläpitämiseksi. Kyseisen lain 16 ja 17 §:n muuttamista koskeva tekniluoteinen muutosesitys sisältyy tähän esitykseen liitelakina.

Tiedonsaantioikeus on myös rajavartiolaituksen henkilörekistereihin. Tämä viittaus tarkoittaisi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaituksessa annetun lain 28 §:n 1 momentin 9 kohtaa, jonka mukaan tietoja voi-

daan luovuttaa pääesikunnalle poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettussa laissa tarkoitettuja turvallisuus- ja valvontatehtäviä sekä rikostutkintaa varten, turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettujen turvallisuusselvitysten tekemistä varten ja kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) tarkoitettujen yhteisöturvallisuusselvitysten tekemistä varten.

Viittauksella puolustusvoimista annettuun lakiin tarkoitettaisiin lain 16 §:n lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriä.

Ehdotettu 3 momentti on selvyysyistä tarpeen ottaen huomioon, että perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että teknisen käyttöyhteyden avaaminen henkilörekisteriin edellyttää, että tällaisesta luovuttamisesta säädetään laissa (PeVL 12/2002 vp). Tiedot saisi myös luovuttaa maksutta.

92 §. *Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta.* Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä olisi oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tiedon käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekisi 87 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

93 §. *Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä.* Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä olisi oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla olisi vastaava oikeus saada posti-toimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosiotietoja.

Nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain esitöiden

mukaan tietojen saanti on tällä hetkellä mahdollista rikoksen selvittämistehtävässä, mutta tietoja olisi tarpeen käyttää myös rikoksen ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Lisäksi teknisellä laitteella tapahtuvasta tiedonhankinnasta säädettäisiin 89 §:ssä, koska siitä tulee poliisilain uudistamisen myötä itsenäinen toimivaltuus.

IV OSA YHTEISET SÄÄNNÖKSET

10 luku. Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot

94 §. Luvun säännösten soveltaminen. Normaaliolojen vakavia häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa nykyisen asetuksenantovaltuuden sijaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei lainsäädäntövallan delegoinnin rajoituksia voida arvioida poikkeusololainsäädännön yhteydessä lähtökohtaisesti vähemmän kuin muun lainsäädännön yhteydessä, koska tällaisesta mahdollisuudesta ei ole perustuslaissa nimenomaisesti säädetty (PeVL 6/2009 vp). Normaaliolojen vakava häiriötilanne ja poikkeusolot -termit vastaisivat asevelvollisuuslakia.

Tämän luvun säännöksiä sovellettaisiin pykälän mukaan silloin, kun tasavallan presidentti on asevelvollisuuslain 83 §:n mukaisesti päättänyt ylimääräisestä palveluksesta. Soveltamiskynnys olisi tarkoituksenmukaista sitoa kyseiseen säännökseen, koska muuta valmiuden kohottamistilanteisiin sopivaa lainsäädäntöä ei ole. Esimerkiksi valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottokynnys on näihin tilanteisiin liian korkea. Toisaalta soveltamiskynnys olisi täsmällisesti määritelty toisin kuin voimassa olevan sotilaskurinpitolain 8 luvussa käytetty käsite ”sota-aika”.

Asevelvollisuuslain 83 §:n mukaan tasavallan presidentti voi normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää puolustusvoimista annetun lain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestyksessä, että puolustusvoimat voi määrätä reserviin kuuluvia asevelvollisia ylimääräiseen palvelukseen. Päätös annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan, ja se on peruutettava, kun puolustusvalmiuden kohottamiseen

ja ylläpitämiseen johtanut tilanne sen sallii. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan välittömästi.

Asevelvollisuuslain 82 §:n mukaan ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää puolustusvalmiutta ja harjoittaa joukkokokonaisuuksia niille suunnitellussa kokoonpanossa niin, että joukko voidaan tarvittaessa määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

95 §. Kurinpitorangaistusten enimmäismäärien korottaminen. Sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään kurinpitorangaistuksista, kurinpitomenettelyssä saataisiin määrätä:

1) ylimääräistä palvelusta enintään viisi-toista kertaa;

2) poistumiskieltoa enintään neljäkymmentä päivää;

3) kurinpitosakkoa enintään kuudeltakymmeneltä päivältä.

Tuomioistuimien saisi tuomita arestia enintään kuusikymmentä vuorokautta.

Sen estämättä, mitä 5 §:n 2 momentissa säädetään yhteisestä kurinpitorangaistuksesta, saataisiin määrätä poistumiskieltoa enintään viisikymmentä vuorokautta ja kurinpitosakkoa enintään kahdeksaltakymmeneltä päivältä sekä tuomita arestia enintään kahdeksankymmentä vuorokautta.

96 §. Kurinpitorangaistuksen määrääminen ammattisotilaalle. Sen estämättä, mitä 9 §:ssä säädetään, saataisiin kaikille sotilaille määrätä kaikkia kurinpitorangaistuksia. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että myös ammattisotilaalle voitaisiin kurinpitomenettelyssä määrätä ylimääräistä palvelusta ja poistumiskieltoa.

97 §. Kurinpitoesimiehen toimivalta. Sen estämättä, mitä 12 §:ssä säädetään, joukkoyksikön komentaja saisi määrätä arestia lukuun ottamatta kaikkia kurinpitorangaistuksia.

Sen estämättä, mitä 12 §:ssä säädetään, perusyksikön päällikkö saisi määrätä poistumiskieltoa enintään 15 vuorokautta.

Tarkoituksena on, että käytännössä asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevat käyttäisivät kurinpitotoimivaltaa perusyksikön päällikkönä tai varapäällikkönä sekä mahdollisesti perusyksikön vääpelin tehtävissä. Puolustusvoimat vastaa näiden henkilöiden riittävästä koulutuksesta. Koulutus toteutettaisiin kertausharjoituksissa.

Kurinpitoesimiesten toimivaltaa lisäämällä kyettäisiin kurinpitomenettelyssä ratkaisuun suurempi osuus sotilasrikosasioista kuin normaalioloissa, koska on todennäköistä, että normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sotilasrikosten määrä kasvaa.

98 §. Pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten toimivaltuudet. Säännöksellä turvattaisiin tutkinnanjohtaminen poikkeusoloissa. Normaalioloissa pääesikunnassa suoritettavan esitutkinnan tutkinnanjohtajina toimii käytännössä ainoastaan kaksi virkamiestä eikä määrä todennäköisesti riittäisi poikkeusoloissa.

Pääesikunnan muita tutkinnanjohtajina toimivia virkamiehiä olisivat poliisialipäällystötutkinnon suorittaneet. Heidän osaamisensa turvattaisiin riittävällä koulutuksella ja säännöllisillä harjoituksilla.

99 §. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan toimivaltuudet. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva, joka toimii perusyksikön päällikkönä tai hänen suoranaisena esimiehenään taikka perusyksikön vääpelinä, saisi määrätä kurinpitorangaistuksen siten kuin 12 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies saisi toimia tutkinnanjohtajana siten kuin 28 §:ssä säädetään. Riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva saa toimia tutkijana.

Sen lisäksi, mitä 16 §:ssä säädetään, saisi kiinniottamisen suorittaa asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva, joka on kiinniotettavan suoranainen esimies.

Riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva voitaisiin määrätä huolehtimaan täytäntöönpanosta. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi reservin sotilaslakimiestä, joka huolehtisi täytäntöönpanosta normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa vastavasti kuin joukko-osaston oikeusupseeri normaalioloissa.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevien käyttäminen esitutkinnan suorittajina on tarpeen, koska sotilasrikosten määrä todennäköisesti kasvaa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Näiden henkilöiden koulutus toteutettaisiin kertausharjoituksissa.

100 §. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten selvittämisessä. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä käytettäisiin myös rikosten selvittämisessä. Todennäköisesti sotilasrikosten määrä kasvaa ja rikokset voivat myös olla vakavampia kuin normaalioloissa. Tämän 35 §:n mukaista esitutkintaa suorittavat asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevat reserviläiset sijoitettaisiin pääesikunnan kokoonpanoon ja heidän päätehtävänä olisi sotilasrikosten esitutkinnan suorittaminen. Näihin tehtäviin sijoitettavien henkilöiden koulutustaso esitutkinnan alalla on jo lähtökohtaisesti korkeampi kuin joukko-osastoissa esitutkintaa suorittavien. Näiden henkilöiden täydennyskoulutus toteutettaisiin kertausharjoituksissa.

Toisaalta normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa poliisin resursseja voi olla normaaliaikaa vähemmän käytävissä sotilasrikosten esitutkintaan, koska poliisilla on tarve priorisoida muita tehtäviään. Poliisilla on poliisilain mukainen mahdollisuus asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen. Lisäksi poikkeusoloissa perustettavien joukkojen sijainti perustamispaikoilla ja ryhmitysalueilla saattaa olla hankalien yhteyksien päässä. Tämä vuoksi esitutkinnan kohteet ovat helpommin saavutettavissa puolustusvoimien rikosten selvittämistä hoitaville, jotka muutenkin toimivat puolustusvoimien organisaation yhteydessä.

Kiinniottotoimivalta olisi myös asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevalla reserviläisellä, joka on määrätty tämän lain 35 §:n mukaiseen tehtävään. Kiinniottotoimivalta olisi rinnasteinen 16 §:n mukaiseen vartio-, päivystys- tai sotilaspoliisitehtävää suorittavan sotilaan toimivaltaan riippumatta siitä, onko kyseinen sotilas virkamies vai ei.

Huomattava on, että asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain 35 §:n mukaiseen tehtävään, saisi osallistua sen suorittamiseen puolustusvoimien esitutkintatehtävään määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa. Näin ollen merkittävää julkisen vallan käyttöä ei poikkeusoloissakaan siirtyisi muille kuin virkamiehille.

101 §. *Kurinpitorangaistusten täytäntöönpano.* Sen estämättä, mitä 70 §:ssä säädetään, varoitus saataisiin panna täytäntöön heti kurinpitopäätöksen tekemisen jälkeen. Valmiutta kohotettaessa, joukkojen määrän ja niiden henkisen paineen kasvaessa kurin ja järjestyksen merkitys korostuu entisestään. Samalla korostuu kurinpitoseuraamusten, erityisesti varoituksen, yleisestävä vaikutus uusiin sotilasrikoksiin nähden. Varoitus on sotilaallisesti vaikeissa olosuhteissakin seuraamuslajina helposti täytäntöön pantavissa oleva, ja sen käyttö tulee valmiutta kohotettaessa lisääntymään siitä, missä määrin sitä normaalioloissa on tarpeen käyttää. Varoituksella saadaan nopeasti joukon sisällä levitettyä tietoa siitä, että esimerkiksi joukon nähden tehtyyn rikokseen on puututtu. Tällä pyritään vaikuttamaan potentiaalisiin rikoksentehtäjiin tilanteissa, joissa on vaarana kurittomuuden yleistyminen joukossa. Erityisesti valmiutta kohotettaessa korostuu kurinpitoseuraamusten välittömän täytäntöönpanon suora vaikutus joukon palvelusturvallisuuden kannalta.

Rangaistulle olisi annettava hyvitys siltä osin kuin varoitus on pantu täytäntöön ja kurinpitopäätös on lopullisesti kumottu tai poistettu tai seuraamusta lievennetty. Tämänkin hyvityksen rahamäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Varoituksen kumoamista koskeva päätös olisi julkaistava. Julkaisemisessa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä 75 §:ssä säädetään.

Perusyksikön päällikkö tai häntä ylempi kurinpitoesimies voisi lykätä kurinpitorangaistuksen täytäntöönpanoa tai keskeyttää täytäntöönpanon 71 §:n 3 momentissa säädettyssä tilanteessa.

102 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.* Myös asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä olisi tarpeen käyttää puolustusvoimien 86 §:n 1 momentin mukaisessa tehtävässä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. On oletettavaa, että 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toiminnan määrä tuolloin lisääntyy.

Varusmiespalvelustaan suorittavia tähän toimintaan ei olisi sallittua käyttää. Tämä

johtuu siitä, että varusmiespalveluksen tarkoitus ei kata tehtävää, minkä lisäksi on huomattava, että varusmiespalveluksessa olevien koulutus on kesken.

Huomattava on, että asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään, saisi osallistua 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen ja edellä 89 §:ssä tarkoitettujen tiedonhankintamenetelmien käyttöön puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa. Näin ollen merkittävää julkisen vallan käyttöä ei poikkeusoloissakaan siirtyisi muille kuin virkamiehille.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä koskisivat samat salsapitovelvoitteet kuin heitä ohjaavia ja valvovia virkamiehiäkin.

103 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan virkavastuu.* Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevaan, joka käyttää 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettua toimivaltaa, sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

104 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan vahingonkorvausvastuu.* Edellä 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettujen tehtävien yhteydessä aiheutuneesta vahingosta vastaisi valtio sen mukaan kuin vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

Edellä 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettua tehtävää suorittavan korvausvastuuseen sovellettaisiin vahingonkorvauslain 4 luvun säännöksiä asevelvollisen korvausvastuusta.

Vahingonkorvauslain 3 luvun säännösten perusteella työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönnillään työssään kolmannelle aiheuttaa (1 §:n 1 momentti).

Jos joku suorittaa viranomaisen määräyksestä laissa määrättyä tehtävää olematta itsenäinen yrittäjä ja tätä tehtävää suorittaessaan virheellään tai laiminlyönnillään aiheuttaa vahinkoa, on se, jonka lukuun tehtävä suoritetaan, velvollinen korvaamaan vahingon (1 §:n 3 momentti). Varusmiestä on pidetty julkisoikeudellisessa oikeussuhteessa olevana

si, että kaikkia luettelossa olevia tietoja ei kaikkien henkilöiden osalta tallennettaisi tietojärjestelmään, vaan kulloinkin tallennettavat tiedot määritetään yksittäisen tehtävän edellyttämien tarpeellisten tietojen mukaan. Luettelo vastaisi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 2 §:n 2 momenttia, sillä erolla että sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään saataisiin tallentaa myös palveluspaikkaa, sotilasarvoa ja työ- ja palvelushistoriaa koskevat tiedot. Palveluspaikalla on merkitystä toimivaltaisen kurinpitoesimiehen määräytymisessä, ja määrätty sotilaskurinpitomenettelyyn liittyvät toimivaltuudet ovat esimerkiksi sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:ssä tai toimivaltaisen tuomioistuimen määräytymisessä sidoksissa sotilasarvoihin.

Työ- tai palvelushistoriaa koskevilla tiedoilla voi olla merkitystä muun muassa rikokseen liittyviä esimiesvastuukysymyksiä pohdittaessa tai rikoksissa, joissa teko hetki ajoittuu esimerkiksi vuoden tutkinnan aloittamista aikaisempaan ajankohtaan, jolloin merkitystä voi olla sillä, että rekisterissä on tieto siitä, missä tehtävässä henkilö on rikosentekohetkellä palvellut.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, mitä 27 §:n ja 35 §:ssä tarkoitettujen tutkintatehtävän suorittamisen, kirjaamisen ja tietojen hakemisen kannalta tämän lain soveltamisen yhteydessä saatuja tarpeellisia tietoja tietojärjestelmään saisi lisäksi tallettaa. Momentin mukaiset tiedot liittyisivät sotilaskurinpitomenettelyssä käynnistetyn asian yksilöintiin ja käsittelyn eri vaiheisiin sekä yhdistäisivät osaltaan rekisterin tietoja prosessin eri vaiheessa syntyviin asiakirjatietoihin. Lisäksi momentin mukaiset tiedot ovat olennaisia tutkittavana olevan tai olleen tapauksen yksilöimiseksi ja myöhempien hakutoimintojen tekemiseksi.

3 momentin 1 -kohdan mukaiset tiedot koskivat tutkittavan teon yksilöintiä ja sisältäisivät tutkintaa koskevat perustiedot, mukaan lukien tiedon sotilaskurinpitomenettelyn vaiheesta ja lopputuloksesta, kuten esimerkiksi tiedon asian vireillä olosta tai loppuun saattamisesta. Tarkoituksena on, että jatkossa kurinpitomenettelyssä tehtävät kurinpitopäätökset toteutettaisiin sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän avulla. Sotilas-

kurinpitomenettelyssä tutkitun asian yksityiskohtaisemmat ratkaisutiedot, samoin kuin sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltyjen asioiden ratkaisutiedot sisältyisivät esitetyn 118 §:n mukaiseen kurinpitotarkaisurekisteriin. Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmässä oleva ratkaisutiedon tarkoituksena olisi täten yhdistää kurinpitotarkaisurekisteriin sisältyvät ratkaisutiedot asian esitutkintatietoihin.

3 momentin 2 -kohdan mukaiset tiedot koskisivat asiaan liittyviä pakkokeinoja ja 3 -kohdan mukaiset tiedot tietoja mahdollisesta rikoksella menetetyistä tai haltuun otetusta omaisuudesta omaisuuden löytämiseksi tai haltijalleen palauttamiseksi.

3 momentin 4 -kohdan mukaiset henkilöä koskevia hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuteen vaikuttavien tietojen tallentamista koskisivat rikosten selvittämisessä samat perusteet kuin ennalta estämisen ja paljastamisen osalta 108 §:ssä, joten näiltä osin viitataan jäljempänä 108 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin. Koska sähköinen sotilasoikeudenhoitojärjestelmä ja 108 §:n mukainen turvallisuustietorekisteri ovat erillisiä, on tiedoista tarpeen säätää kummankin rekisterin osalta erikseen.

3 momentin 5 -kohdan perusteella rekisteriin voitaisiin tallentaa tiedot muista puolustusvoimien esitutkintatehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöinneistä. 3 momentin alakohdat vastaisivat soveltuvin osin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 2 §:ää siihen hallituksen esityksessä 66/2012 vp esitettyin muutoksin.

Sähköinen sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmä henkilörekisterinä voisi sisältää myös manuaalisia osia, kuten esineitä ja manuaalikortistoja. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että tietojärjestelmästä olisi käytävä ilmi tiedon tallettaja. Tämä on tarpeen esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuden ja tiedon jäljitettävyyden vuoksi.

107 §. Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän käyttöoikeus. Tietojärjestelmää saisivat käyttää tämän lain mukaista rikoksen selvittämistehtävää hoitavat virkamiehet. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi kurinpitoesimiehiä, esitutkintaa toimittavia virkamiehiä, sotilaslakimiehiä, sotilaskurinpitomenettelyssä

määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanosta vastaavia virkamiehiä sekä valvonnasta vastaavia virkamiehiä, joilla on työtehtäviinsä liittyvä tarve käsitellä sotilaskurinpitomenetelyyn ja tietojärjestelmään sisältyviä tietoja. Lisäksi sanamuoto kattaisi virkamiehet, jotka on puolustusvoimista annetun lain ja puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti määrätty hoitamaan rikoksen selvittämistehtävää.

108 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Pääesikunnan pitämästä turvallisuustietorekisteristä säädettäisiin nykyistä poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 11 §:ää tarkemmin. Pykälä on laadittu yhteismitalliseksi poliisin ja rajavartiolaitoksen vastaavien rekisteripykälien kanssa ottaen huomioon niihin hallituksen esityksessä 66/2012 vp esitetyt muutokset. Turvallisuustietorekisteriin talletettavien tietojen osalta 2 momentti vastaisi pitkälti henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:ää sekä siihen esityksessä 66/2012 vp esitetyjä muutoksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksesta sekä rekisterinpitäjästä. Puolustusvoimien toimivallasta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa säädetään 86 §:ssä. Turvallisuustietorekisteriä pidettäisiin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla. Turvallisuustietorekisterissä voisi kuitenkin olla myös manuaalisia osia, kuten esineitä ja valmiuden kohottamisen kannalta keskeisiä manuaalikortistoja. Mahdollisten kriisitilanteiden näkökulmasta on tärkeää, että turvallisuustietorekisteri ei ole yksinomaan sähköisen tietojärjestelmän varassa vaan sitä voidaan käyttää myös manuaalisesti, kortistona. Tämä toimii rekisterin eräänlaisena varmuuskopiona. Turvallisuustietorekisterin rekisterinpitäjä olisi pääesikunta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin turvallisuustietorekisteriin tallettavista henkilötiedoista. Pykälä on laadittu siten, että se on turvallisuustietorekisterin talletettavien tietojen osalta tarvittavilta osin yhteismitallinen poliisin ja rajavartiolaitoksen vastaavaa käyttötarkoitusta olevien rekistereiden kanssa. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista esitetään 86 §:ssä koskemaan poliisia rajatun vain sotilaallisen maan-

puolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaa ja maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaa toimintaa. Viranomais-ten välisten yhdenmukaisten käytäntöjen luomiseksi on tärkeää, että puolustusvoimilla on mahdollisuus kirjata viranomaistoiminnassa muilta viranomaisilta saamansa, 86 §:n mukaista toimintaa koskevat tiedot turvallisuustietorekisteriin.

Kuten hallituksen esityksessä 66/2012 vp on poliisiasian tietojärjestelmän ja rajavartiolaitoksen turvallisuustietorekisterin osalta esitetty, myös puolustusvoimien turvallisuustietorekisteriin talletettavia henkilön henkilöllisyyttä koskevia tietoja koskisi vaatimus siitä, että talletettavien tietojen on oltava tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia. Henkilön nimillä tarkoitettaisiin hallituksen esityksessä 66/2012 vp lakiehdotuksen laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa koskevan lain muuttamiseksi 2 §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaisesti väestörekisteriin merkittyä sukunimeä ja etunimiä, entisiä etu- ja sukunimiä ja puhutelmunimiä. Viranomaisen antamalla asiakasnumerolla tarkoitettaisiin esimerkiksi ulkomaalaisen henkilön tunnistamiseksi Maa-hanmuuttoviraston tietojärjestelmän antamaa, rekisteriin talletetuille ulkomaalaisille henkilölle annettua asiakasnumeroa, jolla Suomen viranomaiset yksilöivät kyseisen henkilön. Lähtöleveysuudessa on mahdollista, että muutkin viranomaiset ottavat käyttöön yksilöivän asiakastunnisteen, jonka tallettaminen olisi ehdotetun säännöksen nojalla mahdollista. Lisäksi henkilöllisyyttä koskevista tiedoista voisi olla tarpeen tallettaa myös perhesuhteita, koulutusta, työ- ja palvelushistoriaa sekä entisiä kansalaisuuksia koskevia tietoja. Nämä tiedot voivat olla keskeisiä esimerkiksi henkilöiden toiminnan ja luotettavuuden analysoimisessa 86 §:n 1 momentin mukaisia tehtäviä suoritettaessa. Asianmukaisilla ja riittäväillä pohjatiedoilla kyettäisiin myös kohdentamaan esimerkiksi salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö oikein siten, etteivät ne kohdistuisi henkilöihin, joilla ei ole osuutta ennalta estettävään ja paljastettavaan rikokseen.

Rekisteriin voitaisiin tallentaa myös henkilöä koskevat hänen oman turvallisuuden tai puolustusvoimien työturvallisuuden kannalta

välttämättömät tiedot. Rekisteriin talletettaisiin sellaiset henkilön omalle turvallisuudelle ja puolustusvoimien toimintayksikön työturvallisuudelle välttämättömät tiedot, joiden etsintä eri viranomaisten rekistereistä on hankalaa tai epävarmaa ja jotka kuvaavat kohteen tai henkilön vaarallisuutta tai arvaamattomuutta. Tiedot vastaisivat muuten pitkälti vastaavaa lain henkilötietojen poliisitoimessa mukaista sääntelyä, mutta pykälässä tarkoitettuina turvallisuustietoina voitaisiin turvallisuustietorekisteriin tallettaa poliisia rajoitettummin vain henkilötietolain 11 §:n 3—5 kohdan mukaisia tietoja. Sen mukaisia henkilötietoja, ovat tiedot jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta taikka henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä. Tietojen tallentamismahdollisuus olisi tärkeä siksi, että toisin kuin rajavartiolaitoksella puolustusvoimilla ei ole syyttömyysoikeutta poliisiasian tietojärjestelmään rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen osalta. Henkilön vaarallisuus työturvallisuusriskinä voi ilmetä aggressiivisuutena tai käsitteä vaarallisen tai helposti tarttuvan taudin. Henkilön omaa turvallisuutta taas palvelevat tiedot sairauksista, joiden oireet muistuttavat esimerkiksi humalatilaa tai sairaudet, jotka edellyttävät säännöllistä tai kohtauksissa vaadittavaa lääkitystä. Puolustusvoimilla ei olisi tämän pykälän nojalla oikeutta pyytää terveydentilatietoja esimerkiksi lääkintäviranomaisilta, vaan tiedot kirjattaisiin, kun ne tulevat esiin henkilön itsensä kertomana tai tehtävän yhteydessä.

Rekisterissä olisi lisäksi 3 momentin mukaisesti tietoja henkilön tai yrityksen luotettavuuden selvittämisestä. Tällä tarkoitettaisiin tietoja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettusta pääesikunnan tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä taikka laajasta tai suppeasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetietoja sekä mainitun selvityksen antamisaikaa. Turvallisuusselvityksistä annetun lain uudistaminen on parhaillaan vireillä.

Rekisteristä olisi 4 momentin mukaan käytävä ilmi tiedon tallettaja. Tämä on tarpeen esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuden ja tiedon jäljitettävyyden vuoksi.

109 §. *Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus.* Turvallisuustietorekisteriä saisivat käyttää ne 87 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 86 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen ennalta estämis- ja paljastamistehdävää. Tehtävään määräämisestä on säädetty puolustusvoimissa annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Pääesikunta voisi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisin, tulilin tai rajavartiolaitoksen palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyille virkamiehille siinä laajuudessa kuin näillä viranomaisilla on oikeus tietojen saamiseen puolustusvoimilta. Säännös vastaisi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 13 §:n 2 momenttia.

110 §. *Tilapäiset henkilörekiterit.* Puolustusvoimien valtakunnalliseen tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavan virkamiehen tai virkamiesten muodostaman työryhmän käyttöön voitaisiin nykyiseen tapaan perustaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tai manuaalisesti ylläpidettäviä tilapäisiä henkilörekitereitä. Tilapäiset henkilörekiterit olisivat nimensä mukaisesti tarkoitettu lähinnä yksittäisten tapausten yhteydessä perustettaviksi väliaikaisiksi rekistereiksi. Tässä tilanteessa myös rekisteriin talletettavien tietojen osalta kyse on sellaisesta lyhyempiaikaisesta tietojen käsittelystä, että tietojen säännönmukainen tallentaminen turvallisuustietorekisteriin ei olisi tarkoituksenmukaista. Mikäli asian yhteydessä käy ilmi, että tietojen tilapäiseen henkilörekiteriin vietyjen tietojen käsittely tai säilyttäminen olisi tarpeen pitempiaikaisesti, tarvittavat tiedot talletettaisiin luonteeltaan pysyvämpään turvallisuustietorekisteriin lain 108 §:n mukaisin edellytyksin

Pykälässä säädettäisiin nykyistä sääntelyä yksityiskohtaisemmin rekisterin käyttötarkoituksesta ja sinne tallettavista tiedoista. Tämän lisäksi rekisterinpitäjää ja rekisterin perustamista koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin. Lisäksi säännöksessä tuotaisiin nykyistä selkeämmin esille jaottelu valtakunnallista, alueellista tai paikallista toimintaa varten perustettuun tilapäiseen henkilörekiteriin. Py-

kälä vastaisi pitkälti henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 6 §:ää.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilapäisen henkilörekisterin käyttötarkoituksesta, rekisteriin tallettavista tiedoista sekä rekisterin käyttöoikeudesta. Tilapäisessä henkilörekisterissä saisi käsitellä vain 86 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän tai tehtäväkokonaisuuden suorittamiseksi tarpeellisia tietoja. Rekisteri voisi täten sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä yksittäisen tehtävän tai tehtäväkokonaisuuden suorittamiseksi. Rekisteri voisi sisältää myös manuaalisia osia. Tilapäisen henkilörekisterin käyttöoikeus olisi sillä tai niillä virkamiehillä, joiden käyttöön rekisteri on perustettu. Ehdotettuun 108 §:ään ja 121 §:ään liittyen rekisteriin saataisiin lisäksi tallettaa henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuden kannalta välttämättömät tiedot. Kuten 108 §:n mukaisessa turvallisuustietorekisterissä, myös tilapäisestä henkilörekisteristä tulisi käydä ilmi tiedon tallettaja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilapäisen henkilörekisterin rekisterinpitäjästä. Valtakunnallisen tilapäisen henkilörekisterin rekisterinpitäjä olisi pääesikunta. Mikäli kyse ei olisi valtakunnallisesta tilapäisestä henkilörekisteristä, olisi rekisterinpitäjänä toiminnasta vastaava hallintoyksikkö. Pääsääntöisesti pykälässä tarkoitettun työryhmä muodostetaan yhden hallintoyksikön henkilöstöstä. Jos kuitenkin työryhmään kuuluisi henkilöitä useista hallintoyksiköistä, mutta kyse olisi paikallista tai alueellista tehtävää varten perustetusta tilapäisestä henkilörekisteristä, toimisi rekisterinpitäjänä se hallintoyksikkö, joka määritetään toiminnasta vastaavaksi.

Tilapäisen henkilörekisterin perustamisesta päättäisi pykälän 4 momentin mukaan valtakunnallisen rekisterin osalta pääesikunta ja muun kuin valtakunnallisen tilapäisen henkilörekisterin osalta toiminnasta vastaava hallintoyksikkö. Rekisterin perustamisesta tehtäisiin kirjallinen päätös. Valtakunnallisessa käytössä olevien tilapäisten henkilörekisterien osalta rekisterin perustamista koskevasta päätöksestä ja sen olennaisesta muuttamisesta olisi ilmoitettava viimeistään kuukautta ennen rekisterin perustamista tai muuttamista tietosuojavaltuutetulle. Perustamispäätökse-

sä olisi mainittava henkilörekisterin käyttötarkoitus.

111 §. *Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely.* Pykälässä säädettäisiin yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittelystä rikosten yhtäältä rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa ja toisaalta rikosten selvittämisessä. Säännös vastaisi sisällöltään pääosin nykyisen poliisien tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 13 §:ää ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 12 §:ää kuitenkin hallituksen esityksessä 66/2012 vp esitetty huomioon ottaen. Yksittäiseen tehtävään liittymättömillä tiedoilla tarkoitettaisiin puolustusvoimien 27, 35 ja 86 §:n mukaisen tehtävän yhteydessä saamia ylimääräisiä tietoja, jotka puolustusvoimat saa tällaisten tehtävien yhteydessä ja joita ei erikseen pyritä hankkimaan. Tällaisia tietoja on välttämättömää kerätä ja tallettaa, sillä ne voivat osoittautua hyödyllisiksi rikoksen ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Ennalta estäminen ja paljastaminen on usein pitkäkestoista työtä, jossa pienetkin yksityiskohdat voivat osoittautua myöhemmin merkittäviksi. Säännöksellä tarkoitetuilla tiedoilla ei tarkoitettaisi salaisiin tiedonhankintakeinoihin tai salaisiin pakkokeinoihin saatuja tietoja. Tietojen tallettaminen olisi mahdollista turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin niillä edellytyksillä kuin näitä rekistereitä koskevissa asianomaisissa pykälissä on säädetty.

Tietoja tallettaessa olisi niihin mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta. Arvio tehdään noudattaen kansainvälistä mallia ja kriteeristöä, jota käytetään muun muassa kriisinhallintaoperaatioissa. Menettely tukee tiedon analysointia ja uhkarvioiden laatimista. Lisäksi sillä on merkitystä tehtävien hoitajien vaihtuessa.

112 §. *Salaisilla tiedonhankintakeinoilla ja salaisilla pakkokeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely.* Pykälässä säädettäisiin 1 momentissa puolustusvoimien rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen yhteydessä salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen ja 2 momentissa pääesikunnan toteuttaman esitutinnan yhteydessä salaisilla pakkokeinoilla saatujen yli-

määräisten tietojen käsittelystä. Voimassa olevassa poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa ylimääräisen tiedon tallettamista koskeva sääntely on sisällytetty kokonaisuudessaan 13 §:ään. Sääntely vastaisi hallituksen esityksen 66/2012 1. lakiehdotuksen, joka koskee henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annettua lakia 11 §:n sääntelyä.

113 §. Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle. Pääesikunnalla olisi oikeus salsapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasviranomaiselle sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ja turvallisuustietorekisterin tietoja, jos se on tarpeen sotilasviranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ja turvallisuustietorekisterin tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön ja 111 ja 112 §:ssä tarkoitettuja tietoja eli yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja saisi kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi; tai
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tiedot saisi luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti.

Säännökset olisivat osittain samoja kuin nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 20 §:ssä. Sääntely vastaisi sisällöltään rajavartiolaitoksen ja poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä. Pykälän 2 momentin 3 kohtaa tarkennettaisiin siten, että siinä olisi minimivaatimuksena kaksi vuotta vankeutta, kun nykyisen lain mukaan minimivaatimuksena on, että rikoksesta saattaa seurata vankeutta.

114 §. Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille. Pääesikunta saisi luovuttaa salsapitosäännösten estämättä sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

- 1) poliisille niitä uuden poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä var-

ten, jotka liittyvät oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen;

- 2) rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten ja rajavartiolaitaissa tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

- 3) tullille tullilaisissa tarkoitettua ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä, paljastamista selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

- 4) syyttäjille virkatehtävien suorittamista varten syyttäjälaitoksista annetun lain (439/2011) 25 §:ssä säädettyssä laajuudessa;

- 5) ulkoasiainministeriölle kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten;

- 6) puolustusministeriölle puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten.

Säännökset vastaisivat muutoin nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 21 §:ää, mutta rajavartiolaitokselle voitaisiin luovuttaa tietoja nykyistä laajemmin sen uudet rikosten torjuntaan liittyvät tehtävät huomioon ottaen. Samassa tarkoituksessa tietoja voitaisiin jatkossa luovuttaa myös tullilaitokselle. Myös tietojen luovuttamista syyttäjille, ulkoasiainministeriölle ja puolustusministeriölle koskevat säännökset olisivat uusia.

Rekisterin tietoja muuhun kuin sen käyttö-tarkoituksen mukaiseen käyttöön saisi luovuttaa vain 113 §:n 2 momentissa mainittua tarkoitusta varten.

Tiedot saisi luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti siten, kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Käytännössä sähköinen luovuttaminen on harvinaista.

115 §. Tietojen poistaminen sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä. Tietojärjes-

telmästä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot:

1) viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Tällä hetkellä tiedot poistetaan pääesikunnan tutkintaosaston käytettävissä olevasta rikostietorekisteristä. Säännökset vastaisivat nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n 1 momenttia muutoin, mutta tietojen poistaminen sidottaisiin kattavammin erilaisiin syyttäjän päätöstyyppeihin.

Maininta arkistohakemistosta poistettaisiin tarpeettomana.

116 §. Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä. Turvallisuustietorekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

Tietojen perustetta ja käsittelyn tarpeellisuutta olisi arvioitava vähintään viiden vuoden välein. Henkilötietojen käsittely on määriteltävä henkilötietolain 3 §:ssä. Muilta osin säännös muistuttaa henkilötietolain 12 §:n 2 momenttia, jossa vastaava arviointivelvoite on asetettu arkaluonteisten henkilötietojen osalta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin merkintä.

Tällä hetkellä tiedot poistetaan manuaalisesti.

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot henkilön luotettavuuden selvittämisestä poistettaisiin vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

Säännökset vastaisivat sisällöltään nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n 2 ja 3 momenttia.

117 §. Tietojen poistaminen tilapäisestä henkilörekisteristä. Tilapäisestä henkilörekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot:

1) kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi tai

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta, tai

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta tai

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut tai

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty sekä

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. Säännökset vastaavat sisällöltään nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta annetun lain 18 §:n 4 momenttia muutoin, mutta tietojen poistaminen sidottaisiin kattavammin erilaisiin syyttäjän päätöstyyppeihin.

Tietojen perustetta ja käsittelyn tarpeellisuutta olisi arvioitava vähintään kolmen vuoden välein. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin merkintä.

Puolustusvoimien käyttöön perustettu tarpeettomaksi käynyt tilapäinen henkilörekiste-

ri on hävitettävä, jollei sitä siirretä arkistoitavaksi.

118 §. *Kurinpitotarkaisurekisteri.* Kurinpitotarkaisurekisteri olisi puolustusvoimien valtakunnallinen automaattisen tietojenkäsittelyn avulla yllä pidettävä pysyvä henkilörekisteri.

Pykälä vastaisi käyttötarkoituksen osalta pääosin asiasisällöllisesti voimassa olevan sotilaskurinpitoasetuksen 10 §:ää. Nykyistä rangaistus- ja ojennuskortistoa pidetään manuaalisesti. Tarkoituksena on, että kurinpitopäätökset ryhdyttäisiin kirjaamaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla.

Uutena tietona kurinpitotarkaisurekisteriin saataisiin tallentaa tieto syyttäjän ja tuomioistuimen vapauttavista tuomioista, ja rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä ja silleensä jättämisspäätöksistä sotilasoikeudenkäyntiasiaissa. Nykyisin kurinpitomenettelyssä ratkaistujen asioiden osalta tieto kurinpitomenettelyssä määräytyistä kurinpito-ojennuksista ja -rangaistuksista on talletettu nykyisiin rangaistus- ja ojennuskortistoihin. Tieto tuomioistuinten rangaistukseen johtavista tuomioista on lisäksi tallennettu rangaistuskortistoon, mutta tallentamisen ulkopuolelle ovat jääneet vapauttavat tuomiot ja rangaistukseen tuomitsematta jättämistä koskevat tuomiot. Lisäksi nykyisin päätökset asian jättämisestä sillensä (joko ei-rikosta tai vähäisyysperusteella) tai syyttäjälle lähettämättä jättämisestä on tehty erillisesti tai suoraan esitutkintapöytäkirjojen arkistokappaleisiin. Muutos parantaisi kurinpitomenettelyn kohteena olevien oikeusturvaa, kun ratkaisutieto kaikkien kurinpito- ja sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävien asioiden osalta olisi löydettävissä sekä kaikkien syyksi lukevien että vapauttavien ratkaisujen osalta keskitetysti. Tästä syystä myös aiempi rangaistus- ja ojennus kortiston nimi esitetään muutettavaksi kurinpitotarkaisurekisteriksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kurinpitotarkaisurekisterin käyttötarkoituksesta. Kurinpitotarkaisurekisteriä pidettäisiin kurinpitopäätösten ratkaisujen tallentamista ja valvontaa, aiempien kurinpitopäätösten selvittämistä ja rikos- ja seuraamustilastojen ylläpitämistä varten sekä tuomioistuimessa sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellyissä asioissa annettujen ratkaisujen, mukaan lukien

kurinpitotarkaisurekisterin tallentamiseksi. 1 momentissa todettaisiin lisäksi, että kurinpitorekisteristä voidaan tarpeelliset tiedot siirtää asevelvollisrekisteriin sen mukaan kun siitä asevelvollisuuslaissa (1417/2007) säädetään. Asevelvollisuuslain 94 §:n 2 momentin 9 kohdan mukaan asevelvollisuusrekisteriin saadaan tallettaa kurinpitomenettelyssä määräyty seuraamukset ja sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellyistä rikoksista tuomitut rangaistukset sekä muut rangaistukset ja seuraamukset, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen palveluksen, sijoittelun tai sotilasarvon kannalta. Käytännössä tieto merkitään, kun rangaistus on määrätty. Asevelvollis- ja kurinpitotarkaisurekistereillä on eri käyttötarkoitukset.

Pykälän 2 ja 3 momenteissa säädettäisiin kurinpitotarkaisurekisteriin tallennettavista tiedoista. Kurinpitomenettelyn ulkopuolella ratkaistujen asioiden, eli tuomioistuimessa sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävien asioiden sekä syyttäjän tällaisia asioita koskevien ratkaisujen osalta rekisteriin vietäisiin asian ratkaisutiedot. Näillä tarkoitettaisiin tietoa asian lopputuloksesta sekä mahdollisesta rangaistuksesta. Tuomioistuimen tekemien ratkaisujen osalta merkittäisiin myös tieto ratkaisun lainvoimaisuudesta.

Kurinpitomenettelyssä tehtyjen kurinpitotarkaisujen osalta rekisteriin tallennettaisiin asian ratkaisutiedon lisäksi 53 §:ssä säädetyt tiedot kurinpitopäätöksestä sekä pykälän 3 momentissa luetellut tiedot päätöksen tiedoksiannosta, muutoksenhausta sekä sen johdosta tehdyistä päätöksistä, tarkastusmerkinnät ja kurinpitomenettelyn valvonnasta aiheutuneet toimenpidemerkinnät sekä seuraamuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot.

Pykälän 4 momentissa määriteltäisiin kurinpitotarkaisurekisterin rekisteröity. Rekisteröidyllä eli rekisteriin merkityllä tarkoitettaisiin 1 §:n 2 momentin mukaisessa sotilaskurinpitomenettelyssä epäiltyä tutkittua henkilöä. Tällaisen henkilön yksilöimiseksi rekisteriin saisi henkilöstä nimen lisäksi tallettaa henkilötunnuksen, sukupuolen, äidinkielen, kansalaisuuden, kotikunnan ja osoitteen.

119 §. *Kurinpitotarkaisurekisterin pitäjä.*

Pykälässä säädettäisiin kurinpitotarkaisurekisterin rekisterinpitäjästä, joita olisivat perusyksikkö tai vastaava joukko tai laitos siel-

lä asevelvollisuuslain nojalla palvelevien henkilöiden osalta, joukko-osasto tai vastaava joukko tai laitos siellä palvelevien muita kuin 1 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden osalta joukko-osaston komentajaa ja vastaavassa virka-asemassa olevia lukuun ottamatta ja pääesikunta siellä palvelevien henkilöiden sekä lisäksi erikseen joukko-osastojen komentajista ja vastaavissa tai näitä ylemmissä virka-asemissa olevien osalta.

Pykälä vastaisi sisällöltään sotilaskurinpitoasetuksen 11 §:ää.

120 §. Tietojen poistaminen kurinpitoratkaisurekisteristä. Pykälässä säädettäisiin tietojen poistamisesta kurinpitoratkaisurekisteristä.

Pykälä vastaisi sisällöltään sotilaskurinpitoasetuksen 14 §:ää ja nykykäytäntöä.

121 §. Arkaluonteisten tietojen käsittely. Pykälässä olisivat tavanomaiset säännökset arkaluonteisten tietojen käsittelystä viittauksin henkilötietolain 11 §:n 3 kohtaan sekä 11 §:n 1 ja 2 ja 4–6 kohtiin. Säännökset vastaisivat sisällöltään nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 14 §:ää.

122 §. Henkilötietojen tarkastaminen. Rekisteröidyn olisi halutessaan tarkastaa itseään koskevia tietoja esitettävä tätä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai sille hallintoyksikölle, jonka rekisterinpitäjä on määrännyt antamaan tiedot tarkastamista varten ja todistettava henkilöllisyytensä. Tämä vastaisi voimassa olevan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 17 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tahosta, joka luovuttaa 1 momentin mukaisesti pyydetty tiedot tarkastamista varten. Sen mukaan rekisterinpitäjä tai sen määräämä hallintoyksikkö antaisi tiedot tarkastamista varten. Sääntely vastaisi täten henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 44 §:ää.

123 §. Tarkastusoikeuden rajoitukset. Rekisteröidyn tarkastusoikeutta ei edelleenkaan olisi turvallisuustietorekisteriin eikä tilapäiseen henkilörekisteriin.

Tietosuojavaltutettu voisi jatkossakin rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekiste-

riin talletettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

Säännökset vastaisivat turvallisuustietorekisterin osalta nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 16 §:ää. Tilapäiset henkilörekistereiden luonne on turvallisuustietorekisteriä vastaava, sillä ne perustettaisiin rikosten ennalta estämisestä ja paljastamista hoitavan virkamiehen tai työryhmän käyttöön. Koska tällaiset rekisterit ovat rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa tarkoitettu yksinomaan viranomaisen sisäiseen käyttöön sillä keskeneräisenä olevan asian käsittelyä varten, on tilapäisten henkilörekisterien tarkastusoikeutta koskeva sääntely katsottu tarkoituksenmukaiseksi saattaa yhdenmukaiseksi turvallisuustietorekisterin tarkastusoikeutta koskevan sääntelyn kanssa.

12 luku. Valvonta

124 §. Kurinpitorangaistusten tarkastukset. Joukko-osaston komentajan olisi tarkastettava alaistensa kurinpitoesimiesten määräämät kurinpitorangaistukset vähintään neljännesvuosittain. Säännös vastaisi sotilaskurinpitoasetuksen 38 §:ää.

Pääesikunta toimittaisi tai toimituttaisi 2 momentin mukaan kurinpitorangaistusten tarkastuksia tarvittaessa.

125 §. Kurinpitoratkaisurekisterien tarkastukset. Maavoimien komentajan, merivoimien komentajan, ilmavoimien komentajan ja vastaavan kurinpitoesimiehen olisi 1 momentin mukaan tarkastettava sotilaslakimiehen avustamana alaistensa joukkojen ja laitosten kurinpitoratkaisurekisterit vähintään kerran vuodessa.

Pykälä vastaisi sotilaskurinpitoasetuksen 39 §:ää muutoin, mutta puolustusvoimien organisaatiomuutoksen vuoksi säädettäisiin maanpuolustusalueen komentajan tarkastusvelvollisuuden sijaan maavoimien komentajan, merivoimien komentajan ja ilmavoimien komentajan tarkastusvelvollisuudesta. Vastaavalla kurinpitoesimiehellä ei tarkoitettaisi Maanpuolustuskorkeakoulun rehtoria. Lisäksi säännöksessä ei mainittaisi kortistojen tarkastamista vaan kurinpitorangaistusten tarkastaminen.

126 §. Kurinpitovallankäytön valvonta. Kurinpitoesimiehen olisi 1 momentin mukaan valvottava alaistensa kurinpitoesimiesten kurinpitovallan käyttöä. On erittäin suositeltavaa, että kurinpitorangeistukset tarkastetaan heti päätöksenteon jälkeen. Eräissä joukko-osastoissa on nykyisinkin tämä käytäntö. Voimassa olevan sotilaskurinpitoasetuksen 38 §:n mukaan joukko-osaston komentajan on tarkastettava alaistensa määräämät kurinpitoseuraamukset vähintään neljännesvuosittain. Tarkastuksen suorittavat joukko-osaston komentaja oikeusupseerin avustamana ja puolustushaarakomentaja sotilaslakimiehen avustamana. Tarkastuksissa on havaittu varsin harvoin niin vakavia virheitä, että kyseinen päätös olisi tarpeen kumota tai seuraamusta lieventää. Tarkastuksissa saadaan kuitenkin arvokasta tietoa vähäisemmistä usein toistuvista virheistä ja kurinpitoesimiesten huomiota pystytään kiinnittämään niihin tarkastuskertomuksissa ja annettavassa täydennyskoulutuksessa.

Puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimien asessori valvoo ja ohjaa puolustusvoimien toiminnan lainmukaisuutta ja sotilasoikeudenhoitoa. Puolustusvoimien asessorin laillisuusvalvonnassa on suoritettu esimerkiksi esitutkinta-asiakirjoihin, pakkokeinojen käyttöön ja sotilaslakimiesten lausuntoihin kohdistuvia tarkastuksia. Myös puolustusministeriön tehtäviin kuuluu puolustusministeriön työjärjestyksen mukaan hallinnonalan laillisuusvalvonta. Lisäksi kurinpitomenettelyä valvoo eduskunnan oikeusasiamies.

Jos joukko-osaston komentaja tai häntä ylempi kurinpitoesimies tehdyssä tarkastuksessa havaitsee, että kurinpitomenettelyssä on tapahtunut olennainen virhe tai kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka kurinpitoasiassa tehty päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton, hänen olisi 2 momentin mukaan kumottava päätös tai lievennettävä kurinpitorangeistusta. Päätöstä ei kuitenkaan saisi kumota tai muuttaa, jos sen tekemisestä on kulunut enemmän kuin kaksi vuotta, jolleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies katsoo, että kurinpitoasia tulee ot-

taa uudelleen käsiteltäväksi tai kurinpitopäätöstä olisi muutettava kurinpitoasian vastaajan vahingoksi, hän voisi 3 momentin mukaan hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista. Kurinpitopäätökseen sovellettaisiin vastaavasti, mitä tuomion poistamisen edellytyksistä oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:n 1 momentissa ja tuomion purkamisen edellytyksistä saman luvun 9 §:n 1 momentissa säädetään.

Hakemus olisi 4 momentin mukaan tehtävä 55 §:n 2 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle kuuden kuukauden kuluessa kurinpitopäätöksen tekemispäivästä. Menettelyyn tuomioistuimessa sovellettaisiin, mitä oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa ylimääräisen muutoksenhakuasian käsittelystä säädetään.

Nykyisen sääntelyn perusteella on ollut tulkinnanvaraista, voiko kurinpitoesimies sotilaskurinpitolain 38 §:n 3 momentin perusteella muuttaa päätöstä myös kurinpitoseuraamukseen määrätyn vahingoksi. Ehdotetun uuden sääntelyn tarkoituksena on parantaa kurinpitorangeistukseen määrätyn oikeusturvaa, kun mahdolliset vastaajan vahingoksi muutettavat päätökset käsiteltäisiin jatkossa yleisessä tuomioistuimessa. Kurinpitoesimies voisi enää vain lieventää seuraamusta.

Oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säädetään ylimääräisestä muutoksenhausta. Sen 1 §:n 1 momentin mukaan lainvoiman saanut tuomio voidaan tehdystä kantelusta tuomiovirheen perusteella poistaa:

1) jos oikeus ei ole ollut tuomionvoipataikka jos asia on otettu tutkittavaksi, vaikka on ollut olemassa sellainen seikka, jonka johdosta oikeuden olisi omasta aloitteestaan pitänyt jättää asia tutkittavaksi ottamatta;

2) jos poissa oleva, jota ei ole haastettu, tuomitaan taikka jos henkilö, jota ei ole kuultu, muutoin kärsii haittaa tuomiosta;

3) jos tuomio on niin sekava tai epätäydellinen, ettei siitä käy selville, miten asiassa on tuomittu; tai

4) jos oikeudenkäynnissä on tapahtunut muu oikeudenkäyntivirhe, jonka havaitaan tai voidaan otaksua olennaisesti vaikuttaneen asian lopputulokseen.

Edelleen 9 §:n 1 momentin mukaan lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan syytetyn vahingoksi purkaa:

1) jos oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 8 §:n 1 tai 2 kohdassa mainittu seikka on ollut olemassa ja sen voidaan otaksua vaikuttaneen siihen, että syytetty on vapautettu tai että hänet on tuomittu olennaisesti lievempien rangaistussäännösten mukaan kuin mitä olisi ollut sovellettava; tai

2) jos kysymyksen ollessa rikoksesta, josta säännöllisen rangaistusasteikon mukaan voi seurata ankarampi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta tai josta voi seurata viraltapano, vedotaan seikkaan tai todisteeseen, jota ei ole aikaisemmin esitetty, ja sen esittäminen todennäköisesti olisi johtanut syytetyn tuomitsemiseen rikoksesta tai siihen, että rikokseen olisi ollut sovellettava olennaisesti ankarampia rangaistussäännöksiä.

Jos tuomioistuimien tai kurinpitomenettelyä valvova esimies on muuttanut alemman esimiehen kurinpitoasiassa tekemän päätöksen tai kumonnut sen, olisi päätös annettava 5 momentin mukaan tiedoksi asianosaisille. Tiedoksiannossa noudatettaisiin, mitä 54 §:ssä kurinpitopäätöksen tiedoksiannosta säädetään.

Jos kurinpitopäätöksessä määrätty seuraamus on pantu täytäntöön ja kurinpitopäätös on kumottu tai poistettu tai seuraamusta on lievennetty, noudatettaisiin 6 momentin mukaan, mitä 68 §:ssä hyvityksestä säädetään. Hyvityspäätöksen tekisi 2 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies.

127 §. *Puolustusvoimien rikostorjunnan valvonta puolustusvoimissa.* Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu puolustusvoimien johto valvoisi puolustusvoimien rikostorjuntaa. Tämä kattaisi niin rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen kuin selvittämistoiminnan.

Lisäksi tämän lain 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu oikeudellisen osaston osastopäällikkönä toimiva puolustusvoimien asessori valvoisi 35 §:n mukaista rikosten selvittämistä. Tiedusteluosaston osastopäällikkö valvoisi 86 §:n mukaista rikosten ennalta estämistä ja paljastamista.

Tällä tarkoitettaisiin lähiesimiesvalvontaa, joka olisi osa normaaleja työnjohdollisia tehtäviä. Tämä valvonnan muoto on erittäin tärkeä, koska se on jokapäiväistä ja se tapahtuu lähellä valvottavaa toimintaa. Pykälä täydentäisi puolustusvoimien asessorin puolustus-

voimista annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaista laillisuusvalvontaa. Myös henkilöstön oikeudellinen koulutus on keskeinen osa ennaltaehkäisevää sisäistä laillisuusvalvontaa.

128 §. *Puolustusministeriön suorittama valvonta.* Perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Ministeriöiden toimialoista säädetään valtioneuvoston ohjesäännössä. Sen mukaan puolustusministeriön toimialaan kuuluvat puolustuspolitiikka, sotilaallinen maanpuolustus, kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen sekä sotilaallinen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoiminta.

Puolustusministeriön puolustusvoimien rikostorjuntaan kohdistamasta valvonnasta säädettäisiin suoraan laissa. Nykyisin valvonta perustuu edellä kuvattuihin yleisiin säännöksiin.

Salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytöstä laadittu pöytäkirja toimitettaisiin nykyiseen tapaan puolustusministeriölle.

Puolustusministeriölle olisi toimitettava tiedot yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittävistä puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyvistä asioista.

Salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön järjestämisessä ja valvonnassa sekä toimenpiteiden kirjaamisessa ja valvontaa varten annettavissa selvityksissä noudatettaisiin, mitä poliisilaisissa ja pakkokeinolaisissa sekä niiden nojalla säädetään. Tällä viitattaisiin lähinnä uuden poliisilain 5 luvun 65 §:n ja uuden pakkokeinolain 10 luvun 66 §:n nojalla annettaviin valtioneuvoston asetuksiin.

129 §. *Kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle.* Puolustusministeriö antaisi nykyiseen tapaan eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Nykyisen poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Kertomus toimitettaisiin lisäksi tiedoksi suojelupoliisille.

13 luku. Erinäiset säännökset

130 §. Tarkemmat säännökset. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin tämän lain mukaisessa menettelyssä määrättyjen kurinpitorangeistusten täytäntöönpanoon liittyvistä ja muista viranomaisten välisistä ilmoituksista. Asetuksella säädettäisiin myös 68 §:ssä tarkoitetun hyvityksen rahamäärästä. Tätä koskeva asetuksenantovaltuus olisi selvyuden vuoksi 68 §:ssä.

131 §. Merkintä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Tuomioistuimen olisi tehtävä määräämistään kurinpitorangeistuksesta merkintä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tiedon välittämiseksi sotilasviranomaisille. Merkinnän tekemiseen sovellettaisiin, mitä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) ja sen nojalla säädetään. Säännös vastaisi nykyistä sotilaskurinpitolaain 50 a §:ää.

14 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

132 §. Voimaantulo. Pykälässä olisi tavanomaiset säännökset voimaantulosta.

Lailla kumottaisiin sotilaskurinpitolaiki ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki

133 §. Siirtymäsäännökset. Jos kurinpitomenettelyssä käsiteltävä rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovellettaisiin määrättäviin seuraamuksiin, pakkokeinoihin, asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun sekä täytäntöönpanoon ja valvontaan 1 momentin mukaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Uutta lakia sovellettaisiin vasta sen voimaantulon jälkeen tehtyjen rikosten käsittelemiseen, koska ilman siirtymäsäännöstä asian ollessa vireillä muutosajankohtana tulisi noudatettavaksi uuden ja vanhan lain menettelysäännöksiä. Tämä ei aiheuttane ongelmia, koska asiat käsitellään yleensä nopeasti kurinpitomenettelyssä.

Ennen kuin korkein oikeus on liittynyt oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään, se toimittaisi 131 §:ssä tarkoitetut tiedot lähettämällä päätöksestään jäljennöksen Oikeusrekisterikeskukselle tietojen välittämiseksi sotilasviranomaisille, jollei oikeusministeriön asetuksella säädettä tietojen toimittamisesta muulla tavoin.

Tämän lain 106 §:n mukaista sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmää koskeva tietojenkäsittely olisi toteutettava tämän lain mukaisena neljän vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Siirtymäsäännös vastaisi poliisille esityksessä 66/2012vp esitettyä VITJA-hankkeen mukaista tietojenkäsittelyä koskevaa siirtymäsäännöstä.

Jos muualla laissa tai asetuksessa viitataan sotilaskurinpitolaiki tai poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain säännöksiin, viittauksen katsottaisiin tämän lain voimaan tultua 4 momentin mukaan tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

1.2 Rikoslaki

6 luku. Rangaistusten määräämisestä

1 §. Rangaistuslajit. Rikoslain 6 luvun 1 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä luetellaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 3 §:n 1 momentissa säädetyt kurinpitorangeistukset.

16 §. Lain 45 luvun alaisten henkilöiden kurinpitoseuraamusten vähentäminen. Rikoslain 6 luvun 16 §:n 1 momentti ehdotetaan kumottavaksi, koska tuomioistuimessa ei voisi enää käsitellä kuin ylimääräisen muutoksenhaun kautta tekoja, joista on jo määrätty rangaistus kurinpitomenettelyssä (*ne bis in idem* -kielto).

8 luku. Vanhentumisesta

18 §. Viittaussäännös. Rikoslain 8 luvun 18 §:n 3 momentin viittaussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi, siten että sotilaille ja muulle rikoslain 45 luvun alaiselle henkilölle tuomittavan kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanon vanhentumisesta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa. Tämä johtuu

siitä, että kyseisessä laissa säädettäisiin enää kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanon, ei kurinpitorangeistuksen, vanhentumisesta.

16 luku. **Rikoksista viranomaisia vastaan**

15 §. *Vangin laitton vapauttaminen.* Rikoslain 16 luvun 15 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin ehdotettavaan lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa. Säädöskokoelmanumeroa ei mainittaisi, sillä se mainitaan jo aiemmin rikoslaissa.

1.3 Laki sakon täytäntöönpanosta

1 §. *Lain soveltamisala.* Sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin nykyisen maksun sijaan kurinpitosaakosta, joksi poistumiskielto tai aresti on muunnettu.

2 §. *Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus.* Pykälän 2 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi samalla perusteella kuin 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

1.4 Laki turvallisuusselvityksistä

8 §. *Turvallisuusselvityksen tekeminen.* Turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:n 1 momentin 4 –kohtaa muutettaisiin siten, että maininta rikostietorekisteristä muutettaisiin sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmäksi. Muutos olisi teknisluonteinen ja vastaisi tässä laissa esitettyjä rekistereitä koskevia muutoksia.

22 §. *Suppean turvallisuusselvityksen tekeminen.* Pykälää muutettaisiin siten, että maininta rikostietorekisteristä muutettaisiin sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmäksi. Muutos olisi teknisluonteinen.

26 §. *Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit.* Turvallisuusselvityksistä annetun lain 26 §:ää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin uuteen lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa. Samalla muutettaisiin pykälään viittaus henkilö tietojen käsittelystä poliisitoimissa an-

nettuun lakiin, jolla on kumottu poliisin henkilörekistereistä annettu laki.

1.5 Tieliikennelaki

25 §. *Nopeusrajoitukset.* Esitetyt muutokset liittyvät ehdotetun lain sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa 86 §:n 1 momentin mukaiseen rikosten ennalta estämisen- ja paljastamistehtävään.

Edellä ehdotetaan, että puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista suorittavat virkamiehet saisivat rikosten ennalta estämisen- ja paljastamistehtävässä käyttää tiettyjä poliisilain mukaisia toimivaltuuksia.

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain kokonaisuudessa ehdotetaan, että tekninen tarkkailu muutetaan tekniseksi kuunteleluksi, tekniseksi katseluksi, tekniseksi seurannaksi ja tekniseksi laitetarkkailuksi ja että tarkkailu muutetaan suunnitelmalliseksi tarkkailuksi.

Hallituksen esityksessä 266/2004 vp poliisilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi on tieliikennelain 48 §:n 5 momentin osalta todettu, että tiedonhankintakeinojen käyttäminen edellyttää joissain tilanteissa tieliikennelaisissa säänneltyjen liikennesääntöjen rikkomista. Tilanteessa, jossa poliisi-, tull- tai rajavartiomiehet seuraavat ajoneuvolla tarkkailun kohdetta, tarkkailun onnistunut suorittaminen edellyttää usein muun muassa liikenteen ohjauslaitteen antaman käskyn tai kiellon rikkomista.

Ehdotettuja muutoksia tieliikennelakiin tarvitaan rikosten ennalta estämisen- ja paljastamistehtävän mukaisissa virkatehtävissä suoritettavaa hälytysajoa, tarkkailua, teknistä tarkkailua ja muuta vastaavaa poliisitoimintaa varten. Liikennesäännöistä poikkeaminen olisi kuitenkin aina poikkeuksellista ja tarve siihen arvioitaisiin erikseen jokaisessa yksittäistapauksessa.

Puolustusvoimien suorittamassa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa suoritetaan samankaltaisia tehtäviä kuin mitä poliisi, rajavartiolaitos ja tullit suorittavat. On perusteltua, että rikosten ennalta estämistä ja paljastamista puolustusvoimissa hoitavilla virkamiehillä nimenomaan rikosten estämisen ja paljastamistehtävään suorittaessaan olisi

amat oikeudet poiketa tieliikennelain säännöksistä poliisilla, rajavartiolaitoksella ja tullilla.

48 §. Poikkeussäännökset. Samalla perusteella ehdotetaan muutettavaksi 48 §:ää siten, että myös puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävissä voitaisiin poiketa tieliikennelain säännöksistä samalla tavoin kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antava poliisiauton kuljettaja.

1.6 Laki ulkomaalaisrekisteristä

10 §. Tietojen luovuttaminen rekisteristä. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröineistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten. Säännös muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta turvallisuus- ja valvontatehtävien sijaan. Lisäksi asevelvollisuuslain osalta muutettaisiin säädöskokoelmanumero viittaamaan nykyiseen asevelvollisuuslakiin.

1.7 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta

7 §. Tarkastus- ja tietojensaantioikeus. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n 1 momenttia muutettaisiin lisäämällä siihen viittaus siitä, että pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädetäisiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

1.8 Laki puolustusvoimista

2 luku. Toimivalta

7 §. Sotilaskurinpito. Puolustusvoimista annetun lain 7 §:ään muutettaisiin viittaus uuteen lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa.

8 §. Rikostorjunta. Puolustusvoimista annetun lain 8 §:ää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin uuteen lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa. Myös pykälän otsikko muutettaisiin.

16 §. Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri. Pykälän 4 momentissa oleva viittaus poliisin tehtävistä puolustusvoimissa annettuun lakiin muutettaisiin vastaamaan uutta sääntelyä.

19 §. Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus. Puolustusvoimista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 19 §:ään lisättäisiin uudeksi 3 momentiksi nykyisin sotilaskurinpitolain 17 §:ssä olevan sääntely, jonka mukaan rikoslain 45 luvun alainen henkilö saadaan lisäksi ottaa kiinni, jos 1) hänen lausumistaan uhkauksista tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen sekä vaihtoehtoisesti 2) hän on tuntematon ja kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja niitä tiedustelevalle esimehelle tahi järjestyspartiolle tai vartio-, tai päivystystehtävää suorittavalle sotilaalle; taikka jos hän antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon.

23 a §. Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus. Puolustusvoimista annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudeksi 23 a §:ksi säännökset joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeudesta, kun tarkastus- ja etsintä kohdistuu puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön, joka ei ole rikoslain 45 luvun alainen. Hänen voitaisiin kohdistaa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu etsintä ja tarkastus, jos on syytä epäillä kyseisessä momentissa mainittuja määräyksiä rikotun.

Luvattomasti tai laittomasti hallussa pidettyyn puolustusvoimien omaisuuteen taikka huumausaineeseen tai alkoholijuomaan sovelletaan vastaavasti, mitä sotilaskurinpidos-

ta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 2 momentissa säädetään.

Sääntelyt sopivat paremmin puolustusvoimista annettuun lakiin, jonka 18—23 §:ssä on nykyisin turvallisuutta ja järjestystä koskevia säännöksiä.

1.9 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta

28 §. *Rikosoikeudellinen vastuu.* Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n 1 momenttiin muutettaisiin viittaus uuteen lakiin sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa.

1.10 Nimikirjalaki

4 §. *Nimikirjaan talletettavat tiedot.* Nimikirjalain 4 §:n 2 momentin 2 kohdan a alakohtaa muutettaisiin siten, että nimikirjaan olisi talletettava tieto kurinpitorangaistuksesta muistutusta lukuun ottamatta. Muistutus olisi jatkossa kurinpitorangaistus, mutta sitä ei ole tarpeen tallettaa nimikirjaan. Muutoksella säilytettäisiin siis nykytila.

Samalla perusteella muutettaisiin 4 §:n 2 momentin 2 kohdan b alakohtaa, joka koskee sotilasrikoksesta tuomittua muistutusta.

1.11 Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa

16 §. *Tietojen luovuttaminen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä.* Henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 16 §:n 1 momentin 10 kohtaa muutettaisiin siten, että viittaus tutkintaosastoon muutettaisiin viittaukseksi pääesikuntaan ja viittaus nykyiseen rikostietorekisteriin viittaukseksi sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään. Muutos olisi teknisluonteinen.

17 §. *Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä.* Henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 17 §:ää muutettaisiin siten, että viittaus pääesikunnan tutkintaosastoon muutettaisiin viittaukseksi pääesikuntaan. Muutos olisi teknisluonteinen.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan asetuksen antaa valtioneuvosto, jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty. Perustuslakiuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan lähtökohtana tulee olla, että valtioneuvoston yleisistunto antaa asetukset laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä niistä muista asioista, joiden merkitys sitä vaatii (HE 1/1998 vp).

Ehdotetun lain nojalla annettavia tarkempia säännöksiä koskevat valtuudet ovat 68, 101 ja 130 §:ssä. Huomattava osa nykyisin asetustasoisista säännöksistä ehdotetaan nostettaviksi laintasolle. Esityksen liitteenä oleva luonnos valtioneuvoston asetukseksi sisältäisi muun muassa hyvityksen saajan oikeuksien kannalta tärkeän sääntelyn hyvityksen rahamäärästä. Tästä syystä tarkemmat säännökset säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella (tästä tarkemmin esimerkiksi PeVL 33/2004 vp). Lisäksi 36 §:n 1 momentissa ja 87 §:n 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten virkoja, virkoihin nimittämistä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksia koskeva sääntely lisättäisiin puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen.

Pääesikunta voisi antaa tarkempia määräyksiä kurinpitoesimiesten keskinäisestä kurinpidollisesta toimivallasta, alkoholi- ja huumeestauksesta, arestia koskevista käytännön järjestelyistä sekä päävartion sisäisestä järjestyksestä. Nämä määräykset olisivat luonteeltaan teknisiä ja yleiseltä merkitykseltään niin vähäisiä, että ne olisi perusteltua antaa ehdotetulla tasolla.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan samaan aikaan uuden esitutkintalain, uuden pakkokeinolain ja uuden poliisilain kanssa, jotka on hyväksytty tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on sotilaskurinpitomenettelyä koskevien säännösten

selkeyttäminen ja kurinpitomenettelyn kohteena olevan henkilön oikeusturvan parantaminen.

Perustuslakivaliokunnan (PeVM 4/2009 vp) mukaan perustuslain 127 §:n 1 momentissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus muodostaa sinänsä hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia. Asevelvollisten ja muiden sotilashenkilöiden perusoikeuksiin kohdistuvia rajoituksia on kuitenkin pääsäännön mukaan arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta (HE 309/1995 vp, s. 24–25). Rajoitusten hyväksyttävyyden lisäksi on kiinnitettävä huomiota niiden tarkkarajaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen sekä – samaan tapaan kuin laitoksissa olevien perusoikeuksia rajoitettaessa (ks. esim. PeVL 20/2005 vp, s. 2/II, PeVL 21/2006 vp, s. 2/II, PeVL 58/2006 vp, s. 3/I) – asevelvollisten oikeusturvaan (ks. PeVL 9/2007 vp, s. 2–3).

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Edelleen 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitellyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Uudistuksella laajennettaisiin muutoshakuoikeutta. Nykyisiä kurinpito-ohjennuksia vastaaviin seuraamuksiin saisi jatkossa hakea muutosta. Joukkoyksikön komentajan, perusyksikön päällikön ja perusyksikön väepelein määräämiin kurinpitorangeistuksiin saisi ensin pyytää ratkaisua joukko-osaston komentajalta uudella ratkaisupyynnönten menettelyllä. Joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön perusteella tekemään päätökseen saisi hakea muutosta tuomioistuimelta. Joukko-osaston komentajan ja häntä ylempien kurinpitoesimiesten määräämistä kurinpitopä-

töksistä voitaisiin valittaa suoraan tuomioistuimeen.

Kurinpitorangeistukset ja niiden enimmäismäärät ovat merkityksellisiä perustuslain 8 §:n kannalta. Sen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Säännöksen rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta sisältyy esitöiden mukaan myös vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittämisestä laissa (PeVL 34/2004 vp).

Esityksen pakkokeinoja koskevat säännökset kytkeytyvät henkilön koskemattomuutta ja yksityisyyden suojaan sekä omistusoikeutta koskeviin perustuslain 7, 10 ja 15 §:n säännöksiin.

Alkoholi- tai huumetestauskoikeesta kieläytynyt ajotehtävää tai muuta rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävää suorittava olisi velvollinen alistumaan henkilönkatsastukseen. Henkilönkatsastus merkitsee puutumista perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaan ja myös 10 §:ssä turvattuun yksityisyyden suojaan (PeVL 36/2002 vp).

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityisyyden suojasta. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Ehdotuksessa esitetään monilta osin täsmennettäväksi puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyviä rekisterisäännöksiä esimerkiksi rekistereihin tallettavia tietojen käyttötarkoituksen ja tietosisällön osalta. Sääntely olisi lain tasolla entistä kattavampaa, mitä voidaan pitää myönteisen yksityisyyden suojan kannalta.

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeutta käsiteltiin perustuslakivaliokunnan lausunnossa 15/1990 vp ja mietinnössä 4/2009 vp. Niissä mainituilla perusteilla tarkastus- ja etsintäoikeudesta johtuvalle perusoikeusrajoitukselle on hyväksyttävä syy.

Oikeus tulla kuulluksi kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentin turvaamiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin. Rikoksesta epäillyn oikeusturva korostettaisiin vahvistamalla kuulemista esitutkinnassa. Lisäksi

kurinpitoesimies pääsääntöisesti kuulisi epäiltyä ennen kurinpitoasian ratkaisemista.

Tuomioistuimen kurinpitovalitusasiassa antamaan päätökseen ei edelleenkään saisi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Perustuslain 21 §:n 2 momentissa säädetään muutoksenhakuoikeudesta osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Säännös ei estä säättämistä vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 35/2002 vp, s. 2/II, PeVL 31/2005 vp, s. 2/II, PeVL 30/2006 vp). Kurinpitomenettelyä voidaan käyttää vain yksinkertaisissa ja selvissä asioissa. Tällä perusteella katsotaan, että oikeusturva ei vaadi muutoksenhakumahdollisuutta kurinpitovalitusasiassa annettuun päätökseen.

Perusoikeuksista voidaan perustuslain 23 §:n nojalla säätää lailla tai laissa erityisesti syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana ja jotka ovat Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Normaaliolojen vakavia häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa nykyisen asetuksenantovaltuuden sijaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei lainsäädäntövallan delegoinnin rajoituksia voida arvioida poikkeusololainsäädännön yhteydessä lähtökohtaisesti välttämättä kuin muun lainsäädännön yhteydessä, koska tällaisesta mahdollisuudesta ei ole perustuslaissa nimenomaisesti säädetty (PeVL 6/2009 vp).

Esityksessä on myös pyritty puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn (5 ja 9 luku). Myös toiminnan lainmukaisuuden valvontaan on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota (12 luku).

Sääntelyn parantamiseen liittyy viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen

mukaan lukien oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen. Aikaisempaa kattavammalla sääntelyllä nimenomaan pyritään puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantamiseen. Tämä koskee nykyistä täsmällisemmän sääntelyn lisäksi esimerkiksi toiminnassa noudatettavia periaatteita koskevien säännösten lisäämistä lakiin.

Myös perusoikeuksien suojaamiseen liittyvä kysymys on salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn johdonmukaisuus ja selkeys (etenkin 37 ja 89 §). Salaisilla tiedonhankintakeinoilla monin paikoin puututaan eritasoisesti perusoikeuksiin. Kuten yleisperustelujen johdantojaksosta ilmenee, myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on puuttunut siihen, että toimivaltuussääntely on ollut puutteellista.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpiä ovat lainsäädäntömuutokset, joilla perustetaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta.

Esitystä on tältä osin arvioitava perusoikeussääntöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen samalla huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset kuten rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyys, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen perusoikeutta rajoitettaessa, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että käytännössä ei ole mahdollista vetää täsmällistä rajaa rikoksen tekohetken mukaan. Monien rikosten luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikä rikoksen tekeminen ei ylipäänsä paljastu, mikä puolestaan saattaa vaatia ennakkolista varautumista rikoksen tapahtumiseen.

Valiokunta on pitänyt rikoksen tutkintana myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi ehtinyt vielä toteutuneen teon asteelle. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että toimenpiteen valtio-

sääntöoikeudellisen sallittavuuden edellytyksenä oleva konkreettinen ja yksilöity rikosepäily tuodaan selvästi esille myös säännöksen sanamuodossa. Perustuslakivaliokunnan näkemyksillä on erityisesti merkitystä arvioitaessa rikoksen estämiseen liittyviä toimivaltuuksia (PeVL 2/1996 vp, 5/1999 vp, 37/2002 vp ja 11/2005 vp).

Henkilötietojen suojasta on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan säädettävä lailla. Yleinen henkilötietojen suoja koskeva laki on henkilötietolaki. Jos on tarkoitus poiketa henkilötietolaissa säädetyistä velvoitteista, säännökset on otettava lakiin. Lain tasoista sääntelyä tarvitaan, jos kysymys on erityissäännöksistä, jotka koskevat rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, henkilötietojen sallittuja käyttötarkoituksia, mukaan luettuina tietojen luovutettavuus, henkilörekisterien yhdistämistä sekä tietojen antamista teknisen käyttöyhteyden avulla ja tietojen säilytysaikaa (PeVL 25/1998 vp, PeVL 14/2002 vp, PeVL 30/2006 vp, PeVL 12/2002 vp). Säännöksen lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää perusoikeusuudistuksen tarkoituksen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, 56 s. 6/I) lainsäätäjän säätävän tästä oikeudesta, mutta se jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Tällainen perusoikeussäännös sitoo lainsäätäjän sisällöllistä harkintaa vähemmän kuin sen tapainen sääntelyvarauksen sisältävä säännös, jossa perusoikeuden todetaan olevan olemassa sen mukaan kuin lailla säädetään. Lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa se, että henkilötietojen suoja lähtökohtaisesti kuuluu samassa momentissa suojatun yksityiselämän piiriin.

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus sääntelisi lain tasolla sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän, turvallisuustietorekisterin, tilapäisen henkilörekisterin ja kurinpitotarkaisurekisterin käyttötarkoituksesta ja tietosisällöstä sekä tietojen luovuttamisesta niistä (11 luku). Kuten yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, niiltä osin kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädettäisi, rekisteröidyn oikeudet määräytyi-

sivät henkilötietolain mukaan. Lakiin otettavaksi ehdotetut säännökset eivät pääosin poikkea siitä, miten tilannetta tulisi arvioida yleislain perusteella. Rekisterien tietosisällöt sekä niiden tietolähteet ja tietojen luovutus niistä perustuvat puolustusvoimien viranomaisille säädettyihin tehtäviin ja niiden lain nojalla tekemiin päätöksiin. Ehdotuksen myötä rekistereihin talletettavien tietojen säilytysaika tulisi tarkemmin määriteltyä, mitä on pidettävä olennaisena henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 23/2006 vp, s. 3/I). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisällöt ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 14/2002 vp, s. 2/II).

Esityksen ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain mukaista säätämisyjärjestystä. Lakiehdotukset voitaisiin siten käsitellä tavallisia lakeja koskevassa säätämisyjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää perustuslain kannalta merkityksellisiä asioita, hallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki**sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään puolustusvoimien rikostorjunnasta, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitomenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Laissa säädetään lisäksi menettelystä sotilaskurinpitoasiassa, siinä määrättävistä seuraamuksista sekä sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta.

Sotilaskurinpitomenettelyn alaisista henkilöistä säädetään:

- 1) rikoslain (39/1889) 45 luvussa;
- 2) puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007);
- 3) asevelvollisuuslaissa (1438/2007);
- 4) naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995);
- 5) vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007);
- 6) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006); sekä
- 7) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005).

Sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Tällaisesta teosta kurinpitorangaistus voidaan määrätä kurinpitomenettelyssä tai tuomita sotilasoikeuden-

käynnissä siten kuin tässä laissa ja sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään.

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Puolustusvoimien rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain (872/2011), esitutkintalain (805/2011) ja pakkokeinolain (806/2011) sekä muun lain säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä, jollei jäljempänä säädetystä muuta johdu.

II OSA

SOTILASKURINPITOMENETTELY JA RIKOSTEN SELVITTÄMINEN

2 luku

Seuraamukset kurinpitomenettelyssä

3 §

Kurinpitorangaukset

Sen mukaan kuin rikoslain 6 luvun 1 §:n 4 momentissa säädetään, kurinpitorangauksia ovat muistutus, ylimääräinen palvelus, varoitus, poistumiskielto, kurinpitosakko ja aresti.

Ylimääräistä palvelusta määrätään tai tuomitaan vähintään yksi ja enintään viisi kertaa.

Poistumiskieltoa määrätään tai tuomitaan vähintään yksi ja enintään viisitoista vuorokautta sekä kurinpitosakkoa vähintään yhdeltä ja enintään kolmeltakymmeneltä päivältä.

Arestin voi tuomita vain sotilasoikeudenkäyntilain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu tuomiois-

tuin sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa menettelyssä ja sitä tuomitaan vähintään yksi ja enintään kolmekymmentä vuorokautta.

Kurinpitosakon rahamäärä yhdeltä päivältä on yksi viidesosa sakotettavan keskimääräisestä kokonaispäivätulosta, kuitenkin vähintään asevelvollisuuslain nojalla palvelevalle maksettavan suurimman päivärahan suuruisen määrä. Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla palvelevalle kurinpitosakon rahamäärä yhdeltä päivältä on hänen päivärahasa suuruisen tai, jollei hän saa päivärahaa, asevelvollisuuslain nojalla palvelevalle maksettavan suurimman päivärahan suuruisen määrä.

Kurinpitorangaistusta ei saa määrätä tai tuomita ehdollisena.

4 §

Sakon tai kurinpitorangaistuksen asemesta määrättävä seuraamus

Rikoksesta, josta on säädetty seuraamukseksi sakko, voidaan sakon asemesta sotilasoikeudenkäynnissä tuomita kurinpitorangaistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitorangaistus.

Jos rikoksesta on säädetty seuraamukseksi kurinpitorangaistus, saadaan sen asemesta tuomita sakkoon.

5 §

Yhteinen rangaistus

Kurinpitorangaistuksesta sekä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta ei saa määrätä yhteistä rangaistusta, eikä niitä myöskään saa yhdistää määräaikaiseen vankeusrangaistukseen.

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta kurinpitorangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen kurinpitorangaistukseen. Arestia saa tällöin tuomita enintään neljäkymmentä vuorokautta, kurinpitosakkoa enintään neljältäkymmeneltä päivältä ja poistumiskieltoa enintään kaksikymmentäviisi vuorokautta.

Kurinpitomenettelyssä käytetään samasta rikoksesta seuraamuksena vain yhtä kurinpi-

torangaistusta. Jos joku on syyllistynyt useaan rikokseen, jotka tulevat samanaikaisesti kurinpitoesimiehen käsiteltäviksi, määrätään vain yksi kurinpitorangaistus.

6 §

Muuntokielto

Maksamatonta kurinpitosakkoa ei saa muuntaa vankeudeksi. Muuntokielto koskee myös maksamatonta kurinpitosakkoa, joksi poistumiskielto tai aresti on muunnettu.

7 §

Vanhentuminen

Rikosoikeudellista vanhentumista koskevia säännöksiä sovellettaessa rinnastetaan kurinpitorangaistus sakkoon.

8 §

Vapaudenmenetyksajan vähentäminen

Jos henkilö, jolle tuomitaan tai määrätään kurinpitorangaistus, on ennen asian ratkaisemista ollut rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä, kurinpitorangaistuksesta on tehtävä rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettu vähennys.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetyksvuorokausi vastaa neljää kertaa ylimääräistä palvelusta, kolmea poistumiskieltovuorokautta, kolmen päivän kurinpitosakkoa sekä yhtä arestivuorokautta.

9 §

Ammattisotilaan kurinpitorangaistukset

Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettulle ammattisotilaille saadaan kurinpitomenettelyssä antaa vain muistutus tai varoitus taikka määrätä kurinpitosakko.

3 luku

Kurinpitoesimiehen toimivalta

10 §

Kurinpitoesimiehet

Kurinpitoesimiehiä ovat perusyksikön päällikkö ja hänen suoranaiset esimiehensä sekä 12 §:ssä säädettyin rajoituksin perusyksikön vääpeli.

Kurinpitoesimiehen kurinpitovallan alaisia ovat ne hänen alaisensa, joiden suoranainen esimies hän on.

11 §

Kurinpitoesimiehenä toimimisen rajoitukset

Kurinpitoesimies ei saa käsitellä asiaa, jos rikos on kohdistunut häneen henkilökohtaisesti tai jos hän on asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa saattaa vaarantua.

Esimiehellä, jonka käskyvallan alaiseksi joku on määrätty vain tilapäisesti erityisen palvelustehtävän suorittamista varten, ei ole kurinpitovaltaa tähän nähden. Esimiehen on kuitenkin huolehdittava esitutinnan toimeenpanosta ja ilmoitettava asiasta rikoksesta epäillyn kurinpitoesimiehelle.

Jos rikoksesta epäilty on ennen kurinpitoasian ratkaisua siirretty toisen kurinpitoesimiehen alaiseksi, on asian käsitteleminen siirrettävä tälle esimiehelle.

Rikosta koskeva asia voidaan siirtää ylemmän kurinpitoesimiehen käsiteltäväksi, jos samaan rikokseen osallistuneet ovat eri kurinpitoesimiesten rankaisuvallan alaisia. Milloin rikos on tehty ylemmän kurinpitoesimiehen läsnä ollessa, hän voi pidättää siitä itselleen rankaisuoikeuden.

12 §

Kurinpitorangaistuksen määräämisoikeus

Joukko-osaston komentajalla ja häntä ylemmällä kurinpitoesimiehellä on oikeus

määrätä arestia lukuun ottamatta kaikkia kurinpitorangaistuksia.

Joukkoyksikön komentajalla on oikeus määrätä muistutus, ylimääräinen palvelus ja poistumiskielto sekä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle varoitus.

Perusyksikön päälliköllä on oikeus määrätä muistutus, ylimääräinen palvelus ja poistumiskieltoa vähintään yksi ja enintään kymmenen vuorokautta sekä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle varoitus.

Perusyksikön vääpelillä on oikeus määrätä asevelvollisena palvelevalle tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle muistutus sekä ylimääräistä palvelusta enintään kolme kertaa.

13 §

Pääesikunnan määräystoimivalta

Sama toimivalta kuin 12 §:ssä tarkoitettulla kurinpitoesimiehellä on myös vastaavassa tehtävässä olevalla esimiehellä. Pääesikunta määrää, ketä on pidettävä vastaavassa tehtävässä olevana esimiehenä. Lisäksi pääesikunta voi antaa joukko-osaston komentajaa ylempien kurinpitoesimiesten keskinäisestä kurinpidollisesta toimivallasta heidän hallinnollisesta ja sotilaallisesta toimivallastaan poikkeavia määräyksiä.

4 luku

Pakkokeinot kurinpitomenettelyssä

14 §

Pakkokeinot ja niiden käyttämiseen oikeutetut viranomaiset

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, sotilas oikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin sovellettavista pakkokeinoista ja niiden käyttämiseen oikeutetuista viranomaisista säädetään pakkokeinolaisissa.

15 §

Kiinniotto ja pidättäminen

Jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen taikka palauttaminen sitä vaatii, saadaan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tavattu tai todennäköisin syin epäilty ottaa kiinni ja pidättää.

16 §

Kiinniottamiseen oikeutettu virkamies ja sotilas

Kiinniottamisen saa suorittaa:

- 1) ammattisotilaana palveleva kiinniotettavan esimies;
- 2) vartio-, päivystys- tai sotilaspoliisitehtävää suorittava sotilas;
- 3) sotilaalliseen turvaamis- tai järjestystehävään määrätyn sotilasosaston päällikkö; sekä
- 4) jäljempänä 17 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

17 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämiseen oikeutettuja ovat:

- 1) asianomaisen joukkoyksikön komentaja ja häntä ylempi kurinpitoesimies;
- 2) varuskunnan päällikkö ja komendantti;
- 3) sotilaspoliisitehtävissä toimiva virassa oleva upseeri.

Sota-aluksen päällikkö voi päättää pidättämisestä, jos:

- 1) edellä 1 momentissa tarkoitettua pidättämiseen oikeutettua virkamiestä ei voida tavoittaa viestiyhteyksien toimimattomuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi;
- 2) asia ei siedä viivytystä; ja
- 3) pidättäminen on tarpeen aluksen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vakavan henkilö- tai omaisuusvahingon estämiseksi.

18 §

Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen säilyttäminen ja kohtelu

Kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa.

Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta säädetään.

Mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään:

- 1) poliisista, koskee sotilasviranomaisen säilyttämien henkilöiden osalta sotilasviranomaista;
- 2) poliisimiehestä tai vartijasta, koskee tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kiinniottamiseen oikeutettua henkilöä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua virkamiestä;
- 3) säilytystilan esimiehestä, koskee päävartion tai muun valvotun tilan esimieheksi määrättyä virkamiestä; sekä
- 4) oikaisuvaatimuksen ratkaisijasta, koskee asianomaista joukko-osaston komentajaa.

Sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

19 §

Kiinniottamisesta ilmoittaminen ja kiinniotettun vapauttaminen

Kiinniottamisesta on viivytyksettä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle.

Kiinniotettu henkilö on päästettävä vapaaksi viipymättä sen jälkeen, kun kuulustelu on päättynyt tai kun kiinniottamisen muu peruste on lakannut, kuitenkin viimeistään ennen kuin 24 tuntia on kulunut kiinniottohetkestä, jollei häntä saman ajan kuluessa määrätä pidätettäväksi.

20 §

Henkilöntarkastus

Kiinniottamiseen oikeutetulla henkilöllä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen tai arestin täytäntöönpanon aloittamisen yhteydessä tarkastaa henkilö sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, jotka voivat vaarantaa säilyttämisen tai joilla tämä voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut vaaralliset esineet tai aineet on otettava tarkastettavalta pois. Ne on palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä. Menettelystä alkoholijuoman ja huumausaineen osalta säädetään 25 §:n 2 momentissa.

21 §

Määräaika syytteen nostamiselle

Syytteen nostamiselle määrättävästä ajasta silloin, kun vastaaja on vangittuna, säädetään pakkokeinolaissa.

22 §

Takavarikko sekä paikkaan ja henkilöön kohdistuva etsintä

Takavarikon sekä yleisen kotietsinnän, paikanetsinnän ja henkilöön kohdistuvan etsinnän saa pakkokeinolaissa mainittujen viranomaisten lisäksi määrätä toimitettavaksi 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Kiinniottamiseen oikeutettu saa kuitenkin ilman 1 momentissa tarkoitettua määräystä ottaa esineen haltuun takavarikoimista varten, jos asia ei siedä viivytystä. Kiinniottamiseen oikeutettu saa myös toimittaa yleisen kotietsinnän, paikanetsinnän ja henkilöön kohdistuvan etsinnän ilman 1 momentissa tarkoitettua määräystä, jos tarkoituksena on sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata tai jäljittää verekseltään rikoksen tekemisestä tai etsintä on tarpeen vakavan henkilövahingon, omaisuusvahingon tai ympäristövahingon estämiseksi.

Etsintänä ei pidetä asevelvollisuuslain taikka naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella palveluksessa olevan käyttöön luovutetun varustekaapin siisteyden ja kaapissa säilytettävien puolustusvoimien varusteiden kunnon tarkastamista.

Takavarikoitua esinettä voidaan säilyttää takavarikon toimittaneen sotilasviranomaisen huostassa niin kauan kuin takavarikko on voimassa.

23 §

Alkoholi- ja huumeetestausta

Tämän lain 16 §:ssä tarkoitettu kiinniottamiseen oikeutettu sotilas saa määrätä puolustusvoimissa palvelevan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan henkilön kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Koe voidaan tehdä ajotehtävää tai muuta rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävää suorittavalle taikka tällaiseen tehtävään ryhtyvälle. Kokeesta kieltäytynyt ajotehtävää tai muuta rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävää suorittava on velvollinen alistumaan pakkokeinolaissa tarkoitettuun henkilönläksastukseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle.

Pääesikunta antaa tarkemmat määräykset kokeen tekemisestä.

Alkoholi- ja huumeetestauksesta saatu tieto on terveydentilätieto. Tätä tietoa saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka tietojen perusteella päättävät ajotehtävän tai muun rikoslain 23 luvussa tarkoitettua tehtävän suorittamisesta. Mikäli testitulos edellyttää 27 §:ssä tai 35 §:ssä tarkoitettua esitutkinnan aloittamista, tulee testitulos tallentaa 106 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään.

24 §

Pakkokeinojen käyttämisen alueellinen ulottuvuus

Pakkokeinoja saa käyttää puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella sekä muuallakin tilanteissa, joissa pakkokeinojen käyttöä ei voida lykätä eikä poliisiviranomaisen virka-apua ole nopeasti saatavilla.

Yksityisasunnossa saa toimittaa yleisen kotietsinnän kuitenkin vain, milloin sen tarkoituksena on sellaisen kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka kuulusteluun tai tuomioistuimeen tuotavan henkilön tavoittaminen, joka takaa-ajettaessa pakenee, taikka rikoksen teosta verekseltään jäljitetyn esineen takavarikoiminen.

25 §

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Joukko-osaston komentajalla on oikeus puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella taikka ajoneuvossa, ei kuitenkaan yksityisasunnossa, toimituttaa puolustusvoimien palveluksessa oleviin rikoslain 45 luvun alaisiin henkilöihin ja heidän hallinnassaan olevaan omaisuuteen kohdistuvia tarkastuksia ja etsintöjä puolustusvoimien aseita, ampumatarvikkeita ja räjähdysaineita sekä huumausaineita ja alkoholijuomia koskevien määräysten noudattamisen valvontaa varten tai näiden määräysten rikkomisen selvittämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun henkilön luvattomasti hallussaan pitäminen puolustusvoimien omaisuus, kuten ase, ampumatarvike ja räjähdysaine, sekä laittomasti tai luvattomasti hallussaan pitäminen huumausaine ja alkoholijuoma saadaan ottaa talteen. Sen lisäksi, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:n 2 momentissa ja 60 a §:ssä säädetään, avatussa tai avoimessa astiassa oleva alkoholijuoma saadaan kiinniottamiseen oikeutetun virkamiehen tai sotilaan päätöksellä hävittää. Jollei alkoholijuomaa tuomita menetetyksi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla, se on palautettava sopivana ajankohtana ja viimeistään kotiuttamisen tai muun palveluksesta vapaut-

tamisen ajankohtana. Menettelystä huumausaineen osalta säädetään huumausainelaissa (373/2008).

5 luku

Esitutkinta*Periaatteet*

26 §

Esitutkinnassa noudatettavat periaatteet

Esitutkinnassa on noudatettava erityisesti seuraavia esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa säädettyjä periaatteita:

- 1) suhteellisuusperiaate;
- 2) vähimmän haitan periaate;
- 3) tasapuolisuusperiaate;
- 4) hienotunteisuusperiaate;
- 5) syyttömyysolettama;
- 6) oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen.

Esitutkinta joukko-osastossa

27 §

Esitutkinnan toimittaminen

Kun sotilasoikeudenkäyntilaisissa tarkoitettu rikos on tullut kurinpitoesimiehen tietoon tai kun on syytä epäillä, että tällainen rikos on tehty, kurinpitoesimiehen on viipymättä huolehdittava, että asiassa toimitetaan esitutkinta. Tutkintaan sovelletaan tämän lain lisäksi, mitä esitutkinnasta rikosasiassa säädetään.

Esitutkinta on myös toimitettava, kun sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä niin määrää.

28 §

Esitutkinnan toimittavat virkamiehet

Esitutkinnan toimittamisesta huolehtii kurinpitoesimies, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Esitutkinnan toimittamisesta voi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Esitutkinnan toimittamisesta

huolehtiva virkamies toimii samalla tutkinnanjohtajana tai määrää alaisensa tutkinnanjohtajaksi.

Jos ylemmän kurinpitoesimiehen tietoon on tullut, että alempi esimies ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin rikoksen johdosta, hänen on asian laadun niin vaatiessa määrättävä esitutkinta suoritettavaksi tai otettava asia käsiteltäväkseen.

Tutkittaessa sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettua rikosta tutkinnanjohtajana on tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai perusyksikön päällikkö. Perusyksikön vääpeli voi olla tutkinnanjohtajana asiassa, jossa toimitetaan 29 §:n 2 momentin mukainen esitutkinta ja jossa voidaan määrätä 12 §:n 4 momentissa mainittu seuraamus. Tutkijana toimii puolustusvoimissa palveleva virkamies. Tutkijalla tulee olla riittävä koulutus esitutkintaan.

Kurinpitoesimies voi pyytää 36 §:ssä tarkoitettuja virkamiehiä suorittamaan esitutkinnan. Jos esitutkinta siirtyy pääesikunnalle, edellä mainitussa pykälässä tarkoitettu virkamies toimii myös tutkinnanjohtajana. Pääesikunnan virkamiesten toimivaltuuksista esitutkinnassa säädetään 37 §:ssä.

Jos tutkinnan puolueettomuus, rikoksen vakavuus tai asian laatu muutoin sitä edellyttää, on tutkinta siirrettävä kokonaan poliisille. Kun asia siirretään kokonaan poliisiin tutkittavaksi, tutkinnanjohtajuus siirtyy poliisille. Yksittäinen kuulustelu tai muu tutkintatoimenpide voidaan antaa poliisin suoritettavaksi.

29 §

Esitutkinnan laajuus

Esitutkinta toimitetaan tutkittavana olevan asian laadun ja kurinpitoasian ratkaisemisen tai syyteharkinnan edellyttämässä laajuudessa.

Jos epäilty tunnustaa tutkittavana olevan teon, esitutkinta voidaan päättää ja saattaa asia kurinpitoesimiehen ratkaistavaksi, jos:

- 1) teko on vähäinen;
- 2) on selvää, ettei asianomistajalla ole vaatimuksia; ja

3) esitutkinnan jatkaminen asian selvitettyyn tilaan nähden on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta.

30 §

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Kurinpitoesimies saa jättää esitutkinnan toimittamatta tai lopettaa jo aloitetun esitutkinnan, jos hän käytettävissään olevan aineiston perusteella katsoo, että epäilty teko on ilmeisesti johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka tekoa olisi muuten pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies tai häntä ylempi kurinpitoesimies voi määrätä, että esitutkinta toimitetaan tai aloitetaan uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua aihetta.

31 §

Asianosaisten kuulusteleminen

Esitutkinnassa on kuulusteltava epäiltyä ja asianomistajaa. Asianomistaja, jolla ei selvästikään ole tutkittavaa asiaa selventäviä tietoja, saadaan jättää kuulustelematta, jos hän on muutoin antanut kurinpitoasian ratkaisemista varten tarvittavat tiedot. Asianosaisten on oltava itse läsnä kuulustelussa.

Asianosainen saa antaa kuitenkin lausumansa puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, jollei siitä aiheudu haittaa eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Epäillyn osalta edellytyksenä on lisäksi, että asia on vähäinen ja että henkilökohtainen kuuleminen aluksella palvelemisesta tai muista erityisistä olosuhteista johtuen huomattavasti viivyttäisi asian käsittelyä. Mainittujen rajoitusten estämättä epäillyn aikaisemman kuulustelun vähäinen täydentäminen saadaan toimittaa puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä.

32 §

Kuulustelija

Kuulustelijan on oltava muu kuin rikoksesta epäillyn suoranainen esimies. Mainittu esimies voi kuitenkin toimittaa kuulustelun yksinkertaisessa ja selvässä asiassa, josta on vakiintunut seuraamuskäytäntö, jos aluksella palvelemisesta tai muista erityisistä olosuhteista johtuen muuta kuulustelijaa ei ole saatavissa.

33 §

Sotilaslakimiehen lausunto

Kurinpitoesimiehen on hankittava asiasta sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheudu asian käsittelylle huomattavaa viivästyistä. Lausunto saadaan jättää hankkimatta yksinkertaisesta ja selvästä asiasta.

34 §

Lopputoimenpiteet ja lisätutkinta

Epäillylle on ennen kurinpitoasian ratkaisemista varattava tilaisuus perehtyä esitutkinna kertyneeseen aineistoon, mukaan lukien sotilaslakimiehen lausunto, ja lausua siitä. Epäilty voi antaa lausumansa myös puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, jos 31 §:n 2 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät. Tällöin epäillylle on tarvittaessa suullisesti selostettava esitutkinna kertyneen aineiston olennainen sisältö. Vastaava tilaisuus on varattava asianomistajalle hänen pyynnöstään.

Epäillylle ei tarvitse varata 1 momentissa tarkoitettua tilaisuutta, jos:

- 1) esitutkinta on toimitettu 29 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla eikä asiassa ole ilmennyt uusia seikkoja tai uutta selvitystä, josta epäiltyä olisi kuultava; tai
- 2) kurinpitopäätös on vapauttava.

Asianosaisen lausuma on otettava esitutkintapöytäkirjaan. Asianosainen voi pyytää lisätutkintatoimenpiteiden suorittamista. Pyyntö on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä esitutkinta-aineistoon perehtymisen jälkeen. Asianosaisen pyytämät lisätutkintatoi-

menpiteet on suoritettava, jos hän osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Kurinpitoesimiehen on huolehdittava, että 1 ja 3 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tehdään.

Esitutkinta pääesikunnassa

35 §

Pääesikunnan suorittama esitutkinta

Pääesikunta voi kurinpitoesimiehen pyynnöstä suorittaa esitutkinna, kun:

- 1) rikos käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä;
- 2) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva sotilas;
- 3) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta;
- 4) kysymys on sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettusta puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilma-aluksessa tai kulkuneuvossa taikka palvelustehtävässä tehdystä, puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvasta rikoksesta ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta.

Pääesikunnan on suoritettava esitutkinta, jos sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä niin määrää.

36 §

Esitutkintaa hoitavat pääesikunnan virkamiehet

Esitutkintaa hoitavat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttävät pääesikunnan virkamiehet seuraavasti:

- 1) päällystään kuuluvalla poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle

säädetyjä toimivaltuuksia käyttävät puolustusvoimien asessori ja sotilaslakimies;

2) poliisimiehelle ja tutkijalle säädetyjä toimivaltuuksia käyttävät ylietsivä ja esitutkintatehtävään määrätty puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu ammattisotilas tai muu tehtävään määrätty puolustusvoimissa palveleva virkamies.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, virkoihin nimittämisestä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädetään puolustusvoimista annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1319/2007).

37 §

Pääesikunnan virkamiesten toimivaltuudet esitutkinnassa

Pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 35 §:ssä tarkoitettussa tehtävässä on voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten esitutkinnassa säädetään esitutkintalaissa, pakkokeinolaisissa ja muualla laissa. Mainittujen virkamiesten käytettävissä ovat kuitenkin pakkokeinolaisten 10 luvussa tarkoitetuista salaisista pakkokeinoista vain:

- 1) tukiasematietojen hankkiminen;
- 2) suunnitelmallinen tarkkailu;
- 3) tekninen kuuntelu;
- 4) tekninen katselu;
- 5) esineen, aineen tai omaisuuden tekninen seuranta;
- 6) telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

38 §

Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa

Jos pääesikunnalla ei ole toimivaltaa 35 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voi 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitun virkamiehen kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaa 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat

pääesikunnan virkamiehille. Poliisi saa luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaavat pääesikunnan virkamiehet siten kuin pakkokeinolaisten 10 luvussa säädetään.

Asian laadun niin vaatiessa 35 §:ssä tarkoitettu tehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa.

Pääesikunta ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat tutkinnanjohtajasta ja tarvittaessa muista tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

39 §

Tehtävän siirtäminen poliisille

Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, 35 §:ssä tarkoitettu tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suoritettavaksi. Tehtävä voidaan muutenkin siirtää poliisille asian laadun niin vaatiessa. Poliisilla on myös erityisestä syystä oikeus oma-aloitteisesti ottaa asia, jossa pääesikunta toimittaa esitutkinnan, tutkittavakseen.

40 §

Ilmoittamisvelvollisuus

Pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten on ilmoitettava 35 §:ssä tarkoitettua rikoksesta, käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen selvittämiseksi sekä 37 §:ssä mainittujen salaisten pakkokeinojen käyttämisestä rikoksen selvittämiseksi poliisille. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoitusmenettelystä sovitaan pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten ja poliisin välisessä yhteistoiminnassa. Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti.

41 §

Esitutkinnan päättäminen

Esitutkinnan valmistuttua pääesikunnan virkamiesten tai poliisin on toimitettava tut-

kimansa asia kurinpitoesimiehelle käsiteltäväksi.

Pääesikunnan virkamiesten on toimitettava puolustusvoimissa laadittu esitutkintapöytäkirja, joka koskee puolustusvoimien palveluksessa olevan siviilihenkilön tekemää rikosta, toimivaltaiselle syyttäjälle, jollei asiaa ole käsitelty valtion virkamieslain (750/1994) 24 §:n mukaisesti tai jollei esitutkintalain 10 luvun 2 §:stä muuta johdu.

Esitutkinta päätetään saattamatta asiaa kurinpitoesimiehen tai syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei kenellekään voida vaatia rangaistusta tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta. Esitutkinnan päättämisestä on kuitenkin ilmoitettava kurinpitoesimiehelle tai syyttäjälle.

Oikeus saada tietoja pääesikunnan suorittamassa esitutkinnassa

42 §

Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä

Pääesikunnalla on 35 §:ssä tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömät tiedot seuraavasti:

1) väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 7 §:n mukaisia tietoja väestötietojärjestelmästä;

2) sakkorekisteristä tietoja sakoista ja niiden täytäntöönpanosta sekä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään sisältyviä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista ja ratkaisuja päätösilmoitusjärjestelmään sisältyviä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuksista ja niiden lainvoimaisuudesta, jos sellainen tieto on saatavissa;

3) ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa (541/2003) säädetystä ajoneuvoliikennerekisteristä omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja;

4) tietoja 118 §:ssä säädetystä kurinpitotarkaisurekisteristä;

5) tietoja asevelvollisuuslaissa säädetystä asevelvollisrekisteristä;

6) tietoja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetystä kriisinhallinta-henkilöstörekisteristä;

7) tietoja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädetystä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekistereistä;

8) virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi.

Oikeudesta tietojen saamiseen säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (761/2003), henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002), puolustusvoimista annetussa laissa ja muualla laissa.

Tässä pykälässä tarkoitetut tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

43 §

Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta

Pääesikunnalla on oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetulta yhteisöltä ja henkilöltä 35 §:ssä tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu virkamies.

44 §

Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä

Pääesikunnalla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötalajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 35 §:ssä tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Pääesikunnalla on vastaava

oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

6 luku

Kurinpitoasian päättäminen

45 §

Toimenpiteet esitutinnan päätyttyä

Kurinpitoesimies päättää ilman aiheetonta viivytystä esitutkintapöytäkirjan perusteella niistä toimenpiteistä, joihin kurinpitoasia antaa aiheutta.

46 §

Asian ratkaiseminen kurinpitomenettelyssä ja kurinpitorangaistuksen määrääminen

Kurinpitorangaistus saadaan määrätä, jos rikoksesta epäilty on tunnustanut teon tai jos hänen syyllisyyttään voidaan muuten pitää selvänä.

Asiaa ei kuitenkaan saa käsitellä kurinpitomenettelyssä, jos:

- 1) rikoksen tehnyt ei enää ole rikoslain 45 luvun alainen;
- 2) asianomistaja ei ole suostunut asian käsittelyyn kurinpitomenettelyssä vaan vaatii asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa;
- 3) useista rikoksista jostakin on nostettava syyte tuomioistuimessa ja rikoksilla on yhteyttä keskenään; tai
- 4) samaan rikokseen osallisista jotakuta on syytettävä tuomioistuimessa eikä asian ratkaisemista erillisenä ole pidettävä tarkoitukseenmukaisena.

47 §

Siirtäminen ylemmälle kurinpitoesimiehelle

Jos kurinpitoesimiehen toimivalta on riittämätön asian ratkaisemiseen tai jos hän on esteellinen, asia on siirrettävä ylemmän kurinpitoesimiehen käsiteltäväksi.

48 §

Siirtäminen syyttäjälle

Asian saattamisesta toimivaltaiselle syyttäjälle säädetään sotilasoikeudenkäyntilaissa.

Jos asiassa on suoritettu esitutkinta syyttäjän määräyksestä, kurinpitoesimiehen on ilmoitettava esitutkinnassa tekemästään ratkaisusta syyttäjälle. Ilmoituksen saatuaan syyttäjällä on oikeus ottaa asia syyteharkintaansa, jos asian laatu sitä vaatii tai siihen muutoin on erityistä syytä.

49 §

Kurinpitorangaistuksen harkintaan vaikuttavat seikat

Kurinpitorangaistuksen on oltava oikeudenmukaisessa suhteessa rikokseen sekä tarkoituksenmukainen rikosentekijän palvelusaman kannalta. Kurinpitorangaistuksia tuomittaessa tai määrättäessä on kiinnitettävä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen. Kurinpitorangaistuksen lajia ja määrää harkittaessa on otettava huomioon teon rangaistavuuteen rikoslain mukaan vaikuttavat perusteet ja rikosentekijän mahdolliset aiemmat kurinpitorangaistukset.

Kurinpitorangaistusta voidaan korottaa, jos:

- 1) rikoksia on ollut useita;
- 2) teko on tehty koolla olevien sotilaiden läsnä ollessa niin, että sillä voi olla kuria ja järjestystä vaarantava vaikutus; tai
- 3) rikosentekijä on tekoa tehdessään käyttänyt väärin esimiesasemaansa.

Kurinpitorangaistusta voidaan lieventää, jos esimiehen moitittava menettely on ollut omiaan heikentämään tekijän kykyä noudattaa lakia.

50 §

Lievemmän kurinpitorangaistuksen ensisijaisuus

Kurinpitorangaistuksena on käytettävä muistutusta, ylimääräistä palvelusta tai enintään kymmenen vuorokauden poistumiskieltoa, jolleivät rikoksen laatu tai rikosten lu-

kumäärä, kurin ja järjestyksen säilyttäminen, rikoksentehtävien aikaisempi palvelus taikka muut rikosta tai rikoksentehtävää koskevat seikat edellyttä muun kurinpitörangaistuksen määräämistä.

51 §

Epäillyn kuuleminen kurinpitoasiaa ratkaistaessa

Kurinpitoesimiehen on ennen kurinpitoasian ratkaisemista kuultava epäiltyä henkilökohtaisesti, jollei kuuleminen erityisistä olosuhteista johtuen huomattavasti viivästyttäisi asian käsittelyä eikä ole aiheutta olettamaa, että kuuleminen edistäisi asian käsittelyä. Kurinpitoesimies voi kuulla epäiltyä puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineillä, jos 31 §:n 2 momentissa mainituin tavoin tapahtuvalle kuulemiselle säädetyt edellytykset täyttyvät.

Jos kurinpitoesimies katsoo, että epäilty on syyllistynyt muuhun kuin 29 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tekoon tai tekoon, josta häntä on 34 §:n 1 momentin mukaisesti kuultu, epäiltyä on kuultava uudelleen.

52 §

Kurinpitopäätöksen lopputulos

Kurinpitoasiassa päätös on syylliseksi toteava tai vapauttava.

Vaikka kurinpitopäätös olisi syylliseksi toteava, kurinpitörangaistus saadaan jättää määräämättä, jos teko on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka tekoa on muuten pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä.

53 §

Kurinpitopäätöksen sisältö

Kurinpitoasiassa on tehtävä kirjallinen päätös, josta on käytävä ilmi:

- 1) asian ratkaissut kurinpitoesimies ja päätöksen tekemispäivä;
- 2) asianosaisten nimet;
- 3) selostus asiasta;

4) perustelut;

5) sovelletut lainkohdat;

6) lopputulos sekä tarvittaessa kurinpitörangaistuksen laji ja määrä ja kurinpitörangaistuksesta mahdollisesti tehtävä vähennys.

54 §

Kurinpitopäätöksen tiedoksianto

Syylliseksi toteava kurinpitopäätös on annettava tiedoksi kurinpitörangaistukseen määrätylle sekä pyynnöstä asianomistajalle. Päätöksen tiedoksiantokappaleeseen on merkittävä aika, jolloin päätös on annettu tiedoksi kurinpitörangaistukseen määrätylle. Päätöksen tiedoksiantokappaleeseen tulee sisältyä osoitus siitä, millä tavalla kurinpitörangaistukseen määrätty voi saattaa asian ylemmän kurinpitoesimiehen tai tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Jos kurinpitörangaistus on 52 §:n 2 momentin mukaan jätetty määräämättä, on päätöksestä viipymättä ilmoitettava todistettavasti asianosaisille. Jos asiassa on laadittu esitutkintapöytäkirja, on siihen lisäksi tehtävä merkintä ratkaisusta.

Vapauttavasta kurinpitopäätöksestä on viipymättä ilmoitettava todistettavasti asianosaisille. Jos asiassa on laadittu esitutkintapöytäkirja, on siihen lisäksi tehtävä merkintä ratkaisusta.

7 luku

Muutoksenhaku

55 §

Muutoksenhakuoikeus

Joukkoyksikön komentajan, perusyksikön päällikön tai perusyksikön väepelin kurinpitopäätökseen saa hakea muutosta (*ratkaisupyynnö*) joukko-osaston komentajalta.

Joukko-osaston komentajan tai häntä ylemmän kurinpitoesimiehen kurinpitopäätökseen ja joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön perusteella antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla (*kurinpitovalitus*). Toimivaltaisesta tuomioistuimesta

säädetään sotilasoikeudenkäyntilain 5 ja 6 §:ssä.

Muutoksenhakuoikeus on vain kurinpitovangastukseen määrättyllä tai sillä, jolle on 52 §:n 2 momentin mukaisesti jätetty kurinpitovangastus määräämättä.

56 §

Väliaikaismääräys

Jos kurinpitopäätös voidaan panna lainvoimaa vailla täytäntöön, joukko-osaston komentaja voi ratkaisupyynnön ja tuomioistuimen kurinpitovalituksen johdosta ennen asian ratkaisemista erityisestä syystä määrätä, ettei kurinpitopäätöstä ole toistaiseksi pantava täytäntöön tai täytäntöönpanoa jatkettava.

57 §

Ratkaisupyynnön sisältö

Ratkaisupyynnössä on kirjallisesti ilmoitettava:

- 1) kurinpitopäätös, johon muutosta haetaan;
- 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta;
- 3) mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäviksi;
- 4) perusteet, joilla muutosta vaaditaan, ja miltä osin päätöksen perustelut ratkaisupyynnön tekijän mielestä ovat virheelliset.

58 §

Ratkaisupyynnön tekeminen

Ratkaisupyynnön on tehtävä seitsemän päivän kuluessa kurinpitopäätöksen tiedoksisaanastista. Ratkaisupyynnön toimittamisessa noudatetaan, mitä 61 §:n 2—4 momentissa valituksen tekemisestä säädetään. Määräajan jälkeen saapunutta ratkaisupyynnön ei tutkita.

59 §

Joukko-osaston komentajan päätös ratkaisupyynnön

Joukko-osaston komentaja antaa ratkaisupyynnön kirjallisen päätöksen. Kurinpitopäätöksen tehneen kurinpitoesimiehen on toimitettava joukko-osaston komentajalle asiassa kertynyt aineisto ja lausuntonsa ratkaisupyynnöstä. Joukko-osaston komentaja voi kuulla ratkaisupyynnön tekijää ja kurinpitopäätöksen tehnyttä kurinpitoesimiestä, jos se edistää asian ratkaisemista.

Joukko-osaston komentaja voi ratkaisupyynnön johdosta kumota kurinpitopäätöksen, lieventää määrättyä kurinpitovangastusta tai pysyttää päätöksen ennallaan. Joukko-osaston komentaja ei voi muuttaa kurinpitopäätöstä ratkaisupyynnön tekijän vahingoksi. Ratkaisupyynnöstä tehtävän päätöksen sisältöön sovelletaan, mitä 53 §:ssä kurinpitopäätöksen sisällöstä säädetään.

Joukko-osaston komentajan on annettava päätös ratkaisupyynnön seitsemän päivän kuluessa siitä, kun ratkaisupyynnön on saapunut.

Muutoksenhausta joukko-osaston komentajan ratkaisupyynnön antamaan päätökseen säädetään 55 §:n 2 momentissa. Joukko-osaston komentajan on liitettävä ratkaisupyynnöstä tehtyyn päätökseen kirjallinen muutoksenhakuohje.

60 §

Kurinpitovalituksen sisältö

Valituskirjelmässä, joka osoitetaan asianomaiselle tuomioistuimelle, on mainittava:

- 1) kurinpitopäätös, johon muutosta haetaan;
- 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta;
- 3) mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäviksi;
- 4) perusteet, joilla muutosta vaaditaan, ja miltä osin päätöksen perustelut valittajan mielestä ovat virheelliset;
- 5) todisteet, joihin halutaan nojautua, ja mitä kullakin todisteella halutaan näyttää toteen;

6) mahdollinen pyyntö asian käsittelemisestä kirjallisessa menettelyssä.

Valituskirjelmässä on ilmoitettava asianosaisten nimet ja heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä taikka avustajansa yhteystiedot, se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kehotukset, kutsut ja ilmoitukset voidaan valittajalle lähettää sekä asianosaisten, todistajan tai muun kuultavan puhelinnumerot. Asianosaisten sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot on myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava. Mainittuja tietoja ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos ne ilmenevät esitutkintapöytäkirjasta tai muusta tuomioistuimelle muutoin toimitetavasta aineistosta.

Valituskirjelmä on valittajan tai, jollei hän ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava.

Kirjelmään on liitettävä ne asiakirjat, joihin valittaja vetoaa ja jotka eivät ole tuomioistuimelle muutoin toimitettavassa aineistossa.

61 §

Kurinpitovalituksen tekeminen

Kurinpitovalitus on tehtävä seitsemän päivän kuluessa asianomaisen päätöksen tiedoksisaannista.

Valituskirjelmä on toimitettava määräaikaana kurinpitopäätöksen tehneelle kurinpitoesimiehelle tai 55 §:n 2 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle. Valituskirjelmä saadaan toimittaa myös sen perusyksikön päällikölle tai perusyksikön vääpelille, jossa muutoksenhakija palvelee, taikka joukko-osaston päivystäjälle.

Jos valittaja palvelee yksiköstään erillään olevassa joukossa tai merellä olevassa aluksessa, valituskirjelmä saadaan toimittaa myös joukon tai aluksen päällikölle. Jos valittaja on vapautensa menettäneenä, valituskirjelmä saadaan toimittaa myös päävartion tai muun säilytystilan esimiehelle.

Jos valituskirjelmä on toimitettu muulle 2 tai 3 momentissa tarkoitetulle viranomaiselle kuin tuomioistuimelle, vastaanottajan on merkittävä kirjelmään sen saapumisaika ja toimitettava kirjelmä viivytyksettä asian ratkaiselle kurinpitoesimiehelle.

62 §

Kurinpitoesimiehen velvollisuudet

Valittajalla on oikeus käyttää avustajaa, ja valittajan oikeus laatia valituskirjelmä on turvattava. Kurinpitoesimiehen on huolehdittava siitä, että valittajalla on mahdollisuus hankkia avustaja ja laatia valituskirjelmä sekä osallistua kurinpitovalituksen tuomioistuinkäsittelyyn.

Kurinpitopäätöksen tehneen kurinpitoesimiehen on välittömästi toimitettava valituskirjelmä 55 §:n 2 momentissa tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan ja liitettävä siihen kurinpitoasiassa laadittu esitutkintapöytäkirja, mahdollinen ratkaisupyynnön tehty päätös ja muu kertynyt asiakirja-aineisto sekä lausuntonsa asiassa.

Jos kurinpitovalitus on toimitettu suoraan tuomioistuimeen, kurinpitoesimiehen on tuomioistuimen pyynnöstä toimitettava tuomioistuimelle kurinpitoasiassa laadittu esitutkintapöytäkirja ja muu kertynyt asiakirja-aineisto sekä lausuntonsa.

63 §

Valmistelu tuomioistuimessa

Kurinpitovalitus tulee vireille, kun valituskirjelmä on saapunut 55 §:n 2 momentissa tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan.

Jos valitus on puutteellinen ja sen täydentäminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tarpeen, valittajaa on kehotettava korjaamaan puute tuomioistuimen määräämässä ajassa uhalla, että valitus voidaan jättää tutkimatta. Jos valittaja ei noudata kehotusta ja valitus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi, valitus jätetään tutkimatta.

Jos valituskirjelmä on toimitettu suoraan tuomioistuimeen, tuomioistuimen on viipymättä pyydettävä kurinpitoesimieheltä lausunto valituksen johdosta, jollei tuomioistuin jätä valitusta tutkimatta tai se ole muutoin ilmeisen tarpeetonta. Lausunto on annettava tiedoksi valittajalle.

Jos tuomioistuin katsoo, että asia on ratkaistava valittajan muutosvaatimusten mu-

kaisesti, tuomioistuin voi antaa tällaisen pääasiaratkaisun.

64 §

Pääkäsittely tuomioistuimessa

Jollei 63 §:stä muuta johdu, kurinpitovalitusasiassa järjestetään pääkäsittely. Asia voidaan kuitenkin käsitellä kirjallisessa menettelyssä valittajan pyynnöstä. Pyyntöä huolimatta tuomioistuin voi toimittaa pääkäsittelyn.

Tuomioistuin kutsuu valittajan pääkäsittelyyn. Kutsussa on ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana ja missä pääkäsittely toimitetaan. Tuomioistuin voi omasta aloitteestaan tai kurinpitoesimiehen pyynnöstä erityisestä syystä kutsua kurinpitoesimiehen pääkäsittelyyn. Asia saadaan tutkia ja ratkaista valittajan tai kurinpitoesimiehen poissaolosta huolimatta.

65 §

Asian ratkaiseminen ja muutoksenhakukielto

Asia ratkaistaan pääkäsittelyssä esitetyn aineiston ja kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Tuomioistuimen on omasta aloitteestaan tutkittava, onko kurinpitovalituksessa tarkoitettu asia saatu tutkia ja ratkaista kurinpitomenettelyssä, ja tarvittaessa poistettava kurinpitopäätös. Tuomioistuin ei saa muuttaa kurinpitopäätöstä valittajan vahingoksi.

Jos kurinpitopäätös kumotaan taikka poistetaan, valtion velvollisuudesta korvata valittajan oikeudenkäyntikulut noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 9 luvun 1 a §:n 1 momentissa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta säädetään. Jos kurinpitopäätös kumotaan tai poistetaan osaksi, noudatetaan vastaavasti, mitä mainitun pykälän 2 momentissa säädetään.

Tuomioistuimen kurinpitovalitusasiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

66 §

Erinäisiä säännöksiä

Tuomioistuin saa lähettää tässä luvussa tarkoitetut kutsut ja kehotukset valittajan viimeksi ilmoittamaan osoitteeseen, johon asiaa koskevat kehotukset, kutsut ja ilmoitukset voidaan lähettää.

Kurinpitovalituksen käsittelyssä muutoin noudatetaan, mitä sotilasoikeudenkäyntilaisissa rikosasioiden käsittelystä säädetään.

67 §

Asianosaisen oikeus ylimääräiseen muutoksenhakuun

Kurinpitoasian asianosaisen oikeudesta ylimääräiseen muutoksenhakuun on voimassa, mitä ylimääräisestä muutoksenhausta oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säädetään. Kantelukirjelmä tai hakemus on tehtävä 55 §:n 2 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle kuuden kuukauden kuluessa kurinpitopäätöksen tekemispäivästä. Menetety määräajan palauttamista on haettava 30 päivän kuluttua esteen lakkaamisesta.

Kurinpitoesimiehen oikeudesta hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista säädetään 126 §:ssä.

68 §

Hyvitys

Rangaistulle on annettava hyvitys siltä osin kuin kurinpitopäätöksessä määrätty kurinpitorangaistus on pantu täytäntöön ja kurinpitopäätös on lopullisesti kumottu tai poistettu tai kurinpitorangaistusta on lievennetty. Joukko-osaston komentaja päättää hyvityksestä.

Jos kurinpitorangaistus on täytäntöönpannut osittain, maksetaan rangaistulle hyvitys täytäntöönpannulta osalta.

Hyvityksen rahamäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

8 luku

Täytäntöönpano

69 §

Täytäntöönpanosta vastaavat virkamiehet

Kurinpitorangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtii sen perusyksikön päällikkö, jossa kurinpitorangaistukseen määrätty palvelee, taikka muu lähin kurinpitoesimies. Joukko-osastossa voidaan määrätä riittävän koulutuksen saanut virkamies huolehtimaan täytäntöönpanosta.

Päävartiossa tai muualla puolustusvoimissa täytäntöön pantavien arestien yhteenlaskeminen kuuluu 1 momentissa tarkoitetulle virkamiehelle. Rangaistulle on pyynnöstä annettava todistus siitä, miten yhteenlaskeminen on toimitettu.

Toimivaltaisista viranomaisista kurinpitosakon ja sakon täytäntöönpanossa säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002).

70 §

Täytäntöönpanon aloittaminen

Edellä 69 §:n 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen tulee viipymättä aloittaa kurinpitopäätöksessä määrätyn muun kurinpitorangeistuksen kuin varoituksen täytäntöönpano heti päätöksen tekemisen jälkeen. Varoitus saadaan panna täytäntöön vasta, kun päätös, jolla varoitus on määrätty, on tullut lainvoimaiseksi. Kurinpitosakon täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa.

71 §

Täytäntöönpanon keskeyttäminen tai lykkääminen

Täytäntöönpano on heti keskeytettävä tai sitä ei saa aloittaa, jos joukko-osaston komentaja tai tuomioistuin antaa 56 §:ssä tarkoitetun määräyksen.

Kurinpitomenettelyä valvova esimies saa määrätä kurinpitomenettelyssä määrätyn kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanon lykättäväksi tai keskeytettäväksi, jos hän on valvonnan yhteydessä havainnut kurinpitopäätöksessä olennaisen virheen.

Joukko-osaston komentaja voi lykätä kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanoa tai keskeyttää täytäntöönpanon, jos rangaistun terveydentila niin vaatii taikka jos on muu erityisen painava syy.

72 §

Muistutuksen täytäntöönpano

Muistutus annetaan henkilökohtaisesti kirjallisena.

Muistutuksen täytäntöönpano raukeaa rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua muistutuksen määräämisestä.

73 §

Ylimääräisen palveluksen täytäntöönpano

Ylimääräisenä palveluksena määrätään suoritettavaksi muuta kuin palvelusohjelman mukaista työtä.

Yksi kerta ylimääräistä palvelusta koostuu yhdestä kahden tunnin kestoisesta jaksosta päivässä.

Ylimääräistä palvelusta ei saa panna täytäntöön siten, että se yllirasittumisen tai muun syyn johdosta saattaisi vahingoittaa rangaistun terveyttä taikka aiheuttaa olennaista haittaa hänen palvelustehtäviensä suorittamiselle.

Ylimääräisen palveluksen täytäntöönpano raukeaa rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua ylimääräisen palveluksen määräämisestä.

74 §

Poistumiskiellon täytäntöönpano

Enintään kolmen vuorokauden poistumiskieltoa ei saa panna täytäntöön poistumiskieltoon määrätyn viikko-ohjelman mukaisen

viikonloppuvapaan, juhlapyhän tai vastaavan vapaan aikana.

Poistumiskieltoon määrätty ei saa poistumiskieltoon aikana ilman täytäntöönpanosta huolehtivan esimiehen lupaa poistua joukko-osaston komentajan poistumiskieltoalueeksi määräämältä kasarmi-, majoitus- tai niihin rinnastettavalta alueelta.

Rangaistusajaksi luetaan aika, jonka poistumiskieltoon määrätty on sairaalassa hoidettavana. Jos rangaistu on itse tahallaan aiheuttanut hoidon tarpeen, voi joukko-osaston komentaja kuitenkin määrätä, ettei tätä aikaa lueta rangaistusajaksi.

Jos poistumiskieltoon määrätty kutsutaan tuomioistuimeen todistamaan tai kuultavaksi, tuomioistuimessa vietetty aika sekä tuomioistuimeen menemiseen ja sieltä palaamiseen käytetty aika luetaan seuraamuksen täytäntöönpanoajaksi.

Enintään kymmenen vuorokauden poistumiskieltoon täytäntöönpano raukeaa rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua poistumiskieltoon määräämisestä.

75 §

Varoituksen täytäntöönpano

Varoitus julkaistaan sen joukon päiväkäskyssä, jossa rangaistu palvelee tai on viimeksi palvellut, joukko-osaston komentajan ja vastaavassa virka-asemassa olevan sekä näitä ylemmässä virka-asemassa olevan osalta kuitenkin pääesikunnan päiväkäskyssä.

76 §

Kurinpitosakon täytäntöönpano

Kurinpitosakko pannaan täytäntöön noudattaen sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annettuja säännöksiä.

Sille, jolle on määrätty kurinpitosakko, on annettava tiedot kurinpitosakon maksamisesta heti.

77 §

Arestin täytäntöönpano

Arestin sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Aresti pannaan täytäntöön päävartiossa tai muussa vartiossa. Erityisestä syystä voidaan samassa huoneessa pitää useampia arestia suorittavia henkilöitä.

Aresti, jota erityisestä syystä ei voida suoritaa päävartiossa tai muussa vartiossa, pannaan täytäntöön tarkoitukseen sopivassa vartiodussa huoneessa, teltassa tai hytissä taikka muussa vastaavassa paikassa.

Arestia suoritettavaan sovelletaan vastaavasti, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ja sen nojalla säädetään. Pääesikunta voi antaa määräyksiä arestia koskevista käytännön järjestelyistä sekä päävartion sisäisestä järjestyksestä.

Jos arestin kanssa on samanaikaisesti pantava täytäntöön ehdoton vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus, suoritetaan myös aresti vankilassa siten kuin ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään.

78 §

Arestin suorittamiseen liitettävä palvelus- tai työvelvollisuus

Joukko-osaston komentaja voi määrätä arestin suoritettavaksi kokonaan tai osaksi siten, että arestin suorittamiseen liitetään palvelusvelvollisuus, jos se rangaistun terveydentilan tai palveluksen kannalta taikka muusta erityisestä syystä on perusteltua.

Jos arestia on tuomittu enemmän kuin kahdeksan vuorokautta, on sanotun ajan ylittävään osaan rangaistuksesta liitettävä palvelusvelvollisuus.

Jos arestiin liitetään palvelusvelvollisuus, suoritetaan palvelus mahdollisuuksien mukaan rangaistusta suorittavan oman yksikön tai muun varsinaisen palveluspaikan palvelusohjelman mukaisissa tehtävissä.

Arestia suoritettava voidaan tarvittaessa määrätä tekemään lyhytaikaista soveliaista työtä paikassa, jossa rangaistus pannaan täytäntöön, tai sen välittömässä läheisyydessä.

79 §

Arestin rangaistusajaksi lukeminen

Arestivuorokaudeksi luetaan kaksikymmentäneljä tuntia täytäntöönpanon aloittamisesta.

Jos arestia suorittava on luvatta poistunut arestista, ei aikaa sen arestivuorokauden alusta, jolloin hän poistui, sen arestivuorokauden loppuun, jolloin palasi arestia suorittamaan, lueta hänen rangaistusajakseen.

Rangaistusajaksi luetaan aika, jonka arestia suorittava on sairaalassa hoidettavana. Jos rangaistu on itse tahallaan aiheuttanut hoidon tarpeen, voi joukko-osaston komentaja kuitenkin määrätä, ettei tätä aikaa lueta rangaistusajaksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettua rangaistusta suorittava kutsutaan tuomioistuimeen todistamaan tai kuultavaksi, tuomioistuimessa vietetty aika sekä tuomioistuimeen menemiseen ja sieltä palaamiseen käytetty aika luetaan rangaistuksen täytäntöönpanoajaksi.

80 §

Aresti kotiutettaessa

Aresti on suoritettava loppuun siitä huolimatta, että rangaistu olisi kotiutettava. Jos rangaistu on kotiutettava terveydellisestä syystä, noudatetaan kuitenkin, mitä 85 §:n 1 momentissa säädetään.

81 §

Samanaikainen täytäntöönpano

Kurinpitorangaistuksia muistutusta, ylimääräistä palvelusta, varoitusta ja kurinpitosakkoa lukuun ottamatta ei voida panna samanaikaisesti täytäntöön.

82 §

Samalla kertaa täytäntöön pantavat poistumiskiellot

Samalla kertaa täytäntöön pantavat poistumiskiellot on täysin määrin laskettava yhteen. Poistumiskiellojen näin yhteenlaskettu

aika saa kuitenkin olla enintään neljäkymmentä vuorokautta.

83 §

Samalla kertaa täytäntöön pantavat arestit ja muut rangaistukset

Samalla kertaa täytäntöön pantavat arestit on täysin määrin laskettava yhteen. Rangaistusten näin yhteenlaskettu aika saa kuitenkin olla enintään neljäkymmentä vuorokautta.

Yhteenlaskettaessa rangaistuksia 77 §:n 4 momentissa mainitussa tapauksessa on aresti muunnettava vankeudeksi siten, että yksi vuorokausi arestia vastaa yhtä päivää vankeutta. Jos tällöin on täytäntöön pantava kaksi tai useampia aresteja, on vankilanjohtajan ensin laskettava ne yhteen 1 momentissa säädetyllä tavalla.

Milloin aresti on 2 momentin mukaisesti laskettu yhteen muun rangaistuksen kanssa, on ensin suoritettava arestin muuntorangaistus ja vasta sen jälkeen muu rangaistus.

84 §

Poistumiskiellon muuntaminen kurinpitosakoksi

Vähintään yhdentoista vuorokauden mittainen poistumiskielto, jonka täytäntöönpanoa ei ole vielä aloitettu tai jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamisajan kohtana, muunnetaan kurinpitosakoksi.

Poistumiskieltoa kurinpitosakoksi muunnettaessa kukin suorittamatta oleva täysi poistumiskielto vuorokausi vastaa yhden päivän kurinpitosakkoa. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 3 §:n 5 momentissa ja 82 §:ssä säädetyt perusteita.

85 §

Arestin kurinpitosakoksi muuntaminen

Aresti muunnetaan kurinpitosakoksi, jos arestin täytäntöönpanoa ei ole aloitettu ennen kotiuttamista tai asevelvollinen kotiutetaan terveydellisestä syystä.

Arestia kurinpitosakoksi muunnettaessa vastaa kukin suorittamatta oleva täysi arestivuorokausi kolmen päivän kurinpitosakkoa. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 3 §:n 5 momentissa ja 83 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

III OSA

RIKOSTEN ENNALTA ESTÄMINEN JA PALJASTAMINEN

9 luku

Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen

86 §

Toimivalta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa huolehditaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta.

Puolustusvoimille 1 momentissa säädetty tehtävä ei rajoita suojelupoliisin laissa säädettyä toimivaltaa.

Suojelupoliisi huolehtii sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan liittyvän rikoksen ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan rikoksen selvittämisestä.

87 §

Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat virkamiehet

Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttävät puolustusvoimien virkamiehet seuraavasti:

1) päällystään kuuluvalle poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävät pääesikunnan vastatiedustelusta vastaavan apu-

laisosastopäällikön tehtävään määrätty upseeri sekä sotilaslakimies;

2) poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävät rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään määrätty upseeri, erikoisupseeri, opistoupseeri tai aliupseeri taikka muu tehtävään määrätty puolustusvoimissa palveleva virkamies. Nämä virkamiehet ovat 86 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä pääesikunnan alaisia.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, virkoihin nimittämisestä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädetään puolustusvoimista annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

88 §

Rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen periaatteet

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa on noudatettava erityisesti seuraavia poliisilaisissa säädettyjä periaatteita:

- 1) perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen;
- 2) suhteellisuusperiaate;
- 3) vähimmän haitan periaate;
- 4) tarkoitussidonnaisuuden periaate.

89 §

Toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 86 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä on voimassa, mitä poliisilaisissa säädetään toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavien virkamiesten käytettävissä ovat kuitenkin poliisilain 5 luvussa tarkoitetuista salaisista tiedonhankintakeinoista vain:

- 1) tukiasematietojen hankkiminen;
- 2) suunnitelmallinen tarkkailu;
- 3) peitelty tiedonhankinta;
- 4) tekninen kuuntelu;

- 5) tekninen katselu;
- 6) tekninen seuranta;
- 7) telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja salaisia tiedonhankintakeinoja saadaan käyttää vain seuraavien rikosten paljastamisessa:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;
- 2) sotaan yllyttäminen;
- 3) maanpetos ja törkeä maanpetos;
- 4) vakoilu ja törkeä vakoilu;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen; sekä
- 6) luvaton tiedustelutoiminta.

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavan on ilmoitettava 1 momentissa mainittujen salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä suojelupoliisille.

Salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen ja ylimääräisen tiedon käyttämiseen puolustusvoimien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa sovelletaan, mitä niistä tässä laissa ja poliisilaissa säädetään.

90 §

Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Jos puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla ei ole toimivaltaa 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voi 87 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitun virkamiehen kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaa 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitaville. Poliisi saa luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaavat puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavat siten kuin poliisilain 5 luvussa säädetään.

Asian laadun niin vaatiessa 86 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitava ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä. Poliisilla on myös erityisestä syystä oikeus oma-aloitteisesti ottaa 86 §:n 1 momentin mukainen rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskeva asia tutkittavakseen.

91 §

Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä on 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömät tiedot seuraavasti:

1) väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 13—17 §:n mukaisia tietoja väestötietojärjestelmästä;

2) sakkorekisteristä tietoja sakoista ja niiden täytäntöönpanosta sekä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään sisältyviä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista ja ratkaisuja päätösilmoitusjärjestelmään sisältyviä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuksista ja niiden lainvoimaisuudesta, jos sellainen tieto on saatavissa;

3) ulkoasiainministeriöltä ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) säädettyyn ulkomaalaisrekisteriin kuuluvasta viisumiasioiden osarekisteristä tietoja viisumihakemuksista ja -päätöksistä sekä ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä tietoja Suomessa lähettävävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvista, näiden perheenjäsenistä ja yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä

4) passilaissa (671/2006) säädetyistä passi- rekisteristä tiedot passihakemuksesta ja päätöksestä passiasiaassa, tiedot passista tai muusta Suomen viranomaisen antamasta matkustusasiakirjasta, tiedot passin katoamisesta, anastamisesta tai haltuun ottamisesta sekä tiedot passin antamisen esteistä ja passiasiaan liittyvästä huomautuksesta;

5) tietoja tullilaissa (1466/1994) säädetyistä valvontatietorekisteristä ja tutkinta- ja virkapujärjestelmästä;

6) tietoja ulosottokaareissa (705/2007) säädetyistä ulosottorekisteristä;

7) ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa säädetyistä ajoneuvoliikennerekisteristä omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja;

8) tietoja matkustaja-aluksen henkilöluetteloista annetun lain (1038/2009) mukaisista matkustajia koskevista henkilöluetteloista;

9) majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) mukaisia tarpeellisia matkustajatietoja majoitustoiminnan harjoittajilta;

10) radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa (1015/2001) tarkoitettuja taajuuksien käyttöä koskevia tietoja;

11) tietoja 118 §:ssä säädetyistä kurinpitoratkaisurekisteristä;

12) tietoja asevelvollisuuslaissa säädetyistä asevelvollisrekisteristä;

13) tietoja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetyistä kriisinhallinta- henkilöstöresteristä;

14) tietoja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädetyistä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteristä;

15) puolustusministeriöltä tietoja puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa (282/2012) tarkoitetuista lupa-asioista;

16) ulkoasiainministeriöltä tietoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitetuista lupa-asioista;

17) virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi.

Oikeudesta tietojen saamiseen säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa, henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa, puo-

lustusvoimista annetussa laissa ja muualla laissa.

Tässä pykälässä tarkoitetut tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

92 §

Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä on oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä 86 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todistena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee 87 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

93 §

Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä

Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla virkamiehillä on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 86 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

IV OSA

97 §

YHTEISET SÄÄNNÖKSET

Kurinpitoesimiehen toimivalta

10 luku

Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja**poikkeusolot**

94 §

Sen estämättä, mitä 12 §:ssä säädetään, joukkoyksikön komentaja saa määrätä arestia lukuun ottamatta kaikkia kurinpitorangais-
tuksia.

Sen estämättä, mitä 12 §:ssä säädetään, perusyksikön päällikkö saa määrätä poistumiskieltoa enintään 15 vuorokautta.

Luvun säännösten soveltaminen

98 §

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan silloin, kun tasavallan presidentti on asevelvollisuuslain 83 §:n mukaisesti päättänyt ylimääräisestä palveluksesta.

Pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten toimivaltuudet

95 §

Sen lisäksi, mitä 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, pääesikunnan virkamies, joka on suorittanut poliisialipäällystötutkinnon, voi toimia tutkinnanjohtajana 35 §:ssä tarkoitettujen rikoksen esitutkinnassa.

Kurinpitorangeistusten enimmäismäärien korottaminen

99 §

Sen lisäksi, mitä 3 §:ssä säädetään kurinpitorangeistuksista, kurinpitomenettelyssä saadaan määrätä:

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan toimivaltuudet

1) ylimääräistä palvelusta enintään viisi-toista kertaa;

2) poistumiskieltoa enintään neljäkymmentä päivää;

3) kurinpitosakkoa enintään kuudeltakymmeneltä päivältä.

Tuomioistuin saa tuomita arestia enintään kuusikymmentä vuorokautta.

Sen estämättä, mitä 5 §:n 2 momentissa säädetään yhteisestä kurinpitorangeistuksesta, saadaan määrätä poistumiskieltoa enintään viisikymmentä vuorokautta ja kurinpitosakkoa enintään kahdeksaltakymmeneltä päivältä sekä tuomita arestia enintään kahdeksankymmentä vuorokautta.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva, joka toimii perusyksikön päällikkönä tai hänen suoranaisena esimiehenään taikka perusyksikön vääpelinä, saa määrätä kurinpitorangeistuksen siten kuin kurinpitorangeistuksen määräämisoikeudesta 12 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies saa toimia tutkinnanjohtajana siten kuin 28 §:ssä säädetään. Riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva saa toimia tutkijana.

Sen lisäksi, mitä 16 §:ssä säädetään, saa kiinniottamisen suorittaa asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva, joka on kiinniotettavan suoranainen esimies.

Riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva voidaan määrätä huolehtimaan täytäntöönpanosta.

96 §

Kurinpitorangeistuksen määrääminen ammattisotilaille

Sen estämättä, mitä 9 §:ssä säädetään, saadaan kaikille sotilaille määrätä kaikkia kurinpitorangeistuksia.

100 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten selvittämisessä

Tutkinnanjohtajana tai tutkijana 35 §:ssä tarkoitettussa tehtävässä voi toimia tehtävään riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen.

Sen lisäksi, mitä 16 §:ssä säädetään, saa kiinniottamisen suorittaa asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty 35 §:ssä tarkoitettuun tehtävään.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty 35 §:ssä tarkoitettuun tehtävään, saa osallistua sen suorittamiseen puolustusvoimien esitutkintatehtävään määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa.

101 §

Kurinpitörangaistusten täytäntöönpano

Sen estämättä, mitä 70 §:ssä säädetään, varoitus saadaan panna täytäntöön heti kurinpitöpäätöksen tekemisen jälkeen.

Rangaistulle on annettava hyvitys siltä osin kuin varoitus on pantu täytäntöön ja kurinpitöpäätös on lopullisesti kumottu tai poistettu tai kurinpitörangaistusta lievennetty. Hyvityksen rahamäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Varoituksen kumoamista koskeva päätös on julkaistava. Varoituksen kumoamispäätöksen julkaisemisessa noudatetaan, mitä varoituksen julkaisemisesta 75 §:ssä säädetään. Perusyksikön päällikkö tai häntä ylempi kurinpitoesimies voi lykätä kurinpitörangaistuksen täytäntöönpanoa tai keskeyttää täytäntöönpanon 71 §:n 3 momentissa säädettyssä tilanteessa.

102 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia voi 86 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässä käyttää tehtävään riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään, saa osallistua 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen ja 89 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tiedonhankintamenetelmien käyttöön puolustusvoimien rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävään määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa.

103 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan virkavastuu

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevaan, joka käyttää 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettua toimivaltaa, sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

104 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan vahingonkorvausvastuu

Edellä 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettujen tehtävien yhteydessä aiheutuneesta vahingosta vastaa valtio sen mukaan kuin vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

Edellä 99, 100 tai 102 §:ssä tarkoitettua tehtävää suorittavan korvausvastuuseen sovelletaan vahingonkorvauslain 4 luvun säännöksiä asevelvollisen korvausvastuusta.

11 luku

Henkilörekisterit

105 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Tämän lain mukaiseen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jollei tässä laissa toisin säädetä.

106 §

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmä

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmä on puolustusvoimien rikosten selvittämistä hoitavien käyttöön tarkoitettu pysyvä henkilörekisteri. Tietojärjestelmän rekisterinpitäjä on pääesikunta.

Tietojärjestelmä voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä 27 ja 35 §:ssä tarkoitetun rikosten selvittämisen suorittamiseksi. Tietojärjestelmään saadaan tallettaa puolustusvoimissa tutkittavana olevasta rikoksesta epäillyn tai puolustusvoimien toimesta suoritettavan esitutkinnan taikka pakkokeinon kohteena olevan, ilmoittajana, todistajana tai asianomistajana esiintyvän tai muutoin asiaan liittyvän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta tarpeelliset tiedot, joita ovat henkilön nimet, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, sotilasarvo, palvelupaikka, työ- ja palvelushistoria, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta, ja oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Tietojärjestelmään saadaan lisäksi tallettaa 27 ja 35 §:ssä tarkoitettujen tutkintatehtävien suorittamiseksi, kirjaamiseksi ja tietojen hakemiseksi tämän lain soveltamisen yhteydessä saatuja tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) rikosilmoituksen tai muuta tapahtumaa koskevan ilmoituksen numero, tapahtuma-

aika ja -paikka, ilmoitusaika, rikos- ja muut nimikkeet, törkeimmän rikoksen syyteoiden vanhentumisaika, tutkiva hallintoyksikkö, tutkijat, tutkinnan tila, tutkinnanjohtaja, kurinpitoesimies, asian päättämiseksi tehdyt päätökset sekä asian ratkaisutieto;

2) tiedot pakkokeinoista sekä esitutkinnan vaiheista;

3) tietoja rikoksella menetetyistä tai haltuun otetusta omaisuudesta omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi;

4) henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot;

5) tiedot muista puolustusvoimien esitutkintatehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

Tietojärjestelmästä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

107 §

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän käyttöoikeus

Tietojärjestelmää saavat käyttää tässä laissa säädettyä rikosten selvittämistehtävää hoitavat virkamiehet.

108 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri on puolustusvoimien rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavien käyttöön tarkoitettu pysyvä henkilörekisteri. Turvallisuustietorekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunta.

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä 86 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Rekisteriin saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeelliset tiedot, joita ovat henkilön nimet, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, entinen kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, perhesuhteet, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, koulutus, ammatti, työ- ja

palvelushistoria, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta, henkilöä koskevat ääni- ja kuvatallenteet sekä henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvat tunnistetiedot, matkustusasiakirjan tiedot, viranomaisen antama asiakasnumero, ulkomaalaisen henkilön vanhempien nimet ja osoite, henkilön koskevat hänen omaan turvallisuuden tai puolustusvoimien työturvallisuuden kannalta välttämättömät tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa tarpeelliset tiedot henkilön tai yrityksen luotettavuuden selvittämisestä.

Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

109 §

Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus

Turvallisuustietorekisteriä saavat käyttää ne 87 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 86 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen ennalta estämisen- ja paljastamistehtävää.

Pääesikunta voi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisin, tullin tai rajavartiolaitoksen palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyille virkamiehille siinä laajuudessa kuin näillä viranomaisilla on oikeus tietojen saamiseen puolustusvoimilta.

110 §

Tilapäiset henkilörekiesterit

Puolustusvoimien valtakunnallisessa käytössä tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista hoitavan virkamiehen tai virkamiesten muodostaman työryhmän käytössä voi olla tilapäisiä henkilörekiestereitä.

Tilapäiseen henkilörekiesteriin saa tallettaa ja siellä saa käsitellä vain 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien tai tehtäväkokonaisuuden suorittamiseksi tarpeellisia tietoja. Rekisteriin saadaan tallettaa henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuden kannalta

välttämättömät tiedot. Tilapäisen henkilörekiesterin käyttöoikeus on sillä tai niillä virkamiehillä, joiden käyttöön rekisteri on perustettu. Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

Valtakunnallisen tilapäisen henkilörekiesterin rekisterinpitäjä on pääesikunta. Muun kuin valtakunnallisen virkamiehen tai virkamiesten työryhmän käyttöön perustetun tilapäisen henkilörekiesterin rekisterinpitäjänä on toiminnasta vastaava hallintoyksikkö.

Valtakunnallisen tilapäisen henkilörekiesterin perustamisesta päättää pääesikunta. Muun kuin valtakunnallisen virkamiehen tai virkamiesten työryhmän käyttöön perustetun tilapäisen henkilörekiesterin perustamisesta päättää toiminnasta vastaava hallintoyksikkö. Rekisterin perustamisesta tehdään kirjallinen päätös. Valtakunnallisessa käytössä olevien tilapäisten henkilörekiesterien osalta rekisterin perustamista koskevasta päätöksestä ja sen olennaisesta muuttamisesta on ilmoitettava viimeistään kuukautta ennen rekisterin perustamista tai muuttamista tietosuojavaltuutetulle. Perustamispäätöksessä on mainittava henkilörekiesterin käyttötarkoitus.

111 §

Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely

Tässä laissa tarkoitettussa 27, 35 ja 86 §:n mukaisessa yksittäisessä tehtävässä saatuja tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja, jotka eivät liity kyseiseen tai muuhun suoritettavana olevaan tehtävään, mutta ovat tarpeen todennäköisesti tulevassa muussa tehtävässä, saa kerätä ja tallettaa 108 §:ssä tarkoitettuun turvallisuustietorekisteriin ja 110 §:ssä tarkoitettuun tilapäiseen henkilörekiesteriin mainituissa lainkohdissa säädetyin edellytyksin.

Tietoja tallettaessa on niihin mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta.

112 §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla ja salaisilla pakkokeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Tämän lain 89 § ja 90 §:n mukaisilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä tai paljastamisessa olisi saatu käyttää sitä tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu, taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettujen rikosten estämiseksi.

Tämän lain 37 ja 38 § mukaisilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon tallettamisesta sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään säädetään pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momentissa.

113 §

Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle

Pääesikunnalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasviranomaiselle sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ja turvallisuustietorekisterin tietoja, jos se on tarpeen sotilasviranomaiselle laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ja turvallisuustietorekisterin tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön ja 111 ja 112 §:ssä tarkoitettuja tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti.

114 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Pääesikunta saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

1) poliisille niitä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä varten, jotka liittyvät oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen;

2) rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten ja rajavartiolaitossa (578/2005) tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

3) tullille tullilaissa tarkoitettua ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

4) syyttäjille virkatehtävien suorittamista varten syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 25 §:ssä säädettyssä laajuudessa;

5) ulkoasiainministeriölle kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten;

6) puolustusministeriölle puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten.

Rekisterin tietoja muuhun kuin sen käyttö-tarkoituksen mukaiseen käyttöön saa luovuttaa vain 113 §:n 2 momentissa mainittua tarkoitusta varten.

Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti siten, kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

115 §

Tietojen poistaminen sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä

Sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä poistetaan henkilöä koskevat tiedot:

1) viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

116 §

Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä

Turvallisuustietorekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

Tietojen perustetta ja käsittelyn tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein.

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot henkilön luotettavuuden selvittämisestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

117 §

Tietojen poistaminen tilapäisestä henkilörekisteristä

Tilapäisestä henkilörekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot:

1) kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Tietojen perustetta ja käsittelyn tarpeellisuutta on arvioitava vähintään kolmen vuoden välein.

Puolustusvoimien käyttöön perustettu tarpeettomaksi käynyt tilapäinen henkilörekisteri on hävitettävä, jollei sitä siirretä arkistoitavaksi.

118 §

Kurinpitoratkaisurekisteri

Kurinpitoratkaisurekisteri on puolustusvoimien valtakunnallinen pysyvä henkilörekisteri. Kurinpitoratkaisurekisteriä pidetään sotilaskurinpitomenettelyssä määrättävien kurinpitoasioiden ratkaisujen tallentamista ja valvontaa, aiempien kurinpitopäätösten selvittämistä ja rikos- ja seuraamustilastojen yl-

läpittämistä varten sekä tuomioistuimessa sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellyissä asioissa annettujen ratkaisujen mukaan lukien kurinpitorangeistusten tallentamiseksi. Rekisteristä voidaan siirtää tarpeelliset tiedot asevelvollisrekisteriin sen mukaan kun siitä asevelvollisuuslaissa säädetään.

Kurinpitorangeisturekisteriin tallennetaan ratkaisutiedot kurinpitomenettelyssä tehdyistä ratkaisuista sekä syyttäjän ja tuomioistuimen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsittelemistä asioista, syyttäjän sotilasoikeudenkäyntiasianssa tekemät ratkaisutiedot sekä kurinpitomenettelyssä tehdyt ratkaisut. Ratkaisutietoina tallennetaan asian käsitelleen viranomaisen nimi, asian ja ratkaisun tunnistetiedot, ratkaisu tai tiedot asian lopputuloksesta sekä tiedot ratkaisun lainvoimaisuudesta.

Kurinpitomenettelyssä tehdystä ratkaisusta merkitään rekisteriin 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi 53 §:ssä tarkoitettut tiedot sekä:

- 1) aika, jolloin päätös on annettu tiedoksi asianosaiselle;
- 2) tieto muutoksenhausta ja sen johdosta tehdyistä päätöksistä;
- 3) tarkastusmerkinnät ja kurinpitomenettelyn valvonnasta aiheutuneet toimenpiteet; sekä
- 4) seuraamuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot.

Rekisteriin merkitään 1 §:n mukainen sotilaskurinpitomenettelyssä rikoksesta epäiltynä ollut henkilö. Rekisteröidyn henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista saa rekisteriin tallettaa henkilön nimen, henkilötunnuksen, sukupuolen, äidinkielen, kansalaisuuden, kotikunnan ja osoitteen.

119 §

Kurinpitorangeisturekisterin pitäjä

Kurinpitorangeisturekisterin pitäjä on:

- 1) perusyksikkö tai muu vastaava joukko tai laitos siellä asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevien henkilöiden osalta;
- 2) joukko-osasto tai vastaava joukko tai laitos siellä muiden kuin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella palvelevien henkilöiden osalta, joukko-osaston komentajaa ja vastaavassa virka-asemassa olevaa lukuun ottamatta; sekä

- 3) pääesikunta siellä palvelevien henkilöiden sekä joukko-osastojen komentajia ja vastaavia tai näitä ylemmissä virka-asemissa olevien osalta.

120 §

Tietojen poistaminen kurinpitorangeisturekisteristä

Tiedot poistetaan kurinpitorangeisturekisteristä viiden vuoden kuluttua kurinpitorangeistuksen tuomitsemisesta tai määräämisestä, jollei asianomaista tänä aikana ole tuomioistuimen päätöksellä tai kurinpitomenettelyssä rangaistu.

Jos henkilöä on rangaistu tuomioistuimen päätöksellä tai kurinpitomenettelyssä useammin kuin kerran, tiedot poistetaan kurinpitorangeisturekisteristä viiden vuoden kuluttua viimeisestä kurinpitorangeistuksesta.

121 §

Arkaluonteisten tietojen käsittely

Henkilötietolain 11 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista.

Henkilötietolain 11 §:n 1 ja 2 sekä 4—6 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun tietojen käsittely on 27, 35 tai 86 §:n 1 momentissa tarkoitettun yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Henkilötietolain 11 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa lisäksi kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

122 §

Henkilötietojen tarkastaminen

Rekisteröidyn on halutessaan tarkastaa itseään koskevia tietoja esitettävä tätä tarkoit-

tava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai muulle rekisterinpitäjän osoittamalle puolustusvoimien puolesta tietojen antamiseen oikeutetulle hallintoyksikölle, ja todistettava henkilöllisyytensä.

Rekisterinpitäjä tai sen määräämä hallintoyksikkö antaa tiedot tarkastamista varten.

123 §

Tarkastusoikeuden rajoitukset

Rekisteröidyn tarkastusoikeutta ei ole turvallisuustietorekisteriin eikä tilapäiseen henkilörekisteriin.

Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin talletettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

12 luku

Valvonta

124 §

Kurinpitiorangaistusten tarkastukset

Joukko-osaston komentajan on tarkastettava alaistensa kurinpitoesimiesten määräämät kurinpitiorangaistukset vähintään neljännesvuosittain.

Pääesikunta toimittaa tai toimituttaa kurinpitiorangaistusten tarkastuksia tarvittaessa.

125 §

Kurinpitorkaisurekisterien tarkastukset

Maavoimien komentajan, merivoimien komentajan, ilmavoimien komentajan ja vastaavan kurinpitoesimiehen on tarkastettava sotilaslakimiehen avustamana alaistensa joukkojen ja laitosten kurinpitorkaisurekisterit vähintään kerran vuodessa.

126 §

Kurinpitovallankäytön valvonta

Kurinpitoesimiehen on valvottava alaistensa kurinpitoesimiesten kurinpitovallan käyttöä.

Jos joukko-osaston komentaja tai häntä ylempi kurinpitoesimies havaitsee, että kurinpitomenettelyssä on tapahtunut olennainen virhe tai kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka kurinpitoasiassa tehty päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton, hänen on kumottava päätös tai lievennettävä kurinpitiorangaistusta. Päätöstä ei kuitenkaan saa kumota tai muuttaa, jos sen tekemisestä on kulunut enemmän kuin kaksi vuotta, jolleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies katsoo, että kurinpitoasia tulee ottaa uudelleen käsiteltäväksi tai kurinpitopäätöstä olisi muutettava kurinpitoasian vastaajan vahingoksi, hän voi hakea kurinpitopäätöksen poistamista tai purkamista. Kurinpitopäätökseen sovelletaan vastaavasti, mitä tuomion poistamisen edellytyksistä oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:n 1 momentissa ja tuomion purkamisen edellytyksistä saman luvun 9 §:n 1 momentissa säädetään.

Hakemus on tehtävä 55 §:n 2 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle kuuden kuukauden kuluessa kurinpitopäätöksen tekemispäivästä. Menettelyyn tuomioistuimessa sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa ylimääräisen muutoksenhakuasian käsittelystä säädetään.

Jos tuomioistuin tai kurinpitomenettelyä valvova esimies on muuttanut alemman esimiehen kurinpitoasiassa tekemän päätöksen tai kumonnut sen, on päätös annettava tiedoksi asianosaisille. Tiedoksiannossa noudatetaan, mitä 54 §:ssä kurinpitopäätöksen tiedoksiannosta säädetään.

Jos kurinpitopäätöksessä määrätty seuraamus on pantu täytäntöön ja kurinpitopäätös on kumottu tai poistettu taikka seuraamusta on lievennetty, noudatetaan, mitä 68 §:ssä hyvityksestä säädetään. Hyvityspäätöksen tekee 2 momentissa tarkoitettu kurinpitoesimies.

127 §

Puolustusvoimien rikostorjunnan valvonta puolustusvoimissa

Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu puolustusvoimien johto valvoo puolustusvoimien rikostorjuntaa. Lisäksi tämän lain 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu puolustusvoimien asessori valvoo 35 §:n mukaista rikosten selvittämistä ja tiedusteluosaston osastopäällikkö valvoo 86 §:n mukaista rikosten ennalta estämistä ja paljastamista.

128 §

Puolustusministeriön suorittama valvonta

Edellä 37 §:ssä mainittujen salaisten pakkokeinojen ja 89 §:n 1 momentissa mainittujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä laadittu pöytäkirja on toimitettava puolustusministeriölle.

Puolustusministeriölle on toimitettava tiedot yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittävistä puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyvistä asioista.

Salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisessä ja valvonnassa sekä toimenpiteiden kirjaamisessa ja valvontaa varten annettavissa selvityksissä noudatetaan, mitä pakkokeinolaissa ja poliisilaissa sekä niiden nojalla säädetään.

129 §

Kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle

Puolustusministeriö antaa eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen 37 §:ssä mainittujen salaisten pakkokeinojen ja 89 §:n 1 momentissa mainittujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Kertomus toimitetaan lisäksi tiedoksi suojelupoliisille.

13 luku

Erinäiset säännökset

130 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä kurinpitorangeistusten täytäntöönpanoon liittyvistä ja muista viranomaisten välisistä ilmoituksista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

131 §

Merkintä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään

Tuomioistuimen on tehtävä määräämistään kurinpitorangeistuksesta merkintä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tiedon välittämiseksi sotilasviranomaisille. Merkinän tekemiseen sovelletaan, mitä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) ja sen nojalla säädetään.

14 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

132 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan sotilaskurinpitolaki (331/1983) ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki (1251/1995).

133 §

Siirtymäsäännökset

Jos kurinpitomenettelyssä käsiteltävä rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan määrättäviin seuraamuksiin, pakkokeinoihin, asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun sekä täytäntöönpanoon ja valvontaan

tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen kuin korkein oikeus on liittynyt oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään, se toimittaa 131 §:ssä tarkoitetut tiedot lähettämällä päätöksestään jäljennöksen Oikeusrekisterikeskukselle tietojen välittämiseksi sotilasviranomaisille, jollei oikeusministeriön asetuksella säädetä tietojen toimittamisesta muulla tavoin.

Tämän lain 106 §:n mukaista sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmää koskeva tieto-

jenkäsittely on toteutettava tämän lain mukaisena neljän vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Jos muualla laissa tai asetuksessa viitataan sotilaskurinpitolain tai poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain säännöksiin, viittauksen katsotaan tämän lain voimaan tultua tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

2.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 16 §, sellaisena kuin se on laissa 515/2003, sekä
muutetaan 6 luvun 1 §:n 4 momentti, 8 luvun 18 §:n 3 momentti sekä 16 luvun 15 §,
 sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 1 §:n 4 momentti laissa 1195/2004, 8 luvun 18 §:n 3 mo-
 mentti laissa 297/2003 ja 16 luvun 15 § laissa 563/1998, seuraavasti:

6 luku

Rangaistusten määräämisestä

1 §

Rangaistuslajit

Sotilaan ja muun 45 luvun alaisen henkilön kurinpitorangaistuksia ovat muistutus, ylimääräinen palvelus, varoitus, poistumiskielto, kurinpitosakko ja aresti. Sovellettaessa muuhun kuin 45 luvun alaiseen henkilöön säännöstä, jossa säädetään seuraamukseksi kurinpitorangaistus, hänet tuomitaan kurinpit-
 orangaistuksen sijasta sakkoon.

8 luku

Vanhentumisesta

18 §

Viittaussäännös

Sotilaalle ja muulle 45 luvun alaiselle henkilöille tuomittavan kurinpit-
 orangaistuksen täytäntöönpanon vanhentumisesta säädetään

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puo-
 lustusvoimissa annetussa laissa (/).

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

15 §

Vangin laitton vapauttaminen

Joka laittomasti

1) vapauttaa vangin, pidätetyn tai kiinniote-
 tun taikka sotilaskurinpidosta ja rikostorjun-
 nasta puolustusvoimissa annetussa laissa tar-
 koitettuun arestiin määrätyn henkilön vanki-
 lasta tai muusta säilytyspaikasta tai häntä
 vartioivan, saattavan tai kuljettavan virka-
 miehen tai sotilaan huostasta taikka auttaa
 häntä pääsemään karkuun tai

2) estää toimivaltaista virkamiestä tai soti-
 lasta ottamasta kiinni pakosalla olevaa vang-
 gittavaksi tai pidätettäväksi määrättyä tai
 kiinniotettavaa henkilöä,
 on tuomittava *vangin laittomasta vapaut-
 tamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään
 kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

3.

Laki**sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 1 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 224/2008, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetyssä järjestyksessä pannaan täytäntöön seuraavat seuraamukset:

2) kurinpitosakko, joksi poistumiskielto on sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 84 §:n 1 momentin nojalla tai aresti mainitun lain 85 §:n 1 momentin nojalla muunnettu;

2 §

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 84 §:n 1 momentissa ja 85 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitosakko, joksi poistumiskielto tai aresti on muunnettu, on täytäntöönpanokelpoinen heti muuntamisen jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

4.

Laki**turvallisuukselvityksistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuukselvityksistä annetun lain (177/2002) 8 §:n 1 momentin 4 kohta, 22 ja 26 §, sellaisena kuin niistä on 22 § laissa 401/2010, seuraavasti:

8 §

Turvallisuukselvityksen tekeminen

Turvallisuukselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

4) pääesikunnan pitämään sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään sekä turvallisuustietorekisteriin;

22 §

Suppean turvallisuukselvityksen tekeminen

Suppea turvallisuukselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät poliisiasian tietojärjestelmään, rikosrekisteriin, sakkorekisteriin taikka oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalli-

seen käsittelyjärjestelmään syyttäväviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista tai ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään rikosasioissa annetuista ratkaisuista taikka pääesikunnan pitämään sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään tai turvallisuustietorekisteriin.

26 §

Turvallisuukselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Tehdyistä turvallisuukselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

5.

Laki**tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2, 4 ja 5 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2 momentti laissa 23/2001, 48 §:n 4
 momentti laissa 449/1989 ja 48 §:n 5 momentti laissa 527/2005, seuraavasti:

25 §

Nopeusrajoitukset

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 86 §:n 1 momentin mukaiseen virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

48 §

Poikkeussäännökset

Säädetytjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:n 1 momentin mukaisessa virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa sellaisella tiellä, tien

osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:n 1 momentin mukaisessa virkatehtävässä, saa 26—28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä, rajavartiomiehellä sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennaltaestämisen- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä, tullimiehellä sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennaltaestämisen- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädetytjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 305/2004, seuraavasti:

10 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja

hakemuksiin annetuista päätöksistä puolustusvoimille rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (1438/2007) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

7.

Laki**kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 226/2011, seuraavasti:

7 §

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille.

Pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädetään sotilaskurinpidosta ja rikos-
 torjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

8.

Laki**puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 7 ja 8 § sekä 16 §:n 4 momentti ja
lisätään 19 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

2 luku

Toimivalta

7 §

Sotilaskurinpito

Puolustusvoimien kurinpitovallasta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

8 §

Rikostorjunta

Puolustusvoimien rikostorjunnasta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

16 §

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri

Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

19 §

Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus

Rikoslain 45 luvun alainen henkilö saadaan lisäksi ottaa kiinni, jos:

1) hänen lausumistaan uhkauksista tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen; tai

2) hän on tuntematon ja kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja niitä tiedustelevalle esimiehelle, järjestyspartiolle tai vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle sotilaille taikka antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon.

23 a §

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön, joka ei ole rikoslain 45 luvun alainen, voidaan kohdistaa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu etsintä ja tarkastus, jos on syytä epäillä kyseisessä momentissa mainittuja määräyksiä rikotun.

Luvottomasti tai laittomasti hallussa pidettyyn puolustusvoimien omaisuuteen taikka huumausaineeseen tai alkoholiin sovelletaan vastaavasti, mitä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 2 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuu-
 ta 20 _____ .

9.

Laki**sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 28 §:n 1 momentti seuraavasti:

28 §

Rikosoikeudellinen vastuu

Edellä 6 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa tai harjoituksessa taikka kriisinhallintapalveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan rikoslain 45 luvun säännöksiä. Heidän kriisinhallintaoperaation palvelusalueella tekemiinsä sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettuihin rikoksiin ei kuitenkaan sovelleta sota-aikana tehtyjä rikoksia koskevia

säännöksiä. Heihin sovelletaan sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia (/) ja sen nojalla annettuja säännöksiä siltä osin kuin tässä pykälässä ei toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

10.

Laki**nimikirjalain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nimikirjalain (1010/1989) 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 613/2002, seuraavasti:

4 §

Nimikirjaan talletettavat tiedot

 Nimikirjaan on lisäksi talletettava seuraavat tiedot:

1) tieto asevelvollisuuden suorittamisesta tai asevelvollisuuden suorittamisesta vapauttamisesta;

2) tieto seuraavista rangaistuksista:

a) kurinpitorangaistus sotilasrikoksesta määrättyä muistutusta lukuun ottamatta;

b) tuomioistuimen virkarikoksesta tai sotilasvirkarikoksesta rikoslain (39/1889) 40 luvun mukaan tuomitsema rangaistus sotilasrikoksesta tuomittua muistutusta lukuun ottamatta;

c) tuomioistuimen muusta rikoksesta tuomitsema vankeusrangaistus, jos rangaistus on tuomittu virkamiehelle tai jos rikos on tehty tuomitun ollessa virkasuhteessa valtioon.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
 ta 20 _____.

11.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 16 ja 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain (422/2002) 16 §:n 1 momentin 10 kohta ja 17 § seuraavasti:

16 §

Tietojen luovuttaminen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen:

10) sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnalle puolustusvoimien turvallisuustietorekisterin ja sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän ylläpitämiseksi;

17 §

Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, vankeinhoitolaitoksen turvallisuustietorekisterin tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa turvallisuustietorekisteristä poliisille, pääesikunnalle, tullille ja rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksen mukaisiin tarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava tiedon luotettavuusaste.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

Helsingissä 4 päivänä huhtikuuta 2013

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Puolustusministeri *Carl Haglund*

2.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 16 §, sellaisena kuin se on laissa 515/2003, sekä
muutetaan 6 luvun 1 §:n 4 momentti, 8 luvun 18 §:n 3 momentti sekä 16 luvun 15 §, sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 1 §:n 4 momentti laissa 1195/2004, 8 luvun 18 §:n 3 momentti laissa 297/2003 ja 16 luvun 15 § laissa 563/1998, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 luku

6 luku

Rangaistusten määräämisestä**Rangaistusten määräämisestä**

1 §

1 §

*Rangaistuslajit**Rangaistuslajit*

Sotilaan ja muun 45 luvun alaisen henkilön kurinpitörangaistuksia ovat varoitus, poistumisrangaistus, kurinpitösakko ja aresti. Sovellettaessa muuhun kuin 45 luvun alaiseen henkilöön säännöstä, jossa säädetään seuraamukseksi kurinpitörangaistus, hänet tuomitaan kurinpitörangaistuksen sijasta sakkoon.

Sotilaan ja muun 45 luvun alaisen henkilön kurinpitörangaistuksia ovat *muistutus, ylimääräinen palvelus*, varoitus, *poistumiskiellto*, kurinpitösakko ja aresti. Sovellettaessa muuhun kuin 45 luvun alaiseen henkilöön säännöstä, jossa säädetään seuraamukseksi kurinpitörangaistus, hänet tuomitaan kurinpitörangaistuksen sijasta sakkoon.

8 luku

8 luku

Vanhentumisesta**Vanhentumisesta**

18 §

18 §

*Viittaussäännös**Viittaussäännös*

Sotilaille ja muulle rikoslain 45 luvun alaiselle henkilölle tuomittavan kurinpitörangaistuksen vanhentumisesta säädetään sotilaskurinpitolaisissa (331/1983).

Sotilaille ja muulle 45 luvun alaiselle henkilölle tuomittavan kurinpitörangaistuksen *täytäntöönpanon* vanhentumisesta säädetään *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puo- lustusvoimissa annetussa laissa (/)*.

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

15 §

Vangin laitton vapauttaminen

Joka laittomasti

1) vapauttaa vangin, pidätetyn tai kiinniote-
tun taikka sotilaskurinpitolaissa (331/1983)
tarkoitettuun arestiin määrätyn henkilön van-
kilasta tai muusta säilytyspaikasta tai häntä
vartioivan, saattavan tai kuljettavan virka-
miehen tai sotilaan huostasta taikka auttaa
häntä pääsemään karkuun tai

2) estää toimivaltaista virkamiestä tai soti-
lasta ottamasta kiinni pakosalla olevaa vangit-
tavaksi tai pidätettäväksi määrättyä tai kiin-
niotettavaa henkilöä,

on tuomittava vangin laittomasta vapautta-
misesta sakkoon tai vankeuteen enintään kah-
deksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

15 §

Vangin laitton vapauttaminen

Joka laittomasti

1) vapauttaa vangin, pidätetyn tai kiinniote-
tun taikka *sotilaskurinpidosta ja rikostorjun-
nasta puolustusvoimissa annetussa laissa*
tarkoitettuun arestiin määrätyn henkilön van-
kilasta tai muusta säilytyspaikasta tai häntä
vartioivan, saattavan tai kuljettavan virka-
miehen tai sotilaan huostasta taikka auttaa
häntä pääsemään karkuun tai

2) estää toimivaltaista virkamiestä tai soti-
lasta ottamasta kiinni pakosalla olevaa van-
gittavaksi tai pidätettäväksi määrättyä tai
kiinniottettavaa henkilöä,

on tuomittava vangin laittomasta vapaut-
tamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään
kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

3.

Laki**sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 1 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 224/2008, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädettyssä järjestyksessä pannaan täytäntöön seuraavat seuraamukset:

Tässä laissa säädettyssä järjestyksessä pannaan täytäntöön seuraavat seuraamukset:

 2) sotilaskurinpitolaain (331/1983) 44 §:n 2 momentissa ja 45 b §:ssä tarkoitettu maksu;

 2) *kurinpitosaakko, joksi poistumiskielto on sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 84 §:n 1 momentin nojalla tai aresti mainitun lain 85 §:n 1 momentin nojalla muunnettu;*

2 §

2 §

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

 Sotilaskurinpitolaissa tarkoitettu maksu on täytäntöönpanokelpoinen heti maksuksi muuntamisen jälkeen.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 84 §:n 1 momentissa ja 85 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitosaakko, joksi poistumiskielto tai aresti on muunnettu, on täytäntöönpanokelpoinen heti muuntamisen jälkeen.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

4.

Laki**turvallisuusselvityksistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) 8 §:n 1 momentin 4 kohta, 22 ja 26 §, sellaisena kuin niistä on 22 § laissa 401/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

8 §

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

4) pääesikunnan pitämiin rikostietorekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin;

4) pääesikunnan pitämään *sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään* sekä turvallisuustietorekisteriin;

22 §

22 §

Suppean turvallisuusselvityksen tekeminen

Suppean turvallisuusselvityksen tekeminen

Suppea turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät poliisiasian tietojärjestelmään, rikosrekisteriin, sakkorekisteriin taikka oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista tai ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään rikosasioissa annetuista ratkaisuista taikka pääesikunnan pitämään rikostietorekisteriin tai turvallisuustietorekisteriin.

Suppea turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät poliisiasian tietojärjestelmään, rikosrekisteriin, sakkorekisteriin taikka oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista tai ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään rikosasioissa annetuista ratkaisuista taikka pääesikunnan pitämään *sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmään* tai turvallisuustietorekisteriin.

26 §

26 §

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään poliisin

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään *henkilö-*

henkilörekistereistä annetussa laissa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa.

tietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20_____ .*

5.

Laki**tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2, 4 ja 5 momentti,
 sellaisena kuin ne ovat 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2 momentti laissa 23/2001, 48 §:n 4
 momentti laissa 449/1989 ja 48 §:n 5 momentti laissa 527/2005, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

25 §

25 §

*Nopeusrajoitukset**Nopeusrajoitukset*

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen tai tullin virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 86 §:n 1 momentin mukaiseen virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

48 §

48 §

*Poikkeussäännökset**Poikkeussäännökset*

Säädettyjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen taikka tullin virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa sellaisella tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Säädettyjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:n 1 momentin mukaisessa virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa sellaisella tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai po-

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai

liisin, rajavartiolaitoksen *taikka* tullin virkatehtävässä, saa 26—28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 86 §:n 1 momentin mukaisessa* virkatehtävässä, saa 26—28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä, rajavartiomiehellä sekä *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä* on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä, tullimiehellä sekä *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä* teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 305/2004, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 §

10 §

*Tietojen luovuttaminen rekisteristä**Tietojen luovuttaminen rekisteristä*

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) *puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten* viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä *puolustusvoimille rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten* sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (1438/2007) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

7.

Laki**kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 226/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille.

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille. *Pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

8.

Laki**puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 7 ja 8 § ja 16 §:n 4 momentti sekä
lisätään 19 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 luku

2 luku

Toimivalta**Toimivalta**

7 §

7 §

*Sotilaskurinpito**Sotilaskurinpito*

Puolustusvoimat voi käyttää kurinpitovaltaa siten kuin sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetään.

Puolustusvoimien kurinpitovallasta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

8 §

8 §

*Poliisitehtävät***Rikostorjunta**

Puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä siten kuin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995) säädetään.

Puolustusvoimien rikostorjunnasta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

16 §

16 §

*Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri**Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri*

Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja poliisin tehtävistä puolustusvoimista annetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja *sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta* puolustusvoimissa annetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

19 §

Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus

(uusi 3 mom.)

19 §

Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus

Rikoslain 45 luvun alainen henkilö saadaan lisäksi ottaa kiinni, jos;

1) hänen lausumistaan uhkauksista tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen; tai

2) hän on tuntematon ja kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja niitä tiedustelevalle esimiehelle, järjestyspartiolle tai vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle sotilaalle taikka antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon

23 a §

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön, joka ei ole rikoslain 45 luvun alainen, voidaan kohdistaa sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu etsintä ja tarkastus, jos on syytä epäillä kyseisessä momentissa mainittuja määräyksiä rikotun.

Luvattomasti tai laittomasti hallussa pidettyyn puolustusvoimien omaisuuteen taikka huumausaineeseen tai alkoholijuomaan sovelletaan vastaavasti, mitä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 2 momentissa säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

9.

Laki**sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 28 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

28 §

28 §

Rikosoikeudellinen vastuu

Rikosoikeudellinen vastuu

Edellä 6 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa tai harjoituksessa taikka kriisinhallintapalveluksessa olevat henkilöt ovat sotilaita koskevan rikoslain 45 luvun säännösten alaisia. Heidän kriisinhallintaoperaation palvelusalueella tekemiinsä sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettuihin rikoksiin ei kuitenkaan sovelleta sota-aikana tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä. Heihin sovelletaan sotilaskurinpitolain (331/1983) ja sen nojalla annettuja säännöksiä siltä osin kuin tässä pykälässä ei toisin säädetä.

Edellä 6 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa tai harjoituksessa taikka kriisinhallintapalveluksessa *oleviin henkilöihin sovelletaan* rikoslain 45 luvun *säännöksiä*. Heidän kriisinhallintaoperaation palvelusalueella tekemiinsä sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettuihin rikoksiin ei kuitenkaan sovelleta sota-aikana tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä. Heihin sovelletaan *sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia* (/) ja sen nojalla annettuja säännöksiä siltä osin kuin tässä pykälässä ei toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

10.

Laki**nimikirjalain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nimikirjalain (1010/1989) 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin se on laissa
 613/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Nimikirjaan talletettavat tiedot

Nimikirjaan talletettavat tiedot

Nimikirjaan on lisäksi talletettava seuraavat tiedot:

1) tieto asevelvollisuuden suorittamisesta tai asevelvollisuuden suorittamisesta vapauttamisesta;

2) tieto seuraavista rangaistuksista:

a) kurinpitorangaistus;

b) tuomioistuimen virkarikoksesta tai sotilasvirkarikoksesta rikoslain 40 luvun mukaan tuomitsema rangaistus;

c) tuomioistuimen muusta rikoksesta tuomitsema vankeusrangaistus, jos rangaistus on tuomittu virkamiehelle tai jos rikos on tehty tuomitun ollessa virkasuhteessa valtioon.

Nimikirjaan on lisäksi talletettava seuraavat tiedot:

1) tieto asevelvollisuuden suorittamisesta tai asevelvollisuuden suorittamisesta vapauttamisesta;

2) tieto seuraavista rangaistuksista:

a) kurinpitorangaistus *sotilasrikoksesta määrättyä muistutusta lukuun ottamatta*;

b) tuomioistuimen virkarikoksesta tai sotilasvirkarikoksesta rikoslain (39/1889) 40 luvun mukaan tuomitsema rangaistus *muistutusta lukuun ottamatta*;

c) tuomioistuimen muusta rikoksesta tuomitsema vankeusrangaistus, jos rangaistus on tuomittu virkamiehelle tai jos rikos on tehty tuomitun ollessa virkasuhteessa valtioon.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .*

11.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 16 ja 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain (422/2002) 16 §:n 1 momentin 10 kohta ja 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

16 §

Tietojen luovuttaminen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä

Tietojen luovuttaminen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen:

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen:

10) sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustieto- ja rikostietorekisterin ylläpitämiseksi;

10) sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä *pääesikunnalle* puolustusvoimien *turvallisuustietorekisterin* ja *sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmän* ylläpitämiseksi;

17 §

17 §

Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, vankeinhoitolaitoksen turvallisuustietorekisterin tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa turvallisuustietorekisteristä poliisille, pääesikunnan tutkintaosastolle, tullille ja rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, vankeinhoitolaitoksen turvallisuustietorekisterin tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa turvallisuustietorekisteristä poliisille, *pääesikunnalle*, tullille ja rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin käyt-

käyttötarkoituksen mukaisiin tarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava tiedon luotettavuusaste.

tötarkoituksen mukaisiin tarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava tiedon luotettavuusaste.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 _____ .*

*Liite
Asetusluonnokset*

Valtioneuvoston asetus

sotilaskurinpitorangaistuksiin liittyvistä täytäntöönpanokirjoista, ilmoituksista ja hyvityksistä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 68, 101 ja 130 §:n nojalla:

1 §

Kurinpitorangaistuksen täytäntöönpanokirja

Kurinpitomenettelyssä määrätyn muun rangaistuksen kuin kurinpitosakon täytäntöönpanokirjana on yksi kappale kurinpitomenettelyssä tehdystä päätöksestä.

Jos rangaistuksen täytäntöönpano ei kuulu sen määränneelle kurinpitoesimiehelle, hänen on viipymättä toimitettava jäljennös päätöksestä täytäntöönpanoa varten siitä huolehtivalle esimiehelle.

Kappale kurinpitomenettelyssä tehdystä päätöksestä, jolla on määrätty kurinpitosakko, on lähetettävä Oikeusrekisterikeskukselle. Kappaletta ei saa lähettää ennen kuin kurinpitovalitukselle säädetty määräaika on päättynyt. Kappaleeseen on merkittävä, onko päätöksestä valitettu.

Tuomioistuimen tuomitseman kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanokirjasta säädetään tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään annetussa oikeusministeriön asetuksessa (1024/2010).

2 §

Täytäntöönpanokirjan toimittaminen

Joukko-osaston komentajan on toimitettava arestia ja tuomioistuimen tuomitsemaa kurinpitorangaistusta koskeva täytäntöönpanokirja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 69 §:n 1 momentissa tarkoitetulle täytäntöönpanosta huolehtivalle virkamiehelle hankittuaan sitä ennen selvityksen päätöksen täytäntöönpanokelpoisuudesta.

Mitä 1 momentissa säädetään joukko-osaston komentajasta, koskee soveltuvin osin pääesikuntaa, kun asian on käsitellyt hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena.

3 §

Kiinniottamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta ilmoittaminen

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain alaisen henkilön kiinniottamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta sekä hänen vapaaksi päästämistään on viipymättä ilmoitettava sille perusyksikön päällikölle tai muulle esimiehelle, jonka alainen kiinniotettu, pidätetty tai vangittu henkilö on.

4 §

Hyvityksen rahamäärä

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 68 §:ssä tarkoitettu hyvitys on:

- 1) muistutuksesta 30 euroa;
- 2) ylimääräisestä palveluksesta 30 euroa yhdeltä kerralta; sekä

3) poistumiskiellosta 50 euroa yhdeltä vuorokaudelta.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 101 §:n 2 momentissa tarkoitettu hyvitys normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa täytäntöönpannusta varoituksesta on 60 euroa.

5 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____ .

Valtioneuvoston asetus

puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
lisätään puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen (1319/2007) uusi 12 a § seuraavasti:

12 a §

Muut puolustusvoimien virkojen erityiset kelpoisuusvaatimukset

Erityisenä kelpoisuusvaatimuksena sotilas-
kurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustus-
voimissa annetun lain (/2013) 36 §:n 1
momentin 2 kohdassa tarkoitetun ylietsivältä
edellytetään poliisin perustutkinto tai poliis-
sialipäällystön tai poliisipäällystön virkatut-
kinto sekä esitutkintatehtävään määrätyltä
puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoite-
tulta ammattisotilalta tämän asetuksen 9 §:n
1 momentissa tai 10 §:ssä tarkoitettu tutkinto
ja perehtyneisyyttä poliisitehtäviin. Muulta
tehtävään määrätyltä puolustusvoimissa pal-
velevalta virkamieheltä edellytetään muiden
kelpoisuusvaatimusten lisäksi perehtynei-
syyttä poliisitehtäviin.

Erityisenä kelpoisuusvaatimuksena sotilas-
kurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustus-
voimissa annetun lain 87 §:n 1 momentin 1
kohdassa tarkoitetun vastatiedustelusta vas-
taavan apulaisosastopäällikön tehtävään mää-
rätyltä upseerilta edellytetään tämän asetuk-
sen 9 §:n mukaan määräytyvien erityisten
kelpoisuusvaatimusten lisäksi perehtynei-
syyttä poliisitehtäviin.

Erityisenä kelpoisuusvaatimuksena sotilas-
kurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustus-
voimissa annetussa laissa tarkoitettuun rikos-
ten ennaltaestämis- ja paljastamistehtävään
määrätyltä virkamieheltä edellytetään tämän
asetuksen 9—12 §:n mukaan määräytyvien
erityisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi pe-
rehtyneisyyttä poliisitehtäviin.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____ .